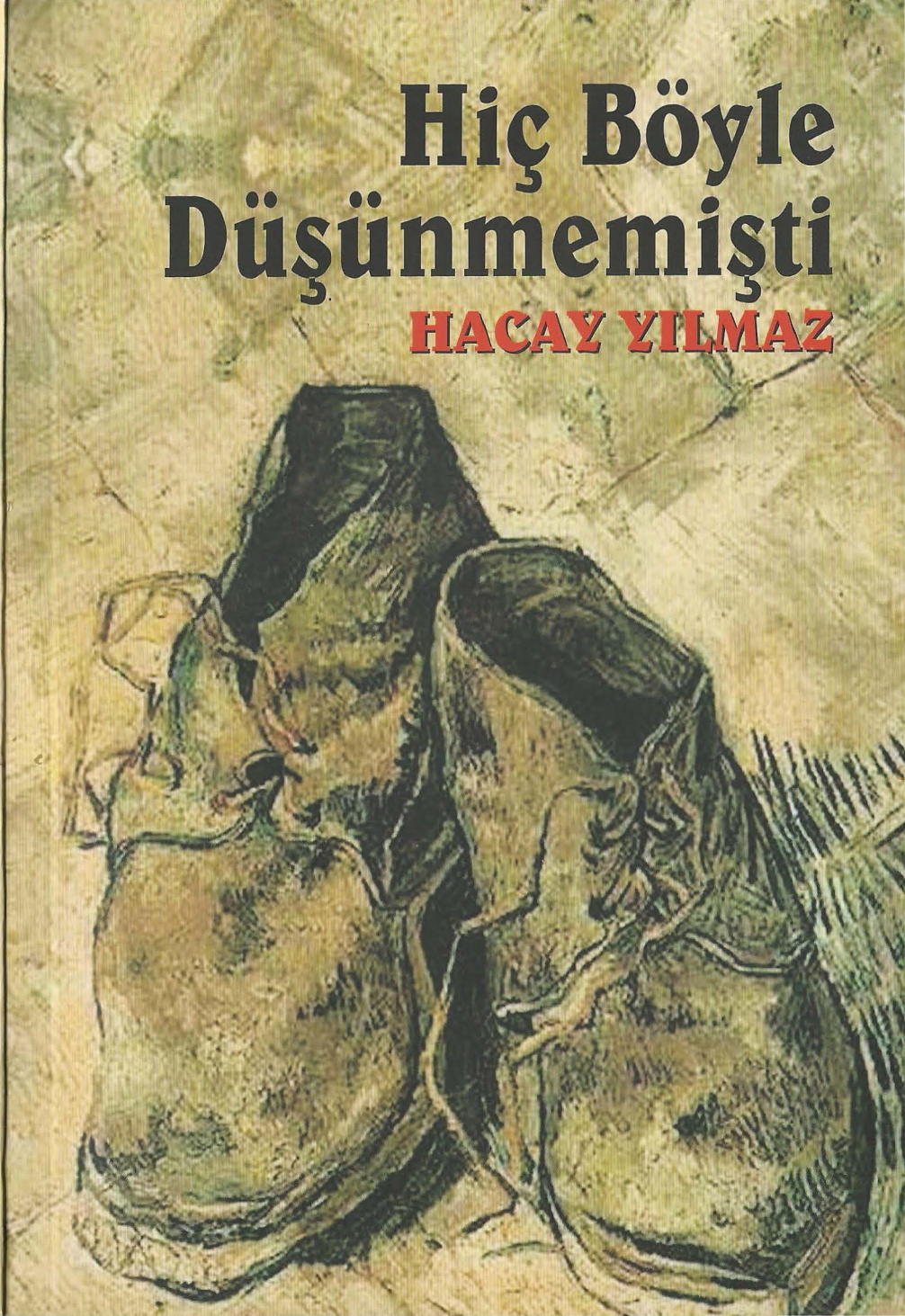
HACAY YILMAZ

Hiç Böyle Düşünmemişti

Hiç Böyle Düşünmemişti

HACAY YILMAZ

Ceylan Yayın

HİÇ BÖYLE DÜŞÜNMEMİŞTİ
Hacay Yılmaz

Dizi: Roman
Dizi Nor: 10
Birinci Baskı: Ekim 2011
ISBN: 978-605-4570-00-3

Redaksiyon
Duygu Uzel

Kapak eseri Vangh

Teknik Düzenleme ve
Kapak Tasarım
Ali İmren

Baskı-Cilt:
Göksu Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ldt. Şti.
Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/27
Topkapı/İSTANBUL
Telefon/Faks: (0.212) 613 10 77 - 613 15 47
Sertifika No: 22742

CEYLAN BASIM YAYIN DAĞITIM
Aksaray Mahallesi Çakırağa Camii Sokak
Birlik Apartmanı No: 8/10 Aksaray/İSTANBUL
Tel: (0.212) 519 70 93
Fax: (0.212) 514 68 77
www.ceylanyayinlari.com
www.akademiyayin.net
e-mail: info@ceylanyayinlari.com
e-mail: akademiyayinlari@gmail.com

Ceylan Yayın bir Ceylan Basım Yayın Dağıtım Kuruluşudur

Hiç Böyle Düşünmemişti

HACAY YILMAZ

Roman

Ceylan Yayın

İlan gazetenin orta sayfasında bir köşeye sıkıştırılmıştı. Küçük fotoğraf çerçeve içinde olmasa, kimsenin dikkatini çekmezdi. Yazılar da küçüktü. *"Çok kısa süre içinde tanıdık. Hiç böyle düşünmemişti. Dönüşü olmadı. Uzaklarda kaldı. Unutulmayacak. Dostları."* Fotoğraf onundu, tanıdıktı. İsmi değişmişti.

* * *

Pasaport kontrolünden geçerken, bakışlarını görevlinin yüzüne kilitledi. Kendi göz bebeklerinde iz yoktu. Geçmiş yaşamını, tanıdık ve bildiklerini düşüncesinden silmişti, göz bebeklerinden okunamazdı. Yalnızca birkaç sözcük vardı ezberinde. Görevliye uzattığı pasaportta yazılı kimlik bilgileri vardı yalnızca. İçinden sürekli tekrarlıyordu. Hani bir soran olsa, kimlik bilgileri hiç düşünmeden kendiliğinden seslenip dilinin ucundan dökülebilirdi. Nefesini tuttu tüm dikkatini görevlinin yüz ifadesine verdi. Pasaportuna bakan görevlinin yüz ifadesinden bir şey çıkaramadı. Birkaç saniye sonra da görevlinin pasaportun sayfalarını karıştıran parmaklarına kaydırdı bakışlarını. Bakışları görevlinin parmaklarının hareket hızında, bir sınırın kenarında, bilinmezliğin orta yerindeydi. Nefesini tutmuştu, iki yoldan birisini görmek istiyordu. Yolun biri az sonra bineceği uçağa gidiyordu, oradan bilinmezliğe uçacaktı; diğeri ise aralarından geçerek geldiği üniformalı bakışların pençesinde bitmek bilmez sorgu odalarına uzanacaktı. Görevlinin parmakları bu yollardan birini işaret edecekti.

Zaman görevlinin parmaklarının hızındaydı. Korkunun, heyecanın, umudun, umutsuzluğun birbirinin içine girip kıyasıya dövüştüğünün ayırımında değildi görevlinin parmakları. Tuttuğu nefesin ciğerlerini parçalaması da ilgilendirmiyordu. Bakışlarında

duran zaman, karşı duvardaki saatin yelkovanın akışında normal hızındaydı. "Görevli bir önceki kontrolü daha çabuk yapmıştı. Şimdi neden parmak hareketlerinin ağırlığı, zamana müdahale ediyordu?" Görevli parmaklarını pasaportun sayfalarından çekti, başını kaldırıp öylesine bir yüzüne baktı, mührü basıp uzattı. Turnikeden geçti. Zaman aktı, düğümler çözüldü, dikkatler ayrıştı.

Kolları, bacakları, beyni; tüm hücreleri titredi. İçinde bir korku oluştu. Nasıl olduğunu anlamadan, arkadan birilerinin sesleneceği korkusu düştü içine. Arkasına bakma isteği dolaştı. Bakmadı. Bir çift gözün, belki de birkaç çift gözün, titreyişini, bacaklarının halsizliğini izlediğini, kendi görmediği ifadesini okuduklarını sandı. Tüm iradesini toplayarak titreyişini durdurmak istedi. Dişlerini sıktı. Dudaklarını ısırıp canını acıttı. Arkaya bakma isteği ile yürümesi gerektiği çarpıştı, saniyelerin hızında birbirinin yerine geçti, gitti geldi. Tüm ağırlığını bacaklarına verdi. Adımlarını sertleştirdi, pasaport kontrol noktasının görüş mesafesinin dışında kuytu bir köşeye yürüdü, oturdu. Eşyalarının olduğu çanta elindeydi, çantanın sapı terlemiş avuçlarına yapışmıştı. Küçük sırt çantası da omzundaydı. Oturduğu yere yayıldı, hüzünlü bir halsizlik hisseti bedeninde. Pasaportunu, uçak biletiyle birlikte sırt çantasının içine yerleştirdi.

Pasaport kontrol noktasında sildiği her şey, kafasının içinde gelip yerlerini aldı. İç içe geçerek düşüncelerine üşüştü. Geçmiş yaşanmışlıklarla, geleceğin belirsizliği birlikteydi. Az bir vakit vardı uçağın kalkmasına. Henüz bahar sabahına yeni uyanıyordu şehir. Gökyüzünün berrak hali güneşli güzel bir gün olacağını gösteriyordu. Bir bahar sabahı bilinmezliğe uçuyordu. İkinci baharına yaklaşan yaşıyla uzaklara uçacaktı. Önce, "gidiyorum" sözcüğü gelip takıldı dilinin ucuna. Sonra "bir daha görememek", sonra "ayrılık" sözcüğü geldi. Çatıştı sözcükler. Müdahalenin dışındaydı "ayrılık" sözcüğü, geçmişe ait ne varsa, onunla çatıştı. Acı ve ağırlık verdi. Çatışmanın şiddeti, sol göğsünün altına birikti, bir yum-

ruk oldu. Oradan göz bebeklerine uzandı. Bahar sabahına uyanan şehir, bulut yükledi göz bebeklerine. Oysa gökyüzü açık ve duruydu. Yağmur beklemiyordu kent. Sürpriz yapmak istemedi şehre, tuttu. Gökyüzünün açık mavi berraklığında yağmur damlaları biraksın istemedi göz bebeklerindeki bulutlar. "Gidiyorum, her şey kendimle" dedi, usulca. Omuz çantasına baktı, çantanın içindeki zarfı hatırladı, sol göğsünün altındaki acının yanına bir sevinç yerleşti. "Yalnız olmayacağım." Zarfın içinde ne olduğunu bilmiyordu. Bir mektup olabilirdi. "Bir mektupsa eğer, neler yazmıştır acaba? Şiir de olabilir. Uçağa bininceye kadar açmayacağıma söz verdim. Olmaz, açamam" Boynunu büktü, gülümsedi. Okşarcasına usulca çantaya vurdu "seni seviyorum."

Anonsla birlikte çıkış kapıları açıldı. Uçağın içine girmeden merdivenlerde durup arkaya baktı. Hemen arkasındaki iki kişiyle göz göze geldi. Anlık bakışlarla nasıl hareket edeceğini kestiremediği bir irkilme yaşadı. Sevinç, korku, panik, hatta özlem... Ne varsa biranda iç içe geçti. Saniyeler içinde kendini toparlamayı başardı. Gülümseyip, başıyla selamladı. Onlar da başlarıyla karşılık verdiler. Uçağın merdivenlerinden içeriye adım atar atmaz ikisiyle de kucaklaşıp, sarmaş dolaş oldu. Kucaklaşma faslı bittikten sonra birkaç saniye birbirlerine baktılar. Çok konuşmadılar. "Nasılsın", "Sen nasılsın?", "İyi misin?" "Fena değil", cinsinden hal hatır sözcükleriyle sınırlı kaldı. Birbirlerinin adlarını da anımsayıp, söylemediler. Unutmuşlar mıydı? Başka bir nedeni var mıydı? Yıllar sonra bir karşılaşmada, en iyisi birbirlerinin adlarını bile hatırlayamamak mıydı? Sorularının yanıtı üçünün de yüz ifadesinde dolaştı. Bir rastlantının ayaküstü karşılaşmasında, nereye varacağını kestiremedikleri, gerilere doğru gidecek bir sohbetten, özellikle de bir sorgulamaya varacak sorulardan kaçınmanın ifadesiydi. Yüz ifadelerinde gördüler birbirlerinin düşüncelerini, suskunluklarıyla okudular. Beklenmeyen bir biçimde, bir uçak yolculuğunda karşılaşmışlardı, böyle kalacaktı. Yıllar öncesinin tanışıklığının geçer-

liliği yoktu. Şimdi uzaklara, başka bir ülkeye, belki de ülkelere giden üç yolcuydular sadece. Nereye gidecekleri de biletlerinde yazıyordu. İyi yolculuklar dileyerek yerlerine oturdular. Rastlantı yine de sevindirmişti "burada, böyle bir yolculukta insanın tanıdığı birilerinin olması benim için bir şans" diye geçirdi içinden.

Uçak şehirden kaçarcasına, hızla havalanıp, bulutların arasına kaydı. Pamuk yumuşaklığı görünümündeki beyaz bulutlar, insanların uçağın camından ellerini uzatıp tutabilecekleri kadar yakındı. Elini bulutlara değil, yanında taşıdığı omuz çantasının iç bölümüne uzattı. Çantanın içindeki zarfı çıkardı. Yüreğinin heyecanı ellerine vurmuştu, parmakları titriyordu. Uçak hızla yükseliyordu. Tabela yedi bin fit yükseklikte uçtuklarını gösteriyordu. Zarfı okşayarak açtı. İçinden ayrı ayrı birkaç sayfa kâğıt çıktı. Şiirler vardı. Birini aldı; sözcükleri yutarcasına okudu. Okudukça coştu, kanatlandı. Uçağın içinde, uçaktan yükseklere uçtu yüreği. Sonsuzluğa taştı coşkusu. Defalarca okudu, taştı, uzaklaştı. Yedi bin fitlik yükseklikteydi uçak, bilmediği bir dünyaya yol alıyordu, bulutların içinden kayarak. Aradan ne kadar zaman geçtiğinin farkında değildi, hostes kadının sesiyle kendine geldi. "Uçağımız inişe geçmek üzeredir, lütfen emniyet kemerlerinizi bağlayınız". İrkildi ve biran boşluğa düşer gibi oldu. Defalarca okuduğu şiirleri zarfın içine koydu, zarfı çantasının iç bölmesine yerleştirdi. Pasaportunu çıkardı kimlik bilgilerini okudu, acı bir tebessüm dolaştı dudaklarında. Yeni kimliği, acı tebessümü dudaklarından içine taşıdı. Yeni adına kısa sürede, alışması, ezberlemesi ve hiç unutmaması gerekiyordu. Öncelikle ülkesinden çıkıncaya kadar buna dikkat etmesi gerekiyordu. Tüm zorluğun ülkesinden ayrılıp uçağa bininceye kadar olduğu söylenmişti. Yine de belli olmazdı. Şimdi uçaktan ineceği yerde ne olacağını bilmiyordu. Çok da önemli değildi artık. Bundan sonra pasaporta yazılı olan adı kullanacaktı. Yeni adı Hasan olmuştu. Kendi tercihinden değil, zorunlu olarak Hasan yazılmıştı. Artık öyle tanıyacaklardı. Yeni dostları arasında bu isimle

çağırılacak, bilinmeyen bir vakte, bilinmeyen bir koşula kadar, gittiği her yerde Hasan olacaktı.

Bir eliyle eşyalarının olduğu çantayı tutarken, diğer eli küçük sırt çantasında, şiirleri yerleştirdiği iç bölmenin dış yüzeyinin tam üzerindeydi. Korurcasına, saklarcasına bastırıyordu. Korkmasın, üşümesin, yalnız kalmasın diye bastırıyordu. Ne yaptığının ayırımında olmadan, düşünmeden bastırıyordu. Orada, zarfın içinde, çantanın iç cebinde, çantayla birlikte taşınması için bastırıyordu. Nereye gitse, şiirleri de çantanın içinde kendisiyle birlikte oraya götürecekti. Beklenilmeyen bir anda, zamanın belli belirsiz vaktinde, özlemlerin ortasında, yalnızlığın dayanılmazlığında çıkarıp okumak için taşıyacaktı.

Pasaport kontrol kuyruğunda sıra kendisine gelince Hasan görevlinin gözlerinin içine bakarak pasaportunu uzattı. Çakır gözlü, sarışın görevli pasaportun sayfalarını hızlı hızlı çevirdi, vize damgasının olduğu sayfaya gelince hareketleri yavaşladı, başını kaldırıp Hasan'ın yüzüne baktı. Yüz ifadesinde belirgin bir ifade yoktu, kısa bir süre içinde bakışlarını çevirip yeniden vizenin olduğu sayfanın üzerine odaklandı. Yine de ürküten, korkutan bir duygu yansıdı görevlinin suskunluğundan. Saniyeler içinde de sıkıntıya dönüştü. Hasan görevlinin bakışlarından pasaportun sayfalarına yansıyanları okumak istedi. Okuyabilse rahatlayacaktı. Birkaç santimlik mesafeden bir şey okuyamadı. O an her şey yeniden bilinmezliğin ağırlığı altına gizlendi sanki. Bir süre sonra görevli mührü bastı, pasaportun sayfalarını kapattı, Hasan'ın yüzüne bakıp iade etti.

Pasaport kontrolünden geçip ilerlerken, bir rüyanın sarmalının içine düştü. Etraftaki yazılar, duyduğu sesler, gerçekle düşü karıştırdı. Neredeydi? Algılayamadı. Gördüğü, duyduğu hiçbir şey, beyninde sistematik bir düşünceye dönüşmedi. Yürürken ayakları kontrolünün dışındaydı, boşluğa yürür gibi atıyordu adımlarını. Elindeki ve omzundaki çantanın ayaklarına bindirdiği ağırlıkları bile hissetmiyordu. "Uçaktan indik, şimdi telefon etmeliyim" dedi.

Kendi sesine irkildi. Etrafına bakındı. Kimse ilgilenmemişti. Adımlarını hızlandırdı. Bu defa içinden söylendi; "telefon etmeliyim". Söylerken de adımlarını biraz daha hızlandırmak istedi. Mümkün olmadı, aynı hızda kaldı. Çıkışa doğru akan koridorda önünde, arkasında, yanında insan seli vardı. Kendince bir temposu da vardı insan selinin. Pasaport kontrol noktasından çıkıp, bavullarını alacakları bantlara doğru akan insanlar aralarında konuşmadan bir yürüyüş temposu tutturmuşlardı, kimse bozmuyordu. Kimisi suskun, kimisi konuşkandı. Kimilerinin yüzünde gülücükler, kimilerinin yanaklarında yaşlar vardı. Dertleri kendi içlerinde, yürüyorlardı.

Farklı renklerden giysileri kadar, sözcükleri de renkliydi, çeşitliydi. Sarışın, esmer, kumral tenli insanlar, siyah saçlı, yeşil, kahverengi, çekik iri gözlü kadınlar, erkekler iç içeydiler. Tanımıyor, tanışmıyorlardı. Kendilerinde saklı hayalleri, kendilerinde saklı beklentileriyle, koridordaki nefes alışları birbirine karışmıştı, aynı havayı soluyarak yürüyorlardı. Belki bir daha hiç karşılaşmayacaklar, birbirlerinin yüzlerini göremeyeceklerdi. Hasan iki insan tanıyordu bu kalabalığın içinde. Uçağın merdivenlerinde karşılaştığı eskilerden tanıdığı, karşılaştıklarında adlarıyla birbirilerine hitap etmediği iki insanla, yan yana birlikte yürüyordu. İkinci defa sesli tekrarladı; "Telefon etmeliyim." Bu defa etrafına bakmadan yanındaki tanıdıklardan biri; yanıt verdi "tamam çantalarımızı alalım telefon edebiliriz. Çıkışta telefon kulübeleri var, yanındaki büfeden telefon kartı da alırız". Kısa boylu ve tıknazcaydı konuşan, Hasan'ın yaşıtı sayılırdı. Yaşının üzerinde yıpranmıştı. Yüz çizgileri kırışmış, gözaltları torbalanmış, başının ön tarafındaki saçları dökülmüş kalanlarda fazlasıyla beyazlaşmıştı.

"Buradan, uzaklardan, ta başka bir ülkeden arayacağım. Günlerdir merak etmiştir. Bekliyor mu acaba?" Çok rakamlı bir görüşme olacaktı. Ülke kodu, şehir kodu, sonra telefon numarasının tuşlanması hayli vakit alacaktı. Vakit heyecandı, kalp atışıydı, nab-

zın yükselmesi sabrın zorlanmasıydı. Tuşlara bastı, bağlanmasını bekledi. "Bağlanmıyor. Niçin böyle uzun sürüyor. Yoksa bana mı öyle geliyor? Belki de uzaklardan uzun sürüyordur karşı tarafın bağlanması? Numara düşmüyor işte, düşmek istemiyor, kahretsin!" Yeniden yeniden parmağını vururcasına tuşlara bastı, bekledi. Ne zaman sonra "alo buyurun" dedi bir kadın. Sekreter açmıştı telefonu, Hasan kekeleyerek konuştu;

"Gül hanımla görüşebilir miyim? Gül Bahar hanımla." Sesinin nasıl çıktığının, karşı tarafa nasıl yansıyabileceğinin ayrımında değildi.

"Şimdi dersten çıktılar, biraz bekleyebilir misiniz? Öğretmenler odasından çağırmam gerekiyor." Şimdi de sekreterin çağırmasını bekleyecekti, bir şey diyemedi. "Bu kız hızlı davransa bari. Daha önce çabuk çağırırdı. İnşallah yine öyle yapar. Uzaktan aradığımı söyleseydim keşke. Gül için doğru olmazdı. Böyle beklerken, konturum biterse sen işe bak. Hadi sekreter, fazla bekletme, acele et, günler sonra Gül'le konuşacağım." İçini çekti, defalarca çekti, nefesini tuttu, dişlerini sıktı, telefon kulübesine yaslandı, geri çekti kendisini, ayaklarını hareket ettirdi, boşta kalan elini koyacak yer aradı, bakışlarını etrafta dolaştırdı. "Hadi artık ya, artık bekletme!" Korku, hiddet, hasret, sevinç, heyecan sıkıştı bekleme süresine. Sözcüklerin anlatmakta yetersiz kalacağı, sabrın taşıyamayacağı kadar çok sıkıştı. Patlama noktasına ulaşmak üzereyken bir ses duydu:

"Evet, ben Gül" dedi, sakin ve ciddi bir ses.

"Ben, ben varacağım yere ulaştım. Şimdi buradayım bir Avrupa ülkesinde, oradan arıyorum." Hattın diğer ucundaki sesin tonu değişmedi. Gül, sakin, heyecansızdı, tanıdığı Gül'e benzemiyordu. Sözcükleri de dikkatli kullandı.

"Çok sevindim. Hadi geçmiş olsun, ben şimdi derse gireceğim, sonra görüşürüz," diyerek telefonu kapattı.

"Olur, görüşürüz" dedi Hasan, cansız bir ses tonuyla. Telefonun almacı elinde kaldı, şaşkındı. "Niye böyle yaptı? Belki yanında birileri vardı. Önceden yaptığı davranışlardan birini yaptı yine. Bir de sonra görüşürmüşüz, sanki istediğimiz an görüşürmüşüz gibi. Ne zaman, nerede görüşeceğiz? Nasıl olacak? Mesela öğleden sonra evde mi görüşeceğiz? Yoksa akşamüzeri dışarıda bir yerde mi? Kilometreler ötesinden, başka bir ülkeden sonra görüşmek telefonla yine böyle mi olacak?" Almacı kapattı.

İçinde bir boşluk, yüzünde acı bir tebessümle kulübeden dışarı çıktı. Kaç gündür görüşmemişlerdi. Gül kendisiyle vedalaşırken "gideceğin ülkeye ayak basmadan beni aramanı istemiyorum, vardığında müjdelersin" demişti. Hasan telefon görüşmesinin etkisiyle yanındakileri unutmuştu. Yanına yaklaşıp,"ne yapacaksın şimdi dercesine" yüzüne bakıyorlardı. Bir süre sonra meraklı bakışlarına ayrımına vardı, yanıt verdi.

" Buradan başka ülkeye gideceğim. Başka bir Avrupa ülkesine, Hollanda'ya gideceğim"

"Trenle gidebilirsin" dedi şişman olan. Hasan telefon ederken, Hasan'ın giyeceklerinin içinde olduğu çantayı elinde tutmuştu geri verirken; "buradan trenle gidersin, istasyon yakın, yürüyebiliriz" diye ekledi.

Hep birlikte istasyona yöneldiler. Tek tük atıştıran yağmur damlalarını saymazsa Hasan her şeye yabancıydı. Konuşmadılar. Üçü de suskundu. Hasan ne eski arkadaşlarının ara sıra kendi aralarındaki konuşmalarını ne de çevredeki başka sesleri duyuyordu. Duyularını içine kapatmıştı. Kulaklarında sadece az önce yaptığı telefon konuşması vardı. Bir durup bir atıştıran yağmurun altında on beş dakikaya yakın yürüdüler.

Bilet gişesinin önüne geldikleri sıra Hasan yanındakiler görmeden, cebinden çıkardığı yüz markı elinde tuttu. Sessizce bileti alacak olan arkadaşına uzattı. Almanca konuştu, bileti isterken. Bi-

letle birlikte, paranın üstünü Hasan'a verdi. Sonra hep birlikte bir alt kattaki perona indiler. Zorunlu kalmadıkça - garip bir biçimde- üçü de konuşmuyordu hala. Perona inmelerinin üzerinden çok zaman geçmemişti ki Hasan'ın bineceği tren perona yanaştı. Kucaklaştılar. Hasan eski arkadaşlarından sessizce ayrılıp trene bindi. Tren hareket edince birkaç defa el salladı. Saniyeler içinde de koltuğa oturup kendine döndü.

Kompartımanın içinde karşılıklı yerleştirilmiş dört kişilik koltuklar boştu. Ülkeler arası çalışan tren çok az yolcuyla hareket etmişti. Etrafla fazla ilgilenmeden elbiselerinin olduğu çantayı karşı koltuğa attı. Omuz çantasını açtı, zarfın içindeki şiirleri çıkardı. Şiirler elinde, satırları okumadan dalıp gitti. Tren ağaçların arasında yeşilin tonlarının içinde hızla yol alıyordu. Kiremit renkli küçük evleri, kiliseleri, kasabaları arkasında bırakarak ilerliyordu. Değişik renklerle nakışlanan, ovalardan, tepelerden geçiyordu. Rüzgârın sesine karışan siren sesi toprak kokusuyla birleşip, açık camlardan içeri giriyor kompartımanlara dolarak içindeki yolculara ulaşıyordu. Hasan, aynı hızla geleceğin bilinmezliğine doğru yol alıyordu. Hızlıydı tren, çok hızlı.

Hasan bilinmezliğe doğru yol alırken, dalıp gittiği noktada kente tepeden bakan bir evin balkonundaydı. Farkına varamadığı bir zaman diliminden sonra üniformalı bir sesle irkildi, trende olduğunu hatırladı. Anlamadığı bir şeyler söylüyordu adam. Söylediklerini anlamasa da görünüşünden, şapkasından, üniformasından, elinde tuttuğu faturaya benzeyen defterden kim olduğunu anlatıyordu. Bilet kontrolcüsü olduğunu anladı. Cebinden bileti çıkarıp adama uzattı. Kontrolör kısa bir incelemeden sonra, yarım sayfa ebadında olan biletin üzerini çizip, geri verdi. Hasan'ın anlamadığı bir şeyler söyleyip oradan ayrıldı. Bir elinde tuttuğu zarfın üzerini okudu, daldı, uzaklaştı. Yeniden evin balkonundaydı.

Birkaç gün önceydi; İki kişilik sofra gündüzden kurulmuştu evin balkonuna. Sokak lambaları aydınlatıyordu şehre tepeden

bakan balkonu. Akşamın karanlığında yalnızca ikisi içindi sanki sokak lambaları. Gölgeli, dalgalı ve koruyucuydu. İkisini aydınlatıyor, ikisini koruyordu. Onlar şehri görürken, şehir onları görsün istemiyordu. Sokak lambaları da biliyordu, şehirden birileri görürse, alıp götürecekti. Bilinen ve bilinmeyen bir yerlere, bir ellere götüreceklerdi. Şarap kadehiyle oynaşan sokak lambalarının ışığı saklambacın, koruyuculuğun, gizli buluşmanın suç ortağı olmuştu.

Karşılıklı oturmuşlardı, İlkbahar gecesiydi, denizin esintisi vardı gecenin karanlığında. Denizin tepelere vuran esintisi üşütmüyordu. Elini tuttu, şarap bardağını elinden alıp, usulca masanın üzerine koydu. İki avucunun içine aldı Hasan'ın elini. Ayrılığın bu son gecesinde, sokak lambasından yansıyan ışıkların gölgesinde, gözlerinin derinliklerine baktı, "beni unutmanı istemiyorum" dedi Gül. Avuçlarının içine aldığı eli var gücüyle sıktıktan sonra, yemek masasından kalktı, içeri geçti. Kendi gözlerinin derinliklerine bakan Gül'ün göz bebeklerinde, bulutların biriktiğini gördü Hasan. Gül elinde beyaz bir zarfla döndü. Zarfı Yerine oturmadan önce zarfı Hasan'a uzattı. Ses tonunda hüznünü gizleyemeyen bir ciddiyet vardı:

"Senin için bu. Şimdi bu zarfı yanına al ve bana söz ver. Bu şehirden, hatta bu ülkeden ayrılmadan bu zarfı açmayacaksın. En azından, uçağın havalanmadan zarfı açmanı istemiyorum" Gül konuşurken, ses tonundaki ciddiyet tamamen gitmiş son sözcüklerine hüzün yerleşmişti. Sesi titredi, sözcükler çatallaştı. Zoraki getirebildi sözlerinin devamını:

"Senin için yazdım. İçinde ne olduğunu da söylemeyeceğim..." Sustu. Bakışlarını ışığa dikti. Işık kabarcıkları birikmişti gözlerinde, döküldü, dökülecekti. Onun yerine, Hasan'ın gözlerinde biriken kabarcıklar döküldü, beyaz zarfın üzerindeki siyah harflerin üzerine. Zaten o sıralar kabarcıklar alabildiğince özgürdüler. Bazen saklanıyor, bazen dökülüyordu. Ne zamanı vardı ne de mekânı. Buluşup konuştukları zamanlar hatta gülerken bile her ikisinin de

gözlerinden dökülebilirdi. Gündüzünde bulutlara doğru akmış, bulutlarla bakıp konuşmuşlardı. "Beni çok özleyip; görmek konuşmak istediğin zaman bulutlarla konuş demişti Gül, çünkü ben de öğle yapacağım"

Işıklara doğru tutarak, kabarcıklarda uçuşan, zarfın üzerindeki harfleri okudu Hasan;

"Her gün
Biraz daha yakın olacağız
Durulaşan hayata
Paylaştıkça
Güzelliklerin tümü
Daha çok paylaşmak için
Çoğalacak sevgimiz..."

Ayrılığın son gecesinde, kokularını son kez soluyacaklarını bilerek el ele uyudular. Hasan yatmadan önce defalarca zarfın üzerini okudu; "seni seviyorum" dedi. Gül defalarca tekrarladı; "beni unutma." Sabahın alaca karanlığında ayrılırken son sözcükleri kaldı kulaklarında.

Tren yeşilin her tonunun ve ağaçların her çeşidinin arasından, hızla yol alırken Hasan, ayrılıştan bakışlarını aldı, zarfın içindekileri çıkardı bir kez daha ve durdu. İçini çekti; "Döneceğim, sevgileri biraz daha büyütmek için, döneceğim" dedi. Okumadan zarfı çantasına koydu, yerinden kalktı. Trenin penceresinin biraz daha araladı. Damlalar halinde dökülen yağmurla birlikte çoğalan toprak kokusunu ciğerlerine doldurarak mırıldandı; "Şimdi buralardayım. Bir bilinmezliğe doğru hızla yol alıyorum." Sözcükler dudaklarından acıtarak döküldü.

Camı sonuna kadar indirdi. Yüzüne vuran yağmur damlalarına ve hızla giden trenin rüzgârına aldırmadan, geçtiği yerleri seyretti.

Ormanın arasına, yeşil bir örtünün üzerine serpiştirilmiş, tek katlı küçük evler vardı tren yolunun üzerinde. Dar ve düzgün sokaklarla ayrılmış küme halindeki evleri, bahçeleri, kubbe biçiminde çatıları, dizilerdeki ailelerin pazar günleri ayinlere gittiği küçük kiliseleri tren yolunun üzerindeki küçük kasabaları, köyleri hızla geçti. Hiç durmadan ilerliyordu tren. Kasabalar ve köylerin içinden geçerken hız kesiyor, sonra yeniden hızlanıyordu. Tren, iç cebindeki küçük bir kâğıda yazılmış adrese götürüyordu Hasan'ı. Küçük küme evleri hızla geçip, büyük şehrin içine girince tren yavaşladı. Hasan camdan başını biraz daha dışarı uzatarak, istasyondaki levhadan şehrin adını okumaya çalıştı. Hayır, biletinde yazan şehrin adı değildi. Zaten tren de fazla durmadan hareket etti. Çok yol almadan bu defa büyük bir istasyonun peronunda durdu. Trenin son durağıydı. Gelgitlerle dolu yolculuğu şimdilik bitmişti. Elindeki adrese buradan ulaşacaktı.

***

Peronlardan yukarıya çıkan merdivenlerde cep telefonu çaldı. Bir türlü alışamadığı cep telefonun sesi ve titreşimiyle irkildi. Daha önce burada tanıştığı Yılmaz adında bir arkadaşı almıştı cep telefonunu. Telefonun her çalışında irkilmesinin nedeni, yalnızca bir türlü alışamaması değildi. Biraz da korkuyordu. Anlaşılan oydu ki, "telefonla uzaklardan kara haber alma korkusu" daha çok devam edecekti."Tamam" dedi cep telefonunu kapattı. Merdivenlerden yukarıya çıkıp, bilet satılan gişelerin önüne geldi. Burada buluşacaklardı. Saate baktı, buluşma saatine daha on beş dakika vardı. Buluşacağı insanın adını duymuştu ancak sima olarak kendisini tanımıyordu. Üstelik birbirlerinin adlarını üçüncü bir kişinin aracılığıyla gıyaben burada öğrenmişlerdi. Adı Murat'tı.

Merdivenlerden tekrar aşağıya, trenlerin yanaştığı peronlara indi. Aylar sonra geldiği bu şehirde, bu istasyonda, ilk geldiği günü aradı; dört beş ay önceydi. Bu ülkeye ayak bastığı ilk yer olan is-

tasyona o günden bu yana hiç uğramamıştı. Peronlara bakındı, çok sayıda peron vardı. Hangisinden inmişti, çıkaramadı. "Dur bir dakika, o gün etraf bu kadar aydınlık değildi. Peronlar da bu kadar çok değildi. Ne oldu şimdi? Sonradan ışıklandırmadılar ya. Yeni peronlar da yapmadılar. Hepsinin görüntüsü aynı eski yapı. Işıklar eski. Belki de böyleydi! Demek ki ben görmemişim. Ama o adamı hatırlıyorum. Bu peronların birindeydi. Sigara içiyordu; bana tepeden bakacak kadar uzun boylu, hafif şişmanca ve sarışındı. Saçlarına aklar düşmüştü, sakallarında da vardı, ancak çok belirgin değildi. Genç de sayılmazdı ihtiyar da. Ceketinin yakasında CHE rozetini görünce, tanıdık birini görmüş kadar sevinmiştim. Dünyalar benim olmuştu adeta. Neredeyse çığlık atacaktım. Hemen cesaret vermişti. Korkup, çekinmeden adresimi göstermiştim, bildiği İngilizce kelimelerle el işaretleriyle dakikalarca adresi tarif etmişti. Keşke tekrar görebilsem, bir kahve ısmarlardım."

Şimdi adını çok iyi öğrendiği bu şehir, ülkenin tam orta yerindeydi. Tren bileti alırken, bu ülkenin insanları kadar düzgün biçimde şehrin adını telaffuz etmişti. Ülkenin tam ortasında olduğundan "Midden Nederland" diyorlardı. Hasan buraya yerleşecekti. Bu ülkeye geldiği zaman ilk ayak bastığı şehir, aylar sonra oturacağı, yerleşeceği şehir olacaktı. "Hiç aklıma gelmezdi" dedi kendi kendine. Yeni kimliğini, bu ülkede kendine verilen kimliği cebinden çıkardı, baktı. Naif bir gülümseme belirdi dudaklarında. "Yerleşmek." Kimliği cüzdanına geri koydu, tekrarladı; "buradan birisi gibi yerleşmek." Trenlerden inen insanlar hızla merdivenlere koşarken, içlerinden çok azı ağır adımlarla tırmanıyordu merdivenleri. Hasan ilk defa göğsünü hafif dışarı çıkarıp, yüzüne ve bakışlarına yansıttığı kendine güven duyan bir ifadeyle insanları süzdü, söylendi; "işte bunlardan birisi gibi yerleşeceğim."

Saatine baktı, vakit geliyordu. Yukarıya çıkmak için merdivenlere yönelirken, sevgilisinin hediyesi olan saat birden havasını değiştirdi. "Yerleşmek" kavramıyla birleşip, büyüdü, ağırlaştı,

omuzlarına çöktü. İnsanları süzerken dışarı doğru çıkan göğsü, gerisin geri içeriye çekildi. Bakışlarındaki güven yerini masunluğa ve savunmasızlığa bıraktı. Bir boşluğun, tanıdığı boşluğun ifadesiydi bu. Zamanın belli belirsiz bir vaktinde gelip bulurdu hep. Ilık bir sızı akardı içinde. Burada, bu ülkede edinmişti. Kısa süre içinde yaşamına yerleşmişti. Ne zaman geleceği de belli olmuyordu. Haber de vermezdi. Bazen saatine bakarken bazen bir haber dinlerken, bazen de yemek yerken, bir yolculukta, yatağına uzanıp, karanlığa düş kurarken gelir bulurdu onu. Şu anda omzunda olan ve yanından hiç ayırmadığı çantasının iç bölmesine yerleştirdiği şiirleri ne zaman karıştırsa nefes alışına ve parmaklarının hareketine yerleşirdi. Hasan'ın içinde akanlar yüzüne de vurur, yüz ifadesi bir ayna olurdu. İçerisini yansıtır ne olduğunu gösterirdi. Burada tanıdığı, burada aldığı ve yabancısı olduğu bu duygunun adını ancak çok sonralar koyabildi. Güçsüzleştiren, titreten, acıtandı, inceden akardı. Yüz hatlarında ve bakışlarında gizleyemediği bir parçaydı.

Yukarı çıkarken son basamakta cep telefonu yeniden çaldı. Merdivenin son basamağı, gişelere birkaç adım uzaktaydı. Telefonu üçüncü çalışında açtı. Kulağına götürüp 'alo' dediği sıra birisi takıldı bakışlarına. O da kulağında telefon bakışlarıyla etrafı tarıyordu. İçgüdüsel bir duyguyla "buradayım seni gördüm" dedi.

"Öyle mi, nasıl gördün?" diye, şaşkınlık içeren bir ses duydu karşı taraftan. Hasan telefonu kapattı, adımlarını adama doğru hızlandırdı. Birkaç adım ötedeydi zaten. Karşısında durup gülümsedi. O da Hasan'a tebessümle karşılık vererek elini uzattı;

"Ben Murat"

"Ben de Hasan"

"İyi tanıdın"

"Evet, görür görmez içimden bir ses budur dedi." Murat kısa konuşmadan sonra elini çekti. "Bizim derneğe gideceğiz, yürüye-

lim" dedi. Birkaç sözcükle hal hatır sorduktan sonra, konuşmadan yürüdüler. Öğlen sonrası, henüz mesai bitimi olmamasına karşın, istasyonun içi fazlasıyla kalabalıktı. Yürürken, belli ettirmeden, yan gözle birbirlerini incelemekten kendilerini alamadılar. Hasan'ın daha sonra elinin içi gibi öğreneceği bu şehrin merkezine açılan, istasyonun çıkış kapısına giden merdivenlerden aşağıya inerken, suskunluğu Murat bozdu.

"Seni anlatırken, buraya yeni geldiğini söylemişti Yılmaz bana. Sanırım birkaç aydır buradasın"

"Evet, Yılmaz'la da yeni tanıştım ama memleketten ortak tanıdıklarımız çokmuş. Burada, bir toplantıda tanıştık. O günlerde ben kampta kalıyordum."

"Erken oturum almışsın. Bu ülkede bu kadar çabuk oturum vermezlerdi. Konumun çabuk anlaşıldı galiba?"

"Avukat da çabuk oturum aldığımı söyledi" dedi Hasan. "Seninki nasıl oldu?" diye soracaktı ki, vazgeçti. Dilinin ucuna gelen, sözlerinin devamını yutkundu.

Yeniden bir sessizlik oldu. Murat konuşurken, kelimeleri tane, tane kullanmıştı, ses tonunda ve mimiklerinde bir ciddiyet vardı. Hasan biraz çekinmişti. "Bu adam ciddi birisine benziyor. Asık suratlı ukala birisi mi yoksa? Yılmaz daha ilk karşılaşmamızda espriler yaparak gülmüştü.

Bu adam öyle değil. Belki de abartıyorum. Erken kanıya varıyorum. Ayıp ediyorum. İnsana bir güven hissi de veriyor yani. Yılmaz hepimizden yaşlı demişti ama kar beyazı saçlarını bir kenara bırakırsak adam bizden genç gösteriyor. Dinç ve dinamik birisine benziyor." Hasan başını arkaya çekerek yan gözle baktı; "yürüyüşü de öyle" diye geçirdi içinden.

Bir kanal kenarındaydı dernek. "Şehir merkezinin dışında galiba" diye düşündü Hasan. Gerçi Hasan şehrin merkezini, dışarısını ya da kenarını o an bilemezdi. Kalabalıklar içinden geçerek, daha

tenha bir yer olması öyle düşündürdü. Yanılmamıştı. Demek binası tek ve iki katlı evlerin olduğu bir mahallede, kanal kenarında dar bir sokağın içindeydi. Giriş kapısının yan tarafında küçük metal bir tabelada adı yazıyordu. "Türkiyeli Demokratik İşçiler Derneği". Murat'ın arkasından adımını içeriye atınca, ağır bir koku doldurdu Hasan'ın burun deliklerini. İnsanı çok rahatsız etmeyen, eski binalara has bir kokuydu. Koku ve girişte bakışlarına takılanlarla birlikte adeta ışınlanarak yıllar öncesine gitti. Sınırları aştı. İç duvarlar; resimler, miting duyuru afişleri, pankartlar ve panolarla süslemişti. Yıllar ve yıllar ötesinin tarihleri vardı her birinin üzerinde. Siyah beyaz film kareleri gibiydi. Bir ülkenin bir tarihi ve sayısız yaşanmışlıkların çok uzaklarda başka bir ülkenin şehrinde eski bir binanın bir köşesinde sergilenmişti.

Seyretti. Afişlerin üzerindeki tarihler okudu. Tarihler Hasan'ı içine çekti. Çekti ve içini kabarttı, karıncalanmalar oluşturdu damarlarında. Sevindiren, heyecanlandıran, suçlayan bir duygu dolaştı içinde. Bu duyguların içinde en ağır basanı üzüntüydü. Önemli bir olayın içinde olması gerekirken, artık olamamanın üzüntüsüydü. Eski miting afişlerinin birisinin önünde biraz daha fazla durdu. "12 Eylül Darbesinin 1. Yıl Dönümünde Cuntaya Hayır Mitingine Katıl" afişi sayısız karelere ayrılmıştı. Her bir olay, her görüntü bu karelerin içindeydi. Ölümler, katliamlar, direnişler, tanklar, panzerler, coplar, halaylar hep bir ağızdan söylenen türküler vardı karelerde. Küçük karelerin her biri büyük ve sarsıcı olayların görüntüsüydü. Bakışlarını biraz daha yaklaştırdı dikkatlice inceledi ve gözlerini yaşartan bir kare yakaladı. Bir işçi direnişindeki çatışmanın resmiydi. Tüm ayrıntılarıyla biliyordu bu direnişi.

"Daldın aga" dedi Murat.

Murat'ın sesiyle arkasına döndü. Afişteki kareleri incelerken, Murat'ın varlığını unutmuştu. Bar şeklinde bir tezgâhın arkasında duruyordu. Bu defa da gördükleri şaşırttı. Girişte dikkat etmediği bu görüntüye biraz daha dikkatli baktı. Yarım daire biçiminde bir

bar vardı derneğin içinde. Değişik marka içki ve içki bardaklarının dizildiği raflarla, karşı duvardaki resimler birbirine bakıyordu. Hasan bar ve duvarlardaki resimlerin şaşırtıcı sarsıntısını yaşarken, Murat'ın kendisine "aga" hitabının üzerinde durmadı, düşünmedi. Daha sonra sıkça duyacağı bir hitap olacaktı, "aga". Murat "aga" sözcüğünü isim yerine kullanıyordu. Dostlarıyla her karşılaşmasında, telefon görüşmelerinde, sohbetlerinde kullandığı bir sözcüktü. Neden ve niçin kullandığını kimse merak etmediği gibi Hasan'da pek merak etmeyecek, çabuk alışıp, kabullenecekti. Bundan sonra Hasan'ın adı "aga" olacaktı Murat için.

Şaşkınlığın sarsıcılığı Hasan'ın diline vurdu, konuşamadı. Değişik marka içkiler, içki bardakları, tarihin yaprakları, geçmişin dökümü olan afişler, resimler, bir işçi derneğinin içinde bir aradaydı. Yaşamında görmediği, düşünemediği bu görünümün üzerine diyebileceği, konuşabileceği bir şeyler bulamadı. Seslenen gene Murat oldu.

"Çay içersin değil mi?"

"Evet, içerim" derken de sözcükler zorlanarak dudaklarının arasından çıktı.

Hasan iki adım yaklaşıp, barın önündeki tabureye oturdu. "Çay içer misin?" diye sorarken Murat bir yandan da çayı hazırlamakla meşguldü. Isıtıcıda kaynayan suyu bardaklara doldurdu, poşet çayları içine attı. Bardağı Hasan'ın önüne koydu. "Afiyet olsun." Hasan bardağının içindeki poşet çayı ipinden tutarak birkaç defa bardağın içinde salladı, suya az bir kırmızılık rengi verince, poşeti alıp çöpe attı. Şekeri karıştırdıktan sonra, küçük bir yudum aldı, bakışlarını yeniden etrafta dolaştırdı. Gözleri içeriye alışmıştı artık. Bulundukları yer Bar, salonu ikiye ayırmıştı. Bir yanı kafeterya, bir yanı kumarhane havası veriyordu. Salonun girişi büyük bir pencere aydınlatırken, arka taraf karanlıktı, lambalarla aydınlatılmıştı. Bilardo masası, kadife örtülerle kaplamış masalar ve kumar otomatları konulmuştu. Kumar otomatlarının kullanılmadığı dikkat

çekse de, kadife örtülü masaların daha başka işlere yaradığı tahmin edilebilirdi. Barın tam karşısından içteki odalara açılan kapı ise kapalıydı. Hasan'ın merakını gidermek istercesine:

"Çaylarımızı içelim, seni dolaştırırım" dedi Murat,

"Boş ver" dedi Hasan, suçüstü yakalanmış bir çocuk mahcupluğunda, "acelesi yok, buradayız artık, bakarız nasıl olsa." Tebessüm ederek, "ey aga" dedi Murat:

"Artık buraya yerleşeceksin Yılmaz öyle söyledi." Murat yüzündeki tebessümü silerek sözlerine devam etti, "bizim içinde iyi olur. Yalnız yapılacak çok şey var. Önce bir adres bulacağız. Belediye ile birlikte, başka kurumlara kaydını yaptıracaksın. Dediğim gibi bunlar için öncelikle bir adresin olması gerekir. Ev tuttuğunuzu söylemişti Yılmaz. Umarım adresini de verirler."

"Evet, ev tutma işini Yılmaz halletti. Yarın anahtarı alıp getirecek. Ev sahibimin bir Türk olduğunu söyledi. Burada pasta fırını mı ne varmış adamın. Bilmediğim için adresi konuşmadık. Yılmaz düşünmüştür herhalde?"

"Adres olmadan kayıt işlemlerinin yapılamayacağını Yılmaz bilir. Düşünmüş, adamla konuşmuştur. Adresi alır almaz, önce belediyeye kayıt yaptırırız. Ancak buradan alacağımız belgeyle diğer yerlere gidebiliriz. Belediyeyle birlikte öncelikle kayıt yaptıracağımız kurumlar, İşçi bulma kurumu ve buradaki (Vlugteling) denilen ilticacılar bürosudur. Vugteling bürosu senin okul ve dil kursu sorununla ilgilenecek. Okul kaydını ve başlama tarihini belirleyecekler "

Hasan'ın kaydını yaptırmak zorunda olduğu daha birçok yer ve kurum adlarını sıraladı. Murat yapılacak işleri sıraladıkça Hasan başkasına söyleniyormuş gibi dinledi. Murat'ın ara sıra kullandığı "sen" kelimesinin dışında söylediklerinin neredeyse hepsine yabancıydı. Aklında tutması da mümkün olmazdı. Sakin ve doğallığında sıradan işler olarak sıralıyordu Murat. İsimleri, kullandığı

yabancı kelimeleri, kurumları Hasan biliyormuş gibi konuşuyordu. Aklında tutamasa da Hasan pür dikkatti. Sessizce dinledi, dinledikçe güçsüzleşti. Murat anlattı, Hasan güçsüzleşti, küçüldü, çocuklaştı. Elinden tutularak dolaştırılacak bir çocuk kadar güçsüz hissetti kendini. Bakışlarına sorular yansıdı. Hayranlık içeren sorulardı. "Ne kadar çok şey biliyor Murat? Hepsini burada nasıl öğrendi?" sorular çoğalarak kafasının içinde dolaştı "Bunları ben de öğrenebilecek miyim? Kimsenin yardımına ihtiyaç olmadan, işimi halledebilecek miyim?" Murat yapılacak işleri saymaya ara verdi. Konuşurken farklı noktalara yönelttiği bakışlarını bu defa Hasan'a dikti, gözlerinin içine baktı. Ciddi bir ifade vardı Murat'ın bakışlarında. Soracağı sorunun ve söyleyeceği sözlerin kesin olarak yanıtını almak için Hasan'ın gözlerinin içine dikti bakışlarını.

"Senin içinde çok önemli olduğundan doğrudan sormak istiyorum. Oturum almak önemli ancak burada kalmak konusundaki kararın kesin mi? Yaşamının geri kalan bölümünü bu ülkede geçireceksin. Burada yeni bir yaşam kuracaksan eğer, yapman gereken önemli ve acil işler var. Bunları yapman ve başarabilmen için vereceğin karar çok önemli. Çünkü yaşamını bu kararın şekillendirecek. Dil okuluna gideceksin. Meslek okullarına gidecek, meslek kurslarına katılacaksın. En önemlisi de bu ülkenin dilini öğrenemezsen mesleğin ve konumun ne olursa olsun çok şey yapamazsın."

"Yaşamının geri kalan bölümünü bu ülkede geçireceksin." Bunlar Hasan'ın daha yeni karşılaştığı bir insandan duyamayacağı sözcükler oldu. Hemen yanıt vermedi, veremedi. Murat'ın yüzüne baktı. Birkaç saniye suskunluktan sonra, Murat konuşmaya devam etti:

"İlk geldiğimiz günlerde hepimiz aynı duyguları, aynı çelişkileri yaşadık. Birçok insan kendisini buraya ait görmediği için bir düzen kuramadı"

Sorunun yanıtı Hasan'ın içindeydi. Gözlerini Murat'tan aldı,

önüne baktı. Zayıf bir ses tonuyla; "bilmiyorum" sözcüğü çıktı dudaklarının arasından. Durdu, devam etti; "kendimi bu ülkede kalıcı olarak düşünmedim hiç. Birde..." diyecekti, arkası gelmedi. İçinde tuttu, dudakları kapandı. Tekrar Murat'ın yüzüne baktı, anında da gözlerini kaçırdı. Sözlerine devam etse açılacak, akıntının tüm çıplaklığıyla içindekiler dışarıya dökülecekti. Murat'ın bakışları altında dişlerini sıkarak nefesini tuttu. İkisi de suskun kaldı.

Murat boşalan bardakları aldı, lavaboya bıraktı, musluğu açtı. Akan suyun sesi bozdu suskunluğu. Murat, arkası dönük bardakları yıkarken, Hasan'da yüzünü çevirdi, suyun sesinden yararlanarak, iç çekercesine derin bir nefes aldı. Nefesiyle birlikte göğüs kafesi boşaldı. Murat lavaboda bardakları yıkarken, gereğinden fazla oyalandı. Hasan, yeni tanıştığı arkadaşını arkasından seyretti. Kendisiyle konuştu; "Yanıt vermek isterdim sana. Uzun uzun anlatmak, içimdeki ılık akıntının nedenini seninle paylaşmak isterdim. Geride bıraktıklarımızı, yaşanmışlıkları burada, bu kadar kısa sürede, nasıl bir ağırlığa dönüştüğünü konuşmak isterdim. Belki ileride..."

Murat, bir hayli zaman harcayarak yıkadığı bardakları yerlerine yerleştirdi. Ellerini yıkayıp kuruladı, yüzünü döndü, saatine baktı, tebessüm ederek "çıkabiliriz" dedi.

***

Gün yoğun geçecekti. Hasan ve Murat erkenden derneğe geldiler. Geceyi Murat'ın evinde geçirmişlerdi. Hasan'ın kampın dışında geçirdiği nadir gecelerden biri olmuştu. Erkenden yatmasına karşın pek uyuyamamıştı. Murat'ın hazırladığı sallama çaylarını alıp, iç taraftaki yönetim kurulu odasına geçip, beklediler. Çayından bir yudum aldıktan sonra:

"Yılmaz anahtarı ve evin adresini getirse de, biran önce işlemelere başlasak" dedi Murat.

"Adamın fırınına uğrayıp, oradan alacaktı. Fırın buraya ne kadar uzak bilmiyorum ki"

"Buraya yakın da. İnşallah kendisi geç kalmaz. Yılmaz bu işi belli olmaz, ekâbir adam" Murat'ın Yılmaz için söyledikleri Hasan'ı işkillendirdi, birazda korkuttu "gelmeyecek mi yoksa?" sorusu takıldı kafasına. Murat'a da sormak istemedi, dakikalar geçtikçe de yanıtı olmayan soru içinde büyüdü. Neyse ki, daha fazla güvensizliğe dönüşmesini, yine Murat'ın sözleri engelledi:

"Bakma Yılmaz biraz ekâbirdir ama söz verdi mi yapar. Şimdi çok geç kalmasa bari. Çünkü çok işimiz var"

Konuşurken hareketlerinde ve ses tonunda bir panik, bir telaş yoktu Murat'ın. Hasan içinden "gereksiz kuşkulanıyorum" dese de, yine de dayanamadı. Sözlerinin Murat tarafından nasıl karşılanacağını da hesaplamadan sordu:

"Gelmeyebilir mi yani?"

"Kim?"

"Yılmaz gelmeyebilir mi demek istiyorum." Hasan'ın yüzüne bakınca, endişeyi yakaladı Murat.

"Merak etme aga, gelir, gelir. Yılmaz söz verdiyse yapar. Biraz geniştir ama konuşulmuşsa yapar."

Kendi şüphesi Hasan'ı biraz utandırdı. Henüz yeterince tanımadığı, üstelikte kendisine yardım etmeye çalışan insanlar hakkında erken ve hak edilmeyen bir yargıya varmıştı. İçine düştüğü bu durum, aslında kendisi hakkında Murat'a bir ipucu da veriyordu. Bu görünümü Murat'ın dikkatinden kaçamazdı. Kaldı ki, kendisi Murat hakkında ipuçları yakalamak isterken, Murat'ın yakalamamasını düşünemezdi. Belli ki bu ipuçlarından hareketle birbirlerini daha iyi tanıyacaklardı. Hasan'ın ilk ipucu tez canlı biri olduğu yönünde yansırken, Murat ise sakin bir görünüm vermişti. Zaman içinde Murat'ın bu ilk görünümünde yanılmadı Hasan. Soğukkanlı, acele etmeden karar veren bir insandı. Murat'ın görünü-

şündeki ciddiyetinin altında da bu özelliği yatıyordu. Hasan'ın tez canlı ve aceleci görünümü de Murat'ı yanıltmadı.

Hasan içine düştüğü durumu tamir edecek bir söz bulamadığından konuşamadı. Utanmış, yüzü kızarmıştı. Yerinden kalktı etrafa bakındı. Gözlerine ilk takılan çelik dolap oldu. Dolabın içine doğru bakışlarını yakınlaştırdı. Dolabın içi deste deste bildiri ve el ilanlarıyla doluydu. Dışarıdaki insanlara dağıtılmak için basılmış, bildiri ve el ilanlarının ne kadarının dağıtıldığı belli değildi ama arşiv için biraz fazla biriktirilmişti. Kâğıtların rengi değişmiş, üzerindeki yazılar silinmeye yüz tutmuştu.

Dolabın bir başka tarafında raflara ise değişik tarihli dergiler tıka basa istiflenmişti. Dolabın üzerinde duran megafonun üzerindeki tozlar uzun süredir kimsenin eline almadığının, kullanılmadığının kanıtıydı. Hasan, bildirilere, dergilere, bildirilerin arasına sıkışan el ilanlarına biraz daha dikkatli baktı, hemen hepsinin üzerindeki tarihlerin çok eski olduğunu gördü. Yönetim kurulu masasının arkasındaki panoya asılı duran; "genel üye toplantısı .../.../... günü yapılacaktır" çağrı ilanın tarihi de bir hayli eskiydi. Çalışma masasının üzerindeki bilgisayar da ilk çıkan markalardandı. Murat'a dönüp sordu:

"Nasıl, kalabalık oluyor mu dernek?" Hasan ayağa kalkınca Murat bilgisayarı açmıştı, başını bilgisayar ekranından kaldırmadan, soruyu yanıtladı:

"Gündüzleri pek gelen yok. Akşamları geliyor insanlar, onlarında sayısı da çok değil. Kâğıt oynuyorlar, içki içiyorlar. Gündüz gelenlerle, akşam gelen konuklar biraz farklıdır. Akşam gelen insanlar, nasıl söylesem, senin anlayacağın, derneğin amacı, tarihi ve ne yapıldığıyla ilgili değiller. Benimle de ilgileri yoktur. Ben de onlarla muhatap olmuyorum zaten. Salonda gördüğün barla da benim bir ilişkim yok. Yalnızca çay yaparım o kadar. İçki işlerine barın işletmecisi bakıyor. Akşamcılarla da o ilgileniyor. Benden

sonra derneği akşam açıp geç saatlerde kapatıyor. Zamanla kendin görürsün zaten"

"Derneğin başkan kim? Yönetim kurulu var mı?"

"Başkan da pek fazla uğramaz derneğe. Eski bir öğretmen. Ayrıca berber dükkânı çalıştırıyor. Bu gün belki bir ara onun dükkânına da uğrayabiliriz"

"Senin görevin ne burada?"

"Ben beheeder olarak çalışıyorum."

"Anlamadım." Murat döndü Hasan'a baktı, gülümsedi:

"Sahi sen beheeder'in ne olduğunu bilemezsin. Beheeder demek; belediye adına burada, bu binanın yetkilisi demektir. Ben bu şehirdeki yabancıların öz örgütleri denilen derneklerin bağlı olduğu üst örgütte çalışıyorum. Bu üst örgüte bir anlamda konfederasyon da denilebilir. Üst örgütün yönetim kurulu konfederasyona bağlı derneklerin başkanları tarafından seçilir. İdari müdürü ve çalışanları ise belediye tarafından belirlenir. Üst örgüt derneklerin ihtiyaçlarına yardımcı olur. Etkinliklerinin planlanmasından, proje çalışmalarına kadar bir dizi çalışmalar için uzman elaman görevlendirir. Ayrıca bu örgütlerin binalarının tamiri vs için de elaman verir. Bu elamanlar bu derneklerden sorumlu olurlar. İşte ben de bunlardan biriyim ve bizlere de beheerder deniliyor."

Murat'ın açıklamalarıyla biraz kafası karışsa da, anlamaya çalıştı.

"Zamanla daha iyi öğrenirim" diyordu ki, Yılmaz gülerek içeri girince sözleri yarım kaldı:

"Günaydın beyler" dedikten sonra Murat'a döndü:

"Burada sıkılıyordun, al sana bir sohbet arkadaşı. Hasan'la eskileri de, geçmişi de rahat, rahat konuşur, sohbet edersin"

Yılmaz gülümseyerek konuşurken, bir yandan da söyleyeceklerini biran önce söyleyip kaçmak ister gibi ayakta durdu, sözcükleri hızlıydı. Hasan'a döndü:

"Hadi bakalım sana çalışacağın bir işte bulundu. Ev sahibin aynı zamanda patronun olacak. Pasta fırını olduğunu söylemiştim ya; sabahları bana yardımcı olabilir mi dedi ev sahibin Yusuf"

Hasan'ın içinde, sevinçle şaşkınlık iç içe geçti. Hiç düşünmediği bir şekilde şansı yaver gidiyordu. Kontrolünün dışında, sözcüklerin üzerine çıkan heyecanlı bir duyguyla:

"Nasıl yani?" diye sordu.

"Nasılı falanı yok. Adam eşek gibi çalışıyor, yine de işlerine yetişemiyor. Gece yarılarında evine gidiyor, sabaha karşı da geri dönüyor. Bütün yaşamı işyerinde geçiyor desem yalan olmaz. Evini, eşini, çocuklarını unutmuş. Neredeyse karısı bile boşayacak herifi. Güya birde patron olacak. Evi uzakta olduğundan bazı sabahlar geç kalıyor, yetişemiyormuş. Böyle olunca o saatte gelen müşteriler de kapıdan geri dönüyor tabi. Başka yere gitmeyen müşteriler şikâyetçiler. Zaten ne zamandır çalışacak birisini düşünüyormuş. Yapacağın iş birkaç saatlik bir şey olacak. Tezgâhı düzenleyeceksin, bir de o saatlerde gelen müşterilere bakacaksın o kadar"

Hasan hala sevinçle karışık bir şaşkınlık içindeydi. Çalışmayı düşündüğü işin bu kadar kolay bulunmasının sevincini, Murat'ın sorusu gölgeledi:

"Nasıl olacak bu iş, tezgâhı düzenleme tamam da müşterilere bakmak zor. Dil bilmiyor, nasıl tezgâhtarlık yapacak?"

"Bence yapabilir. Zaten o saatte kim gelir ki. Geceden kalanlar geliyor, bunların çoğu da Türk müşteriler. O kadar çeşitli mal da yok. Her şeyin fiyatları üzerindeki etiketler de yazıyor. Birkaç gün içinde ezberleyebilir. Çok kelime gerekmiyor satış için, çat pat idare edilir. O kadar çat patta öğrenmiştir artık, birkaç ayda çok şeyi öğreniyor insan." Yılmaz sözlerinin burasında durup "aferin dercesine" Hasan'a göz kırptı, devam etti; " Zaten öğrendiğini de biliyorum. Beni telefona çağırırken, bizim hanımla, çocuklarla fla-

manca konuşabiliyor. Yıllardır burada yaşayanlardan daha iyi konuşuyor. İnsanlar ezberledikleri çok az sözcükle yaşamlarını idare ediyorlar."

"Hal hatır sorabilecek kadar telefonla konuşabiliyorum. Alışveriş yapacak, adres soracak kadarını da öğrendik sayılır" dedi Hasan.

Yılmaz birazda Hasan'ın sözlerine dayandı:

"Bu kadarı çok bile. Orada çalışman için yeterli. Aldırma. Fırının sahibi de öyle sanıldığı kadar iyi bilmiyor. Senin için birkaç saatlik geçici bir iş olacak. Ayrıca çalıştığın süre içinde konuşma dilini de geliştirirsin."

"Hadi bakalım şimdilik de olsa iş sorunun çözüldü. Ama önce şu kayıt işlemlerini yapalım, önemli olan bunlar" dedi Murat, sonra Yılmaz'a sordu:

"Adresi almayı unutmamışsındır umarım?"

"Yanımda. Evin anahtarlarıyla birlikte getirdim. Yalnız bir sorun var." Sözlerinin burasında, ses tonu biraz cılızlaştı, "aslında sorun değil ama evde kalırken biraz daha dikkatli olması gereken bir durum var. Mesele ne bileyim bin yılda bir olsa da, olur ya bu evde kaç kişi kalıyor gibisinden bir kontrol yapılırsa, uyanık davranıp paniğe kapılmadan yanıt vermesi gerekecek. Çünkü kâğıt üzerinde evde iki kişi kalıyor olacak."

Hasan anlayamadı, biraz da korku dolu ifadeyle Yılmaz'ın yüzüne bakmaya devam etti.

"Dediğim gibi kâğıt üzerinde ev sahibinle birlikte kalıyor olacaksın. Yani sen ev sahibinin yanında, kiracı değil bir misafirsin. Kira kontratın olmayacak. Onun için belediyeye kayıt yaptırırken, bu adreste geçici misafir olarak yazdırılacaksın."

Hasan kendi içinde tam olarak ikna olamadı. Yapacağı bir şey de yoktu. Sessizce dinledi, başıyla onayladı. (Bu durumun ne anlama geldiğini günler sonra öğrenecekti. Ev sahibi eşinden

resmi olarak ayrılmıştı. Kâğıt üzerinde bir ayrılıktı bu. Eşi ve çocuklarıyla birlikte ayrı bir evde kalıyordu. Kaldıkları ev eşinin üzerine kayıtlıydı. Hasan'a kiraya verdiği ev belediyeye aitti. Adam belediye kayıtlarında eşinden ayrı gözüktüğü için bu evde yaşıyor olması gerekirdi. Başka türlü belediye evi kendisinden geri alırdı)

"Zaten şu an yapacak başka bir şey yok, öyle yaparız," dedi Murat. "Burada bir başkasının evinde misafir olarak belediyeye kayıtlı çok sayıda insan var. Kayıt için sorun olmaz."

Hasan kendisi için koşuşturan bu insanlara güvenmek zorunda olduğunu düşündü. Saniyeler içinde, arkadaşlarının kendisi için en doğru olanı yaptıklarına inanarak, oluşmaya başlayan kuşkularını dağıtıp içini rahatlattı.

Murat, Yılmaz'ın verdiği adresi, başka bir kâğıda daha okunaklı biçimde yazıp Hasan'a uzattı:

"Kaybetme, cüzdanına koy, sürekli yanında bulunsun. Beklemediğin anda gerekli olabilir. Burada adresini hep yanında taşıyacaksın." Adresin yazılı olduğu küçük kâğıdı alırken Hasan'ın soru dolu bakışları altında devam etti Murat:

"Dediğim gibi, gittiğin her yerde bu adresin sana lazım olacak. Burada herhangi bir işin mi var, işinin görülmesi için öncelikle adresini sorarlar. Kimliğin olsa bile, bu şehirde belediyeye kayıtlı bir adresin yoksa hiçbir işlem yapmazlar. Kısacası adresin yoksa onlara göre yaşamıyorsundur."

"Hadi beyler, ben çıkıyorum" dedi Yılmaz. "İşe geç kaldım."

Dışarı çıkmak üzere adım atarken Hasan'ın omzuna dokundu, Hasan'ı sevindiren, şaşırtan, hatta gözlerini nemlendiren müjdesini sona saklamıştı:

"Divan, yatak, ocak gibi eşyalar var kalacağın evde. Diğer eksik eşyaları da ben ayarlarım. Buzdolabı, televizyon, kitaplık gibi şeyleri getiririm. Başka eksikliklere de bakarız."

"Tabi getireceksin işin ne" dedi Murat gülerek.

Yılmaz bir göçmen bürosunda çalışıyordu. O günlerde, Hasan'ın anlayacağı biçimde "göçmen bürosu" demişti Yılmaz, çalıştığı iş yeri için. Sonra burasının adının "nieuw komers" olduğunu öğrendi Hasan. Yeni gelenler anlamına geliyordu "nieuwu komers". Ülkeye yeni gelen insanların sorunlarıyla ilgilenen belediyeye ait bir birimdi. Hemen her büyük şehrin belediyesinde bir "nieuwu komers" vardı. Yeni gelen ve bu ülkede yaşayacak olan insanların, dil öğrenim kursları, meslek eğitimi kursları, iş bulmak gibi sorunlarıyla ilgili ve sorumluydular. Kendi ifadeleriyle "yeni gelen insanların ülkeye, topluma ve yaşama uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktı" nieuwu komers'ın amacı.

Uyum! "Ülkeye uyum." "Yeni yaşamın, yasalara, toplum kurallarına uyumu." Bunlar çok sık kullanılan ve sıkça duyulan sözcüklerdi. Hasan bu ülkeye adım attığı ve kulakları sözcüklere alıştığı andan itibaren sıkça duyduğu sözcükler arasındaydı. Duymaya da devam edecekti. Yabancıların ülkedeki varlığı ve uyumu, ülkedeki tartışmaların baş konusuydu. Eğer bu ülkede yaşayacaklarsa dikkat edilmesi, uyum gösterilmesi gerekli kurallar, şartlar ve yasalar vardı. Bunlara uyulduğu ölçüde, bu ülkenin toplumuyla kaynaşma olurdu. "Kaynaştırmak ve entegrasyon" önemliydi. Uyum sağlamanın ön şartı ve olmazsa olmazı 'dil'di, ülkenin dilini öğrenip, kullanmaktı. Ancak dil öğrenildikçe, toplumun normları ve yaşam tarzlar anlaşılabilir, bilinebilirdi. İşte Yılmaz bu uyum kurumunda çalışıyordu. Çalışma arkadaşları arasında kendisi gibi, değişik ülkelerden gelenler vardı. Yirmi beş yıl önce geldiğini söylemişti. Eşi bu ülkede doğmuştu, biri kız biri erkek iki çocuğu vardı.

Yılmaz'ın hemen arkasından Murat ve Hasan dernekten birlikte çıktılar. Önce belediyeye doğru yürüdüler. Yürürken gidecekleri yerin yayan gidilecek kadar yakın olmadığını anlaşılıyordu. Birkaç cadde ve sokak geçtiler. Geçtikleri cadde ve sokakların üzerinde Hasan'ın daha sonra gidebileceği ve gitmesi gerekli olacak

olan yerleri gösterdi Murat. Yol üzerinde karşılaştıkları önemli kurumların binaların, kiliselerin, yel değirmenlerinin adlarını söyledi. Durup bakarken adımları yavaşlıyordu. Yürürken Hasan'a rehberlik yaparak şehri tanıtmaya çalıştı. Daha doğrusu öncelikli yerleri gösterdi.

Normalde daha az vakit alır mıydı? Hesaba göre öyle olsa da, kırk dakika kadar yürüdüler. Şehir merkezinin biraz daha dışına çıktılar. Kapısında Gemeen'te huis (belediye binası) yazan bir binanın önünde durdular. Binaya döner kapıdan içeri giriliyordu. Sakindi. Girişlerini yarım daire biçiminde danışma masasının arkasında duran görevli karşıladı. Kibar ve güler yüzlü bir ifadeyle "welkom, alstublieft" dedi. Hasan'ın anladığı sözcüklerdi "hoş geldiniz, buyurun" diyordu. Görevliye, Hasan'ın anlayamadığı bir şeyler söyledi Murat. Görevli sıra numarası veren küçük makinenin düğmesine bastı, ilgili bölümün sıra numarasını verdi Murat'a. Arka arkaya yürüyerek merdivenlerden ikinci kata çıktılar. Tenhaydı, sıra numaralarının gelmek üzere olduğunu gösteriyordu elektronik tabela. Ön tarafı cam perdelerle ayrılmış, uzunlamasına uzanan çok bölümlü tezgâhın arkasına sıralanmıştı çalışanlar. Büyükçe ekranı olan bir bilgisayar vardı çalışanların her birinin önünde. İlk bakışta kadın çalışanlar çoğunluktaydı. Çıt çıkmayan bir sessizlik vardı içeride. Monitörde sıra numaralarını gösteren ışıklar yanıyor, sırası gelenler kabinlere geçip, işlemlerini yaptırıyorlardı. Sıra onlara gelince birlikte kabine girdiler. Gülümseyerek "hoş geldiniz, buyurun" dedi kadın kendi dilinde. Beklerken tüm çalışanların gülümsedikleri dikkatini çekmişti Hasan'ın. Bir kural mıydı? Saygı için mi yapıyorlardı? Sorunun yanıtını bulacak durumda değildi. Ne olursa, olsun, gene de insana sıcak bir hava ve bir güven hissi veriyordu. Kadının gösterdiği sandalyeye oturdular. Kadın dudaklarında tebessüm, gözlerinde soru işaretiyle bir Murat'a, bir Hasan'a, baktı. Kadının bakışlarındaki sorunun yanıtını Murat verdi. Hasan'ı gösterirken tebessüm ederek bir şeyler

söyledi. Tebessümünün zoraki olduğu da Hasan'ın dikkatinden kaçmadı. Anlaşılan Kadının tebessümü daha sahiciydi. Hasan'a döndü tebessümünü artırarak bir şeyler söyledi. Hasan anlayamadı. Murat tercüme etti "kimliğini istiyor" dedi. Hasan bu ülkenin kendisine verdiği kimliği cüzdanından çıkarıp kadına uzattı. Kadın kimliği aldı teşekkür etti, bilgisayarın ekranına döndü. Sessizlik oldu. Hasan kadının parmaklarının klavyenin tuşlarından çıkardığı seslerin parazit yaptığı sessizlik süresince, nefesini göğsünde biriktirdi. Ne zaman sonra kadının Murat'a bir şeyler söylemesi fırsat oldu da nefesini bırakarak rahatladı. Bacakları bitişik, elleri dizlerinin üzerinde kenetli biçimde oturdu. Kaçamak bakışlarla bir kadına, bir Murat'a baktı. Murat'la kadının sözcükleri arasında dolaştı bakışları. Anlayamadığı şeyler konuşuluyordu. Hasan onların karşısında büyüklerinin yanında ses çıkarmayan uslu bir çocuktu. Çocuklar büyüklerin sözlerinin arasına giremez, boyunu aşan ve anlayamayacağı konularda laf edemezdi. Kadın yaşça Hasan'dan küçüktü. Murat kendisinden çok yaşlı sayılmazdı. Kadın soruyor, Murat elindeki küçük kâğıttan okuyarak yanıtlıyor, sonra da klavyenin tuşlarında dolaşıyordu kadının parmakları. Hasan'ın beyninde ve düşüncesinde canlanmayan sesler, kulak zarlarına dokunup uçuyor, meraklı bakışlarında uçuşuyordu. Onların dudak hareketlerini izlerken, kendisi üzerine konuştuklarını anlasa da, sözcükler Hasan'ın suskunluğunda uçuşuyordu. Uçuşan sözcükleri anlamadan dinledi, izledi. Bakışlarına yansıtmaktan korktu, içinde biriktirdi, çocuksu duruşunu bozmadı. Seri çalışıyordu kadın, parmakları klavyenin tuşlarına basarken yıldırım hızındaydı. Gene de Hasan'a ağır geldi. Ağırdı böyle beklemek. Hakkında konuşulanları anlayamamak, söz söyleyememek ve bir çocuk gibi oturmak ağırdı. Göğsünde birikenler kadar ağırdı. Birikenlerin ortasında "okey" dedi kadın. Ardından bilgisayarın yazıcısından bir sayfalık bir kâğıt çıkardı ortaya uzattı. Kâğıdı Murat aldı, kadına teşekkür etti, Hasan'da teşekkür anlamında kadına tebessüm etti, kalktılar.

"İşte bu senin ikametgâh belgen" dedi Murat. Belgeyi Hasan'a uzatırken gülümseyerek ekledi "hayırlı olsun aga, şehrimize hoş geldin" Hasan belediyeye kaydını yaptırmıştı. Baktı, inceledi. Üzerinde Belediyenin adı ve simgesi vardı. Artık bu şehirde yaşayan insanlardan biriydi artık.

"Ha unutmadan söyleyeyim" dedi Murat "bu orijinaldir, sakın bir yere verme, bir yerlere vermek zorunda kaldığında fotokopisini verirsin. İşimiz kolaylaştı. Şimdi bununla her yere kayıt yaptırabiliriz."

Yürüdüler. Her yere yayan gittiler. Birkaç saatte her köşesini dolaşmak mümkün olan şehrin merkezinde tur attılar. Pek çok binaya daha girdiler kayıt yaptırıp çıktılar. Çok seri gitti, vakit öğlen sonrasını biraz geçtiğinde kayıt işlemleri şimdilik bitmişti. Şehir merkezindeki ana caddeden biraz daha dışarıda kalan bir cadde üzerinde, önünde iki küçük masa ve birkaç sandalye olan bir büfenin önünde durdular. Daha doğrusu Murat durunca Hasan ayak uydurdu. Etrafına yoğun bir koku yayan büfe Hasan'a yabancı gelmedi. Tabelasında "Türks-Pizza – Döner" yazıyordu.

"Acıktık aga" dedi Murat. Bir adım Hasan'ın önüne geçip içeri girdi. İçeriye iki küçük masa ve birkaç sandalye konmuş olmasına rağmen hareket alanı oldukça dardı. Aynı anda üç beş müşteri girse, ayakta bile duramayacak kadar daraltılmıştı. Tam ortaya alanı ikiye bölen bir tezgâh yerleştirilmişti. Üzeri cam kaplıydı. Altındaki metal kutular içinde Rus salatası, turşu, pancar salatası, değişik ezmeler ve daha bir sürü mezeler vardı. Manzara son derece iştah açıcı ve içeri gireni boş çevirmeyecek kadar kışkırtıcıydı. Önceden hazırlanmış lahmacunlar tezgâhın üzerinde bir cam kavanozun içine yerleştirilmişti. Kızartılmak için dilimlenmiş patatesler kızgın yağ kazanının yanındaki bir kavanozun içinde siparişi bekliyordu. Tezgâhın üzerindeki, duvarlar ve görülebilecek her nokta, insanın ağzının suyunu akıtan değişik kebap ve mezelerin

resimleriyle bezenmişti. Hasan bakışlarıyla içerinin fotoğrafını çekerken:

"Karar verdin mi ne yiyeceksin?" diye sordu. Arkasından da kendi isteğini söyledi, "ben bir dürüm alacağım." Hasan da dürüm istedi. Tezgâhın arkasında esmer tenli, bıyıklı, siyah saçlı genç bir çocuk duruyordu. İçerideki masalarda oturan iki kişi dışında müşteri yoku, tenhaydı. "Müşterisi mi azdı yoksa bu saatlerde pek gelmezler miydi" düşüncesi Hasan' çok ilgilendirmedi. Tezgâhın arkasındaki çocuk Türkçe sordu, Kürt şivesi vardı:

"Elinizde mi yiyeceksiniz, paket mi yapayım?"

" Elimizde yiyerek gideceğiz" dedi Murat. Hesabı ödedi. Bir yandan dürümlerini yerken yürümeye devam ettiler. Güneş bulutların arkasına saklanmıştı. Mevsime göre ılık olan hava yürüyüş için ideal sayılırdı. Fakat adımları yorulduklarını gösteriyordu.

"Demekte çaylarımızı içip, biraz soluklandıktan sonra da senin yeni eve gideriz" dedi Murat.

***

Hasan'ın burada da yeni bir evi olmuştu. Yaşamındaki kaçıncı evdi, hatırlamadı. Gereğinden çok evi olduğu kesindi. Ülkesinde sayısız şehir dolaşmış, sayısız evde kalmıştı. Mekân tutmayan, uzun süre bir yerde kalamayan zorunlu bir serüvenci olarak yaşamıştı. Uzun yıllar kaldığı cezaevleri de çok sık değiştirdiği mekânlar arasındaydı. Bazen kalabalık bir aile olarak bazen tek başına kalmıştı, dayak ve işkencenin eksik olmadığı cezaevlerinde. Değiştirdiği evlerle birlikte, eşyaları da değişir, yenilenirdi. Eşyaların yenilenmesi ilk el oldukları anlamına gelmiyordu. Bütün eşyalar içinde öncelikli almak ve sahip olmak istediği kitapları için bir kitaplıktı. Hasan ülkesinden ayrılırken kaldığı evi olduğu şekliyle bırakmış, her an geri dönecekmiş gibi dokunmadan kapıyı kapatıp çıkmıştı. Hep o haliyle hatırlayacak, aynı kaldığını umacaktı.

"Her şey olduğu gibi kalacak, hiçbir şeye dokunmayacağım" kararını ayrılmadan çok önce almıştı. Sigara izmaritleriyle dolu kül tablası, dibinde çay artığı olan çay bardağı, yalnızca yazı yazmaya yarayan bilgisayar, el yazmaları hepsi masanın üzerinde kalacaktı. Yanı başında üst üste yığılmış kitapları, etrafa saçılmış notları, bilgisayar ekranında yarım kalmış yazıları, üzeri çizilmiş karalama kâğıtları, olduğu gibi kalırken; sabah güneşi pencerenin üst köşesinden tül perdeden süzülerek sigara dumanıyla dans edip masanın üzerine ulaştığı sıra onlara veda etmişti. Devamlı yanında ve omzunda taşıdığı askılı çantası ile içerisinde birkaç parça giyim eşyasının olduğu valizi eline alarak, odasına son kez bakıp, sessizce dış kapıyı arkasından kapatmıştı. Onlar içeride kalırken, Hasan dönüşünü bilmediği yola ilk adımını böyle atmıştı.

Yılmaz'ın kendisi için tuttuğu bu ev bir apartmanın dokuzuncu katındaydı, apartman dairesi olarak geçiyordu ancak toplam alanı otuz metre kareden fazla değildi. Aynı katta üç daire kapısı daha vardı. Hasan apartmanda dairelerin alan olarak farklı olduğunu ve içerisinde oturan insan sayısına göre, oda sayısının değiştiğini sonradan öğrendi. Kendi dairesi, içinde açık mutfağı olan bir salondan ibaretti. Ayrı bölme olarak da banyo ve tuvalet vardı. Yerler halı döşeliydi, duvarlar yeni boyanmıştı, kaloriferli ve temizdi. Açık mutfaktan açılan balkondan ve mutfak penceresinden dışarıya bakılınca şehir görünüyordu. Manzarası oldukça güzeldi. Buradan, apartmanın boyu kadar olan ağaçların arasından görünen şehir merkezine ve şehrin en büyük kilisesine bakabilirdi. Asansörle kata çıkmadan önce baktıkları posta kutusunun üzerinde Yusuf ..... adı yazılıydı. Ev sahibinin adıydı. Elli beş numaralı posta kutusu ile birlikte elli beş numaralı dairenin kapısında da yazılı olan bu ad değiştirilmeden öyle kalacaktı. Evin içinde salonun cam kenarına yerleştirilmiş bir divan yatak, mutfak bölümünde ise iki sandalye ile bir masa bulunuyordu. Bunların dışında evde en pahalı eşya olarak fırınlı bir ocak bırakmışlardı. Bir kişiye geçici olarak

yetecek kadar tencere, tabak, kaşık ile birlikte su ısıtmak için ısıtıcı vardı. Daha önce burada oturanlar sanki Hasan'ın ihtiyacını düşünmüşlerdi. Hasan'ı sevindirdi. Daireyi dolaştıktan sonra, ikisi de cam kenarına bitişik köşeye yerleştirilmiş tek kişilik divana oturdu.

"Fena değilmiş aga idare eder seni" dedi Murat, "bu şehirde tek başına ev bulmak kolay değil yani."

"Evet, şanslı sayılırım. Yılmaz olmasaydı, şansım ne yapardı o da belli değil ya. Bu ülkede oturum almak yetmiyor demek ki. Oturum alsan da ev bulamadın mı, bir şey yapamıyorsun. Aylarca hatta yıllarca ev bekleyenler var. Benden önce oturum alan çok sayıda insan ev bekliyor. Kendileri fahiş fiyatla kiralık ev bulamadıkları sürece de belediyenin ev bulmasını bekleyecekler. Nerede, ne zaman bulunacağı meçhul. İstemediğin, büyük şehirlerin dışında herhangi bir yerde verilen evleri de kabul etmek zorundasın. Yoksa belediyelerin şehirde isteğine göre bir ev bulmasını yıllarca beklersin."

"Biliyorum. Biz de beklemiştik. Ama aile olduğumuz için çok beklemeden şimdi oturduğumuz evi verdiler bize. Sana da ev sırası gelecek. Neyse dediğim gibi şimdilik bununla idare edersin. Kirası da uygun."

Murat'ı dinlerken, başka şeyler geçiyordu Hasan'ın aklından, "Gül görseydi beğenir miydi? Nasıl bulurdu acaba?"

Akşama evirilen Güneş bulutların arasından sıyrılarak içeriyi doldurmuş, kaloriferin ısısıyla birlikte ev bir hayli ısıtmıştı. Yerinden kalkıp mutfak tarafındaki pencerenin camını açtı Hasan, hafif bir esinti vurdu içeriye. Bir sigara yaktı, yerine oturdu. Bir süre ikisi de suskun kaldı. Murat ayağa kalkarak yarım sigara içimlik bir zaman dilimini alan suskunluğu bozdu:

"Ben kaçayım, yarın dernekte görüşürüz", dedi. Hemen arkasından tebessüm ederek sordu: "derneğin yerini bulabilir misin?"

"Derneğin yerini bulurum merak etme. Seninle aşağıya geleyim. Zaten bir şeyler de almam gerekiyor."

Asansörle aşağıya inerken, Murat çekingen bir ses tonuyla sordu: "paran var mı?" Sorusuyla birlikte de eli arka cebindeki cüzdanına uzandı. Hasan'ın yanıtını beklemeden de yüz Gulden uzattı.

"Şimdilik ihtiyacım yok teşekkür ederim" demeye kalmadan parayı avucunun içinde buldu Hasan. Duygulandı, mimikleri titredi. Geri de veremedi.

Apartmanın dış kapısından sokağa çıkıp, az ilerideki ana caddeye gelince ayrıldılar. Murat otobüs durağına, Hasan alışveriş merkezine yöneldi. Az ileride bir alışveriş merkezinin içinde ülkenin her yerinde rastlanan marketlerden birkaç tanesinin şubesi ile sayısız mağaza, dükkân, kafeterya ve banka şubesi vardı. Hasan'ın bildiği Lidıl ve Aldi adlarında iki büyük markette bu alışveriş merkezinin içindeydi. Bunlar Avrupa ülkelerinde en yaygın şubeleri olan marketlerdi. Adları da Hasan'ın ilk öğrendiği sözcüklerin arasındaydı. Zaten bu ülkeye yeni gelen tüm yabancıların ilk öğrendikleri sözcüklerin arasında marketlerin isimleri vardı. Çünkü marketler benzerlerinin içerisinde en ucuzuydu. Düşük gelirliler buralardan alışveriş yaparlardı. Marketlerde satılan malların kalitesi de elbette fiyatına göreydi. Yabancıların gelirleri bu marketlerdeki malların kalitesine ancak yetişirdi. Hasan bir sepet aldı, alacaklarını kafasında sıralayarak biraz dolaştı. Evde buzdolabı olmadığından her birinden az miktarda olmak üzere bir şeyler aldı. Ağırlıklı olarak kahvaltılık türü şeyleri tercih etti. Aldıklarını sepete doldururken bir yandan da sevinçliydi. Adlarını söyleyerek alıp koyuyordu sepetin içine. Artık resimlerine değil, etiket fiyatlarına bakıyordu. Yiyecek reyonlarında işini bitirdi, kasa için sıraya girdi. Sıra kendisine gelince kasiyer kızla birlikte, kendisi de içinden aldıklarını hesapladı, fazla tutmayacaktı. Oyalanmadan yan taraftaki mobilya ve yatak mağazasın girdi. Gül desenli nevresim ve çarşaf takımları alarak alış veriş merkezinden ayrıldı.

Elindeki eşyalarla birlikte eve dönerken tarif edemediği duygular içerisindeydi. Şehrin ışıkları akşamın karanlığını aralarken, Hasan aylar sonra kendisine ait kendi anahtarı olan bir eve gidiyordu. Asansörle yukarı çıkıp kapıyı açınca sessiz bir karanlık karşıladı onu. Odanın ışıklarını yakmasıyla birlikte karanlığın yerini yalnızlık aldı. Elindeki paketleri mutfağa koydu. Apartmanın on beş yirmi metre ötesindeki otobandan geçen arabaların sesleri geliyordu. Blok apartmanların etrafını sımsıkı saran ağaçlara çaparak parçalanan, alçalıp yükselen sesleri dinledi bir süre. Sesler biraz olsun yalnızlığını bastırdı. Ne yapacağını bilemeden kararsızlık içinde kaldı. Tekrar ışıkları söndürdü. Dokuzuncu kattan ve ağaçların üzerinden şehre baktı. Işıl ışıldı şehir. Kilisenin kubbesi yükseliyordu ışıkların arasından. Uzaktan bile devasa bir görünümü vardı. Yalnızca şehrin değil, ülkenin de en büyük kilisesiydi. Murat'ın gündüz gösterdiği ve adını söylediği Dom Kilisesiydi. Şehrin tarihi kadar eskiydi. Evinin mutfak penceresi bir tarihe açılıyordu. Baktı, şehri seyretti. Karanlığı aralayan ışıkların aydınlığında algının gözüyle seyretti. Gün boyu koşuştururken, girip çıktıkları binaların yerlerini kestirmeye çalıştı. Çıkaramadı. Kimler vardı, kimler yaşardı bu şehirde? Şimdi kendisi de bu şehirde yaşayan insanlardan biri olmuştu. Yıllarca burada yaşayan burada doğup büyüyen insanlar gibi yasal kaydı ve bir evi vardı. Nasıl olmuştu? Böyle düşünmüş müydü? Gerçeğin ötesinde bir düştü. Hani derler ya "bir düş gibi..." Sözcüklerinin açıklayıcılığında aradı soruların yanıtını. Kendi ülkesinde değiştirdiği şehirlerin ve evlerin ilk anları ve geceleri de bir düş gibi olurdu. Çokça gördüğü düşlerden farklıydı bu. Değiştirdiği evlerde gördüğü düşlerden farklıydı. Cezaevlerinin ilk gecelerinden, yıllar sonrası dışarı çıkıp özgürlüğe adım attığı saatlerden, acısını ve sevincini bedeniyle birlikte yüreğinin derinliklerinde hissettiği ve yaşadığı düşlerden farklıydı. Beyninin hücrelerine kazındıklarından da değişikti. Şehri seyrederken yine o tanıdık ağırlık çöktü omuzlarına. İnce sızıntıya dönüştü, içinde aktı. Dalgınlaştırdı, uzaklaştırdı. Zaman ve mekândan

aldı. Gözlerini, bakışlarını, düşüncesini alıp götürdü. Şehrin üzerine başka bir tablo serildi ve bakışlarının algısına girdi. Uzaklardan kareler vardı tablonun üzerinde. Son günlerin son gecelerinde, Gül'ün evinin balkonundan birlikte seyretmişlerdi şehri. Sakınarak, saklanarak seyretmişlerdi. Geçen gemilerin ışıklarının denizle dansını seyrederken, sokak lambalarının ışığında okumuşlardı göz bebeklerinin derinliklerinde birikenleri. Şarap kadehlerinin kızıllığına teslim olmuştu suskun kalan sözcükler.

Derin bir nefes alıp iç geçirdikten sonra tablolardan ve şehrin ışıklarından bakışlarını aldı, cebinden bir sigara çıkarıp yaktı, derin bir nefes çekti, şehre doğru üfledi, içine çektiği dumanı. Söylendi, "artık Gül'e yazmalıyım. Hem de uzun mektuplar yazmalıyım. Telefonda konuşamadıklarımı uzun uzun anlatmalıyım. Mektubu gönderemem belki ama gene de yazmalıyım. Biriksin belki bir gün..." Kendi kararıyla heyecanlandı, ışıkları yaktı. Henüz yarılamadığı sigarayı söndürdü. Divanın yanına bıraktığı omuz çantasını açtı, çantanın içinden blok defteri ve kalemi çıkardı. Çantanın iç cebinde, şiirlerin yanına koyduğu küçük kâğıtlara karaladığı notları aldı, küçük masanın üzerine yaydı, defterin sayfasını açtı. Kalemi dudaklarının arasına götürüp düşündü. Çok zorlanmadan kısa bir süre sonra beynin içinde cümleler oluştu. Siyah mürekkep kalemin ucundan sözcükler ak kâğıda dökülürken içindekileri akıttı.

"Biliyor musun Gül, şimdi bir başka ülkede, büyük bir şehirdeyim. Büyük diyorum ama ne kadar büyük olduğunu, neye göre büyük olduğunu da doğrusu bilmiyorum. Bir insanın normal bir tempoyla merkezini birkaç saatte dolaşabildiği bir şehrin büyük olmadığını düşünebilirsin. Ben yine de büyük şehir diyorum çünkü burada öyle diyorlar. Neyse, asıl söylemek istediğim bu değil. Duyduğun zaman benim adıma çok sevineceksin biliyorum. Burada kendime ait bir evdeyim. Telefonda oturum haberini verdiğimde, çığlık atarak çok sevinmiştin. Buna da çok sevineceğini biliyorum. Üstelik benim adıma benden daha çok seviniyorsun.

Nasıl başardığımı da sorma. Evimin bir odası, mutfağı, banyosu var. Eşyam henüz yok, evimin boşluğu kendi içim gibi. Ben de sevindim. Ne yalan söyleyeyim, benimki buruk bir sevinç oldu. Oradan ve senden uzaklarda sevincin nasıl olabileceğini tahmin edersin sanırım. Seninle paylaşılmayan sevinç buralarda sıcaklığından uzak kalıyor. Onun için sevinmek denilebilinir mi doğrusu buna emin değilim? Neden mi?.." durdu. Sözcükler dökülmedi, kalem yazmadı. Kalemi defterin üzerine koydu, sağ eliyle çenesini tuttu, başını hafif yana eğdi, bakışlarını bir noktaya sabitledi. Düşündü. Bir şey görmüyordu, yalnızca bir masumluk okuyordu bakışlarında. Kalemin ucundan dökülmeyenlerdi okudu. Sesli söylendi; "sorunun yanıtını yazarak sevincini gölgelemek istemiyorum. Belki daha sonra" Kalemi aldı yeniden yazmaya başladı.

" Burada çok erken oturum aldım. Dostların yardımıyla da kolayca ev buldum. Erken oturum aldığım sözü bana ait değil. Zaten erken mi geç mi olduğunu çok ayırt edemem. Burada yaşayan tecrübeli insanlar böyle diyorlar. Hele de ev bulmak başlı başına bir şansmış. Evim dokuzuncu katta, yüksekte oturacağım senin anlayacağın. Küçük bir balkonu da var. Düşünsene bu ülkeye geldiğimden beri ilk defa yüksek bir yerdeyim. Tepeden bakarak şehri seyrettiğimi söyleyebilirim. Zaten apartmanların ve yapıların dışında yükseklik yok burada. Doğal tepeler yok. Şehir düz bir ova üzerine kurulmuş, dağları tepeleri olmayan bir ülke. Hem yüksekllerde olunmadan bulutlarla da konuşulmuyor. Artık bulutlarla konuşabilirim. Yalnız küçük bir sorun daha var. Burada neredeyse haftanın her günü ve günün her saatinde gökyüzü bulutlarla kaplı oluyor. Devamlı konuşursam, korkarım hem gevezc olurum, hem de deli derler. Birde buradaki bulutlar çok sulu gözlüler, sürekli yağmur bırakıyorlar. Hatırlıyor musun, sana telefon ettiğim bir gün, 'çocuk sesleri duyuyorum, sen neredesin, orada çocuklar da mı var?' diye sormuştun. Bende burası bir kamp demiştim sana. Sığınmacıların kaldığı kamp, o gün sana telefonda yeterince anla-

tamamıştım orasını. Fırsat olursa anlatırım demiştim. Şimdi anlatmak istiyorum. Anlatırken akıma gelmeyenleri, unutup eksik bırakırsam, merak etme hatırladıkça ayrıntılarıyla anlatırım.

"Barındırma ve konaklama yerleridir kamplar. Bu ülkeye gelip göçmen olarak kalmak için başvuran insanların bekletildiği yerler. Adına Otvang Centrum (OC) denir. Karşılama ve Barındırma merkezi anlamına geliyormuş Otvang Centrum. Ülkenin değişik bölgelerinde çok sayıda OC var. Dünyanın farklı coğrafyalarından gelen ve birbirini tanımayan insanlar burada bir arada yaşarlar. Ulusları, inançları, renkleri, dilleri farklıdır. Daha önce adlarını bile duymadıkları coğrafyalardan gelen kadınlar, erkekler, çocuklar, her yaştan insan aynı binanın odalarını paylaşırlar. Siyah, beyaz, sarışın, kumral renkli insanların tek ortak noktası, yeni bir yaşama merhaba demektir. Hani o çok bilinen "umuda yolculukla" coğrafyalarından çıkarak buralara ulaşmışlardır. Kıtaları, okyanusları, denizleri, dağları nehirleri, sınırları aşarken, kimileri umutlarıyla birlikte dipsizliğe gömülmüş, isimsiz ve kimliksiz yitip gitmiştir. Burada kalan insanların sırları kendilerinde, dertleri gözbebeklerinde saklıdır. Bekleyişin umuduna tutunmuşlardır. Başka çareleri de yoktur. Eğer başvurdukları ülkenin yetkilileri kalmaları için izin verirse yaşama yeniden doğacaklar.

"Değişik anlamlar yansır her birinin bakışından. Dertleri okunur. Kimilerinde savaşlar, kimilerinde açlık, kimilerinde geride bıraktıkları vardır. Coğrafyalarından, sevdiklerinden, belki de hiç yaşamadıkları sevgililerinden ayrılarak kaçmışlardır. Ülkenin bir köşesine sığınan beş yüz insan sağ kaldıklarına şükrederek, 'merhaba' diyor her sabah yeniden doğan güneşe. Bekliyorlar. Daha kaç gün, ay, yıl bekleyeceklerini bilmezler. Daha kaç sabah merhaba diyecekler, bilinmez. Mutlu sonla biteceğinin garantisi de yoktur bekleyişin. Her birinin kendinde saklı ve anlatacağı bir hikâyesi vardır. Hikâyeleri, gerçek olmasa da inandırıcı ve ikna edici olmak zorundadır. Burada karar vericilere anlatacağı hikâyesi inan-

dırıcı olamazsa eğer hüsran olur "umuda yolculuğun" son durağı. Ayrı ayrı kendi adları olsa da, adları ortaktır. Tek adla çağrılırlar. Adları mülteci, adları sığınmacıdır. Terk ettikleri ve geride bıraktıkları ülkelerin adlarıyla anılırlar. Irak, İran, Somali, Kolombiya, Filistin, Peru'dur adları. Sevgili Gül, yüzlerce insan böylece geldikleri ülkelerin ve coğrafyaların adlarıyla bir birini tanıyor, kaynaşıyor, dost, arkadaş oluyor, ortak yaşamı paylaşıyor. Ne bir birlerinin düşüncelerini sorguluyor, ne inancını, ne kimliğini, ne de rengini! Tanışırlar. Birbirlerine akar yürekleri, âşık olurlar, kuytu köşelerde doyasıya sevişirler.

"Dakikaların saatlere, saatlerin günlere, günlerin haftalara ve aylara bedel olduğu geçmek bilmeyen zamanın akışında oluşan yeni dostlarımı biraz daha anlatmak isterdim sana; Iraklı, Somalili, İranlı, Sudanlı arkadaşlarımı. Ülke adlarıyla tanışıp, kaynaştığım, belki de bir daha hiç göremeyeceğim dostlarımdı onlar. Günlerce, haftalarca yirmi metre karelik bir odayı paylaştık. Birbirimizin dillerini bilmesek bile işaretlerle anlaşıp, sözcüklerin tasarrufunda işaretlerle paylaştık yemeklerimizi, çaylarımızı, kahvelerimizi. Kendi dilimizde, kendi coğrafyalarımızın şarkılarını söylerken birbirimizin göz bebeklerinden okuduk kederlerimizi. En çok Somalili dostum şarkı söylerdi. Yatağında uzanarak kendi dilinde şarkı söylerken, esmer teninde ışıldayan göz bebeklerinin resmini çizmeyi çok istedim. Somalili arkadaşımın gözbebeklerindeki ışıltıyı kendi renklerimle çizmek istedim. Olmadı, başaramadım. Ben mi yeteneksizdim fırçanın sözcükleri mi yetersiz kaldı bilemiyorum. Sanırım her ikisi de yeterli değildi? Ressam olmadığım için kendime kızsam da, düşündüm. Büyük ressamlar olsaydı çizebilirler miydi? O zaman Nazım Hikmet, "sen mutluluğun resmini çizebilir misin Abidin?" diye sormazdı. Dillerin suskunluğunda, sözcüklerin yetersizliğinde konuşulamadıklarımız işaretlerle, çizgilerle anlatılırdı. Nefeslerimiz karışırdı gecenin bir yarısında, horlama seslerimiz, kokularımız. Korkuyla sıçrayarak uyandığımız kâbus-

larımız, kirpiklerin yorgunluğunda asılı kalan uykusuzluğumuz karışırdı zamanın her anına. Ben oturum aldığım gün, kendileri için buruk olsa da benim adıma çok sevindiklerini göz bebeklerinde gördüm. Çabuk anladım sevinçlerindeki burukluğun nedenini. Benim yerimde olmak isterlerdi. Ayrıca onlardan ayrılacaktım. Ayrılıp, yalnız bırakacaktım. Fazlasıyla uzak, fazlasıyla yakın bir boşluk bırakacaktım arkamda. Hafızalarımızın unutkanlığına gömerek beni unuturlar mı, bilmiyorum. Ama ben kolay unutamayacağım. İranlı, Somalili, Iraklı, Sudanlı dostlarımı hatırlayacağım. Onlarla birlikte savaşları, açlığı, yıkımları ve göçleri de hatırlayacağım. Dünyanın sayısız köşesinde bilmediğim tanımadığım insanların dramlarını yakından hissederek yaşayacağım. Böyle devam ettikçe de unutmam mümkün olmayacak."

Hasan kalemi bıraktı, etrafına baktı, gözlerini ovdu. Yorgunluk yoktu gözlerinde, şaşkınlıkla yumdu tekrar açtı. Nerede olduğunu çıkaramadı biran. Acı bir tebessümle yirmi metre kare evin her köşesine bakındı. Gözlerinin bakış alanına giren her yere baktı, kendi kendine söylendi; "burası benim evim artık." Masadan kalktı, bir sigara yaktı, ışıkları söndürüp tekrar şehri seyretti. Otobandan gelen sesler azalmıştı. Şehir uykuya göçmüştü. Balkonun açık penceresinden gelen esinti üşütücüydü, camı kapattı. Sigarası bitinceye dek bir süre daha seyretti kenti. Işıkları yaktı, yazdıklarını toparladı. Yazmaya başlamadan önce çıkardığı şiirleri defterin arasına koymakla çantanın iç bölümüne yerleştirme tereddüdü içinde kaldı. Şiirleri tekrar aynı yerine omuz çantasının iç bölümüne yerleştirdi. Defteri televizyon sehpasının rafına koydu. "Bir gün gönderir miyim bilmiyorum. Daha çok yazacaklarım olacak, şimdilik göz önünde dursun." Diye geçirdi içinden. Çantasında taşıdığı diş fırçasıyla diş macununu aldı, tuvalete girdi, duş aldı, dişlerini fırçaladı. Bu ülkede kendine ait bir evde yalnız olarak ilk gecesini geçirecekti. Kime ait olduğunu bilmediği divana uzandı. Çok geçmeden uykuya yakalandı.

***

Hasan gözünü açtığı zaman odanın içi karanlıktı. Başını yastıktan kaldırdı pencereye baktı. Yağmur yağmıştı, damlacıklar vardı camlarda. Ne yapacağına ilişkin bir şey hatırlayamadı, gözlerini boşluğa açmış gibiydi. Odanın karanlık kasveti, ne yapacağını bilememesi canını sıktı. Yatakta döndü, düşündü. Dün yaptıklarını gözden geçirdi. Gittikleri yerleri, yeniden görüşmek üzere verilen randevuları hatırlamaya çalıştı. En erken randevu gelecek haftanın ikinci günüydü. O güne kadar ne yapacağının yanıtı yoktu. Bugün için ne yapacağını ancak Murat'tan öğrenecekti. Saatine baktı, odanın yarı karanlığına karşın bir hayli uyuduğunu anladı. Bu saate kadar uyanmadan uyuduğuna göre, iyi uyumuştu. Uykudan gözlerini açtığı saat alışkanlığının ötesindeydi. Aslında saat geç değildi. Kendi ölçütünü aşmıştı yalnıza. Kendisinin bir ölçütü vardı, erken ve geç olmasını onunla belirlerdi. Sabahları saat altı, en fazla altı buçuktan sonraki her dakika Hasan'ın zaman ölçütünde geç sayılırdı. İşi olsun olmasın, yaz kış, dört mevsim fark etmezdi. Her sabah bu vakitlerde uyanır, yataktan kalkardı. Yıllar öncesinden edindiği bir alışkanlıktı. Ne zaman edindiğini çok iyi hatırlayamasa da, kesin olarak mahpushane döneminde yaşamına girmişti. Mahpushanede koğuş arkadaşları uykudayken Hasan yatağından kalkar, kitap okur, bir şeyler karalardı. Uyuyan arkadaşlarının nefes alışlarını dinleyerek, kimin nasıl nefes aldığını öğrenmişti. Koğuşta kimin horladığı, kimin çok sessiz uyduğu Hasan'dan sorulurdu. Gecenin sabaha dönen saatlerinde kendini daha zinde hissettiğinden, kitap okumayı, çalışmayı severdi.

Gözlerini tavana dikerek bir süre daha kaldı yatakta. "Ne yapacağı" sorusu ile odanın içindeki kasvetin daha fazla sıkıntı vermesine izin vermeden kalktı. Üzerini değiştirirken bir başka düşünce canını sıktı. Burada henüz yeni tanıdığı insanlar belirliyordu yaşamının akışını. Önce Yılmaz'ı tanımıştı. Sonra Ali'yi, şimdi Murat'ı. Üçü de yardımcı olmak için yarış içindeydiler. Üçü-

nün yardımı da birbirinden değerli olmuştu. Ali daha tanıştıkları gün çaktırmadan çantasına para koymuştu. "Böyle gidemez. Borçlar çoğalır. Kaç gündür Ali'yi de aramadım. Üstelik ilk fırsatta yanına uğrarım demiştim. Murat'la konuşamadıklarımı Ali'yle konuşabilirim. Hoşsohbet ve dertleşecek birine benziyor. Bugün bir telefon edeyim. İlk fırsatta yanına giderim" dedi kendi kendine. Bir süre oyalandıktan sonra kahvaltı yapmadan evden çıktı.

Otobüsten inip derneğe geldiğinde Murat henüz gelmemişti. Saat konusunda sözleşmediklerinden ne zaman geleceği de belli değildi. Derneğin sabah saat kaçta açıldığını da bilmediğinden kendine kızdı. "Saat için neden sözleşmedik ki" diye söylendi. Yağmur çiseliyordu. Giderekte şiddetini artıracaktı. Dernek binasından bir bina ötedeki inşaatın korunağına sığınıp beklemeye başladı. Allahtan bekleyişi uzun sürmedi. Murat hızlı adımlarla yaklaştı:

"Günaydın aga, erkencisin." Yılların tanışıklığını, dostluğunu ve ahbaplığını gösteren bir hava vardı Murat'ta. Hasan'ın içini okşadı, içindeki sıkıntıyı alıp götürdü. Gülümseyerek karşılık verdi.

"Günaydın!"

Murat'ın elinde küçük bir poşet vardı, anahtarları çıkardı, kapıyı açmadan sordu:

"Kahvaltı yaptın mı? Şu ileriden poğaça türü şeyler aldım, sana da alalım."

"Ben alır gelirim."

"Ben de çayları hazırlayayım"

Karşılıklı oturdukları masada çayların dumanı, poğaçaların kokusuyla buluştu.

"Bu gün birkaç yere daha uğrayacağız." dedi Murat. "Kahvaltımızı yapalım çıkarız." Konuşurken Hasan'ın yüzüne gülümseyerek baktı ve devam etti:

"Burada işler kolay bitmez. Kayıt ve kâğıt ülkesidir burası. Kayıt yaptırdığımız kurumlardan bolca mektup alacaksın" Çayı

soğuyacaktı bir yudum aldı, poğaçasından ısırdı, tekrar çayını yudumladı. "Senin banka hesabın ve bankamatik kartın yoktur. Yeni adresinle birlikte bir banka hesabı açtırmak gerekiyor. Bu arada aklında olsun bankadan, belediyeden ve resmi dairelerden adına gelen mektupları ve evrakları bir arşiv gibi sakla. Bir sorun olursa ancak bunlarla derdini anlatabilirsin."

Hasan'ın bir kulağı arkadaşında bir kulağı televizyondan gelen sesteydi. Salonun bir köşesinde tavana yakın bir noktada duvara monte edilen demir bir kafesin içine yerleştirilmişti televizyon. Çayları doldurduktan sonra kumandaya öğlesine dokunarak televizyonu açmıştı Murat. Uydu aracıyla Türkçe yayın yapan kanalda haberler vardı. Türkiye'deki bir cezaevinden ölüm haberini veriyordu spiker. Metalik bir sesi vardı spikerin. Mimiklerinde de insani halleri yansıtacak bir ifade yoktu. Ölüm haberini okumak onun için sıradan bir işti sanki.

"... Cezaevinde bulunan 'A. Y.' adlı tutuklu yaşamını yitirdi. Cezaevi önüne toplanan aileler ve tutuklu yakınları olayı protesto ettiler. Ölen kişinin ailesi cezaevi idaresini ve adalet bakanlığını suçladı. Uzun süredir hasta olan tutuklunun tedavi edilmediğini öne süren ailesi olayın peşini bırakmayacaklarını ve şikâyetçi olacaklarını da sözlerine ekledi. Şimdi başka bir habere geçiyorum sevgili izleyiciler..."

Spiker beyaz eşarplı kadınların görüntüleri ile birlikte verdi ölüm haberini. Kadınların görüntüleriyle birlikte, sesleri de ekrana yansımıştı:

"Çocuklarımızın ölmesini istemiyoruz. Ölümlere son verin. Onları siz öldüresiniz diye doğurmadık. Çocuklarımızı katletmenize izin vermeyeceğiz!"

Kulaklarında yankılanan ses ekranın içine çekti Hasan'ı. Kulaklarından girip yüreğine işledi, benliğini sardı. Hasan orada görüntülerin içinde değişti, önce dişlerini sıktı, dudaklarını ısırdı,

yanaklarının titreyişine gözlerinin buğusu eşlik etti. Murat sustu; ekrana baktı. "öldürülen mahkûmu tanıyor muydun?" diye sordu. Hasan gözlerini ekrandan almadan "hayır" anlamında başını salladı. Suskunluk uzadı. Çaylar soğudu.

Hasan kadınları tanıyordu. Adlarını bilmese de beyaz eşarplı kadınları tanıyordu. Bir vakitler kendi anası da cezaevi kapılarında bağırmıştı. Tıpkı beyaz eşarplı kadınlar gibi. Anası da ömrünün son anlarında mahpushane kapılarında defalarca itilip kakılmış, tartaklanmıştı. Oğlunu, Hasan'ı görmek, yaşatmak içindi çırpınışı. Oğlunu bir daha göremeden de çekip gitmişti bu dünyadan. Şimdi televizyon ekranında gördüğü ana da oğlu için çırpınıyordu. Analar çocuklarını yaşatmak için çırpınıyorlardı. Gözlerindeki buğudan yanaklarına süzülen ıslaklığı sildi, oturduğu sandalyede büzüştü. Murat suskunluğu bozdu. Konuşurken Hasan'ın bakışlarını kendine çevirdi.

"Geçen gün bir grup insan, Denhaag'ta Türk büyük elçiliği önünde Türkiye'deki cezaevlerinde yaşanan sorunlarla ilgili protesto eylemi yaptılar. Eylem kısa bir haber olarak geçti buradaki televizyon kanallarında. Protestoya katılan insan sayısı az olduğundan dikkatlerini pek çekmedi sanırım. Türkiye'de yaşanan sorunlara karşı önceleri daha fazla duyarlılık vardı. Hem burada yaşayan Türkler ve Kürtler, hem de buranın halkı çok ilgileniyordu. Öğle ki, protesto eylemlerine bazen binlerce insan katılırdı. Örneğin 12 Eylül darbesinin yıl dönümlerinde yalnızca bu şehirde binlerce insanın katıldığı yürüyüşler ve mitingler yapıyorduk. Gün geçtikçe katılım sayısı azaldı, 12 Eylül yıldönümleri de neredeyse unutulur oldu."

"O insanlara ne oldu? Neredeler ne yapıyorlar şimdi?" sözcükler cansız bir ses tonuyla derinden ve kesik kesik döküldü Hasan'ın dudaklarından.

"Bir yere gitmediler, buradalar gene. Bu ülkenin farklı kentlerinde yaşıyorlar. Ama..." Murat sözlerinin burasında durdu, du-

daklarını büzüştürdü, 'boş ver' dercesine eliyle bir hareket yaptı, "uzun hikâye" dedikten sonra da sözünü değiştirdi. "Bu ülkedeki cezaevleri de değirmen gibi insan öğütür. Her mâhkum tek başına kalıyor. Üç beş yıl yattıktan sonra kafayı yemeden dışarı çıkan insan sayısı çok azdır."

Murat konuşmasını daha fazla uzatmadan ayağa kalkıp çay bardaklarını topladı. Hasan oturduğu yerden dışarı baktı. Yağmur dinmiş, bulutlar yerini Güneş'e bırakmıştı. Her an geri gelebilecekleri biçimde izleri dolaşıyor, oynaşıyordu. Hasan bu coğrafyanın havasını öğrenmişti. Burada yaşayan insanlar kadar olmasa da alışmaya başlamıştı. Yağmurun ne zaman yağacağı, güneşin ne zaman açacağı belli değildi. Ani değişimler insanların ve şehirlerin yaşamını etkilemezdi. Murat bardakları suya tuttu, su sesinin arasından, ses tonunu yükselterek seslendi. Ayarlayamadığından sesi gerçeğinden çok çıkınca Hasan irkildi.

"İşimi bitireyim, hemen çıkalım. Bu gün yine yayan dolaşacağız."

Hava güneşli olmasına rağmen hayli serindi. Üşütücüydü. Biraz titretti. Bu defa şehrin bir başka yönüne doğru yürüdüler. Birkaç dakika içinde iki cadde ve birkaç sokak geçtikten sonra dış kapı zilinde "Vluctelingwerk" yazan üç katlı bir binanın önünde durdular. İlticacılar için çalışan bir kurumdu vluctelingwerk. "Bu binanın üst katındadır" dedi Murat zile basarken. Üç katlı binanın, en üst katının tamamı kuruma aitti. Kapıdan içeri adım atar atmaz çok sayıda çalışma odasının olduğu dikkatlerden kaçmazdı. Hemen girişte insanları karşılayan sekreter masasının da olduğu bekleme salonu vardı. Salona girdiklerinde sekreterin gözü bilgisayarın ekranındaydı. Birkaç saniye sonra başını kaldırdı, misafirlerine baktı.

Esmer tenli, kıvırcık saçlı bir kadındı. Daha ilk bakışta kalın kaşları ve iri siyah gözleri dikkat çekiciydi. Ortadoğulu tipi vardı, genç görünüyordu ama minyon olduğundan yaşı kolayca tahmin

edilemezdi. Biraz daha bakılınca kıvırcık saçları, kalın kaşları, iri siyah gözleri, yüz hatları ve siyah tona kaçan ten renginin uyumlu olduğunu görmek mümkündü. Güzeldi, bakılacak kadar güzeldi. Gülümseyerek, ülkenin dilinde "hoş geldiniz" dedi. Gülümseyişi dudaklarıyla birlikte gözlerinin içine de yansıdı. Konuşmanın devamında Hasan kullandığı sözcüklerin çoğunu anlamasa da, bazı kelimelerden ne demek istediğini çıkardı. Kadın iki defa "afsprak" sözcüğü kullandı. "Afsprak" randevu anlamına gelirdi. Belli ki, bir randevunuz var mı, ya da kiminle randevunuz var diye soruyordu. Murat yanıtladı:

"Hayır" dedi, kadının anladığı dilde, "yeni kayıt yaptıracağız. Murat'ın yanıtı üzerine kadının, dudaklarındaki gülümseyiş silinse de gözlerinin içi hala gülüyordu. Önündeki randevu defterine not aldı. Telefonun almacını kaldırdı, bir iki tuşa bastı, neredeyse duyulmayacak bir sesle konuştu. Birkaç sözcükten sonra da, "okey, okey" dedi. Almacı yerine koyarken elleriyle boş sandalyeleri gösterdi. Beş altı sandalye ve iki sehpanın yerleştirildiği bekleme salonunda üç kişi daha vardı. Hasan ismen olmasa da onları tanıyordu. Karşılama ve barındırma kamplarında birlikte kaldığı insanlara benzeyen bu üç kişinin yabancısı değildi. Üçü de erkekti, siyah tenliydi. Ya Afrika ülkelerinden ya da Latin Amerika ülkelerinin birinden gelmişlerdi. Hareketlerine bakılırsa Latin Amerikalı oldukları söylenebilirdi. Yaşları en fazla yirmi beş, yirmi altı olan bu üç gencin hareketlerinde hiç çekingenlik yoktu. Bacak bacak üstüne atarak, koltuk biçimindeki sandalyelere yayılmış vaziyette oturuyor, kendilerinden emin biçimde de yanı başlarındaki kahve otomatından aldıkları neskafelerini içiyorlardı. Az ilerideki boş koltuklara oturmak için önlerinden geçerken istiflerini bile bozmadılar. Öğle ki Hasan geçmek için birsinin ayaklarının üstünden atlamak zorunda kaldı.

Görüşmeleri sona erip, dışarı çıktıklarında, gülümseyerek:

"Kontak personelin güzel kadın" dedi Murat "biz böyle şanslı

olamadık. Neyse şaka bir yana da, bundan sonra burada işin olduğunda, bu kadınla görüşeceksin. Randevun olmasa da gidebilirsin, onlar da çağırıp görüşme yaparlar. Senin buradaki dosyana bakan kişi senin kontak personelin oluyor. Yani seninle ilgilenen, sorunlarını konuşacağın kişi oluyor. Onun için kadının telefon numarasını ve kartını kaybetme."

Kadının Hasan'a verdiği kartın üzerinde, "Danial R..." yazıyordu. Hasan'ın kontak personelinin adı "Danial R..." idi. Sarışın, çakır gözlü otuz yaşlarında bir kadındı. Kısa bir görüşme oldu. Görüşme süresince kadının dudaklarından tebessümü eksik olmadı. Samimi, sıcakkanlı, cana yakın, içtenlikli bir hava verdi Hasan'a. Görüşme bittikten sonra ayağa kalkıp elini uzatarak, kapıya kadar uğurladı. Bir sonraki görüşme üç hafta sonra olacaktı Bu süre içinde Danial, Hasan'ın dil okuluna kayıt sorununu halledecekti.

Hasan kontak personelinin kartını cüzdanına koydu. Üç katı yayan inip sokağa çıktılar. Birkaç adım yürüdükten sonra köşeği dönüp bir başka sokağa girdiler. Buraya gelirken yürüdükleri sokak değildi. Öteki sokaklardan da farklı bir görünümdeydi. Sokak içindeki evlerin tüm camlarında kırmızı lambalar vardı. Bazıları tek katlı, bazıları iki ve üç katlı olan evlerin alt katlarındaki camların çoğunun perdeleri kapalıydı. Perdeleri açık olanların lambaları yanıyor ışığı sokağa taşıyordu. Işıkların arkasında duran kadınlar genç, güzel ve davetkârlardı. Konuşmadan sokağın sonuna geldiklerinde:

"Buraya kırmızı ışıklar diyorlar" dedi Murat. "Anlayacağın genelev kadınlarının çalıştığı yer."

"Evlerin üst katlarında da onlar oturuyor galiba."

"Hayır. Normal aileler de var."

"Nasıl yani iç içe mi yaşıyorlar? Peki, normal aileler rahatsız olmuyorlar mı? Onların çocukları, genç kızları, kadınları..."

"Kimse kimseyi umursamaz burada. Rahatsız edilmedikleri sürece bir sorun olmaz. Ayrıca normal ailelerde burada çalışanları

komşuları olarak görürler. İstemeyenler var tabi. Bunun için belediyeye girişimler yapıldığına dair gazetelerde haberler çıkmıştı. Kimse bir şey yapmadı. Gene de, başka yere taşınmaları için belediyeye girişimler yapıldığına dair de haberler çıkmıştı gazetelerde."

Sokağı geçip bir sokak sonra ana caddeye çıktıklar. Hasan sigara yakmak için durdu. Etrafa bakındı, yolu uzattıklarını anladı. Kırmızı ışıkların bulunduğu sokağa girmeden de, doğrudan bu sokağa gelebilirlerdi oysa. Anladı. Nedenini sormadı, gülümsedi, "neden gülümsedin" sorusuyla karşılaşmamak içinde yüzünü sakladı. Murat kendisine çaktırmadan kırmızı ışıkların yerini göstermişti.

Caddenin öbür ucundan dalga, dalga yükselen bağırtılar geliyordu. Pek yabancı değildi. Farklı dillerin sözcüklerinde yükselen sesler iç içeydi. Yürüdükleri caddenin bitişiğinde pazaryeri vardı. Tren istasyonu ile birkaç ana cadde ve sokağın kesiştiği meydanda kurulmuştu. "Gel abla gel, domatese, bibere gel, seç, seç al. Beğenmezsen para yok" sesleri, başka sözcüklerden çıkan seslerle birleşiyor yükseliyordu. Pazarcıların farklı sözcüklerden bağırtıları hem şehrin gürültüsüne karışıyor hem de uzaktan gelip uzaklara giden trenlerin sesleriyle birleşerek başka şehirlere taşınıyordu. Murat'la tren istasyonunda buluştukları ilk gün bu alandan geçerek, derneğe gitmişlerdi. O gün alan boştu.

" Burada, haftanın iki günü Pazar kurulur," dedi Murat. "İşte gördüğün gibi, bizim oraların pazarlarını pek aratmaz. Bu ülkede de pazarcılık kültürü çok eskilere dayanır. Ama yaygın değilmiş. Ne zaman ki Türkler, Kürtler, özellikle Ortadoğu ülkelerinden gelenler buralarda iş kurmaya başlamışlar, pazarcılıkta o zaman yaygınlaşmaya başlamış. Önceleri bağırış çağırış falan yokmuş. Çığlık atarak müşteri toplama geleneğini de yabancılar başlatmış Gördüğün gibi, herkes yapıyor. Pazarcıların kendi ana dillerinde bağırarak müşteri çekmeye çalışması, bir yanıyla da politik bir mesajdır,

kendi ülkesinden geleni kapmaya yöneliktir Bu ülkenin yerlileri önceleri bu durumu yadırgasalar da zamanla alıştılar, artık hoşlarına bile gidiyor diyebiliriz."

Pazarcılar ana dillerinin sözcükleriyle farklı dillerdeki sözcükleri birbirine karıştırarak bağırıyorlardı. Böyle yapmaları diğerlerini küstürmeme, dışlamamama uğraşı mıydı yoksa bildikleri birkaç yabancı kelimeyi de mi pazarlıyorlardı, belli değildi. Özellikle Türklerin aynı cümlede değişik kelimeleri sıkça kullanması Hasan'ın dikkatini çekti. Ya da kendi dilinde kullanıldığı için öyle geldi. Gene de Türklerin sesinin herkesten fazla çıkıyordu. "Mevrouw kijk, bayan buraya bak" "Biber, paprika, domato, ucuz, çok ucuz, heel goedkoop."

Görünüm ve duyduğu sesler Hasan'ı şaşırttı şaşırtmasına ama en çok sevinç duygusunu yaşadı. "Çok güzel ya" diyerek sevincini dillendirdi. Murat önde Hasan ardında tezgâhların arasından insan kalabalıklarını yararak ilerlediler. Bir balıkçı tezgâhının önünde durdular. Murat arkasına dönüp sordu:

"Balık yer misin ağa? Burada iyi balık yaparlar"

Müşteri bakımından etraftaki en kalabalık tezgâhlardan biriydi balıkçı. İnsanlar önünde kuyruğa girmişlerdi. Hemen yenilecek biçimde hazırlanmış çeşitli balıklar nefis ve iştah açıcıydı. Öyle ki tok olan insan bile yiyebilirdi. Dört kişi vardı iki metre uzunluğundaki tezgâhın arkasında. Nefes bile almadan sürekli hareket halindeydiler Orta yaşlarda bir kadın, bir erkek ve iki genç kız. Birbirlerine bezerliğine bakılırsa aile olmalıydı. Kızlar müşterilerin sipariş ettikleri balıkları plastik tabaklara koyuyor, adama uzatıyordu. Adam üzerine mayonez, rendelenmiş soğan, isteğe göre ketçap ekleyerek müşteriye veriyordu. Kadın da, paraları topluyordu.

Eliyle göstererek "şunlardan istiyorum" dedi Hasan. "Üzerinde adının yazıldığı kelimeyi anlayamadım ama sanırım çinakop balığına benziyor."

"Doğru çinakop balığı, bende ondan alacağım. Tavada yapıyorlar. Birkaç hafta sonra pek bulamayız, mevsimi geçer çünkü. Rendelenmiş soğan da istiyor musun yanına?" Hasan:

"Hayır, istemiyorum" diyordu ki cep telefonu çaldı. Cep telefonun sesi yine titretti. "Bu titremelerden kurtulamayacağım" diyerek telefonu açtı. Yılmaz arıyordu.

"Hı, hı olurum, tamam teşekkür ederim" diyerek kapattı. Telefonla konuşurken, Murat kendisine baktı:

"Yılmaz aradı. Hafta sonu evde olmamı istedi. Buzdolabı, televizyon falan ayarlamış."

"Bravo Yılmaz'a! Boş durmamış demek ki. Senin için çalışkanlığı tuttu galiba. Ben bu kadar çabuk halledeceğini düşünmemiştim. Neyse iyi oldu, balıklarımızı alalım."

"Parasını ben vereceğim bu defa" dedi Hasan. Murat itiraz etmedi.

***

Tren yolu, adına ray kanalı dedikleri nehre paraleldi. Hasan trenin içinde yolculuk yapıyordu. Gemilerin, kayıkların, motorların üzerinde dolaştığı bir kanaldı. Nehir de denilirdi. Hemen herkesin ezberlediği ve sürekli anlatılan bir hikâyesi vardı kanalın. Hasan karşılama ve barındırma yerinde karşılaştığı bir Türk tercümandan dinlemişti ray kanalının hikâyesini.

İkinci dünya savaşı öncesidir. Ekonomik kriz tüm dünyayı sarmıştır. Hemen her ülke de açlık ve işsizlik had safhadadır. Bu ülkede de işsizlik çığ gibidir. İşsizliği azaltmaya çare olarak bir proje düşünülür, böylece iki şehri birbirine bağlayan bu kanalın yapımı tasarlanır. Yoğun bir çalışma temposuyla aylarca belki de yıllarca çıplak emekle, kazma kürek bir çalışmayla kanal yapılır. Sonra da su verilerek, iki şehri birbirine bağlayan hem kanal hem nehir dedikleri şey ortaya çıkar.

Ray kanal suyunun rengi belirsizdi. Hiçbir rengin adını vermediği boz bulanık bir rengi vardı, kötüydü. Hangi tarafa aktığı da belli değildi. Akıyor muydu duruyor muydu uzaktan anlaşılmazdı. Gemileri, motorları, kayıkları taşıyacak kadar bir derinliği ve kaldırım gücü vardı. Gemiler yüzdüğüne göre derin olmalıydı. Ray kanal iki şehir arasındaki yeşilin her tonuna boyanmış ovayı ikiye bölmüştü. Ovayı örten yeşilin tonları göz alımının ve bakış mesafesinin ötesindeydi. Alıcıydı, seyirlikti. Tombul ve iri memeli inekler yayılmıştı üzerine. Uzaklardan bile seçiliyordu memelerindeki doluluk. İnekler otluyor, yatıyor, şakalaşıyorlardı. Özgürlerdi, yaşamlarından memnunlardı. Günün öğlene evirilen vaktinde, sisler arasından Güneş başını gösterse de çimenlerin üzerine düşen çiğ damlaları arasında bir dövüş vardı. Çiğ damlaları güneşin ışılarına yenik düşmemek için çırpınsalar da buharlaşıyordu. Yeşilin tonlarının ve hayvanların derilerinin okşayışının son anlarının içindeydiler. Açık camdan trenin içine dolan esinti gün akşamın karanlığına evirildiğinde çiğ damlalarının tekrar yeşilin tonlarının üzerine serileceğinin habercisiydi.

Hasan seyrindeydi. Tren hızla ilerledi, küçük istasyonları geçti, hızı rüzgârı savurdu, yolcular açık camdan içeri dolan rüzgâr, toprak ve nem kokusunu soludu. Hasan'ın gittiği şehre üçüncü tren yolculuğuydu. İlk ikisinde başka yollardan gitmişti. Tren yol aldıkça etrafta hiçbir noktayı kaçırmadan seyretti. Gördüğü her şeyi ayrıntısıyla hafızasına kazımak istedi. Ali'nin yanına gidiyordu. Ali'nin evi de işyeri de ülkenin en büyük şehrindeydi. İkinci başkenti. Hasan etraftaki görüntüleri hafızasına kazımak isterken başarılı olamadı, zorlandı. Kafasının içinde başka sorular vardı. Atmak istese de bir türlü atamadığı sorular tren şehre yaklaştıkça beynini daha çok meşgul etti. Habersiz gidiyordu. Gerçi daha önce telefon edip geleceğini söylemişti, ancak Ali gene de bugün geleceğini bilmiyordu. Ali'yi yerinde bulamayabilirdi. Ali'nin kendisine göre iyi ancak dostlarına göre kötü bir huyu vardı. Cep

telefonu taşımazdı. Yerinde bulamazsa telefonla ulaşamayacağı için nerede olduğunu öğrenemezdi. Bu kadar yol teptikten sonra gerisin geri dönmek büyük bir şansızlık olurdu. Artık dönüşü yoktu, ne olacaksa olacaktı, yola çıkmıştı bir kere. "Sürpriz yapayım" derken, kendisinin bir sürprizle karşılaşma olasılığı vardı. Gökyüzünde yoğun yağmur bulutları olmamasına karşın tren yağmur damlaları altında istasyona yanaştı. Yüzünü okşayan yağmur damlalarına aldırmadan vapura bindi, üç dört dakika sonra karşıya geçti. Vapurdan indikten sonra adımlarını biraz daha hızlandırdı. Normal bir yürüyüş temposuyla altı yedi dakikalık mesafeyi daha erken yürüdü.

Binanın ikinci katında Ali'nin küçük bir odası vardı. Hasan kapıyı vurdu, yanıt beklemeden kendisi açtı. Daha önce gördüğü gibi, Ali bilgisayarın karşısında ekrana dalmıştı. Hasan'ın geldiğini görmedi. Ne zaman sonra başını kaldırıp Hasan'ı görmesiyle ayağa fırlaması bir oldu. Kollarını açtı, Hasan'a doğru hamle yaptı, dışarıdan duyulacak yükseklikte sevinçli bir ses tonuyla bağırdı.

"Vay, vay hoş geldin yoldaş. Beklemiyordum seni."

Hasan'a sarılınca dışarıdan bakan birilerini gülümsetecek bir görüntü oluştu. Ali, Hasan'dan çok uzundu. Hasan'ın boyu bel hizasında kaldı. Ali bu görüntüde bir babanın çocuğunun başını okşar gibi Hasan'ın saçlarını okşadı. Hasan elini Ali'nin beline doladı, Ali'nin az önce kullandığı "yoldaş" kelimesini düşündü. Uzun süredir duymamıştı. Duyabileceği de aklına gelmezdi. "Dostça, içtenlikli, sıcak bir ifade, ses tonundan belli, uzaklarda duymak ne güzel, dostluğumuz hep böyle kalabilse keşke" diye geçirdi içinden.

Dakikalarca ayakta birbirlerine sarılı kaldılar. Daha birkaç ay önce tanışan iki insanın bu görüntüsü uzun bir ayrılığın kavuşması gibiydi. Hasan arkadaşının sıcaklığıyla birlikte Ali'den gelen kokuyu da soludu. Bakışları yana kayınca küçük masanın üzerindeki bira şişesini gördü. Vakit öğlen sonrasını henüz yeni geçmişti Ali

bira içiyordu. Geçen geldiğinde de bira içerken bulmuştu. Ancak o gün vakit biraz daha geçti.

Bir süre daha sarılı kaldılar, Ali omuzlarından sıktı, ayrıldıktan sonra, Ali bilgisayarın karşısına, Hasan'da masanın önündeki sandalyeye oturdu. "Doğrusu seni beklemiyordum" dedi. "Yalan yok. Kaç defa içimden sitem ettim sana. Ulan dedim bu herifte oturum alınca buradakilere benzedi. Bizi unuttu. Tam böyle düşünmeye başlamıştım ki geldin, kurtardın diyelim."

"Nasıl unuturum? Böyle bir lüksüm yok ki. Ben sizlerle konuşmaya can atıyorum."

"Ne yaptın, yerleşme işlerini bitirebildin mi? Yapacağımız bir şey, bir ihtiyacın olursa çekinme."

"Teşekkür ederim. Yerleştim sayılır. Hem iş bile buldum."

"Bak sen. Vallaha bravo"

"Bana kalsa nasıl bulurdum ki, Yılmaz buldu. Evi de o tuttu, işi de o buldu."

"Bilirim biraz ekâbirdir ama beceriklidir."

"Trenle geldim yolculuk çok sürmedi."

"Uzak değil, sık görüşebiliriz." Ali gülümseyerek devam etti "Eh madem iyice yerleştin o zaman birlikte bir şeyler yapabiliriz demektir. Şimdi ne içersin, sen önce onu söyle. Ben bira içiyorum, istersen aşağıdan sana da söyleyelim?"

"Sağ ol, ben sonra alırım"

"O zaman bana biraz müsaade et, az bir işim var bilgisayarda, bitireyim, sonra dışarı çıkarız" "Tamam, sen işine bak. Ben bir tuvalete gideyim."

Ali yerinden kalktı kapıyı açtı, kapının aralığından tuvaletin yerini tarif etti:

"Doğru yürü, sağa dönünce ikinci kapı."

Hasan koridorda ilerlerken koridorun her iki tarafında yer alan kapıların aralığından kattaki odaları incelemeye çalıştı. Dönerken

de aynı şeyi yaptı. Oldukça büyük olan iki odanın kapısı ardına kadar açık olduğundan içerisini kolayca görebildi. Dizi halindeki sandalyeler ve yazı tahtası olan odalardan birinin derslik olarak kullanıldığını gösteriyordu. Diğer odanın iç duvarları doğa, çiçek ve uçurtma desenli kâğıtla kaplanmıştı, yerlere saçılmış çok sayıda çocuk oyuncakları vardı. Esmer tenli, kıvırcık siyah saçlı, hafif kilolu, orta yaşlı bir kadın elinde bir bezle etrafın tozlarını alıyordu. Biran göz göze geldiler, Hasan bakışlarını kaçırırken kadın gülümseyerek iyi öğlen sonraları anlamında "goed middağ" dedi. Hasan tekrar başını kadından yana çevirdi, gülümseyerek karşılık verdi:

"Goed middağ."

Başkaca bir şey konuşmadan kadın işine Hasan yoluna devam etti. Toplamı iki katlı taş yapımı bir binaydı burası. İki kanatlı kocaman demir dış kapısı ve dış cephe mimarisi ile mistik bir havası vardı binanın. Her katında çok sayıda odası bulunuyordu. Bina iki katlıydı ancak enine doğru uzun olduğundan alanı büyüktü. Giriş katında dış kapı ile hole açılan kapı aralığında dar bir boşluk bırakmışlardı. Hol dar ve uzundu. Her iki tarafında odaların kapıları sıralanırken, bir tarafın yarısını da çeşitli içkilerin yanı sıra, çay kahve ve aperâtif yiyeceklerin satıldığı bir bar kaplıyordu. Bina semtin belediyesine aitti. Binayı vakıf ve dernekler kullandığı için belediyeye bir kira ödemiyorlardı. Hemen hepsi yabancılar tarafından kurulan vakıf ve derneklerin ortak kullanım alanıydı. Toplantı ve etkinlik günleri binanın kullanımına göre tartışılır, planlanırdı. Kimin hangi gün, hangi toplantı solununu, hangi çocuk odalarını kullanacağı aylık takvimlerle belirlenmişti. Vakıf kelimesinin ülkenin dilindeki karşılığı Stigting'ti. Binayı genellikle Afganistan'dan, Fas'tan, Hindistan'dan ve Türkiye'den gelen insanların kurdukları stingtingler kullanırdı. Ali bu semte oturan Türkiye kökenli insanların kurdukları stigtin'in (vakfın) hem kurucusu hem profesyonel çalışanıydı. Diğer kurucular Ali'yle aynı görüşleri paylaşan çevresiydi. Stingtingler ve derneklerin amacı bu ülkede

yaşayan yabancıların kendi kültürlerini idame ettirmek ve bu ülkenin toplumu ile kaynaşmasına yardımcı olmaktı. Bu amaca yönelik çeşitli etkinlikler yapılırdı. Derneklerin tüm etkinliklerinin giderleri belediyenin ilgili bölümü tarafından karşılanıyordu. Profesyonel çalışanların maaşlarını da belediyeye bağlı ilgili kurum öderdi.

Ali işini bitirdikten sonra birlikte dışarıya çıktılar vapur iskelesi tarafına doğru yürüdüler, deniz kenarında bir kafeterya ya oturdular. Hasan'ın geldiği saatlerde çiseleyen yağmur dinmiş, yalnızca bulutların gri rengi serilmişti denizin üzerine. Ali iki bira söyledi. Uzun boylu sarışın garson kızın masalarına getirdiği büyük bira bardağından bir yudum aldıktan sonra:

"İş buldun ha, çok sevindim valla!" dedi.

"Dedim ya ben bulmadım ki Yılmaz buldu. Eşyaları da o getirdi. Benim için çok koşturdu." "Yılmaz herkes için koşturuyor. Senden önce de çok sayıda insana emeği var. Yılmaz burada yaşadı. 12 Eylül darbesinde buradaydı. Orada insanların çektiklerini yakından izledi. Buradaki insanlara anlattı, vicdanlarına seslendi. Vicdanlı adamdır."

"Murat, senin gibi biraz ekâbir birisidir demişti. Sanırım uzun süredir tanıyor. Ben neşeli, cana yakın, insanlara yardım etmeyi seven biri olduğunu düşündüm."

"Doğrudur. Görünüşü ekâbirdir. Ama için için çırpınır, insanların yardımına koşar."

"Hepinize borçlanıyorum. Bakalım nasıl altından kalkacağız."

"Keşke hepimiz Yılmaz gibi olabilsek. Nerede! Bak anlatayım sana. Ben bu gece Almanya'dan döndüm. Toplantı vardı. Bizim Avrupa'daki dayanışma grubunun toplantısıydı. Biliyorsun biz kendimizi buralarda yani Avrupa ülkelerinde 'dayanışma grubu olarak' adlandırıyoruz. Birçok ülkeden arkadaşlar katıldı toplantıya. Geçen ay yapılacaktı, bu aya ertelendi. Katılım istediğimiz

gibi değildi. Toplantı Almanya'da olmasına rağmen Almanya'dan katılım daha azdı." Ali konuşurken, yüz kaslarının yavaş, yavaş gerildiğini fark etti Hasan. Birasından yudum alırken el hareketinde de bir sinirlilik vardı, ses tonu ağırlaşıyordu:

"Bir sürü ülkeden az sayıda insan katılırken, her geçen gün sayının daha da azaldığını gördüm. Almanya'dan katılımın neden düşük olduğu da başka bir mesele, tonlarca insan var orada. Üstelik toplantıların yapıldığı yer. Moralim bozuldu. Her geçen gün biraz daha azalmak üzüyor insanı. İnsanları anlayamıyorum artık. Burada konuşuyorlar, arkalarını dönünce unutuyorlar. Söz önemsenmiyor, konuştuklarımızın bir anlamı yok gibi. Bağış kampanyası açmıştık. Herkes çok heyecanlı ve hevesliydi. Hedef olarak belli bir miktarda belirlemiştik. Çok uzağında kaldık."

Yüz kaslarındaki gerginlik, acıya dönüştü. Hasan'ın tanıdığı bildiği, yabancısı olmadığı bir görüntü oluştu Ali'nin yüzünde. Hasan bakışlarını çevirdi, daha fazla bakamadı. Birasından bir yudum aldı, kısa bir suskunluktan sonra cansız bir ses tonuyla sordu:

"Neden böyle oldu sence?"

"Sanırım çok şey unutuldu. Artık insanlar geldikleri ülkede geride bıraktıklarını düşünmüyor. Buralara yerleştiler, kök saldılar. Bu toplumların alışkanlıkları, yaşam biçimleri, düşünce tarzları içine çekti insanları. Bir gün geri dönmek üzere zorunlu olarak gelmiştik. Misafir olarak görüyorduk kendimizi. Geldiğimiz yerlere geri dönecek, kaldığımız yerden devam edecektik. Aylar yıllar geçti olmadı, gerçekleşmedi. Hayat devam ediyordu. Yıllara dayanan bir misafirlik olamazdı. Her geçen gün biraz daha yerleştik, bu topraklara kök saldık, misafir olmayı bırak ev sahibi olduk neredeyse. Dilini öğrendik, evlendik, çocuklarımız oldu, yaşam tarzlarını içselleştirdik. Kariyer sahibi oldu bazılarımız. Bu toplumun içinde, bu toplumun merdivenlerini tırmandık, basamaklarında söz sahibi olduk. Ülkeyi benimsedik, şehirlerini sevdik. Bende bu şehri

seviyorum. Biliyorum, Ankara'nın Sayma kadını, Demet evleri, şarkımızda geçen Samsun asfaltı yok burada. Olmayacak da. Senin geldiğin şehirdeki Gültepeler, Çimentepeler de olmayacak. Çocukluğunun sokaklarını ararsın, kaçamak yaptığın köşelerini, yoldaşlarının vurulup düştüğü caddeleri, meydanları ararsın. Bulamayacağını biliyorsundur, gene de ararsın. Ne kadar sürer Allah bilir"

Sarışın garson kız boşalan bira bardaklarını tazeledi. Konuşulanlar ve müşterilerin kimler olduğu onu ilgilendirmiyordu. Kendi işine dönüktü garson kızın tüm hareketleri. Biraları tazelerken zoraki gülümsüyor, duyulamayacak bir ses tonuyla "alstuble" (afiyet olsun) diyor, zorunlu kalmadıkça masadakilerin yüzüne bakmıyordu. Ali yeni bardaktan bir yudum aldı, sigarasını yaktı, konuşmasını sürdürdü:

"Şimdi buradaki yaşama ilişkin birkaç örnek vereyim sana, gerisini sen düşün. Bir kere burada önceden randevu alınmadan misafirliğe gidilmez. Herkesin bir ajandası vardır. Yani senin anlayacağın bir randevu defteri vardır. Sahiden herkesin gerçekte böyle bir defteri var mı, o da belli değil. Ama ajandası vardır. Aradığın zaman 'önce bir ajandama bakayım' der. Canı istemiyorsa ajandası doludur. Bir işi olmayan, çalışmayan insanların da ajandası doludur. Adam evinde boş boş oturur, çok meşgul olduğunu söyler. Kadın erkek iki sevgili düşün. Bir gece önce birbirilerinin bedenlerini paylaşırlar, ertesi gün otobüs biletlerini, ya da yol paralarını ayrı ayrı öderler. Cebinde yol parası olmayan rahatlıkla sevgilisinin evine de gidemez. Kimse kimsenin cebini, cüzdanını bilmez. Cömertlik falan yapmaz başkası için, çok yakını da olsa iyilik yapan az bulunur."

Oturduklarından beri, Hasan'ın sorduğu kısacık bir sorunun dışında hep Ali konuştu. Sigara yaktığı sıra sözlerine ara verdi. Bir sessizlik oldu. Hasan arkadaşının bu kadar dolu olabileceğini düşünmemişti. Ali'nin içindekiler yüz ifadesiyle Hasan'a akmıştı. "Kimin içinde ne var belli değil. Bende içimi açsam, günün belli

belirsiz bir vaktinde omzuma çöken ağırlığı, içime akan sızıyı paylaşsam Ali'ye artı yük olurum. Belki başka zaman." diye düşündü. Ali sigarasından birkaç nefes çekti, bira bardağından iki yudum aldı, bardağı masaya vurdu, tekrar kaldırdı:

"Neyse bunları konuşmak için daha çok vaktimiz olacak. Yaşayarak göreceksin zaten. Tekrar hoş geldin." Ali'nin ses tonu değişti. Devam etti:

"Biraz da başka haberler vereyim sana. Burada kampanyalar yapılır; dayanışma kampanyaları. Kampanyalar süresince de salon toplantıları, yürüyüşler, mitingler, geziler olur. Önümüzdeki günlerde Filistin Halkıyla Dayanışma kampanyası yapılacak. Bu kampanyada biz de çalışacağız."

Hasan'ın gözleri anında parladı, çığlık atmamak için kendini tuttu:

"Ben de katılırım, ben de katılırım" dedi heyecanla.

Sesindeki canlılık Ali'yi de heyecanlandırdı, bira bardağını kaldırdı, etraftakilerin dikkatini çekecek bir sesle:

"Bak buna içilir işte! Omuz omuza olacağız o zaman."

"Elbette omuz omuza olacağız. Aylar sonra aldığım en güzel haber bu. Ne yapıp edip, özellikle de yürüyüş ve mitinglere katılacağım. Kaçırmayacağım."

"Bir görsen, o kadar güzel oluyor ki, değişik ülkelerden burada yaşayan insanlar bir araya toplanıyor, kendi dillerinde yazılan pankartları ve dövizlerini taşıyarak yürüyor. Farklı dillerden farklı renklerden her yaştan ve meslekten kadın erkek, çoluk çocuk omuz omuza yürüyor, birlikte haykırıyor. Aynı duyguları paylaşıyorsun. Herkes için, daha yaşanılır bir dünya için, adalet ve barış için birlikte bağırıyorsun. Hele ki yüz binlerce insanın bir başkasının acısını haykırması tarif edilemez bir duygudur. Ayrı renkler, ayrı diller, ayrı acılar ve sloganlar birleşir, yürekler ortak çarpar."

"Evet, enternasyonal bir duygu olsa gerek; farklı bayrakların

ve farklı dillerden yükselen seslerin birbirine karışması, dalgalanması, dayanışması."

"Emin ol, bunları yaşayacaksın," dedi Ali. Bardağın dibini fondip yaptıktan sonra saatine baktı. Gözleriyle garsonu aradı, ekledi:

"Hasan benim kalkmam gerekiyor. Çocukları alacaktım."

Hasan birasını yavaş içtiğinden Ali'nin kalkmak istemesi üzerine yarıya kadar dolu olan bardağı bir hamlede bitirmek istedi, beceremedi. Üç dört yudumda tıkandı. Kalkıp dışarı çıktıklarında karabulutlar kaplamıştı şehrin üzerini. Vakit henüz erken olmasına karşın ortalık karanlıktı. Öpüştükten sonra Ali:

"Hoşça kal görüşürüz" diyerek bisikletine atlayıp giderken Hasan birkaç dakika arkasından baktı; "görüşürüz" dedi sessizce. Döndü olduğu yerde kıpırdamadan karşı kıyıya baktı. Karşı kıyı bakışlarında değişti sis kapladı. Geldiği şehrin karşı kıyısı belirdi sisler arasından. Baktı Hasan; baktı öylece, az önce bira içtikleri kafeteryanın önünde, Ali'nin ayrıldığı yerde durarak baktı. Biraz daha akşamın karanlığına koşuyordu şehir. Yirmi beş otuz metre ileride vapurlar çalışıyordu iki yaka arasında, bedava yolcu taşıyorlardı üç dakika aralıklarla. Ne kadar baktığının ayırımına varmadan kıpırdadı, saatine baktı iskeleye yürüdü. Bir yandan da kendi kendine söylendi; "şimdi işten çıkmış, eve gitmiştir. Buranın saatiyle bir saatlik bir fark olduğuna göre, çoktan bu saatte eve varmıştır."

Hasan iskeleye ulaştığı sıra şehrin üzerine çöken karabulutlar her an yağmur bırakmak üzere son hazırlığını yapıyorlardı. Vapurdan inenleri karşıladı. İnsanlar yağmurdan kaçarken, Hasan insanların hızına aldırmadan iskelenin çatısının altına sığındı. Aklından; "o eve giderken ıslanmasa bari." diye geçirdi, sonra gülümsedi; "belki orada yağmur yoktur?" İskelenin içinde banklara oturdu, yağmur ve sisler arasında tekrar karşı kıyıyı seyre koyuldu.

Yaşadığı anın ötesindeydi karşı kıyı. Büyük bir meydana dö-

nüşmüştü. Meydanın ortasında bir heykel vardı. Önemli bir günün yıldönümünden kalma çelenkler süslemişti heykelin etrafını. On beş dakika aralıklarla vapurlar yanaşıyordu meydanın denize açılan pasaport iskelesine. Büyük postane binası meydanın bir yanındaydı. Postanenin içinde beklerdi işten çıkışını. Birkaç adım ötedeki karakolun gözlerinden sakınarak buluşurlardı. Sonra çay içerlerdi iskelenin karşısındaki kahvehanelerde. Bayram yeriydi meydan, sesler cıvıl cıvıldı. Çiçek satan çingene kızların bağırışı, sloganlar, panzerlerin acı sinyalleri, polis coplarının şakırtıları, meydanın olağan yaşantısıydı. Oradan yükseldi geldi Hasan'ın kulaklarında çınladı. Bir de Gül'ün özrü. "Çok beklettim mi seni? İstersen biraz yürüyelim, saatlerce iş yerinde kapalı kalmaktan sıkıldım." Hasan üç dakikada bir gelen vapurun iskelesinde oturuyordu.

Az önce bastıran yağmur aynı şiddetindeydi. Kulağında çınlayan sesler, Gül'ün sevgi dolu yorgun gözleri, polis copları altında yerde sürüklenen insanların görüntüsü, seyrettiği meydanda birbirinin içine girdi. "Seni seviyorum sözcükleri," "insanlık onuru işkenceyi yenecek" çığlıklarına karışarak kulak zarlarını yırtarcasına yankılandı. Dişlerini sıktı. Yağmur ve sisler arasında seyrettiği yerde midesine yumruk oturdu. Ağrısıyla oturduğu bankta baktı, seyretti. Yağmur daha da bastırdı. Akşamın karanlığı görüntüyü silene dek seyretti.

Cep telefonunu çıkardı, tuşlara bastı, anında metalik bir ses: "konturunuz yetersiz" yanıtını verdi. Kalktı, üç dakikada bir mekik dokuyan vapura bindi. Fazla yolcu yoktu. Diğer yolcular koşarak istasyonun içine girdiği sırada bastıran yağmurun ıslaklığı mı, göz bebeklerinden dökülenlerin ıslaklığı mıydı Hasan'ın yanağındaki yaşlar?

... İstasyonun ışıklarında kimseler ayırımına varamadı. Trene binmek için bir perondan, ötekine koşuşturuyordu insanlar. Yüzlerce yıllık geçmişi ve heybetli görünümüyle, sayısız peronu olan

istasyonda insanlar koşuşturmaya alışkındı. İnsanlar sağından, solundan çarparak geçerken, Hasan'ın adımları ağırdı. Gözleri telefon kabini arıyordu. Saatine baktı "evet kesin eve gitmiştir, evden arayabilirim" diye düşündü. Telefon kabinleri istasyon binasının içinde ikinci kattaki perona yan yana sıralanmıştı. Çok sayıda kabinin hepsi meşguldü, bekledi. Bekleyişi sıkıntıya dönüşmeden kabinlerin üçü aynı anda boşaldı. Kartı yerleştirdi, az bir kontur kalmıştı kartın içinde. Tuşlara basarken, konuşacaklarını sıraladı kafasının içinde. "Konturunun süresini verimli kullanmalıyım. Geçen günkü gibi tutukluk yaparsak ayvayı yeriz. Gül'ü de sinirlendirir, pişman ederiz." Üç defa tuşladı telefon numarasını. Yanıt alamadı. Dördüncü defa tuşlarken; "nerededir acaba?" dedi seslice. Parmakları titredi. Bu defa öncekilerden daha uzun çaldırdı, almacı yavaşça kapatıp kabinden dışarı çıktı. Etrafına bakmadan birkaç adım yürüdü, durdu. Ne yapacağını bilemez halde bir ileri bir geri baktı. Dudaklarının arasından dökülenler sesliydi; "Nerededir acaba?" Kafasındaki soru, hareketlerini teslim almıştı. Bilet satılan gişeye doğru yürüdü. Durdu, geri döndü, elinde tuttuğu telefon kartına baktı. Hızlı adımlarla tekrar telefon kabinlerine yöneldi. Aynı hızla tuşlara bastı. Uzun uzun çaldırdı, yanıt yoktu. "Nerededir? Bir şey mi oldu yoksa?" Hareketleri kontrolünden çıktı. Elleri titredi, bacakları halsizleşti. Dişlerini sıktı. Telefon kulübesinden dışarı adım atamadı. Kulübeye yaslandı, yeniden tuşlara bastı, ne kadar çaldırdığını, ne kadar beklediğinin farkında değildi artık. Almacı kapattı kaldırdı. Tekrar tekrar tuşlara bastı. Süreyi unuttuğu sayısını karıştırdığı kadar tuşladı.

Kabinden çıkmadı, çıkamadı. Endişenin, korkunun, merakın karıştığı "ne oldu, nerededir?" sorusu tüm gücünün üzerine çıkmıştı. Başka şeyler düşünecek, başka şeyler yapacak, telefon kabininden dışarı çıkacak gücü yoktu. Sorunun çengeline takılmıştı benliği. Parmakları tuşlara basıyordu yalnızca. Ulaşamadan da telefon kabininden çıkamayacaktı. Tuşlara basarak parmaklarında

harcadığı son gücünün sınırında; "alo efendim" sesini duydu. Algılayamadı bir an, ses tekrarlandı; "alo efendim." Duyduğu sese kontrolünün dışında yanıt verdi, sesi titriyordu.

"Merak ettim, neredesin? Ne zamandır arıyorum seni!"

"Ne oldu, bir şey mi var?"

Gül'ün sorusu üzerine kendi paniği ile onu meraklandırdığını anladı, sesini ayarlayarak sakin konuşmaya çalıştı:

"Epey bir süredir arıyorum, yanıt vermeyince merak ettim. İyi misin canım."

"Ben iyiyim. Sesin öyle gelince, bir şey mi oldu diye korktum."

"Bir şey yok. Seni arayınca biraz merak ettim galiba. Huyumu bilirsin işte. Abartırım biraz."

"Anladım. Uzaklarda olmak, seni daha bir kuşkucu yapmış anlaşılan. Neyse, ben şeyi soracaktım. Evine iyice yerleştin mi? Eşya falan..."

"Yerleştim. Arkadaşlar yardımcı oldular. Buzdolabı, televizyon getirdiler."

"Çok iyi. Arkadaşların sahiplenmişler seni. Kıskandım vallaha."

Gül'ün "kıskandım" sözü Hasan'ın hoşuna gitti ama hala titriyordu, ses tonuna yansıtmamak içinde kendisini zorladı.

"Daha neler, kimi kimden kıskanıyorsun? Gene de kıskanmana devam et sen. Neyse espri yapıyorum. Evin başka eksikleri de var. Henüz boş. Asıl eksik olan..." dedikten sonra sustu, sözlerinin arkasını getirmedi.

"Evet. Asıl eksik olan ne?"

"Yok, bir şey."

"Var, var. Ben anlıyorum da. Sen söyle."

"Sen, eksik olan sensin" diyecekti ki pat sesi duydu, konturu

bitmişti, telefon kesildi. Alıncı kapattı. Kabinden çıkarken tekrarladı; "sen eksiksin, sen..."

Tenhalaşıp yeniden doluyordu peronlar. Birkaç tren aynı anda peronlara yanaşıyor, aynı anda hareket ediyordu. Telefon kabinlerinin bulunduğu ikinci kattaki perondan aşağıya indi, istasyonun deniz kenarına yürüdü. Trenlerin hareket saatlerini bildiren anonslar, peronların tenhalığında çınlayarak trenlerin sesiyle birleşiyor oradan denizin dalgalarına ulaşıyordu. Şehrin ışıklarıyla dans eden dalgalar kıyıları dövüyordu. Hasan seyrine durdu denizin. Dalgaların üzerinde sallanarak yol alıyordu karşı kıyıya yolcu taşıyan gemiler. Acelesi yoktu Hasan'ın. Seyretti. Denizin seyri üşütücüydü. Geceye dönmek üzere olan akşamın serinliğiyle birleşmiş daha bir üşütücü olmuştu. Soğuk Hasan'ın içine işlese de rahatlatıcıydı. Gül'le konuşmasının yarım kalan burukluğu vardı içinde. Az önceki kâbustan kurtulmanın gevşekliği de vardı. Serinledi, gevşedi burukluk çoğaldı. "Keşke sen eksiksin diyebilseydim. Yeni bir telefon kartı alıp tekrar arasam mı acaba? Olmaz." Bir süre daha denizi seyretti. Ayrılıp istasyonun içine girdi. Ters yöne şehir merkezine açılan kapıya çıktı. Yine sağından solundan çarparak peronlara koşan insanlara aldırmadan, şehrin içlerine yürüdü. Gül'le telefon görüşmesinin ardından çoğunlukla yaptığı gibi ayaklarının götürdüğü yere gidiyordu. Düşünceleri dağınıktı. Gözlerinin önünde iç içe geçmiş film kareleri ve içindeki buruklukla yürürken geçtiği yerleri görmedi. Üzerilerinde yalnızca bikini olan tavşan kızların servis yaptığı kafeteryalar dikkatini çekmedi. Şehir derinliklerine doğru daha bir ışıldıyordu. Durdu bir sigara yaktı. Yürüdü. Üç tarafı görkemli tarihi binalarla çevrili, üzerinden tramvayların geçtiği bir meydana çıktı. Meydan doluydu. Kılık kıyafetleri ve esprileriyle insanları eğlendiren palyaçolar, şarkı eşliğinde dans eden gruplar, çağlar öncesinden kalan şövalyeler vardı. Ne mendil satan çocuklar ne ayakkabı boyacılar, ne de midyeciler vardı. Gitarının tellerinden melodiler döktüren uzun saçlı,

esmer gence tempo tutarak eşlik eden genç kadınlar, erkekler mutluydular. Ellerinde bira kutuları ile öpüşüyor, dans ediyor, çığlık atıyorlardı.

Binaların arasından geçerek meydanı ikiye bölen tramvay yolunun bir tarafında da taş sütun yükseliyordu. Özgürlük anıtıydı. 5 Mayıs 1945 tarihi kazınmıştı sütunun üzerine. Ülkenin Hitler faşizminin işgalinden kurtulduğu tarihti bu. Genç sevgililer taş sütunun mermer merdivenlerine oturmuş bir yandan soğuğa aldırmadan öpüşüyor bir yandan da biralarını yudumluyorlardı. Hasan bakışlarının algısı ölçüsünde etrafı bir süre seyretti. Saatine baktı. "İstasyona geri dönmeliyim, geç oldu. Üstelik sıkıştım da" dedi içinden. Meydana gelirken yürüdüğü caddeye paralel bir başka caddeye çıktı. Bir yandan da gözleri pisuvar aradı. Şehir merkezlerinin ana caddeye çıkan sokak başlarında ya da caddelerin köşelerinde genellikle pisuvarlar olurdu. Üzerinde yürüdüğü caddeden bir sokağa girdi. Tüm sokak tek renk ışıkla aydınlanmıştı. Sokak lambalarından ve evlerin pencerelerinden yansıyan kırmızı ışıklarla aralıyordu gecenin karanlığını. Pisuvar ararken girdiği sokak kalabalıktı. Miting havası gibiydi. Durdu. "Yoksa kırmızı ışıkların olduğu bölgeye mi geldim?" diye sordu kendine. Ülkenin başkentinde büyük bir alanı kaplayan kırmızı ışıklar bölgesi istasyona yakındı. Ülkenin telefon rehberinde tanıtımı vardı. Dünyaca ünlüydü. Değişik ülkelerden kadınlı erkekli kafileler burayı dolaşıyor, seyrediyor, fotoğraf çekiyorlardı. Kimileri de gördüklerini kameraya alıyordu. Karışanı edeni yoktu. Kırmızı ışıkların altında camların arkasındaki kadınlar da gülümseyerek poz veriyorlardı. Kafilelerden bazı kadınlar kimseyi umursamadan camların ardındaki kadınlarla birlikte hatıra fotoğrafı çektiriyorlardı. İnsanın burun deliklerini yakan ağır bir koku vardı. Esrar kokusu, sigara kokusu, birahanelerden ve kafeteryalardan yayılan kokular, sokakta dolaşanların kokusuyla birleşerek, tüm bölgeyi kaplamıştı. Köşe başlarını ve sokakların karanlık kuytularını tutan tipler,

usulca seslenerek insanlara bir şeyler satmanın telaşındaydı. Çoğunluğu esmer tenliydi. Saç sakalları uzamış, birbirine karışmıştı. Alışverişlerini el çabukluğuyla yapıyorlardı. Hasan anladı, korktu. İki sokağın kesiştiği köşede bulunan pisuvarda ihtiyacını giderdikten sonra hızla uzaklaşarak, tekrar istasyona uzanan caddeye çıktı. Koşar adım istasyona ulaştı, biletini aldı, trene bineceği perona geçti. Akşam, olanca insan kalabalığı gitmiş, tek tük insan kalmıştı peronlarda. Hoparlörden yükselen sesler seyrekleşmişti. Soğuk ve tedirgin eden bir havası vardı peronların. İlk defa bu kadar geç saatte büyük bir şehrin istasyonunda tek başınaydı. Ceplerini yokladı, okşarcasına tuttu evinin anahtarını. Karnı acıkmıştı. Açlığı midesine vuruyordu. Cüzdanını çıkardı, hala açık olan büfeden sosisli sandviç aldı. Trenin hareketine daha on iki dakika vardı. Banklara oturdu. Evine ulaştıktan sonra ancak birkaç saat uyuyabilecekti.

***

Gecenin en karanlık anı genellikle çok soğuktu gene de sabaha dönerdi. Bu vakitlerde uykusundan uyananların düşleri de yarım kalırdı. Bedenleri kendi yarım kalmış uykusuzluğunda titrerdi. Sokaklar da ıssızdı. Tek tük araba sesleri vardı caddelerde. Şehir gecenin koynuna kaçmış, sinmiş, susmuştu. Kilisenin hüznü çağrıştıran çan sesleri saat başı gecenin koynundan şehri çağırırken Hasan sabaha karşı saat dörtte işbaşı yapıyordu. Kirpiklerinde yarım kalan uykunun küskünlüğü vardı. Bazen yürüyerek bazen bisikletle ıssız sokaklardan geçerek işe gidiyordu. "Her ne kadar Yılmaz işyerinde fazla çeşit yok" demiş olsa da hiç dediği gibi değildi. Çikolatalı, sade ve meyveli krosant, simit, börek, pasta çeşitleriyle birlikte kıymalı patatesli pide ve daha bir sürü şey yapılıp satılırdı. Dış kapının üzerindeki ışıklı tabelada "Bakery" (fırın) yazısı vardı. Pasta ve börek fırınıydı. Pide ve sandviç ekmeği de yapılırdı. Hasan her sabah aynı kokuyla karşılanıyordu. Sıcak ek-

meğin, böreğin, simit ve krosantların kokusu camlarda biriken buharla birlikte karşılıyordu Hasan'ı.

Gecenin ıssızlığının ve uykunun parçalanışının çan seslerinin hüznüne karıştığı vakitte işe başlamak zordu. İşi çok yorucu olmasa da zordu. Öğrendikçe kolaylamaya çalışıyordu. İşe başladığı ilk birkaç gün ne yapması gerektiğini patronu gösterdi, öğretti. Bakerij (fırın) iki bölümdü, ön tarafı satış yeriydi, arka tarafta üretim yapılırdı. Arka taraf, patron ve ustaların günlük konuşma dilinde "fırın bölümü" olarak geçerdi. Orada ustalar tarafından hazırlanan malzemeler ön tarafa taşınıyor raflara ve tezgâhlara dizildikten sonra da müşterinin hizmetine sunuluyordu. Hasan önce tezgâhları düzenliyor sonra perdeleri açıp müşterilerini karşılıyordu. İşyerinin karmaşık olmayan bir düzeni vardı. Bu düzen alışması ve öğrenmesine yardımcı olmuştu. Hasan işi öğrenmenin yanı sıra bir yandan da hem iş arkadaşlarını hem de patronunu tanıma çabasındaydı. Patron işi öğretmesi maksadıyla ilk birkaç gün Hasan'la aynı saatte işyerine geldi daha sonra geliş saatlerini değiştirdi. Hasan'dan birkaç saat sonra gelen patron sabahları kapıdan içeri girerken "selamünaleyküm" derdi. Hasan da "günaydın" diyerek karşılık veriyordu. Bu durum daha ilk gün ikisinin de dikkatini çekmesine karşın üzerinde durmadılar. Alınma falan da olmadı. Patron, Hasan'ın kendi selamına nasıl karşılık verdiğinden daha çok çalışkanlığıyla ilgiliydi. Hoşuna gittiği günlerde gülümser daha yüksek sesle; "selamünaleyküm" diyerek selam verirdi. Ara sıra "günaydın" dediği günler de olurdu.

Arka tarafta devamlı olarak iki usta çalışırdı. Ustaların sayısının üçe dörde çıktığı günler olurdu. Fırın bölümü denilen arka taraf çok sıcaktı. Ön tarafta Hasan ve patronun dışında çalışan üçüncü kişi kasiyer kazıdı. Saat dokuzda işe başlardı. Hasan'la pek karşılaşmıyorlardı. Türk olduğunu söylemişti patron. Akşamın karanlığı henüz şehrin üzerine çökmeden işbaşı yapan ustaların gece mesaileri sabahın ışıklarına kadar devam ederdi. Hasan ilk olarak

patronu tanıdı, hakkında bilgi edindi. Patron Türkiye'den orta anadolunun küçük bir kentinden gelmişti. Kısa boyluydu, saçları dökülmüş, otuz üç otuz dört yaşlarında bir adamdı. Hareketliydi. Görünüşünün üstünde bir enerjisi vardı. Bazı geceler ustalarla birlikte üçüncü ya da dördüncü kişi olarak sabaha kadar çalışırdı. Bakerıj'ın kedi marka servis aracını tıka basa doldurur şehir merkezine servis yapardı. Yalnızca Hasan; "Yusuf usta" diyerek çağırırken diğer çalışanlar patron ya da usta derlerdi. Patron da ona "Hasan abi" diyordu. Aralarında daha ilk günden resmi ve saygılı bir ilişki kuruldu. 'Yapar mısın, eder misin' türündendi patronun buyurganlığı. Hasan'ın patronu dışındaki iş arkadaşlarıyla tanışıp kaynaşması çalışma koşullarından dolayı zordu. Daha erken tanımak istese de buna kendi tutukluğu engeldi. İnsanların kişisel yaşamlarına, geçmişlerine, düşüncelerine dair soruların sorulmayacağını ve temkinli davranması gerektiğini duymuştu. Karşılama ve barındırma merkezinde tanıştığı Türkiyeli tercüman bu konuda kendisini uyarmıştı, unutmuyordu. "Hele ki birinin kendi ülkesinden gelen insanlar hakkında araştırma yapmayı çağrıştıran sorular sorması iyi niyetli olunsa bile sayısız kavgaya davetiye çıkarır. Burada çok insan olduğundan farklı gizlere bürünerek yaşar" demişti tercüman.

Devamlı çalışan ustaların isimleri Haydar ve Maho'ydu. Gerçekten kendi adları mıydı, bilinemezdi. Önemli de değildi. Haydar patronun eniştesiydi ama patronla yaşıt sayılırdı. Suskun, kendine dönük bir izlenim verirdi etrafına. Maho daha gençti. Birde çoban lakabı takmışlardı. Bu lakabı daha çok patron kullanırdı. Ana dili ile birlikte dört dil konuşan Maho, kendi ana dilini bile yetersiz kullanan insanlar tarafından çoban olarak çağrılırdı. Maho kendisine çoban denilmesine aldırmazdı. Iraklı bir Kürt'tü. Kürtçe ve Arapça karışımı bir şiveyle Türkçe de konuşabiliyordu.

Gün ışımadan fırının perdeleri açılmak zorundaydı. Perdelerle birlikte giriş kapısının akasındaki küçük plastik tabela 'kapalı'

yazısından 'açık' yazısına çevrilirdi. Gecenin daha yeni aralanan karanlığıyla birlikte gelirdi müşteriler. Bu vakitlerin değişik ve kendine özgü müşterileri vardı. Gece yaşamının yorgunluğu olurdu gözlerinde. Hareketlerinde halsizlik, yüzlerinde donukluk, dudaklarındaki zoraki tebessüm ve alkol kokusuyla birlikte dışa vuran çatallaşmış ses tonlarıyla gelirlerdi. Her defasında hep aynı şeyleri alan bu müşteriler Hasan'ın işini kolaylaştırırdı. Az sayıdaki müşteri, bir gün öncesinden, ertesi güne randevu vermiş gibi dakikti. Müşterileri içinde en erkenci olanı sarışın, uzun boylu genç bir kadındı. Saat beş buçukta bir taksiyle gelir, beş tane sandviç ekmeği alarak kapının önünde beklettiği taksiyle şehrin derinliklerine karışırdı. Dolgun göğüsleri, çıkık kalçaları, uzun sarı saçları, pürüzsüz cildi, etli dudaklarıyla gece perisiydi. Güzelliği, gözlerinden yansıyan gecenin yorgunluğunu gizleyemezdi genç de. Bir ürekeklik, bir tedirginlik vardı halinde. Ses tonuna da yansırdı. Beş sandviç ekmeğinin yanında, peynirli krosant aldığı günler daha neşeliydi. Daha ilk günden "kadının ne iş yaptığı sorusu takıldı Hasan'ın kafasına. Yarı Türkçe yarı Flamanca kelimeleri karıştırarak konuşurken, karşısındakine samimi ve yakın bir hava verirdi. "Merhaba, teşekkür, hoşça kal" gibi Türkçe sözcükleri telaffuzu gülümseticiydi. Hasan kadının telaffuzuna gülümserken, kendisine de gülümsüyordu. Kendisinin de yeni öğrendiği flamanca sözcükleri böyle kullandığı kesindi. Yeni öğrenilen bir dilin telaffuzunda ifade bozukluğunun olması çok hoş karşılanmasa da durum böyleydi. Kadın daha ilk gün adını söyleyerek, kendini tanıttı."Cludia."

Hasan günler sonra; Cludia'nın neşeli olduğu ve krosant aldığı bir anında tüm cesaretini toplayarak "ne iş yaptığını, nerede çalıştığını" sordu. Neşesi yüzünde dondu. Yüzü ekşidi, duraksadı, panik bir ses tonuyla "restoran" dedi. Yanıtıyla birlikte kaçarcasına, "hoşça kal" demeden çıkıp taksiye bindi. "Üzüldü galiba. Ayıp mı ettim acaba? Üzülecek ne oldu ki? Neyse madem yanıt vermek is-

temiyor, bizde bir daha bir şey sormayız. İsterse kendisi söyler, kendiliğinden anlatır nasılsa."

Gecenin içinden gelen az sayıda diğer müşterilerinin çoğunluğu Türkiyeli Türkler ve Kürtlerdi. Birde bu saatlerde istenmeyen müşteriler olarak Conkiler vardı. Gecenin kötülükleri, karanlıkların korkusu ve şehrin dışlanmış kadın ve erkekleriydi conkiler. Sokakların mekânı, kuytu köşelerin uykusu, şehrin terkleri conkiler, hem her yerde, hem hiçbir yerde barınırlardı. Onlar keşfederlerdi şehirlerin en suçlu yerlerini, mahremiyetini, kameralarla kontrol edilmeyen köşelerini. Onlar bilirler, onlar bulurlardı kötülüklerin saklı olduğu alanları. Suçla birlikte anılırdı kimlikleri. Yaşları belli değildi. Çocukken genç, genç iken yaşlı çıkardı fotoğrafları. Bütün kötülüklerin potansiyel sanıklarıydılar toplumun katında. İş başı yaptığı ilk gününde, patron bu insanların "kötülükleri"ne karşı uyarmıştı. "Dikkat et, conkiler çalmasınlar. Seni lafa tutup, çalıp kaçarlar, kapıyı da açık bırakma."

Fırının olduğu cadde üzerinde birkaç adım ötede bir Türk kahvesi vardı. Burada sabahlayan Türk ve Kürt müşterileri tüm gece kumar oynadıktan sonra evlerine dağılmadan önce karınlarını doyururlardı. Büyük bir caddenin üzerindeydi pasta fırını. Şehrin bu en büyük caddesinin adı, yabancılarla birlikte anılırdı. Birkaç asırlık geçmişi vardı. Adının ne zaman değiştiği ve yabancılarla birlikte anıldığı unutulmuştu. Rivayet olunan, bilinen ve görünen oydu ki yabancıların "istilasının" altındaydı. Çoğunluğu tek katlı, en fazla üç katlı olan binaların sıralandığı cadde Türklerin, Kürtlerin, Faslıların, Yunanların, Afrikalıların ve dünyanın başka başka coğrafyalarından gelen insanlarındı. Cadde yıllar içinde her iki yakasında sıralanan marketleri, manavları, dönercileri, kahveleri, barları, pasta fırınları, telefon kabinleri, tekel bayileri, tuhafiyecileri, terzileri ve berberleriyle yabancıların olmuştu. Her dilden, her renkten farklı motiflerde yazılmış tabelalarla süslenmişti. "Helal" yazıları vardı marketlerin, kasapların, dönercilerin camlarında.

Türkçe, Kürtçe, Arapça "helal" yazıları, o kadar çoktu ki, caddeye adını vermişti. "Helal Cadde."

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kendi sesi de oluşurdu caddenin. Geceden kalan kavgaları, perdelerini açan kahvelerin erkek küfürleriyle buluşurdu. Arapça, Türkçe, Kürtçe, Latince şarkılar çalınırdı barlarında. Her an bir kadın sesi gelirdi caddeye açılan sokaklardan birisinin köşesinden. Çiçek desenli entarisi ve beyaz eşarbı olan bir kadın bağırırdı:

"Hakan, oğlum okuldan çıkar çıkmaz doğru eve geleceksin tamam mı? Duydun mu beni?"

Hemen yanı başındaki evin camından bir başka kadın başını uzatırdı:

"Ne oldu kız, ne bağırıyorsun sabah, sabah."

"Sorma anam. Oğlana bağırıyorum. Okuldan çıkınca arkadaşlarıyla haylazlık yapıyor. Babası işte ya, sokaklarda sürtüyor."

"Benim kız da öğle. Evlenecek çağa geldi neredeyse. Arkadaşlarla buluşacağım diyerek çıkıp gidiyor. Adı çıkacak vallaha, tövbe tövbe. Babasına söylersem, bir duyarsa öldürür alimallah."

Hasan işten çıkınca, caddeyi baştanbaşa yürüyerek defalarca ve günlerce turladı. Arka sokaklarına girdi, çıktı. Gezdi. Her defasında bir başka yanını öğrendi, kokusunu soludu. Caddenin renkleriyle birlikte, arka sokaklarının da kendine özgü kokusu vardı. Kokular da renkler kadar çeşitli, renkler kadar zengindi. Karanfil, kekik, kimyon, vanilya, tarçın ve envai çeşit baharat kokusu arka sokakların mutfaklarından taşarak caddeyi kuşatır, Hasan'ı içine çekerdi. Çektikçe her gün başka bir yanını gösterir, tanıtırdı. Hasan, "Helal cadde"nin arka sokaklarını, seslerini, renklerini, kalabalığını ve kalabalıklarının yalnızlığını daha çok tanımak istiyordu. Sokakları dolaşmadığı günler hemen hemen aynı saatte, önünden geçiyordu, bir gün dikkatini çekti. Cadde üzerinde, pasta fırınından birkaç dükkân ileride Yunanlı kuru temizlemecinin bi-

tişiğinde iki katlı evin alt katının penceresinin perdeleri açıktı. İstemeyerek de olsa birkaç defa baktıktan sonra perdelerin hiç kapatılmadığını anladı. Perdeleri açık olan pencereden evin içi görülüyordu. İçeride yaşlı bir kadın vardı, kedisi kucağında televizyonun karşısındaki koltukta otururdu. Alışkanlık haline getirmişti, her geçişinde evin içindeki yaşlı kadına baktı. Onu, kedisi kucağında televizyonun karşısında hep aynı pozisyonda gördü. Bazı günler özclikle kapalı havalarda kadın koltukta uyuklarken, kedisi cadde üzerinden geçenleri izliyor, televizyonun kanalı da kendi yayın akışında olurdu. Bu cadde hızla Hasan'ın da caddesi olmuştu.

***

Gökyüzü açık ve berraktı. Fakat havada kurşuni bir ayaz vardı. Sabah güneşi şehrin üzerine henüz seriliyordu, Hasan iş yerinden çıktı. Cadde üzerindeki yaşlı kadının evine kadar yürüdü. Derneğe gitmekle eve gitmek arasında bir tercih yapmanın kararsızlığındaydı. Bir yanı onu birkaç durak sonra evinde olacağı otobüs durağına çekerken bir yanı da ihtiyar kadının evini geçtikten bir kaç metre sonra derneğe yöneleceği sokağa doğru çekiyordu. Otobüs durağına gitse, eve ulaştığı an biraz kitap okuyup uyuyacaktı. Derneğe gitse Murat'la sohbet edecekti. Kararsızlık bekletti, üşüttü. Bir sigara yaktı. Adımları kendiliğinden otobüs durağına yöneldi, durdu. Derneğin olduğu yöne döndü. Birkaç adım atmıştı ki cep telefonu çaldı, yine titredi. Montunun cebinden çıkardı, açmadan ekrandaki numaraya baktı. Murat'ın telefon numarası düşmüştü ekrana. Sevindi, az daha baksa, numara kayıp olabilir endişesi içinde yanlışlıkla no düğmesine bastı, telefon kapandı. "Lanet olsun" dedi, elindeki sigarayı yere atıp ezdi. Kendisi arayacaktı ki, telefon yeniden çaldı, bu defa ekrandaki numaraya bakmadan açtı:

"Alo, efendim"

"Günaydın aga. İşten çıktın mı? Neredesin?"

"Yeni çıktım, caddedeyim, derneğe doğru geliyorum."

" Birkaç dakika sonra ben de dernekte olurum. Yılmaz da gelecek."

"Tamam, orada görüşürüz."

Telefonu cebine koydu, montunun yakasını kaldırdı. Karşı tarafa geçti, ağır adımlarla yürüdü. Cadde bisiklet seliydi. Tüm cadde ve caddeye açılan sokaklar bisiklet seli olarak şehir merkezine ve tren istasyonuna akıyordu. Caddenin sağ tarafından yürüdü. Ağır adımlarla yürürken yüzünü bisiklet selinin rüzgârı okşadı montunun iki yakasının arasında sakladığı yanaklarını. Pedal çeviren genç kızların boyunlarına doladıkları kalın atkıları ile ipeksi sarı saçları kendi rüzgârında savruluyordu. Her yaştan insan, genç, yaşlı, çocuk, kadın erkek, sarışın, esmer, güzel, çirkin olarak akıyordu. Bisiklet seli tan atışıyla birlikte şehrin merkezine ve tren istasyonuna akıyordu.

Derneğin kapsından içeri girince içerisinin sıcaklığı dışarıdan taşıdığı soğuğa çarptı, yüzünün derisini yaktı. Murat barın arkasında çayla meşguldü.

"Günaydın aga" dedi gülümseyerek. Boynunda uzunca sayılabilecek bir kaşkol vardı.

"Günaydın" dedi, montunu çıkarıp sandalyenin arkasına asarken.

Barın üzerine önceden konmuş iki bardağın her birine birer tane sallama çay attı Murat. Bardaklara su koyarken de konuştu:

"Biz çaylarımızı içelim. Yılmaz da neredeyse gelir."

Hasan barın önündeki taburcye oturarak, yüzünü ovuşturdu. Murat devam etti:

"İşin zorluğunu atlatmışsındır. Artık alışmışsındır sanırım. Caddeyi nasıl buldun dolaştın mı?"

"Yanlış söylemeyeyim ama işi de caddeyi de epey öğrendim

sayılır. Çalıştığım saatlerde çok müşteri yok. Bu da benim için bir avantaj oldu."

Bardaklarından bir iki yudum almışlardı ki, ikisi de gürültüyle açılan kapının sesini duydu. Kapının sesiyle birlikte, Yılmaz'ın sesi de içerideydi.

"Günaydın ağalar." Yılmaz nefes nefese kalmıştı.

"Günaydın da, ne oldu arkandan birileri mi koşturdu?"

"Üşüdüm, arabayı işyerinin yakınına park ettim. Hızlı yürüdüm biraz." Ellerini ovuşturuyordu.

"Hadi otur, çay vereyim sana."

Yılmaz üzerindeki montu çıkarmadan, tabureyi çekip Hasan'ın yanına oturdu. Elini Hasan'ın dizine vurdu, konuştu:

"Senin patronu gördüm, Yusuf'u. Senden memnun olduğunu söyledi. İşi çabuk kaptı diyor. Titiz heriftir, öğle kolay beğenmez ha!"

Hafiften gurursu bir mahcubiyet oluştu Hasan'ın yüzünde. Yılmaz Murat'a döndü:

"Şeker istemiyorum çaya,"

"Bardak önünde, çayını istediğin gibi karıştır."

İçlerinde en yaşlı Murat'tı, barın arkasında çay hizmeti yapıyordu. Yılmaz çayından bir yudum aldıktan sonra ayağa kalktı montunu çıkardı. Yakasından ütüsüz olduğu belli olan bir gömlek ve kırış kırış bir V yaka kazak çıktı montun altından. Yıpranmış ve uzun süredir yıkanmadığı her halinden belli olan bir kot pantolon vardı bacaklarında.

"Bu gün izinli misin?" diye sordu Murat.

"Öğlen sonrası gideceğim. Hafta içinde bir gün sabahları çalışmıyorum. Çünkü bir gün önce, geç saatlere kadar nöbetçi gibi çalışıyoruz. Perşembe günleri koopavund olduğundan o gün bizde geç saatlere kadar kalıyoruz." (Koopavunda, alış veriş yapılan akşamlar anlamına geliyordu. Akşam geç saatlere kadar tüm alışveriş

merkezleri açık olurdu. Bazı resmi kurumlar akşam saat dokuza kadar hizmet verirdi)

"Öğlenden sonra bu üzerindekilerle mi işe gideceksin?"

Yılmaz giysilerine baktı, gülümsedi, "boş ver" dercesine elini salladı.

"Sabah kalktığımda ne bulduysam giydim. Kimse dikkat etmez zaten. Benden beterleri var."

Hasan'ın sorusu, birazda şaşkınlığından oldu:

"Burada resmi dairelerde çalışanlar için bir kural yok mu? Çalışanların dikkat etmesi gereken kurallar yani?"

"Ne kuralı? İnsanlar istediği kıyafetle işe gelir, çalışır."

Yılmaz'ın giysilerine taktı Murat,

"İstediklerini giyerler giymesine ama böyle senin gibi de pasaklı, gelişi güzel giymezler."

"Boş ver, siz benim üzerimdekileri bırakın şimdi,, size başka haberlerim var. Bu hafta sonu Almanya'ya gelebilir misiniz?"

"Ne var hafta sonu, hem neresine gideceğiz Almanya'nın?"

"Köln'de şenlik var. Türkiye'den bir sürü grup ve çok sayıda sanatçı katılacak. Benim arabayla gideriz."

"Ben gelemem," dedi Murat, "hafta sonu kurumda bizim beehderler toplantısı var. Önemli olduğunu söylemişlerdi."

Hasan sevindiyse de hemen yanıt vermedi. Suskun kaldı. Yılmaz, Hasan'a dönerek, bir daha sordu:

"Sen gelebilir misin?"

"Gelebilirim" dedi kısık bir sesle.

"Tamam, o zaman. Bizim kızı da alırız. Beyazgül'de gelmek istiyor. Benim kız, on yaşında, hiçbir şenliği kaçırmaz, çok meraklı ve istekli. Merakını henüz anlamış değilim. Beyazgül'le birlikte arabayla gelir, seni erkenden evden alırız" Murat'a döndü:

"Zaten bu adamın gelmeyeceğini tahmin ediyordum. Önemli değil."

"Olur" dedi Hasan.

"Senin kız benim yerime geliyor nasıl olsa. Niye merak ediyorsun ki, o da senin gibi şenlikleri seviyor. Huyunu senden almıştır."

"Benim kız, son iki yıldır böyle. On yaşına geldi. Şimdi bir de Türkiye'ye gitmeyi tutturmuş. Gidip orada yaşayalım diyor."

"Nereden biliyor ki Türkiye'yi? Sen kafasına sokmuşsundur. Üstelik senin çocuklar Türkçe bile bilmezler."

"Oğlanın umurunda değil de kız farklı. Türkçe bilmese de bazı günler benimle birlikte Türkçe şarkılar, türküler dinliyor." Yılmaz konuşurken, sözlerinin burasında ses tonu cansızlaştı, kırıklaştı, devam etti:

"Odaya çekilip, evdekilerden ayrı tek başıma türkü dinlemek istiyorum bazen. Hemen yanıma geliyor Beyazgül. Dinlerken 'ne zevk' aldığımı soruyor hatun. Kaç yıldır evliyiz. Ne ben anlatabildim ne o anlayabildi. Doğrusu onun dinledikleri de beni hiç etkilemiyor ya. Dinlediği şarkıların sözlerini çok net olarak anlasam da etkilemiyor, duygulandırmıyor. Bizim türküler alıp götürüyor insanı, çocukluğuma götürüyor."

Ses tonundaki kırıklık, Yılmaz'ın gözlerine bulutlanma olarak yansıdı. Her an dökülebilecek bulutlar birikti gözlerinde. Hasan arkadaşını bu yanıyla görmeyi pek düşünmemişti. Kafasında çizdiği neşeli, aldırışsız Yılmaz imajının zıt düşüyordu.

"Bizim kız da üniversiteyi İstanbul'da okumak istediğini söyleyip duruyor," dedi Murat. "Burada büyüdü sayılır, sadece tatillerden tanıdığı ülkeyi benden daha çok istiyor."

Hasan konuşmaları sessizce dinledi. Yılmaz'la, Murat'ın çocukları, kendi isteğini, kendi özlemini de dile getirmişlerdi. Yüksek sesle "Bende çocuklar gibi düşünüyorum, bir gün hep birlikte gideriz" demek geçti içinden. Sözcükler dilinin ucuna geldi, yutkundu. Yılmaz saatine baktı:

"Hadi bakalım" dedi. Az önceki ses tonu ve gözlerindeki ifadede silindi, sesi gür çıktı.

"Ben kalkacağım ağalar. İşe gideceğim. Gerçi biraz erken ama isterseniz birlikte bir yemek yiyelim, ben ısmarlarım. Oradan da işe kaçarım."

Üçü de montlarını giyip dışarı çıktılar. Sabah saatlerinde şehrin üzerine serilen Güneş yükselmiş şehri iyiden iyiye sarmalamış, az da olsa kurşuni ayaz kırılmıştı. Şimdi dışarısı daha az üşütücüydü. Yürürken:

"Surinamlıların yerine gidelim," dedi Yılmaz "Loti yeriz."

"Sen bilirsin ama oraya gitmeye gerek var mı? Yakınlarda da loti yapan bir sürü yer var" dedi Murat.

"Yemeğin en iyisini orijininden yersin. Bu yemeğin orijinini de buralarda ancak Surinamlıların kendisi yapar. Merak etme uzak değil fazla yürümeyeceğiz. İkinci caddenin köşesindedir. Hem biraz vakit geçirmiş oluruz."

Kapısında "Surinamsı eten" yazıyordu. Dışarıdan bakılınca müşterilerin siparişlerini ayaküstü alıp gidebilecekleri bir büfe görünümündeydi. Birkaç metre mesafeden hissedilen kokusu Hasan'ın tanımadığı bir kokuydu. Kapının önünde bekleyen insanlara sürtünerek içeri girdiler. İçlere doğru birkaç masa vardı. Masaların arasına zorlukla sığabilen ve devamlı bir yerlere çarparak dolaşan şişman, sarkık dudaklı, esmer tenli iri yarı erkek garson servis yapıyordu. Taktığı beyaz renkli servis önlüğü ise ancak göbeğinin yarısını örtebilmişti. Takılmış plak gibi dudaklarında hep aynı kelimeler dönüp duruyordu. "welkom, alstublif" Şişman ve esmer tenli bir kadınla bir erkek tezgâhın arkasındaydı. İkisinin de suratı asıktı, işleriyle meşgullerdi. Alışık olunmayan bir esnaf görünümündeydiler. İlgileri, müşterilerine değil işlerine yoğunlaşmıştı. Müşterilerine gülücük dağıtmak, hoşbeş etmek gibi hesaplarının olduğu söylenemezdi. Tezgâhın karşısında masa olarak kullanılan

rafın önündeki tabureler de dâhil tüm masalar doluydu. Birkaç dakika masalardan birisinin boşalmasını beklemek zorunda kaldılar. Camekânların altındaki çelik kaplarda muhafaza edilen yemeklerin ağır kokusu, masaların üzerindeki enva-i çeşit baharat kokusuyla birleşmişti. Hasan'ın saç ekmeğine benzettiği küçük pidelerse cam kavanozların içindeydi.

Gülümserken alt dudağı daha da sarkan iri yarı garson masalarına geldi, daha ağzını açmadan Yılmaz siparişleri verdi "Drie loti alstublieft" dedi. Kaçmak üzere olan birine meramını anlatan bir acelelik vardı ses tonunda. Garson başıyla onaylayıp ayrılırken hızlı hareket etti, yan masaya yöneldi, yarım kulakla dinleyerek onların siparişlerini de aldı. Tahminlerinden ve beklenildiğinden erken getirdi siparişleri. Masaya önce servisle birlikte pideleri, arkasından da yemek tabaklarını koydu. Loti yemeği derin ve geniş bir tabakta üzerinde dumanı tüterek gelmişti. Hasan için yemeğin adı yabancı olsa da görünüşü yabancı değildi. Az sulu büyük parça tavuk etinin yanına iri dilimlenmiş patates koymuşlardı. Yemeğin suyu yağlıydı. Üzerine tadını bilmediği baharat ekilmişti. Pideler de yağlı ve az pişmişti. Hasan pideden bir parça koparıp ağzına atıyordu ki Yılmaz gülümsedi:

"İşte loti bu, Surinamlıların en meşhur yemeği. Başta yabancılar olmak üzere bu ülkede yaşayan herkesin sevdiği bir yemektir."

Etler de patatesler de çatal dokunduğu an parçalanıyordu. Böylece çiğneme derdi yoktu. Et ve patatesten daha çok pideyi çiğnemek gerekirdi. Yılmaz yemeği anlatmayı sürdürdü:

"İstersen etleri çiğnemeden yutabilirsin. Bu yemeğin bir özelliği de bu pidelerle birlikte olmasıdır. Yemek için özel olarak kendi fırınlarında pişiyor. Arka tarafta fırınları var."

Etler de, patatesler de çatal dokunduğu an parçalanıyordu. Çiğneme derdi neredeyse yoktu. Et ve patateslerden daha çok pideyi çiğnemek gerekirdi ki, pide Hasan'ın pek hoşuna gitmedi:

"Pide yağlı, yemeğin suyu da biraz yağlı."

"Hoşuna gitmedi galiba" dedi Murat. Yılmaz'a baktı:

"Bu adamın en güzel yemeği, karnı tok bile olsa önüne konulduğu zaman yemeden duramaz."

"Vallaha yerim." Yılmaz, ağzındaki lokmaları yuttuktan sonra devam etti:

"Bu ülkede, bunun üzerine yemek tanımam. Siz bulabilirseniz getirin. İyilik yapıyorum size. Gene de yaranılmıyor."

İkisini de güldürdü. "Sinirlenme" dedi Murat. Yemek boyunca da konuşmadılar. Hasan hesap pusulasındaki rakamları gördü. Pahalı sayılırdı. Dışarı çıktıklar.

"Kesene bereket aga" dedi Murat. Yılmaz elini uzattı:

"Hadi ben işe kaçıyorum." Dedikten sonra tokalaştılar. Koşar adım uzaklaştı.

Murat'la Hasan konuşmadan birlikte derneğe doğru yürüdüler. Köşeye gelmişlerdi ki, Murat durdu saatine baktı:

"Çocuklarla buluşacaktım, merkeze doğru yürüyelim mi? Biz gidinceye kadar çocuklar da gelmiş olur."

"Yürüyelim. Ben de çarşıdan binerim otobüse."

Ağır adımlarla şehrin merkezine, sinemaların olduğu caddeye yürüdüler.

"Çocuklar bugün sinemaya gidecekler. Öğlen sonrası okulda dersleri yokmuş. Onların sinema biletlerini aldıktan sonra eve kaçarım. Senin bugün bir işin var mıydı?"

"Hayır, işim yoktu" dedi düşünmeden.

Hasan düşünecek durumda değildi. Hatta konuşamayacak kadar zordaydı. Sinemanın önüne geldikleri sıra bir an önce ayrılmak istiyordu. Sıkışmıştı, etrafı tarıyordu gözleri. Caddenin üzerinde, yanında yöresinde, görünür yerlerde bakışları pisuvar aradı. Neyse ki biraz uzakta, sinemanın bulunduğu caddenin karşısında,

büyük postanenin kanala bakan köşesindeki pisuvarı gördü. "Görüşürüz, ben gidiyorum" diyerek, elini uzattı, yanıtını beklemeden Murat'ın şaşkın bakışları altında, koşar adım pisuvara ulaştı. İhtiyacını giderip rahatladı. "Murat'a ayıp mı ettim yoksa" dedi, rahatladıktan sonra. Biran geri dönmek istedi, vazgeçti. Postanenin önündeki caddeye çıktı. Caddenin bir ucu tren istasyonuna ulaşıyordu. İstasyon aynı zamanda şehrin her tarafına giden otobüslerin de son durağıydı. Tüm ülkenin şehirlerindeki tren istasyonları, şehir içi otobüslerinin son duraklarıydı. Cadde bu saatte kalabalık değildi. Otobüs duraklarına doğru yürürken, eve gitmeyi canı pek istemedi. Sabah erken işten çıktıktan sonra olsaydı, gidip uyuyabilirdi. Şimdi eve gitse uyuyamayacaktı. Kitap okuyacak, televizyona bakacak, ya da mektup yazacaktı. "Gitsem mi acaba?" dedi bir kez daha. Gitmekle gitmemek arasındaki kararsızlıkla etrafa bakınarak ağır adımlarla yürüdü. Kafeteryaların dışarıya attıkları masaların etrafındaki sandalyelerde oturan insanlar, öğlen sonrası daha bir parlayan Güneş'in altında Kofilerini yudumluyorlardı.

Caddenin sonuna doğru, başka bir cadde ve sokakların kesiştiği köşede bahçesi olan bir kilise vardı. Bahçe bu mevsimde bile dokunmazlığı olan ve kurşunu ayazların soldurmadığı çiçeklerle örtülüydü. Dar bir sokağa açılıyordu bahçenin giriş kapısı. Bahçeyi gezen misafirlerin oturabileceği banklar konmuştu içine. Bahçe ile kilisenin arka duvarı arasında 'L' şeklinde üstü kapalı ve bahçe tarafında duvar olmayan bir havlu yer alıyordu. Hol de denebilirdi. Havlunun bir tarafı kilisenin duvarıydı. Bahçe tarafına ise duvar yerine belirli aralıklarla tavana kadar yükselen direkler diziliydi. Bu taraf yerden bir metre kadar taş duvarla örülmüştü. Havlunun zemini taştı, içerisi de yarı karanlıktı. Sessiz, soğuk, ürpertici ve üşütücü havası çekiciydi. Küf kokusu ağırdı, çağlar ötesinden kalmış yalnızlığının kokusunu katıyordu çiçeklerin kokusuna. Hasan biraz dolaştıktan sonra bankın birine oturdu. Kendisi dışında bahçede insan olarak kimseler yoktu. Bahçe sığırcık kuşları ve hafiften

esen rüzgârla dans eden çiçeklere aitti. Sığırcık kuşları çiçeklerin arasında yemleniyor, uçup kilisenin bakır çanına konuyor, tekrar yemleniyordu. Korkak ve ürkeklerdi. Hasan seyretti. Zamanı hesaplamadan, durdurarak seyretti. Havluyu, ürperten havasını, kiliseyi, bakır çanı, sığırcık kuşlarını seyretti. Başka seslere kulaklarını kapatarak seslerini dinledi. Sığırcık kuşlarının yuvası havlunun tavan arasındaydı. Yemlendikten sonra uçarken yalnız uçmuyorlardı. Birkaç tanesi aynı anda havalanıyor, aynı anda konuyor tekrar aynı anda havalanıyordu. Ürkerek, korkarak da olsa kanatlarının özgürlüğünde uçuyorlardı. Omuzlarında ağırlıkları yoktu. Düşündü; "Kuş gibi hafif değimi neden söylenmişti? Yükleri olmadığı için mi? Tarihleri, geçmişleri, biriktirdikleri, yaşanmışlıkları olmadığı için miydi?" Batmadan önce, son kez kilisenin asırlık duvarlarını okşayıp, bakır çanında parlıyordu akşam güneşi. Az sonra gidecek, olduğu gibi karanlığın yalnızlığına bırakacaktı bahçeyi. Hasan oturmaya devam etti. Soğuktu üzerine oturduğu bank, üşüyordu. Aldırmadı, oturdu seyretti. Sığırcık kuşları yuvalarına çekilirken dilinin ucunda sözcükler birikti. Güneş giderken birikti. Sıralandı, seslendi dilinin ucunda biriken sözcükler. Sığırcık kuşları sustu. Esintiyle dans eden çiçeklerin sesi sustu. Dinledi.

"Bir yürek kanar
Uzaklarda
Kanar yalnızlığında
Sabaha direnen
Gecenin rengidir
Kirpiklerin uyanıklığında
Parçalanır düşler
Ve yüreği akıtır
Kirpikler
Sabaha direnen
Gecenin renginde"

Kalktı. İstasyona uzanan caddeye çıktı. Cadde kalabalıklaşmıştı. İnsanların içine karışıp ilerledi. Telaşla koşuşturuyordu insanlar. Ellerini montunun cebine soktu, kendini sıkarak yürüdü. Sarmalarcasına sıkıyordu kendini, sıktıkça üşüyor, üşüdükçe sıkıyordu. Yanından yöresinden geçen insanlar telaşla koşuştururken üşümesine rağmen adımları yavaştı. Ayakları istasyonun içine, telefon kabinlerinin bulunduğu yere götürdü. İğne atsan yere düşmeyecek derecede insan kalabalığı vardı istasyonun içinde. Ülkenin merkez istasyonuna her şehirden ve kasaban trenlerle gelen insanlar yine trenlerle ülkenin değişik şehir ve kasabalarına buradan dağılıyordu. Dışarıdan trenle gelen insanlar da önce bu istasyona inerlerdi. Ayrılıklar burada olur, özlemler burada biter, yürekler burada çarpardı. Gözyaşları trenlerin acı sirenlerine burada karışırdı. Telefon kabininin önünde durdu. Boş kabinlere baktı. Bir eli montunun iç cebindeydi, telefon kartını çıkaracaktı. Vazgeçti. Döndü koşuşturan insanlara baktı. Başını salladı. Tekrar döndü telefon kabinlerine baktı. Hızlı bir hareketle dönüp, otobüs bileti satılan gişelere gitti. "Etmeycceğim" dedi. "Etmeyeceğim, o boşluğu yaşamak istemiyorum bu akşam. Dolaşamam. Yorgunum. Kırık ses tonlarında yarım kalanları, söylenemeyen sözcüklerin ağırlığını kaldıramam."

***

Ovalardan, vadilerden, dağların arasından geçtiler. Yeşil örtünün içinden süzüldüler, tek katlı tuğla evleri, küçük kiliseleri seyrettiler. Hava durumunun birkaç halini yaşadılar. Arabaları yağmurla yıkanıp, güneşle kurulandı. Mavinin tonları ile grinin tonları arasında dolaştı gökyüzü. Bir ülkeden, bir başka ülkeye gidiyorlardı, sınırlar yoktu arada. Aynı ülke içerisinde seyahat eder gibi yol aldılar şehirlerin otobanlarında, hız yaptılar. Yılmaz, Hasan ve Beyazgül

konsere gitmek için yola çıkmışlardı. Yılmaz'ın kullandığı arabayla yedi saat sürdü yolculukları. Konser salonu Almanya'nın Köln şehrine yakın bir kasabanın sınırları içindeydi. İki katlı bir bina, kasabanın yarısı kadar bir açık alan üzerine kurulmuştu. Konserin yapıldığı bina iki katlıydı ancak alanı genişti. Çok sayıda yolcu otobüsü ve değişik marka otomobil konuşlanmıştı etrafına. Bu haliyle binanın etrafı uluslar arası bir araba panayırı görünümündeydi. Değişik ülkelerin plakalarını taşıyan otobüslerin ön camlarına yapıştırılan kâğıtlarda ayrıca ülke adları da yazılıydı. Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya, İsviçre daha başka ülke ve şehirler buraya taşınmıştı. Yılmaz arabaya park yeri ararken, Hasan şaşkın bakışlarla arabaların ön camlarındaki ülke ve şehir adlarını okudu. Bu kadar çok ülkeden bu kadar çok arabanın buraya taşınması organizasyonun büyüklüğüne işaretti.

Doğallığında bir ses tonuyla: "gene her taraftan insanlar gelmiş" dedi Yılmaz. Arabayı park ettikten sonra, konser salonuna doğru yürürken de devam etti:

"Burası böyle işte, konser olduğunda her taraftan insanlar gelir. Arabalara bakılırsa, içerisi çok kalabalık demektir."

Yol boyu uyuklayan Beyazgül, arabadan indikten sonra bir elini babasına, bir elini de Hasan'a uzattı. Hasan yüzüne bakınca gülümsedi. Beyaz Gül'ün gülüşü içini okşadı. Kendisi de aynı içtenlikle karşılık verdi. Girişte iki erkek, iki kadın bilet kontrolü yaparken, onların arkasına asker nizamında dizilen onlarca genç içeri giren bütün insanların tüm hareketlerini ayrıntısıyla mercek altında alıyordu. Bilet kontrolünden sonra gençler, içeri giren insanlara saygılı bir biçimde el işaretiyle yol verirken bakışları keskin, kaşları çatıktı. Arabadan inip, bilet kontrol kapısından içeri girinceye kadar üniformalı bir devlet görevlisiyle karşılaşmadılar. Salonun içinde de yoklardı. Bilet kontrolünden çıkışta uzunlamasına bir hole girdiler. Keskin bir et kokusu çökmüştü. Elli metre uzunlu-

ğunda, yirmi metreden fazla genişliğindeki holün yarısını kaplayan tezgâhın önünde, döner ekmek ve ayrandan oluşan menüyü almak için insanlar uzun bir sıra oluşturmuşlardı. Karşı çaprazındaki kitap, kaset, poster sergisinin müşterileri ise daha azdı.

"Tüm bu yiyecek içecekler konser komitesi tarafından organize ediliyor" dedi Yılmaz, "çalışanlar da konser komitesinin görevlendirdiği kişilerdir. Konserin asıl geliri de bu yiyeceklerden toplanıyor."

Bilet davetiyesinde konserin başlama saati on beş olarak belirtilmişti. Holde fazla beklemeden şöyle etrafa bir bakınıp salona girdiler. Konserin başlamasına daha on iki, on üç dakikalık bir vakit olmasına karşın içerisi tıklım tıklımdı. Gözleri alıştıktan sonra Hasan insan kalabalığını izledi. Yalnızca sahne ışıklarının aydınlattığı yarı karanlıkta bile seçilebilen, belirgin bir görünüm dikkatini çekti. Sanki iki yaş grubundan insanların oluşturduğu bir kalabalıktı. İçerisi, saçları ağarmış, gözaltları torbalanmış, alınları kırışmış orta yaş üzeri ile en büyüğü on sekiz yaş grubu arasında iki yaş grubuna ayrılmıştı neredeyse. Salonun dekoru geçmişle günü buluşturmuştu. Sahnenin hazırlık müziğinden yükselen sesler, kızıl bayraklar, pankartlar, dövizler, "unutulmayacaklar" yazısının altında, yitirilen insanların siyah beyaz resimleri tarihten güne gelmişlerdi. Her şey Hasan için uzak, yakın ve tanıdıktı. Anılarını canlandırdı. Siyah beyaz fotoğraflar uzaklardan, tarihin yaprakları arasından seslendi. Kimileri cezaevlerinden, kimileri direniş barikatlarından seslendi, kulaklarını çınlattı. İçini acıttı.

Boyunlarında kırmızı fular olan biri kadın biri erkek iki genç sunucu konseri başlattı. Günün anlamı üzerine konuşma yapmak için çağırdıkları kişinin adını duymuştu, kendisini şahsen hiç görmemişti. Konuşmacının sözleri de insanları tarihe, yıllar öncesine götürdü. Kadın sunucunun gür sesiyle anons edilerek ikinci sırada çağrılan ozan, alkış fırtınası eşliğinde sahne aldı. Kendisini ayakta alkışlayan insanları sağ eli göğsünde yere kadar eğilerek selamladı.

"Sizleri, barış adına, kardeşlik adına, özgürlük adına selamlıyorum" dedi. Ozanın sözcüklerinin ses tonunda acı ve sitem vardı. Salon sustu, ozan devam etti:

"Anaların gözyaşlarının dinmesi için, kardeşlik ve eşitlik için söyleyeceğim ezgilerimi. En önemlisi de barış için."

Sloganlar, alkışlar, ıslıklar yükseldi. Protestoya dönen alkışları, ıslıklar ve savaş sloganları izledi. Salonun içinde yankılanan savaş sloganlarının, ıslıkların, alkışların arasında ozan sözlerine devam etti:

"Sizleri anlıyorum. Ama bilmenizi isterim ki sizler buradasınız. Ben savaşın ülkesinden geliyorum. Genç delikanlıların, kızların, çocukların yaşamlarını yitirdikleri, anaların gözyaşlarının sel gibi aktığı, çocuklarının cansız bedenlerine bile doyasıya sarılamadıkları yerden geliyorum."

Ozan konuştu, salon dinmedi, sloganlar susmadı. Kendi dünyasının heyecanında, kendi coşkusunda, kendi sloganının sesindeydi salonun kulağı. Ozan'ın sesi de kendi inadındaydı:

"Arkadaşlar, kardeşler, sizleri çok iyi anlıyorum. Ama bilmelisiniz ki, ben orada, kaldığım coğrafyada her gün acılı anaların barış çığlıklarını duyarak yaşıyorum."

Hasan suskundu, şaşkındı. Salonda kaç insan kendisiyle birlikte aynı suskunluğu yaşıyordu, bilmiyordu. Yılmaz da suskundu. Mantığı yüreğiyle, yüreği günle, gün yıllar öncesiyle çarpışıyordu. Sloganlar yıllar öncesine götürürken, ozanın sözleri salonun içine günün görüntüleri ile günün gerçeklerini taşıyordu. Genç yüreklerin parçalanmış bedenleri, beyaz eşarplı, çiçek desenli entarili, plastik terlikli, yüzleri kırış kırış kadınlardı günün gerçekleri. Kendi dilinde ağıtları yasaklanmış, bakışlarında gözyaşları donmuş analardı günün görüntüleri. Salonun gürültüsüne kulaklarını tıkadı. Peş peşe sahne alan ozanların ezgilerine de duymadı. Gitti, geldiği yere, ozanın dediği coğrafyaya gitti. Bedeni salonun içinde

oturduğu küçük plastik koltukta kaldı. Yılmaz dürtünce ayrımına vardı konsere ara verildiğinin.

"Hadi bir şeyler yiyelim." Salonun ışıkları yanmıştı.

"Ne oldu rengin uçmuş?"

"Yok, bir şey, havasızlıktan olmuştur."

"Yemekten sonra gidelim istersen, sen de sabaha karşı ancak işe yetişirsin"

"Okey" dedi Beyazgül.

"Yalnız ben birkaç kitap almak istiyorum. Sergilere bakalım biraz" dedi Hasan kısık bir sesle.

Hava kararmış, sis ve duman çökmüştü, dönüş yolunda görüş mesafesi azalmıştı, "dikkatli gideceğiz" dedi Yılmaz. Beyazgül arabaya biner binmez arka koltukta hemen uyudu. İkisi de konuşmadı. Salonun içinden dışarı taşıdığı bir ağırlık vardı Hasan'ın üzerinde. Bir şey konuşmak, duymak gelmiyordu içinden. Yılmaz yan gözle Hasan'a baktı, arabanın içi karanlık olduğundan yüzünü görmedi. Laf atarak konuşturmak istedi:

"Sigara da içemeyiz Beyazgül uyuyor galiba" Hasan tepki vermedi. Yılmaz sustu önüne baktı, tüm dikkatini yola verdi. Dakikalar sonra içerisinin sıcaklığı Hasan'ın bedenini sardı gözleri kapandı. Uykusunun arasında, Beyazgül'ün sesiyle irkildi. Kendi dilinde "acıktım" diyordu Beyazgül. "Bakın mola yerine geldik" dedi Yılmaz, arabayı benzin istasyonun çekti. Hasan gözlerini ovuşturdu.

"Önce tuvalete gidelim."

"Tamam gidelim."

Tuvalet ihtiyaçlarını giderdikten sonra Yılmaz Beyazgül'le birlikte büfeden yiyecek bir şeyler aldı. Havada kar vardı, tek tük de serpiştiriyordu.

"Umarım hızlanmaz " dedi Yılmaz.

"Bastıracak gibi görünüyor."

"Yollar kayganlaşmıştır, mecburen yavaş gideceğiz. Merak etme ağır gitsek bile sabaha karşı varırız" dedi Yılmaz.

"İşe yetişebilirim yani"

"Yetişiriz. Aslında yolumuz fazla kalmadı. Almanya sınırını geçmek üzereyiz. Yollar normal olsaydı çok erken varırdık. Biz gene de dikkatli gidelim."

Beyazgül "Alstublif" diyerek elindeki bisküviden, Hasan'a ikram etti. Teşekkür edip bir tane aldı, iki tane de Yılmaz'a uzattı.

"Direksiyonu sana bırakırdım ama yolları bilmiyorsun."

"Bilsem de almazdım zaten. Dalıp giderdim çünkü." Hasan kısa uykudan sonra biraz daha hafiflemişti.

"Doğru. Halinden belli oluyor, suskunsun. Konserde canın sıkıldı galiba? Arabaya bindiğimizden beri dalıp dalıp gittin. Konuşmak istemedin."

"Boş ver,"

"Üstelemiyorum zaten. Murat'ta senin gibidir. Suratını astı mı konuşulmuyor."

"Murat konsere gelmedi. Konserleri sevmiyor galiba?"

"Yalnız konserlere değil, mitinglere ve panellere de pek katılmıyor. Ama çok duyarlı bir arkadaştır. Derneğin işleri onun sırtında. Üç ayda bir çıkarmayı planladıkları ancak bir türlü de zamanında çıkmayan dergi de onun sırtında."

"Derginin eski sayılarını gördüm. Evinde kaldığım gece gördüğüm kadarıyla çocuklarına karşı da duyarlıydı?"

"Evet, çocuklarına düşkündür. Onların eğitimlerini çok önemsiyor. Çocuklar da zekiler. Murat'la sohbet ediyor musunuz bari?"

"Sohbet ediyoruz ama henüz derinlemesine değil. Yalnız çok iyi bir rehber, kısa sürede şehri ezberletti diyebilirim."

"Evet, öğle yanları var. Öğreticidir. Öğretmeyi seviyor."

"Bir öğretmen havası pek yok ukala değil."

" Bak konuşurken yolu kısalttık. Biraz sonra orada olacağız, eve mi bırakayım seni"

Hasan saatine baktı. Saat üçe geliyordu.

"İş yerine bırak, bir saat sonra iş başı yapacağım nasıl olsa."

Beş on dakika sonra fırının önüne geldiklerinde kaldırımlar beyaza bürünmüştü. Almanya'dan beri yol üzerinde onları takip eden kar taneleri hızlanarak kaldırımlara tutunmuştu. Şehirde dondurucu bir soğuk vardı, buza kesecekti. Hasan arabadan inmeden, gülümseyerek elini arka koltuktaki Beyazgül'e uzattı "tot ziens" (görüşürüz) dedi. Yılmaz'a döndü:

"Teşekkür ederim."

Hasan içeri girinceye kadar araba çalışır vaziyette bekledi. Hasan zile basarken parmağını zilin düğmesine değil buz parçasına dokundurdu. Ürperdi. Birkaç dakika bekledi. Bir daha bastı, peşi sıra buzlu camı tıklattı. İkinci, üçüncü vuruşundan sonra, içeriden perde aralandı. Anahtarın çevrilip kapının aralanmasıyla, sıcak bir buhar dalgası vurdu dışarıya, Hasan buhara çarparak destursuz içeri girdi. Birkaç adım attıktan sonra "günaydın" diyebildi. Kapıyı Maho açmıştı, şaşkındı. Hasan'ın yüzüne baktı. Hasan'ın selamına yanıt vermeden, kendi şaşkınlığının yanıtını almak istedi:

"Ne oldu Hasan usta. Erken geldin."

Hasan yanıt vermeden ellerini ovuşturarak arka tarafa geçti. Hasan'ı görünce, gülümseyerek:

"Hoş geldin biz de yeni çay yapmıştık" dedi Haydar. Hemen arkasından üç bardak getirdi, kapıya yakın köşedeki küçük masanın üzerine koydu. Fırının içinde yeni pişen simitlerin kokusu, Hasan'ın midesine vurdu. Haydar çayları doldururken Maho simit tepsilerini fırından çıkardı, börek tepsilerini attıktan sonra gelip oturdu. Hasan'ın erken gelmesi, yeni demlenmiş çay, sohbet için bulunmaz bir fırsattı olmuştu. İşe başladığından beri, şöyle bir rahatça oturup çay içerek sohbet etmemişlerdi. Hasan sabah çaylarını

hep ayakta içerdi. Maho yerinden kalkıp birkaç poğaça ve simit getirdi. Kendi çayını karıştırırken de az önceki sözlerini tekrarladı.

"Bu gün erken geldin Hasan usta."

Maho Kürtçe ve Arapça karışımı bir şiveyle konuşabildiği Türkçeyi nasıl öğrendiğinin hikâyesini günler sonra anlatı. Iraklı bir Kürt'tü. Ülkesinde Ziraat fakültesinde okumuş, sonra da Irak'tan Türkiye'ye kaçmak zorunda kalmıştı. İstanbul'a uzanarak, birkaç işte çalışmış, araba yıkamış, lokantalarda bulaşıkçılık yapmış, fırınlarda çalışmıştı. Böylece lahmacun ve börek ustalığını öğrenirken, beş yıl kaçak olarak yaşadığı İstanbul'da Türkçeyi de öğrenmişti. İnsan kaçakçılarına ödeyecek kadar birikim yaptıktan sonra da bu ülkeye ulaşmıştı. Kürtçe anadiliydi yanı sıra Arapça ve İngilizce biliyordu. Burada az da olsa Flamence öğrenmişti.

"Almanya'dan konserden geliyoruz" dedi Hasan.

"Çok güzel Hasan usta, oturum almışsın, kimliğin de var geziyorsun. Biz daha alamadık. Bekliyoruz"

"Sen politik oturum aldın değil mi? Öğle duydum?" diye sordu Haydar.

"Evet. Doğru duymuşsun"

"Tez mi aldın, nasıl oldu?"

"Erken aldım denilebilir"

"Fazla kanıtların vardı demek ki. Ülke de suçun neydi ki?"

Haydar'ın sorularının sorguya dönüştüğünü düşündü. Canı sıkılmaya başladı. Durakladı. Hemen yanıt vermedi. Saniyeler sonra:

"Politiktim" dedi. "Sana ne" dercesine bir kızgınlık saklıydı, tek kelimelik yanıtında.

Hasan'la, Haydar arasındaki diyalogu Maho gülümseyerek sessizce dinledi. Tebessümünü biraz daha belirginleştirdi, "boş ver" dercesine Hasan'a göz kırptı. Haydar sorularını daha fazla uzatmadı. Yerinden kalktı, kendi boş bardağını aldı, lavaboya

koydu, hamur açılan masanın başına geçerek arkasını dönüp işine koyuldu. Maho arkasından Haydar'a baktı. Başını biraz daha Hasan'a yaklaştırdı:

"Herkese soruyor." Hasan'ın da zor duyabileceği bir ses tonuyla devam etti

"Bana da defalarca sordu. Kendisi de başvurmak istiyor. Şu an kaçak çalışıyor burada"

"Ne iş yapıyormuş Türkiye'de?" Hasan'da fısıldar gibiydi, bir gözü de Haydar'ın üzerindeydi.

"Ordu da, askeriyede görevliymiş. Ben ne olduğunu bilemem de, uzman çavuş muymuş neymiş. Bizim Irak sınırına yakın bir bölgedeki bir çatışmada yanındaki arkadaşı vurulunca korkmuş, istifa etmiş."

Hasan gerildi. Kaşlarını çattı.

"Operasyonlara ve çatışmalara katılmıştır öğleyse."

"İstifasının başka nedenleri nedir bilmiyorum ki Hasan usta. Anlatmıyor. Önceleri Kürt olduğunu da gizliyordu. Şivesinden anlayınca gizleyemedi. Sanırım istifa edince rahat bırakmamışlar. O da buraya kaçmış."

"Kim rahat bırakmamış?"

"Ordudan arkadaşları. Bir şeyler konuşacağından korkmuşlar galiba"

"Buraya nasıl gelebilmiş?"

"Kaçakçılar getirmiş. Bizim patronun eniştesi olduğu içinde burada çalışıyor. Geldiği zaman bir şey bilmiyordu. Burada öğrendi ustalığı" Maho, ayağa kalktı, "sonra konuşuruz, ben biraz çalışayım."

Hasan'ın da vakti gelmişti. Ön tarafa geçti. Elleri iş yaparken, Maho'un sözlerinin çağırışını dolaştı kafasının içinde. Haydar'ın yüzü, operasyonlar, kar maskeli tipler. Panzerler, tanklar. Panzerlerin arkasında sürüklenen Kürt gençlerinin ölü bedenleri, ölülerin

başlarına basarak ellerinde silahlarıyla poz verip resim çektiren özel timleri canlandırdı Haydar'ın yüzünde. "Bu adam onlardan biri? Bunlardan hangisiydi Haydar'ın yüzü" Canı sıkıldı, sinirlendi. Sesli söylendi, "kim olursa olsun, bir şey yapmamış olsa da, zorunlu kalmadıkça, selam bile vermek doğru değil bu adama. Zorunlu olmadıkça da bir şey sormayacağım, konuşmayacağım."

Perdeleri açtı, Cludia'ın gelmediğinin farkına vardı. "Bu saate kadar gelmesi gerekirdi. Geçen hafta bu gün de gelmemişti. Evet ya bugün pazartesi, demek ki pazartesi günleri çalışmıyor. Zaten şehirde de haftanın ilk günü tüm işyerleri öğlen saatlerinde açılıyor." diye düşündü. Cludia'nın gelmeyişinin yorumu, konserde yaşadıkları, Maho'nun anlattıkları, geceden kalan uykusuzluğu beyniyle birlikte bedenini yordu, dikkatini dağıttı. Patron gelinceye kadar hata yapmadan ve bir olumsuzluk yaşanmadan işini bitirmek için gücünün sınırında dolaştı. Neyse ki, saçlarında tutunmuş kar taneleriyle birlikte patron içeri girdi. Kar yalnız saçlarına değil, patronun ses tonuna da düşmüştü. Kendisinin bile duyamayacağı bir tonda, soğuk bir ifadeyle "Selamünaleyküm" dedi. Her sabah yaptığını yapmadı, kontrol için etrafa göz atmadan, hızla arka tarafa geçti. Hasan, patronun halini yorumlayacak durumda değildi. Aldırmadı. "Ne hali varsa görsün. Vaktinde geldi ya" Tek isteği vardı; biran önce gidip uyumak.

***

Uyandığında öğlen sonrası olmuştu. Uyku bedenin ağırlığını ve yorgunluğunu alsa da, kafasının içi hala doluydu. Konserde yaşadıkları, Maho'nun söyledikleri, Haydar'ın yüzü ifadesi ağırlığından bir şey kaybetmeden beyninin içinde dolaşıyordu. Dokuzuncu kattan şehre baktı. Sabah evlerin çatılarını kaplayan beyaz örtü kalkmış, kar bulutları da dağılmıştı. Açık mavi gökyüzünde parlayan güneş, ayazın izlerini çizmişti penceresinin camlarına. "Çok

soğuk olmasa tam dolaşılacak havaydı." Gökyüzünün berraklığı içini kıpırdattı. Döndü, televizyonda bir müzik kanalı buldu. Diğer günlerdeki gibi evin içindeki kaloriferin ısı derecesi aynıydı, bugün biraz terlemişti, duşa girdi. Dakikalarca sıcak suyun altında kaldı. Kurulanıp üzerini giydi, buzdolabının kapağını açtı, ne varsa masanın üzerine çıkardı. Kendisine çay yaptı. Televizyondan yükselen müziğin sözlerini anlamıyordu. Kıvırcık siyah saçlı, beyaz tenli genç bir kadının söylediği şarkının içe işleyen melodisi kendine çekti iştahını kapattı. Arka arkaya çayından iki yudum aldı. Sigara yaktı. Kalktı, pencerenin camını açtı. Camda dolaşan ayaz tokat olarak yüzüne çarptı, ikincisini yemeden pencereyi kapattı. Camın ardından içti sigarasını. Dışarı çıkmakla, evde kalmak arasında gidip geldi, bir süre daha şehri seyretti. "Dolaşmak mı oturup yazmak mı?" ikileminde biten sigarasını söndürdü, televizyonun yanındaki kitaplığa yöneldi. Kitaplara bakınca da aklına geldi, "Allah kahretsin." Konserde aldığı kitapları Yılmaz'ın arabasında unutmuştu. Şiirlerin içinde olduğu çantanın iç bölümünden şiirlerin olduğu zarfı çıkardı, televizyonun yanında duran defteri de aldı, mutfak masasına döndü, oturmadan masayı topladı, çay içmekten vazgeçti, bir neskafe yaptı. Defteri açtı, neskafeden bir yudum almıştı ki, cep telefonu çaldı. Telefonun sesi bu defa titretmedi, derinlerden geliyordu, etrafına bakındı, montunun cebinde olduğunu hatırladı. Telaş içinde ancak dördüncü çalışında yetişebildi. Memleketin kod numarası düşmüştü telefon ekranına. Telaşı heyecanla katlandı, birkaç saniye sonra "alo" diyebildi.

"Merhaba" dedi yumuşak bir ses. Uzaklardan gelip anında yüreğinin derinliklerinde kıpırdadı, "merhaba" sözcüğünün yumuşaklığı. Gül arıyordu.

"Bu gün işten biraz erken çıktık, seni arayayım dedim. Nasılsın?"

"Çok iyi yaptın. Çok sevindim, iyiyim, sen nasılsın?"

"Konturla arıyorum haberin olsun."

"İstersen ben seni arayayım?"

"Boş ver yettiği kadar konuşuruz. Şey diyecektim, hani sensiz bir yere gitmek istemiyorum diyordum ya, sende kızmış, ısrarla gitmemi istemiştin. Bu akşam senin ısrarını dikkate alacağım. Nurcan'ın doğum gününü kutlayacağız (Gül'ün iş arkadaşıydı Nurcan,) Türkü barda kutlamak istiyor, hep birlikte içip eğlenceğiz. Senin için de kadeh kaldıracağım."

"Benim için de içersen sarhoş olursun."

"Aslında sarhoş olmak isterdim, unutmak için insana gerekli oluyor bazen." Gülerek söylemişti Gül. Gülerek söylese de telefonun öbür ucundaki Gül bir başka göründü. Bir başka gördü Hasan'ın yürek gözleri. Gülüşünde acı, gülüşünde bulut vardı. Yansıtmak istemediği bir özlem, bir suçlama vardı. Zorluyordu, döküldü dökülecekti. Gül'ün gözlerinden dökülmese de Hasan'ın içine aktı, sözcüklere dönüştü:

"Biliyor musun, seninle içmeyi sarhoş olmayı o kadar istiyorum ki,"

"Bende sohbet etmeyi çok özledim. Konturum bitiyor. Seni öpüyorum."

Telefonun kapanış sesini duyarken, "bende seni" diyebildi Hasan. Duyduğundan emin olamadı. Derin bir nefes aldı. İçindekileri boşaltmak istercesine nefesini tekrarladı. Cep telefonunu kulağında tutarak, olduğu yerde, bir süre ayakta durdu. Birkaç defa iç geçirdi. "Afiyet olsun Gül, afiyet olsun. Bir gün olacak, İnan, bir gün birlikte özgürce sarhoş olacağız." Masaya döndü, defter masanın üzerinde sayfası açık bekliyordu. Ayakta durdu baktı, defteri kapattı, neskafeden bir yudum aldı. Soğumuştu, zoraki yuttu.

Defteri, şiirleri, neskafe fincanını masanın üzerinde bıraktı. Montunu giyip, dışarı çıktı. Asansörün boşluğundan gelen soğuk hava kendisini anında hissettirdi. Aldırmadı. kapıya çıkıp rasgele yürüdü. Nereye gittiğini bir Allah bilirdi, ayakları götürdü. Apart-

mandan elli altmış metre uzaklaştı, otobüs durağını geçtikten sonra otoyola paralel uzanan yaya yoluna girdi. Birkaç metre sonra ayakları bir parkın giriş kapısına getirdi. Parkın içine girdi. Yapraklarında rüzgâr sesinin yankılandığı ağaçlar ve tüylerinin koruyuculuğunda dallara tünenmiş kuşlar dışında park ıssızdı. Uzun süredir yalnızlığında kalan banklar ağaç dallarının gölgesine sığınmış, üşümüş, buza kesmişti. Parkın içlerine doğru ilerledi, birkaç bankı geçti, birisinin üzerine oturdu. Zıpladı. Ayağa fırlamasa kıçı buza yapışıp kalacaktı. Montunun önünü boğazına kadar kapattı, ellerini cebine soktu, tekrar yürümeye başladı. Parkın içinden çıkmak istiyordu. Etrafına baktı, ağaçlardan ve oturma banklarından başka bir çıkış yönü gözükmüyordu. Yürüdükçe daha da parkın derinliklerine girmiş, yönünü kaybetmiş, geriye dönemeyecek kadar derinlere açılmıştı. Dolandı. "Allah kahretsin, olan oldu. Nasıl olsa bir yere çıkarım. Dümdüz yürüyeyim bari." diye söylendi kendi kendine. Hızlı adımlarla bir hayli yürüdükten sonra parkın bir başka kapısından asfalt yola çıktı. Birkaç metre ötede otobüs durağı vardı. İstasyon yönünü gösteren tabeladan karşı durağa geçti. Çok beklemedi, bir otobüs yaklaşıyordu. Şehir merkezine doğru giden otobüse el kaldırdı. Bileti yoktu, cezasıyla birlikte nakit para olarak ödedi. Koltuklar boştu, ayakta durdu. Otobüs, şehir merkezinden geçerek son durak istasyona varacaktı. "Şehir merkezinde biraz dolaşırım. En iyisi son duraktan otobüse atlayıp eve geri dönmek." diye düşündü. Kararsızdı. Akşamın karanlığı şehri sarmak üzereydi. Şehrin ışıkları birer birer yanmaya başlamıştı. Otobüs seyir halindeydi. Dışarıya bakarken parmağı istemsiz düğmeye dokundu, dur işareti yandı. Otobüs henüz tam olarak şehir merkezine girmeden iki durak önce indi. Etrafa dikkatli baktı, dernek binasına yakın bir yerde olduğunu çıkardı. "Bu saatte derneğe gidilmez. Akşamcılar gelmiştir. Çekilmez herifler. Zaten doğru dürüst sohbet edeceğim tanıdık biri de yoktur," diye geçirdi içinden.

Birkaç saniye daha etrafına bakındı. En iyisi karşı caddeye geçip, eve geri dönmekti. Canı daha da sıkıldı. Üşümeye başladı. Bakışları az ilerideki "Heneker bier" yazan ışıklı tabelanın ışıklarına takıldı. Sarı yeşil ışıklar göz alıcı ve dikkat çekecek biçimde yanıp sönüyordu. Bakarken bir eli kendiliğinden arka cebindeki cüzdanını yokladı. Parası vardı, tabelaya doğru yürüdü. Hafif bir tedirginlik içinde kapıyı açtı, içeriye adımını atmadan, içerisinin sıcaklığı yüzünde taşıdığı soğuğa çarparak derisini yaktı, acıttı. Etrafa serpiştirilmiş küçük ampullerden yayılan çeşitli renkte ışıklar cansızdı, içerisi yarı karanlıktı. Sigara dumanıyla birlikte yoğun bir koku da vardı içeride. Dokunduğu an kulağa hoş gelen bir ezgi çalıyordu. Ezgi anında kulaklarından girip Hasan'ın içine aktı. İçini kabarttı. Cam kenarında iki kişilik boş bir masaya geçti, montunu sandalyenin arkasına asıp oturdu. Oturduktan sonra etrafta fazla insan olmadığını gördü. Bu tenhalık yalnız bugüne özgü müydü, her zaman mı böyleydi? Yanıtı olmayan soruyla çok ilgilenmedi. Kafasına takmadı. Birkaç masada birkaç kadın ve birkaç adam duman altı olmuşlardı. Barın önünde de üç kişi oturuyordu. Gene de garsonun sipariş alması gecikti. İçerisinin yarı karanlığında tam olarak ayırt edilemese de garsonun açık sarıyı andıran bir ten rengi vardı. İri yarı ve yapılıydı. Kısa kollu gömleğinin açıkta bıraktığı kollarını dövme ile örtmüştü, halka küpeler sarkıyordu her iki kulağından. Garson yanına yaklaşıp dudaklarını kıpırdattığında, "bier" dedi Hasan, "een bier" Kıpırdattığı dudaklarından bir şey duyulmadan başını sallayarak geri döndü garson.

Birasını beklerken daha bir gevşemişti, sandalyeye yayıldı, gözleri çevresine alıştı daha bir yakından incelemeye aldı. Etrafa bakındıktan sonra barın arkasına dizili resimleri gördü, dikkatli baktı. Çerçeve içinde duvara asılı resimler Hasan'ın bulunduğu yerden tam olarak seçilmiyordu, gene de görülebilir durumdaydı. Beş altı resimden birini tanır gibi oldu. Garson birayı getirdi, gü-

lümseyerek masaya koydu. Biradan bir yudum alırken de gözlerini resimlerden ayırmadı. Resim gözleriyle birlikte zihnini de aldı "Bu resimdeki adamı tanıyorum. Belki de benzetiyorum, nereden tanıyabilirim? Kim bilir kimin resmidir?" Takılmıştı, daha yakından görmeyi zorluyordu. Etrafındakileri ve nerede olduğunu unuttu yalnızca resimlere baktı. Bardağı elinden bırakmadan, birasını yudumlamaya devam etti. Barın önündeki taburelerden birisine otursaydı daha yakından görebilirdi. Kalkıp barın önündeki taburelere oturmayı düşündü. Etrafına bakındı. Tereddüt içindeyken, barın biraz ilerisinde kapının üzerinde 'wc' yazısını gördü. Hasan'ın bulunduğu yerden tuvalete giderken barın önünden geçiliyordu. Yerinden kalktı ağır adımlarla tuvalete yöneldi, barın önünde duraksayarak, bu defa dikkatlice resme baktı. Bakmasıyla birlikte yüreği yerinden fırlarcasına çarptı. Durdu, ne kadar duraksadığını unutarak durdu. Resme baktı. Tanıdıktı. Tuvalete gitti, çabucak yerine geri döndü, oturdu "Ta kendisi, Irlandalı Boby Sands. Irlandanın özgürlüğü için yaşamını veren Boby. İngiltere cezaevlerinde açlığın koynunda ölümü karşılayan Boby." Siyasal kimliklilerini yok sayanlara karşı, arkadaşlarıyla birlikte ölüm orucu direnişi yapan Boby Sands ölüm orucunun 67. gününde yaşamını yitirmişti. Bir filmin karesindeki ölüm anı geldi Hasan'ın gözlerinin önüne. Hasan, Boby Sands'ın yaşamını, cezaevindeki direnişini ve savunmalarını bir filmde görmüştü. "O da Bir Anadır"dı filmin adı. Filmin konusu cezaevlerinde çocukları olan analar ile Boby Sands'ların ölüm orucu direnişiydi. Filmdeki İrlandalı analarla, Türkiye'deki anaların benzerliği çoktu. Zaten dünyanın bütün anaları bir birlerine benzerlerdi. Acıları, gözyaşları, evlat sevgileri ortaktı. Bundandır ki, dünyanın neresinde olursa olsun cezaevleri kapısında bekleyen tüm anaların yürekleri avuçlarında olurdu. Beyaz eşarpları ortak yazgılarının simgesiydi. Haklılığın, ana olmanın, evlat sevgisinin, doğurmanın ve yaşatmanın resmiydi. İngiliz sömürgeciliğine karşı, ülkesi İrlanda'nın özgürlüğü için

dövüşmüştü Boby Sands. İrlanda Kurtuluş Örgütü (İRA) üyesiydi. Çok sayıda arkadaşıyla birlikte yakalanmış, esir düşmüştü. Sömürge ülkesinin hapishanesinde kendilerinin savaş esiri olarak görülmesini istiyorlardı. Sıradan bir tutuklu, bir mâhkum değil, savaş esiri, siyasi tutsak, özgürlük savaşçısı olarak muhatap alınmalarını istiyorlardı. Cezaevi idaresi ise yukarıdan alınan emirlerle, sıradan bir suçlu, adli bir tutuklu görüyor, tek tip elbise giydirmek istiyordu. Tek tip elbise giymeyi ret ettikleri içinde, tek kişilik hücrelere atılmışlardı. Bu uygulamaya karşı "ölüm orucu" direnişiyle yanıt vermişti Boby Sands ve arkadaşları. Esir dediği ülkesi İrlanda onun arkasındaydı. İrlanda'nın tüm sokaklarında o vardı. İnsanları oylarıyla milletvekili seçmişlerdi. Onun resmiyle yürüyordu insanlar. Protestoların ve sokak gösterilerinin en önünde de analar vardı. Atlı polislerin ayaklarının altında sürüklenen, eğitilmiş köpeklerin dişlerinin arasında kalan analar yılmıyordu. Sokaktaydılar. Yaşatmak için çırpınıyorlardı. Anaların arkasındaydı kalabalıklar. Arkasındaydı, Boby Sands'ın ülkesi.

Bir ana vardı ki filmin başından sonuna kadar da sürükleyiciydi. Tüm anaların öncüsü, toparlayıcısı, örgütleyiciydi. Vakur, ümitli ve direngendi. Kimseler görmeden gözyaşlarını içine akıtırdı. Yalnızca filmde değillerdi bu analar. Her yerde varlardı, yaşamışlardı, yaşıyorlardı. Ülkeden ülkeye değişirdi adları. Arjantin'de kayıp çocuklarını arayan Maya anaları, İstanbul Galatasaray lisesi önünde 'Cumartesi' anaları, Kürt illerinde 'barış' analarıydı adları. 12 Eylül günlerinde metris cezaevinde bir görüş gününde, Hasan'ın demir parmaklıklar arkasından son kez gördüğü anasıydı. Birasını içmeyi unuttu. İçi dolmuştu. Derin derin nefes aldı, boşaltılamayacak kadar dolmuştu. Bira bardağı henüz yarılanmamıştı. Bir yudum aldı. Camdan dışarı çevirdi bakışlarını. Sokak lambasının ışıkları gözlerinde kabarcıkları biriktirdi. Parçalanıp dökülecek kabarcıklar kıymık gibi göz bebeklerine batıp acıttı. Dökülse o kadar acıtmayacaktı belki de. İki eliyle bira bardağını kavradı,

sinirli bir hareketle fondip yamak istedi, beceremedi. Bir nefes aldı, tekrar yudumlayarak bardağın dibini buldu. Arkasına yaslandı gözlerini ovuşturdu. Ağırlaşmıştı. Bedeninden daha çok yüreğinin ağırlığının yorgunluğunu hissetti. Müziğin melodisine verdi kendisini. İkinci bardağı getirdi garson. Müziğin melodisi kulaklarını ve benliğini içine aldı. Alıp götürdü ağırlaşan yüreğini. Rüzgârın girdabında oradan oraya sallanan bir yaprak gibi götürdü. Müziğin ritmiyle birlikte dakikalarda gitti, zaman aktı. Masalar boşalmaya başladı. Gecenin koynuna kaçıyordu şehir. "Burası İrlandalıların yeri" dedi. Kendileriyle birlikte Baby Sand'da getirmişlerdi ülkelerinden. Uzaklarda, bir başka ülkede resimlerde yaşatıyorlardı. Derinden gelen bir sesi duyar gibiydi, "bundan sonra artık buraya gelebileceğini" söylüyordu.

***

Nerede ve nasıl yaşanıyor olsa da, çoğu defa günler birbirinin benzeri olur, yaşam rutinleşirdi. Kimi yerde daha hızlıydı zaman. Üzerinde durulmayacak ve hatırlanmayacak kadar birbirinin tekrarı olurdu. Hep aynı saatte aynı yerindeydi yaşlı kadın, koltuğunda otururdu. Hasan her gün işten çıkıp evinin önünden geçerken kucağında kedisi televizyon izlerken görürdü. Geceleri çok üşütücüydü, sık aralıklarla şehre kar yağıyordu. Biraz daha çok kar yağmasını, daha çok üşütücü olmasını istiyordu insanlar. Gecelerin donması mutlu ediyordu. Üzerinde kayak yapacak kadar kanalların buz tutmasını istiyorlardı. Yeni yıl kayak yaparak karşılanacaktı. İnsanlar termometrenin sıfırın çok altına düşmesi için dua ederken, şehir yeni yıl hazırlıklarını günler öncesinden başlamıştı. Kar yazıları ve neon ışıklarıyla vitrinleri süslenen mağazalar, televizyon kanallarının geçmiş yılların eğlencesinden verdiği kesitler, karşılamanın heyecanını artırarak, çılgın alışverişlere çağırıyordu insanları. Günler öncesinden resmi tatile girmişti ülke.

Fırın tatilde değildi. Onlar çalışıyorlardı. İşyerinde bir tartışma yaşanıyordu. Şehirdeki beklentiden farklı bir tartışmaydı. Hasan tartışmayı yalnızca kulak misafiri olarak dışarıdan izliyordu. Aslında işyerinde iki kişi dışındaki diğer insanlarında dışarıdan izlediği söylenebilirdi. Maho ile patron arasında süren tartışma birkaç gündür, aynı konu üzerineydi. Sabahların değişmeyen konusu olarak yeni yıla kadar da biteceğe benzemiyordu.

"Tatil vermeyecek misin usta?"

"Gene mi başladın çoban. Sabahın köründe insanı çileden çıkaracaksın!"

Arka tarafta yapılan tartışma kapı açık olduğundan, ön tarafa geliyor, Hasan'la birlikte müşterilere de ulaşıyordu.

"Bir gün istiyoruz fazla değil. Otuz bir aralık günü çalışmasak ne olur ki? Her yer yılbaşı tatilinde."

"Onlar gâvur sen de mi gâvursun? Gâvur gibi yaşa, bende tatil vereyim sana. Kendi dini bayramlarımızda bile tatil yapmıyoruz!"

"Ben senin söylediğin şekilde gâvur da değilim Müslüman da değilim. Eğlenmeye gideceğim ve herkes gibi tatil yapmak istiyorum. Fazla değil bir gün."

" Senin ne olduğun belli değil, Allahın çobanı."

"Başkalarına diyorsun ama bu gâvur dediğin insanlara nasıl davrandığını, onların yeni yılını nasıl kutladığını da biliyoruz. Onların karşısında, "beste wensen" (iyi yıllar), diyerek, yerlere kadar eğilen ben değilim. Madem gâvurların günü, o zaman sen niye onların gününü kutluyorsun? Onlar müşteri tabi, kaçırmak istemiyorsun. Daha fazla alışveriş yapacaklar para gelecek değil mi? Ben anlamam, yılbaşı erkenden giderim!"

"Git bakalım çoban, git de görelim!"

Tartışma arka tarafta geçtiğinden, Hasan tarafların yüz ifadesini görmese de, ses tonundan patronun çok sinirlendiğini anlıyordu. Patron sinirlense de, "çoban" olarak hitap ettiği Maho'unun

üzerine fazla gidemezdi. İyi bir ustaydı Maho. İşini iyi yapardı. Ayrıca patron için çokta maliyetli bir ustaydı. Kaybetmek işine gelmezdi.

"Gideceğim, hem Hasan ustayla birlikte gideceğim." Maho'nun sözlerini duyduğunda Hasan kapıya yakın rafları düzenliyordu, arkası kapıya dönüktü, döndü arkasına baktı, Maho'yla göz göze geldi. Maho başını kapıdan ön tarafa uzatmıştı, gülümseyerek de Hasan'a sordu:

"Beraber gideriz değil mi Hasan usta?"

Beklemediği soruydu yanıt vermedi, yalnızca gülümsedi. Ardından da patronun sesini duydu:

"Herkesi kendine benzeteceksin çoban" dedi patron, ön tarafa gelerek tartışmayı sonlandırdı. Hasan'ın da paydos saati gelmişti zaten, montunu alıp çıktı. Kar yağışı başlamıştı, giderek çoğalacaktı. Cadde üzerinde yaşlı kadına bakmadan koşar adım otobüs durağına gitti.

Otobüsten indikten sonra da koşar adım apartmana girdi, asansöre binmeden, posta kutusuna baktı. Kendi adına bir mektup vardı. Heyecanlandı, zarfı alırken elleri titredi. Çok eskilerde kalem olarak kullanılan kuşkanadı antendi ile kırmızı renkli büyük harflerle ROC yazısı vardı zarfın üzerinde. Zarfın üzerindeki antendin bir kurumun rumuzu olduğu kesindi. Bunların kime ait olabileceğini çıkaramadı. Mektubu aldı, yukarı çıkmadı. Bastıran karın yoğunluğunu saçlarında biriktirerek, gerisin geri otobüs durağına koşturdu. Ne olduğunu ve nereden geldiğini biran önce öğrenmek için, derneğe gidip, Murat'a göstermek istedi. Kar tanelerinden sakınırcasına mektubu montunun iç tarafına koltuğunun altına soktu, sıkıca tuttu. Olağanüstü bir durum yaşanmadığı sürece bütün otobüsler duraklarda asılı olan tarifelerine harfiyen uyarlardı. Tam vaktinde hareket eder, vaktinde olması gereken durakta olurlardı. Durakta beklerken küfürler savurdu içinden, sa-

vurduğu küfürleri tekrarlayacaktı ki, otobüs durakta yazılı tarifesine uygun biçimde tam vaktinde geldi. Sabah trafiğinin üzerine bastıran kar yağışı otobüsün hızını da kesiyor, yavaş ilerlemesine neden oluyordu. Rastlantı mıydı, inadına mı yapıyordu, üstüne üstlük hep kırmızı ışıklara takılıyordu otobüs. Otobüsün içinin sıcaklığı akşamdan kalan uykusunu ve yorgunluğunu sarmaladı. Bedeni gevşedi, oturduğu koltuğa yayıldı, göz kapakları ağırlaştı, uyku bastırdı. Uyumamak için direndi. Montunun içinde, koltuğunun altında sıkıca tuttuğu zarfı çıkardı, üzerindeki yazıyı okur gibi yaptı. Okuduğunu gören var mı diye çaktırmadan etrafına bakındı. Herkes kendi dünyasıyla ilgiliydi, gene de yüzünün kızardığını ve yandığını hissetti.

Koşar adım derneğin kapısından içeri girdi. Murat yalnız değildi, iki kişiydiler. İlk defa sabahın erken saatinde dernekte Murat'ın dışında birilerine rastlıyordu. Murat barın arkasındaydı, adam barın önündeki tabureye oturmuştu. Yanlarına yaklaştıktan sonra selam verecekti ki, Murat daha önce davrandı gülümsedi:

"Hoş geldin aga,"

"Selam" diyerek karşılık verdi Hasan, bir yandan da montunu çıkardı. Montun cebinden zarfı aldı, içerinin sıcaklığında eriyen saçlarında biriktirdiği kar tanelerinin ıslaklığı düştü elinde tuttuğu zarfın üzerine, montunun yanına koydu.

"Selam" dedi Murat'ın yanındaki misafir, tebessüm ederek. Saçları dökülmüş, alnı açılmıştı misafirin. Yaşı otuz beşten fazla göstermiyordu gene de.

"Tanıştırayım" dedi Murat, eliyle göstererek "bu arkadaş Yavuz. Bu da Hasan". Tanıştırdıktan sonra da Hasan'a sordu:

"Çay içer misin aga?" Yavuz'un önünde de çay vardı.

"İçerim."

Murat çayı hazırlarken, Yavuz söze girdi, hakkında bir şeyler bildiğini belli etti. Daha önce Murat'la konuşmuşlardı anlaşılan.

"Yeni gelen arkadaş olmalı,"

"Yeni dediysek de o kadar yeni de değil."

"Bize göre yine de çok yeni sayılır."

Yavuz Murat'la konuşurken, Hasan montunun yanına koyduğu zarfı aldı. Çayını aldıktan sonra da yavaşça Murat'a uzattı zarfı.

"Bana gelmiş."

"ROC'tan gelmiş" dedi Yavuz. "Okuldan. Onun antendi var üzerinde."

Murat zarfı açtı, tek sayfa çıktı içinden, tek sayfanın ön ve arkası da yazılıydı. Murat bir çırpıda okudu. Okurken de tebessüm etti.

"Gözün aydın aga, okula çağırıyorlar seni. Ne kadar devam edeceğini, hangi okula gideceğini tüm ayrıntılarıyla yazmışlar." Konuşurken bir kez daha okudu:

"Başlayacağın tarih uzak değil."

Hasan sevindi. Sevinci yüzüne yansımıştı. O sıra Yavuz konuşmaya başladı:

"Ben de orada okudum" dedi Yavuz, "Dil kursuna çağırıyorlar seni. Yeni gelen herkes dil okuluna gitmek zorundadır. İlk etapta altı yüz saat ders alacaksın" Yavuz konuşurken kelimeleri peş peşe sıralıyordu. Birazda ağdalı ve "ben bilirim" havası vardı. Hasan, tepkisiz ve dikkatli dinlerken, Murat bıyık altından gülümsemeye başlamıştı. Yavuz konuşmasını sürdürdü:

"ROC harflerinin açılımı 'Rastdand Opleiding Centrum'dur. Bölge eğitim, öğretim merkezi anlamına geliyor. Haftada birkaç gün gidersin herhalde. Altı yüz saat tamamlandıktan sonra test yaparlar. Niveau testi denir bu testlere. Seviye testi anlamına gelir. Kısacası ne kadar bildiğinin ve öğrendiğinin ölçümü olur. Yazma, okuma, konuşma ve dinleme şeklinde dört alanda yapılan testten sonra öğrenme derecene ve seviyene göre sertifika alırsın. Testlerde aldığın puanlar sertifikanın niveausunu belirler. Bu okulda,

altı yüz saatlik zaman diliminde, alınan en yüksek niveau üçtür. Bu ülkenin vatandaşı olmak ve pasaport almak için Niveau 2 de yeterlidir. Başka okullara da gidip, niveaunu yükseltebilirsin. Ben dilimi niveau altıya kadar yükselttim."

Yavuz'un sözlerinin burasında Murat'ın bıyık altı gülümsemesi biraz daha belirginleşti. Hasan, Yavuz'u dinlerken, Murat'ın bıyık altı gülümsemesine bir anlam verememişti. Yavuz, Murat'ın bıyık altı gülümseyişine aldırmadan, kimsenin konuşmasına da fırsat vermeden konuşmaya devam etti. İkisini de esir almıştı.

"Okulda sana ders kitapları verecekler. Devamlı üzerinde çalışabileceğin bir bilgisayarın da olacak. Bilgisayar destekli öğretiyorlar çünkü. Çok değişik ve farklı ülkelerden gelen insanlarla birlikte olacaksın. Yaşlı, genç, kadın, erkek, ilkokul öğrencileri gibi, öne çıkıp bildiklerini hocaya göstermeye çalışan pek çok insan göreceksin, sinir olacaksın." Yavuz sözlerinin burasında durdu, yüz ifadesini değiştirdi. Daha bir ciddiyet verdi:

"Şimdi nasıl, biraz öğrenebildin mi? Ben okula gitmeden bayağı öğrenmiştim."

"Bilemiyorum ki" dercesine, omuzlarını kaldırıp, dudaklarını büktü Hasan. Bu arada fırsattan yararlanarak Murat tebessümünü sildi söze girdi:

"Adam Tezgâhta çalışıyor. Gene de herkes senin kadar olamaz tabi."

"Arkadaşın tezgâhtar olması iyi, insanlarla diyalog halinde olur. Bu dili öğrenmenin en güzel yolu insanlarla sürekli konuşmaktır. Ben bilemediklerimi karıştırıp uydursam da korkmadan konuştum. Dinledim. "

"Hasan'da başarır" dedi Murat.

Hasan iki insan arasında kalmıştı. Onların karşısında okula yeni başlayan bir ilkokul öğrencisiydi. Büyüklerinin öğütlerini dinliyordu. Öğütler canını sıksa da dinlemek zorundaydı. Hele de Yavuz'un anlattıklarını ezberine yazmalıydı.

"Başarmaya çalışırım" dedi, iddiası olmayan, cansız bir ses tonuyla.

Murat sıkılmıştı, ses tonuna yansıttı: "çaylarınızı tazeleyeyim mi agalar?" diyerek boş bardakları toplayıp temiz bardaklarla değiştirdi. Sallama çay poşetlerini bardakların içine attı, ısıtıcıyı çalıştırdı. Murat kendisinden yaşça küçük olan insanlara hizmet ediyordu.

"Zahmet olacak" dedi Hasan.

"Tamam, olur" dedi Yavuz'da.

Murat sıkıldığını belli ederek, çaylarla uğraşırken gene de Yavuz'a engel olmayı başaramadı. Yavuz her ikisini esir almaya devam etti:

"Bence burada hiçbir şeyi dert edinmeyeceksin. Geçmişi de çok düşünmeyeceksin. Yalnızca bundan sonrasını düşüneceksin. Buradaki geleceğe bakacaksın. Burada ne yapıp, nasıl yaşayacağını planlayacaksın. Bu yüzden bu topluma uyum sağlamak şarttır. Uyum için de dil gereklidir."

Hasan kıpırtısızca Yavuz'un yüzüne bakarken ağzından çıkan sözcüklerin yüzünde yarattığı ifadeye dikkat etti. Belirgin bir şey yoktu ifadesinde. Ya da okunacak kadar belirgin değildi. Yavuz'un yüz ve alın çizgileri, bütün izleri silinmişti. "Bir insanın alın çizgileri, alnındaki izler neyi yansıtırdı? Yaşanmışlıkları, geçmişi, biriktirdikleri değil miydi? O zaman ne olmuştu bu adamın izlerine? Hiç yaşamamış mıydı yoksa? Silmesi mi kolay olmuştu? Geçmişi hatırlamayacaksın diyordu." Hasan, nefes almadan Yavuz'un yüzüne bakarak düşünüyordu. Murat bardakları doldurduktan sonra:

"Esir aldın adamı" dedi.

"Ben iyiliği için söylüyorum. Sıkıntı çekmesin. Zorluk yaşamasın. Bizde bu yollardan geçtik. Sen biliyorsun ama arkadaş bilmiyor, ben de politik oturum aldım, uzun yıllar ülkede cezaevinde yatmıştım." Yavuz son cümlesini sessiz söyledi.

"Şimdi onlardan geriye pek bir şey kalmadı anlaşılan" dedi Murat acı bir tebessümle

"Valla kaldı mı bilmiyorum. Ben zaten gümrükte bırakmıştım, buraya gelirken."

"Neyse bu kadar gevezelik yeter. Öğlen olacak, çaylarımızı bitirelim de çıkalım. Bheerderler toplantısına katılacağım" dedi Murat.

Hasan çayını bitirmeden zarfı aldı, montunu giydi. Çayını çabuk çabuk yudumlarken "ağzımı yaktım" dedi Yavuz. Ayağa kalkmadan barın üzerindeki not defterinden kopardığı kâğıda telefon numarasını yazıp Hasan'a uzattı:

"Bu benim telefon numaram, bir sorun olursa beni arayabilirsin. Çalıştığın yere uğrarım."

Hasan kâğıdı isteksizce aldı, montunun iç cebine koydu. Konuşmadı. Yavuz uzun pardösüsünü giydi, tokalaştılar. "Görüşürüz" diyerek dışarı çıktı. Yavuz dışarı çıkarken, Murat'ın oyalandığını anladı Hasan. Yavuz çıktıktan sonra da, sesini kısarak konuştu:

"Uzun süredir tanıyorum bu adamı. Ne yaptığını, ne ettiğini hala anlamış değilim."

"Bir işte çalışmıyor mu? Erkenden derneğe gelmiş?"

"Dediğim gibi, bilemiyorum ki. Her defasında ayrı bir işle uğraştığını söylüyor. Şimdi de yeni bir iş yeri açacakmış, kredi arıyor. Bir huyu daha var. Yeni tanıştığı birini not alır, yardımcı olur, sen onu tanıyıp edinceye kadar da bir bakmışsın ki bir yerlerden sana takmıştır. Meselc senin yanında bir dostunu bir arkadaşını gördüğünde onu not eder, araştırır, bir şeyler istediğinde senin referansını kullanır. Diyeceğim o ki, fırına geldiğinde dikkatli ol, yanındakilerle tanıştırma."

"Olurum."

Sabah bastıran kar bulutları dağılmıştı. Güneş çatılardaki, kaldırımlardaki karları eriterek aralamıştı. Ara sokakları temizliyordu

kar makineleri. Başları önlerinde, ayakları kar sesi çıkararak konuşmadan sokak başına kadar yürüdüler. Murat ani bir hareketle:

"Ha aklımdayken, unutmadan sorayım. Yılbaşında ne yapıyorsun?"

Hasan'ın beklemediği bir soru oldu:

"Bilmiyorum ki, düşünmedim daha" diyebildi.

"İstersen bize gel. Gerçi o gün biz çalışmadığımızdan, derneğe gelmeyeceğim. Yine de gelip seni alırım."

"Teşekkür ederim. Belki işyerindeki arkadaşlarla birlikte oluruz."

"Sen bilirsin. Ben şimdi buradan ayrılıyorum aga. Gene de gelmek istersen telefon edebilirsin." Hasan'ın elini sıktı. Omzuna dokunup gülümsedi: "Hadi bakalım okullu oluyorsun."

"Evet, öyle olacak."

Murat tebessüm ederek uzaklaşırken Hasan birkaç saniye arkasından baktı. Dönüp ters yöndeki otobüs duraklarına yöneldi. "Okullu oldun" sözü kafasına takıldı, dilinin ucuna dolandı. Okullu olmak. "Nasıl yani okullu olmak? Kaçıncı defadır okullu olacağım? Bu yaşta okullu olmak ha, bunu da görecektik. Yaşın önemi yok tabi. Çok eskilerde kaldı. Neler yapmıştık, neler?" Otobüs durağında beklerken, ilkokuldan, ortaokuldan, liseden, kayıt yaptırıp pek devam edemediği akademiden iç içe geçen kopuk kopuk kareler canlandı gözlerinin önünde. Boykotlardan, öğrenci derneklerinden, bitmez tükenmez tartışmalardan sesler çınladı kulaklarında. Görüntüler, sesler yılları dakikalara ve saniyelere sığdırdı. Birbirinin önüne, birbirinin içine geçti. İlk yaşandığı günlerdeki kadar heyecanlandırdı. "Güzel yaşadık. İnsanlığa karşı sorumlu gördük çocukluğumuzu, gençliğimizi" Yüksek sesle kendi kendine söylenirken, sesi titredi:

"Şimdi bir kez daha okullu oldum."

Otobüste koltuğa oturunca uykunun dayanılmaz ağırlığı çöktü

üzerine. Dernekte aç karnına arka arkaya içtiği çaylar midesini bulandırmıştı. İşyerinde bir krosant yemişti, üzerinden saatler geçiyordu. Kirpikleri kapanırken, midesinden yükselen sesler uyumasına engel oldu. Biran korktu, söylendi kendine; "Midem kazınıyor, canım bir şey istemiyor. Böyle giderse bu iştahsızlıkla hastalığa davetiye çıkaracağız." Kirpiklerini kırpıştırdı. Nereye geldiğini anlamak için otobüsün camından etrafa bakındı. Otobüs alış veriş merkezinin olduğu durağa yaklaşmıştı. Düğmeye bastı, durakta indi. "Eve gidip yemek yapamam şimdi. Gerçi hazır yiyecek ne alacağım? Gene en iyisi tavuk, bu saatte hazır olmuştur." Şarküteri alışveriş merkezinin içindeydi, yarım kilo kızarmış kanat ve mevsim salatası aldı. Uykuyla yarış halinde birkaç tane yedi, zoraki elini ve dişlerini yıkadı. Uykunun derinliğine gitti. Dışarıda şehir beyaz örtünün yumuşaklığı altındaydı.

***

Mektupta belirtilen tarihe göre Hasan o gecenin sabahında okula gidecekti. Okula yeni başlayan çocukların, çantaları, önlükleri, defterleri gibi hazırlığı yoktu ama onlar kadar heyecanlıydı. Okula çağrı mektubunu itinayla katlayıp cebine yerleştirdi, gece uyumadan, iş başı saatinden önce işyerine gitti. Bu vesileyle Maho iş yerine dönmüşse sohbet etme olanağı da olacaktı. Maho ücretsiz izine çıkmıştı, yılbaşından beri görüşmemişlerdi. İzin süresince Maho'nun yerine bir başka usta çalışıyordu. Fırında çalışan ustalarla, Patron arasında yazılı olmayan bir anlaşma vardı. Bir kural olarak uygulanıyordu. İzine çıkmak isteyen ustalar, izine çıkmadan önce kendi yerlerine çalışacak birilerini bulmak zorundaydılar. Başka türlü izin alamazlardı. Maho'nun yerine çalışan ustayı Hasan daha önce birkaç defa görmüştü. Fas kökenli, orta yaşın üzerinde birisiydi. Adı Muhammet'ti. İşler yoğun olduğu günlerde sıkça gelir, çalışırdı. Muhammet fırın için nöbetçi ustasıydı.

Hasan'ın selamlaşmanın dışında Muhammet'le bir muhataplığı yoktu. Zaten öyle pek sohbet edilecek sosyal bir insana benzemiyordu. Aralarında geçen sorgu sual sohbetinden beri zorunlu olmadıkça Haydar'la da konuşmuyordu. Kısacası Maho dışında sohbet edeceği insan olmadığı için günlerdir işyerinde kimseyle konuşmamıştı.

Kapı ziline iki defa üst üste bastı, bekledi. Dakikalar sonra aklına gelen bir kez daha başına geldi. Erken geldiği zamanlar bir süre dışarıda kalırdı. İçeridekiler geç açarlardı kapıyı. Çaresi yoktu, yine defalarca zile basıp, bekleyecekti. Okula başlama heyecanı ve uykusuz kaldığı saatlerin ardından soğukta bekleyişi sinirlendirdi. Üşümeyle birlikte titredi. Bekleyişi sandığından da uzun sürdü, defalarca zile bastı, kapıyı tıklattı. Geçen her dakika cezaya dönüştü. Buza kesen ayaz tüm koruma zırhlarını parçalayarak, bıçak gibi içine işledi. Dişleri zangır zangırdı. Ne zaman sonra kilisenin çan sesleriyle birlikte kapı açıldı. Gecenin ıssızlığını yaran çan sesleri bekleyişin isyanı oldu. İçinde biriktirdiği öfkenin dışa vurmayan çığlığı oldu. Kapıyı Maho açtı. Görüntüsü sıcak buhar kütlesi olarak dışarıya vururken, Hasan'ın öfkesini kırdı. Sevinç dalgası sardı yüzünü. İçeriden vuran buhar kütlesi yüzündeki derinin üşümesini yaktı. Maho'da sevinmişti, gülümsedi.

Hasan destursuz içeri daldı, ellerini ovuşturdu:

"Selam, günaydın" dedi

"Selam Hasan usta, gene erkencisin. Bu saatte kimseyi beklemediğimiz için, teybin sesini çok açmışız, duymadık."

"Uyuyamadım, öyle olunca evde durmak istemedim."

Konuşarak arkaya gitti ikisi de. Teybin sesi kısılmıştı, Kürtçe bir ezgi vardı kasette. Haydar elindeki işi bırakmıştı meraklı gözlerle baktı:

"Günaydın" dedi Hasan, donuk bir ifadeyle.

"Günaydın" dedi Haydar arkasını dönüp, işine koyuldu.

Hasan montunu çıkardı, askılığa asmadan, iç cebindeki mektubu yokladı. Zarfı atmış, mektubu katlayıp cebine koymuştu. Montunu astıktan sonra Maho'nun yanına gitti. Maho, büyük tahta masada börek yufkası açıyor, Haydar yufkaları tepsilere diziyordu.

"Hayırdır, kaç gündür bir gittin, haberimiz bile olmadı."

"Sorma Hasan usta. Fransa'ya gittim. Yılbaşını arkadaşlarla birlikte kutladık."

"Fransa da mı?"

"Hayır, burada başka şehirde kutladık, ertesi gün erkenden Fransa'ya hareket ettim."

"Geziyorsun yani,"

"Gezmek sayılmaz İki üç ayda bir gidiyorum. Para kazanmak benimkisi."

"Nasıl yani?"

"Valla burada bir haftada kazandığım paranın birkaç katını birkaç günlük Fransa gezisinde kazanıyorum. Yeme içme, gezme yanıma kar kalıyor."

Maho'nun kendisine espri yaptığını, inceden inceye dalga geçtiğini düşündü. Bozulur gibi oldu. Espri yapar bir hali de yoktu Maho'nun. Böylesi bir espri yapmaya, hele de dalga geçmeye cesaret edemezdi. Ses tonunda hafiften bir sinirlilik vardı:

"Anlayamadım, nasıl kazanıyorsun?

"Haklısın bende olsam anlayamazdım. Para gönderiyorum, karşılığında para kazanıyorum."

"Bulmaca gibi konuşuyorsun."

"Biliyorsun bu ülke de bir sürü Iraklı var. Çoğu kaçak çalışıyor. Bazıları oturum almıştır ama aileleri Irak'ta yaşıyor. Onlara para gönderiyorlar. Sizin ülkenin bankalarının burada şubeleri var. Bizim ülke sizinki gibi değil, bizim bankalarımız yok. Zaten Allaha şükür bizim Güney Kürdistan'da doğru dürüst banka bile yok. Nasıl göndereceğiz? Bizde bir yolunu bulduk. Burada, yani Fran-

sa'da bir aracıya veriyoruz, o da oradaki adamları aracılığıyla bizim ailelerimize veriyor. Burada kaçak çalışanlar Fransa'ya gidemedikleri için, paraları bana veriyorlar, bende taşıma ücreti alıyorum."

"Yolunuzu bulmuşsunuz" dedi Haydar.

Hasan'ın mantığı almamıştı.

"Fransa'daki adama nasıl güveniyorsunuz. Karşılığında bir belge falan veriyor mu?"

"Herkes tanıyor adamı. Ben de tanıyorum. Ülkedeki insanlar da tanıyor. Herkes tanıyor, biliyor. Dolandırıcılık yapamaz."

"Fransa'da ne iş yapıyor bu aracı dediğin adam?"

"İşyeri var. Kuzey Irak'taki esas işleri ise tefecilik, banka gibi bir şey işte."

"Doğrusu ne diyeceğimi bilemiyorum. Şaşırdım. Güvenmek ve inanmaktan başka bir güvencesi olmayan bir yol. Kaç günde ulaştırıyor? Bir süresi var mı?"

Elindeki hamuru bırakıp, Hasan'ın yüzüne baktı, gülümseyerek yanıt verdi Maho:

"Sizin banka şubelerinizden daha çabuk gidiyor. Biz burada parayı adama veriyoruz. Telefon ediyoruz, onlar da gidip, adamın oradaki temsilcisinden parayı alıyorlar."

"İyi akıl vallaha"

"Dedim ya, bizim orası, sizin ülkenize benzemez" Maho, sözlerinin burasında konuyu değiştirdi, "şimdi bunları boş ver Hasan usta, yılbaşında ne yaptın? Kusura bakma, seni davet edecektim ama başkaları vardı, sıkılırsın diye düşündüm. Sabaha kadar eğlendik."

"Evdeydim. Erken yattım" dedi Hasan, kırık bir ses tonuyla.

Hasan'ı teselli etmek ister gibi söyledi:

"Bizimki biraz rezillik oldu diyebilirim."

Duydukları sesle, üçü aynı anda birbirlerine baktı. Kapının zili çalıyordu, arka arkaya uzun uzun üç defa çaldı.

"Bu ne gene" dedi Maho sinirli bir ses tonuyla.

"Kapıyı açıp bakacağız" dedi Hasan.

Haydar fısıldayarak sordu: "açmasak olmaz mı?" Hasan, ikisinin de yüzüne baktı. Kendisinin erken geldiği saatlerde arkadaşlarının kapıyı neden geç açtıklarını şimdi daha iyi anladı. İkisinin de yüzünde korku vardı. Korkup, tedirgin olmaları kendileri içindi. Denetim korkutuyordu. Hem vergi denetimi yapan mali polis hem de ülkede kaçak işçi arayan yabancılar polisi birlikte denetim yaparlardı. Denetimler genellikle bu saatlerde olurdu. Bu saatlerde yapılan denetimler baskındı, çoğunlukla da yabancıların çalıştırdığı işyerlerine yapılırdı. Haydar un torbalarının arasına gitti.

"Hasan usta kapıya sen bak" dedi Maho, "ön tarafın ışıklarını yakma, perdenin arasından dışarıyı kontrol et önce."

Hasan perdeyi araladı, camı buhar kapladığından dışarıyı göremedi. Camın buharını silerken dışarıdakiler Hasan'ın elini gördü, bu defa camı tıklattılar. Hasan da onları gördü kapının önünde iki kişi duruyordu. Perdeyi biraz daha aralayınca Cludia'yı tanıdı. Yanında genç bir adam vardı. Anahtarı çevirerek, kapıyı açtı. Cluida'dan önce yanındaki genç adam:

"Selamünaleyküm, hayırlı sabahlar" diyerek içeri girdi. Selam verirken gereğinden fazla bağırdı. Bir omzu yukarıda, adımlarını yere vurarak atmıştı. Murat gencin sesini duyunca yanlarına geldi.

"Aleykümüselam" dedi, Hasan'a döndü, "taksici arkadaş bu. Sizden biri."

Cludia gülümsüyordu. Taksici genç, yüzünü ekşiterek küçümser bir el işaretiyle Cludia'yı gösterdi, "bu bir şeyler alacakmış." Cludia gülümseyişini sürdürdü "mereba" dedi kendi aksanıyla. Yarı Türkçe yarı Flamanca kelimeleri karıştırarak sordu:

"Pünçs brood var?"

"Pünçsler arka tarafta" dedi Maho, "ben getiririm."

Maho'nun arka taraftan pünçsleri getirmesini beklerken, genç taksici bu defa göz işaretiyle Cludia'yı gösterdi. Hınzır bir gülümseme vardı yüzünde. "Ne var dercesine" gencin yüzüne baktı Hasan.

"Oradan aldım" dedi, "orada çalışıyor."

"Anlayamadım, nerede çalışıyor?"

"Anla işte ağabey, genelevde çalışıyor. Kendisine sorarsan normal bir işi olduğunu söyler."

Taksici gençle Hasan konuşurken, Cludia, bir gence, bir Hasan'a baktı. Hasan gözlerini kaçırdı, gene de Cludia'nın masum bakışlarına yakalanmaktan kaçamadı. Pünçüsler servis arabasının üzerindeki tahta kasaların içindeydi. Maho arabayla birlikte getirdi. "Kaç tane istiyorsun" dercesine Cludia'ya baktı Hasan. Beş rakamını gösterdi parmaklarıyla, yüzünde bir tedirginlik oluşmuştu. Hasan'ın hazırladığı paketi alarak hızlı bir hareketle parasını ödedi, "teşekkür, hoşça kal, tot ziens" sözcüklerini tekrarlayarak arkasına bakmadan hızlı adımlarla dış kapıya yöneldi.

"Hadi hadi orospu sizlerde olmasanız biz taksiciler nasıl kazanırız?" sözlerinin arasına karıştı Cludia'nın teşekkürü. Taksici genç dış kapıyı ardından kapatmadan Hasan'a bağırdı:

"Hoşça kal ağabey, bol kazançlar, görüşürüz."

"Güle, güle."

Birkaç dakika duraksadıktan sonra Hasan kapının anahtarını çevirdi kilitledi. Perdelerin açılmasına daha vakit vardı. Taksici gencin söyledikleri kulaklarında çınlıyordu. "Orada çalışıyor, genelevde." Sevecenlik ve masumiyet vardı bu sarışın güzel kadının bakışlarında. Gözlerinin içi dudaklarındaki tebessümle uyumluydu. Bir an Hasan'ın içi kıyıldı, acıma hissetti. Taksici gencin diğer sözleri çınladı kulaklarında "kendisine sorarsan, normal bir iş yaptığını söyler." "Dediği doğruysa yaptığı işi savunuyordu

kadın. "Demek ki savunmasız değil Cludia. Yaptığı işi savunan biri aciz olamaz. O halde acımakta anlamsız." Hasan kendi içinde, kendisini yoracak, ağır bir tartışmayı daha fazla uzatmadı, işine koyuldu. Normalde işbaşı saatine daha on beş dakika kadar bir vakit vardı. Arka tarafa geçip, kendisin geçirdiği yılbaşı gecesini Maho'ya anlatma düşüncesi geçti, anında vazgeçti. "Yılbaşı gecesini dar vakitte anlatamam zaten" dedi. Yılbaşı gecesini gönderemeyeceği mektuplarının arasına, not defterine yazmıştı. Defalarca yalnız geçirdiği yılbaşı gecelerinden biriydi. Diğerlerinden bir farkı vardı, bu defa uzaklarda kutlamıştı. Diğer yılbaşılar neler yaşadığını ayrıntılarıyla hatırlayamıyordu. Ancak bu geceyi unutmak istememiş, unutmamak için yazmıştı.

"Bu günü yazmak istiyorum canım" diye başlamıştı, "bu ülkede yeni bir yıla nasıl girdiğimi yazmak istiyorum. Telefonda sana söylemiştim. Sana telefon ettiğim saatlerde, şehir gecenin eğlencesine hazırlanıyordu. Kanallar buz tutmadığından eğlencelerini kayak yaparak tamamlayamayacakları için, sanırım şehrin insanları biraz üzgünlerdi. Gene de eğlencenin şaşalı oluşunda bir eksiklik yoktu. Akşam karanlığıyla birlikte, şehrin eğlencesinin üzerine kar taneleri düştü. Çocuklar erkenden maytapları patlatmaya başladılar. Böylece erken saatlerden gecenin akışı kendisini belli ettirdi. Çocukların maytaplarına, havai fişekler katıldı, giderek çoğalan ışık ve ses topları sabahın ilk ışıklarına kadar geceyi teslim aldı.

"Sana telefon ettiğim saatlerde, ben İrlandalıların barından yeni çıkmıştım. Daha o saatlerde bile bar tıklım tıklımdı. Zor zar ayakta bir köşeye ilişerek iki bardak bira içebildim. Birde sana söylediğim gibi, Yunanlı tekel bayiden kırmızı şarap aldım. Nasıl aldığımı merak etme şarabın buradaki adını biliyorum artık. Tam gece on iki'de benim için kadeh kaldıracağını söylemiştin ya, ben de kaldırdım. Birlikte kaldırdık geleceğe. Telefon numaranı düşüremedim üzgünüm. O dakikalarda telefonla konuşmak da mesaj-

ların ulaşması da mümkün değilmiş, sonradan öğrendim. Kadehimi kaldırdım, bir yudum aldım. Durdum. Kadehimi kaldırdığım zaman söyleyeceklerim, dudaklarımın arasında dondu. Bir türlü çıkmadı. 'Geleceğe' diyecektim. Kadehimi geleceğe kaldırıyorum diyecektim. 'Gelecek' sözcüğü bir türlü çıkmadı. Önü kapalıydı. Kocaman bir kopukluk vardı. Burada geçen yılla, gelen yılı bağlayan köprü kopuktu, kurulmuyordu. İleriye bir akıntı da yoktu. Neden neydi bilmiyorum. Burada geçmişe akıyorum hep. Gelecek düşlerinden çok geçmişin hatıraları sarmalıyor hayallerimi. O saatte, kadehimi kaldırdığım saatte, apartmanın dokuzuncu katındaki evimin penceresinden şehre baktım. Işıkları da kapatmıştım. Hatırlarsın daha önce söylemiştim, evimden şehri çok iyi görebiliyorum. Şehir ışık topu, şehir renk cümbüşü, şehir ses topuydu. Eğlencenin çığlığına, havi fişeklerin gökyüzündeki ışık patlamasına teslim olmuştu şehir. Hatırlar mısın bilmiyorum. 1991 yılındaki körfez savaşının görüntülerini hatırlattı bana. Amerikan savaş uçakları Bağdat'ı bombalıyordu. Herkes, tüm dünyanın insanları evlerinde, sıcak odalarında televizyon ekranlarından Bağdat'ın üzerine yağan bombaları seyrettiler. Savaş insanların evlerine taşınmıştı. İnsanlar alışacak, kanıksayacak, yıkılan binaları, içinde ölen çocukları, kadınları, savunmasız insanları, bir film gibi seyredecekti. Seyrederken hayran olacaktı Amerikan teknolojisine. Ölüm silahlarını, savaş gücünü ve üstünlüğünü kutsayacaktı. Şehrin eğlencesine ben katılamadım. Daha fazla seyret- medim gecenin görüntüsünü. Şehir eğlendi. Benim bilmediğim bir saate kadar, belki de günün ilk ışıklarına kadar sürdü eğlencesi. Ne yalnızlıklar umurunda oldu, ne benim varlığım."

Hasan işyerinde çalıştığı süre içerisinde ilk defa bu kadar sık saate baktı. Çalışırken vaktin nasıl geçtiğini çoğu günler anlayamazdı. Şimdi vakit durmuş gibiydi. Sıkça baktığı duvar saatinin yelkovanı nazlıydı dönmüyordu. Zor geçen dakikalarda heyecanlıydı, sayısız hata yaptı. Küçük cam tepsilere konan, peynirli po-

ğaçalarla, krosantları aynı tepsiye koydu, böreklerle simitlerin yerini karıştırdı. Daha sonra ayrımına varıp düzeltse de başka hatalar yapmayı engelleyemedi. Ekstra iş çıkardı kendine. Neyse ki bu sabah birkaç insan dışında müşteri gelmediğinden, fazladan yorulmadığı gibi, para alış verişi yaparken kasada yanlış yapmadı. Duvardaki saatle birlikte, bir yandan da kapıyı gözledi, patronun gelmesini dört gözle bekledi. Geldiği an hemen çıkacaktı. Okula gitmek için, özellikle ilk gün erken çıkmak istiyordu. Okulun ilk gününde bir aksilik olsun istemiyordu. Otobüsle gidecekti. Patronun geldiğini görmedi. "Selamünaleyküm" sesini duydu. Başını sesin geldiği yöne çevirdiğinde patron hemen arkasında duruyordu. Bozuk bir ifade vardı patronun yüzünde. İradesinin dışında gülümseyerek "günaydın" dedi. Patron aynı ifadeyle, "arkaya bakayım çobanlar ne yapıyor" dedi ve arkaya geçti. Hasan patronun yüz ifadesinin nedenini düşündü. "Her gün kapıdan içeriye adımını atar atmaz, selam veren adam, bu gün ne oldu da yanıma gelip selam verdi Yoksa ben mi duymadım. Yanıma gelip selam verdiğine göre, selamını tekrarlamış olabilir. Belki bundan dolayı bozuldu. Allah kahretsin tam da gününü buldu."

Saate baktı. Paydos saatine normalde daha yarım saatlik bir süre vardı. Biraz bekledi, patronun arkasından o da arkaya geçti. Patron çay ocağından kendisine çay alıyordu. Yanına gitti:

"Bu gün biraz erken çıkabilir miyim?" Ses tonu yüz hatlarıyla çelişti. Ses tonunda rica yüz hatlarında sinirli bir görünüm vardı Hasan'ın. Patron şaşırdı, yüzüne baktı, birkaç saniye sonra:

"Hayırdır" dedi.

"Bugün okula başlayacağım, ilk gün erken gitmek istiyorum."

Hasan'ın sözlerini Maho duymuştu, olduğu yerden hemen atıldı. Normalinden fazla bağırdı, "Okula mı başlıyorsun Hasan usta?"

"Bu gün okula başlıyorum"

"Hadi hayırlısı"

Patron Hasan'a yanıt vermeden, Maho'ya sesini yükseltti:

"He çoban, okula başlıyor. Senden mi izin alacaktı." Sonra Hasan'a döndü:

"Gidebilirsin. Allah hayırlı etsin. İyi öğrenmeye çalış, bizim de işimizi kolaylaştırırsın." İçten ve samimi geldi patronun sözleri. Hasan'ı etkiledi, içini okşadı.

"Teşekkür ederim" dedi gülümseyerek. Çıkarken de:

"Sizlere de kolay gelsin arkadaşlar" demeyi unutmadı. Hasan her sabah işten çıkarken arkaya geçip "sizlere kolay gelsin iyi istirahatlar arkadaşlar" demeden işyerinden ayrılmazdı. Hasan hızlı adımlarla dış kapıdan çıkarken Maho, arkasından bağırdı:

"Kolay gelsin Hasan usta"

Birkaç metre öteden duyulmayacak kadar cılız çıkmıştı Haydar'ın sesi:

"Allah zihin açıklığı versin."

Koşar adım çıktı, bir çırpıda istasyona, otobüs son duraklarına ulaştı. Okula en yakın durağı kestiremedi otobüsten bir durak erken indi, yürüdü. ROC tabelası yirmi otuz metre öteden okunurken, okulun bahçesinin içi görülüyordu. Yaklaştıkça okulun bahçesinde her yaştan, her cinsten, her renkten insan kalabalığıyla karşılaştı, şaşırdı. Değişik yaş grubundan insanlar bir aradaydı. Bir okul bahçesinden çok, kalabalık bir şehir meydanı görünümü vardı. On sekiz yirmi yaşından, eli yaş ve daha üstü yaş aralığında bunca insanın bir arada olduğu bir okulu daha önce düşünemezdi. Kadın erkek üçlü, beşli öbekler oluşturmuşlardı. Kimileri ayakta sigara içerek sohbet ederken, kimileri de banklara oturarak kendisini bulutların arasından ışıldayan kış ayının sabah güneşine bırakmıştı. Hasan'ın girişi kimsenin dikkatini çekmedi. Doğadaki insan renklerinin bir arada olduğu bir bahçeye girdi. Siyah, kumral, sarışın, beyaz tüm renkler iç içeydi. Bir aradaydı, gürültülü, bol kahkahalı,

koyu bir sohbete dalmışlardı. Desenli ve renkli entarili kadınlar, düşük bel pantolonlu gençler, türbanlı genç kadınlar, kısa ve uzun saçlı, sakallı, sakalsız, küpeli erkekler, beyaz permalı, boyalı saçlı kadınlar iç içeydiler. Her öbekten farklı dilden sözcüklerin sesleri yükselmişti. Değişik dillerin konuşulduğu her öbekten sesler birbirine karışarak, bahçenin ortak gürültüsünü oluşturmuştu.

Giriş kapısının üstünde ROC yazan okul binası iki katlıydı. Hasan, etrafına bakınarak aralarından geçip, giriş kapısından içeri girdi. Giriş kapısının hemen yanı başında, danışma masasının önünde durdu. İki metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde yarım daire biçimimdeki danışma masasının üzerine üç bilgisayar konmuştu. Bilgisayarların başında ve masanın arkasında iki genç kadın duruyordu. Kadınların görünümleri genç olsa da yaşları tartışmalıydı. Yaşlarını tartışacak durumda değildi. Bu ülkedeki kadınların yaşlarını tahmin etmenin çok zor olduğunu defalarca duyduğundan, şimdi kendi içinde bir tartışma ve fikir yürütme beyhude bir çaba olacaktı. Kadınlar yaşlarını kolay kolay göstermezlerdi. Yaşlarını dışa vurmamalarının yanı sıra başka farklılıkları da vardı kadınların. Örneğin başları dik yürürlerdi. Güler yüzlü davranırlardı. Bir erkeğin beğenisini ve yemek davetini yumuşak ifadeyle tebessüm ederek geri çevirirlerdi. Bazı yemeklerin ardından gelen sevişmeleri de nazikçe ret ederlerdi. Kendilerine güvenleri olduğu açıktı.

Hasan kadınlardan birisine "goed morgen" diyerek mektubu uzattı. Gülümseyerek kendisine uzatılan mektubu aldı "goed morgen" dedi kadın. Hasan'ın tek sayfalık mektubuna şöyle bir göz gezdirdikten sonra, bilgisayarın ekranına döndü, klavyenin tuşlarına bastı, ekrandan bir şeyler okudu, tekrar klavyenin tuşlarına bastı, ekrandan okudu. Bunları yaparken Hasan'a bir şey sormadı, yüzüne de bakmadı. İşini çok iyi bilen bir tavır vardı kadının hareketlerinde. Bilgisayar ekranında okuduklarıyla, mektubun üzerindeki bazı kelimenin altını çizdi. Birkaç dakika içinde mektubu

geri verdi. Kendisi de ağaya kalkarak Hasan'a doğru eğildi, mektubun üzerinde altını çizdiği kelimeleri gösterdi. Sonra da sol çaprazında iki üç metre ilerideki kapıyı işaret etti, "wachten" dedi. Gülümseyerek, el işaretiyle beklemesini söyledi. Hasan anlamıştı, kadının gösterdiği kapının önünde kendisine yol gösterecek sorumlu birisini bekleyecekti. Beklediği noktanın az ilerisinde, dışarıdaki kalabalık kadar olmasa da, çok sayıda insan masaların etrafında sandalyelerde oturarak bir şeyler yiyip içiyorlardı. Masaların, sandalyelerin, çay ve kahve otomatlarının, yiyecek ve içeceklerin satıldığı büfenin varlığı burasının kantin kafeterya olduğunu gösteriyordu. Duvar saati tam dokuzu gösterirken üzereydi ki zil sesiyle irkildi. Birkaç saniye sonra ikinci defa çaldı. Sesle birlikte dışarıdaki insanlar arkalarında sigara izmaritleri, kantindeki insanlar masaların üzerinde boş plastik bardaklar bırakarak sınıflara koştu. Saçları seyrekleşmiş, alnı açılmış, sarı saçlarındaki ak telleri fazlasıyla belli olan, çakır gözlü, Hasan'a göre biraz daha uzun boylu ve zayıf biri karşısına dikildi, gözlerinin içine baktı:

"Miynheer Hasan..."

"Ya" dedi Hasan.

Gülümseyerek elini uzattı, "welkom" (hoş geldiniz) dedikten sonra, elini çekmeden, kendisini tanıttı:

"Docent Dan"

Bu adamın daha sonra sınıflarından sorumlu hoca olduğunu öğrenecekti. Her sınıfın sorumlusu vardı. Rehber öğretmen de denilebilirdi. Dan kendisini tanıttıktan sonra, eliyle sınıfı gösterdi. Hasan önde Dan arkada birlikte sınıfı girdiler. Bilgisayar sergisine girmişti. Üç şerit halinde dizilmiş bilgisayarlar göz ucuyla sayılmayacak kadar çoktu. Orta şerit arkalı önlüydü. Her bilgisayar yarım metre genişliğinde bir tahta perdeyle diğerinden yalıtılmıştı. Koltuk biçimindeydi bilgisayarların önündeki sandalyeler. Kadın, erkek karışık oturmuşlardı bilgisayarların karşısına. Her bir bilgisayarın önünde bir kişi kulaklıklarını takmıştı. Kimilerinin par-

makları klavyelerde, kimileri ekranda bir şeyler okuyordu. Kimse kimseyle ilgili değildi. Hoca oturması için işaret etti, Hasan oturdu. Hoca buyur işareti yaptıktan sonra bir şey söylemeden yanından ayrıldı. Mausa dokundu, bilgisayar açıktı. Kulaklığını taktı. Durdu. Soru işaretine dönüştü, "ne yapacağım şimdi?" Birkaç dakika ekrana baktı. Arkasına doğru yaslandı, belli etmemeye çalışarak, biraz daha arkaya doğru kaykıldı, dikkatlice yan taraftakinin ekranına baktı. Bir şey anlayamadı. Birbirleriyle konuşan insanlar vardı ekranda. Yazı olarak da beliriyordu konuşmaları. Etrafa bakındı, hocayı aradı gözleri "Bir baksa ne yapacağımı gösterir." Hoca görünürde yoktu. Önüne döndü. Sinirlendi, "böyle öğretmek mi olur. Yeni başlayan birine en azından ne yapacağı, nereden başlayacağı gösterilmez mi?" diye söylendi.

İki yanına baktı tekrar, sol tarafında siyah tenli bir genç vardı. Daha rahat görebildiği sağ tarafındakini incelemeye aldı. Nereden geldiğini, daha doğrusu nereli olabileceğini çıkarmaya çalıştı. Türk ya da Kürt olduğuna az bir kanaat getirse şansını deneyecek hemen soracaktı. Bir yandan da çekiniyordu, "Yanındakiyle konuşmak doğru olur mu acaba? Ya konuşmama kuralı varsa? Herkes önüne bakıyor. Yine de soracağım. Böyle durmaktansa" İncelemesini sürdürürken, yanındaki de biran arkasına doğru kaykıldı ve Hasan'a baktı. Göz göze geldiler. Saniyeler içinde ikisinin de bakışları değişti. Bir sevinç dolaştı Hasan'ın yüzünde, yüreği çarptı. Bakışlarıyla da sevincini karşı tarafa akıttı. Tam ağzını açacaktı ki, "Yeni geldin galiba?" sorusu kulaklarında çınladı. Genç birisiydi, gülümsüyordu.

"Evet,"

"Hoş geldin. Benim adım Selim,"

"Hoş bulduk. Benim adım da Hasan."

"Benim de fazla olmadı. İki hafta önce başladım. Biz ikinci derse geldik. Sen yetişmeye çalışacaksın artık. Bilgisayarını açtın mı?"

"Açıktı zaten"

"Niuwe Buren, ders birden başlayacaksın. Zaten bilgisayarda programlanmış. Orda diyaloglar, konuşmalar var. Kulaklıkları takıp, sesi açtın mı dinleyebilirsin. Konuşulanları ekranda da okursun. Burada biz serbest çalışıyoruz. İstersen konuşmaları dinlersin. İstersen test bölümüne girip, soruları yanıtlarsın. Bilgisayar çalışmasında hocalar pek karışmazlar. Bilgisayardan sonra, başka sınıfa gideceğiz. Orada kitap üzerinden hoca çalıştıracak bizi. Herkesin kitabı var. Sana da verir hoca."

Selim önüne döndü kulaklığını taktı. Hasan dikkatlice dinlemişti. "Teşekkür ederim" dedi. Kulaklıkları taktığından, Selim duymadı teşekkürünü. Hasan'da önüne döndü kulaklıkları taktı. Konuşmaları dinliyordu ki, birkaç dakika sonra Selim dürttü. Kulaklıklarını çıkardı.

"Yeni komşu anlamına geliyor niuwe buren." Sözlerinin burasında gülümseyerek devam etti: "bu ülkeye gelenler, yani bizler onlara göre yeni komşular oluyoruz. Sende kısa sürede öğrenirsin zaten. Bizlere öğretilen dersin hikâyesi de bir adamın başka bir mahalleye taşınmasıyla başlıyor." Selim fısıldayarak konuşuyordu, ders verir havası da yoktu. Hocanın etrafta dolaşmasıyla önüne döndü, sesini daha da kıstı: "her ne kadar serbest çalışma olsa da konuşmak yasaktır." Hasan'ın canı sıkıldı. Daha ilk günden sohbet ederken yakalanması kendisi için kötü bir izlenim olacaktı. Etrafta dolaşırken kimseye dikkat etmeyen bir görünümü vardı hocanın. Sohbetlerini görmüş müydü? Belli olmadı. Dolaştı, gidip masasına oturdu.

Hasan'a göre çok gençti Selim. Hoca yerine oturunca tekrar kulaklıklarını çıkardı. Kendi çalışmasını bıraktı, kaldığı yerden anlatmaya öğretmeye ve yardımcı olmaya devam etti:

"Bizim sınıf seninle birlikte şimdi toplam on yedi kişi oldu. Türk olarak beş kişi olduk. Bizim dışımızdaki diğer üç arkadaş kadındır. Ara paydosunda öteki arkadaşları da görürsün." Selim biran

durdu, durmasıyla birlikte bakışlarında bir değişme oldu, gözlerini kıstı alnında kırışıklar oluştu. Hasan'ın bu ani değişimin nedenini düşünmesine fırsat kalmadan, Selim'in sorusu geldi:

"Evlilik yoluyla mı geldin sen?"

"Hayır, değil"

"Nasıl oturum aldın peki?"

"Ben politik oturum aldım"

"Nasıl politik oturum yani?"

"Politik göçmen senin anlayacağın"

Gülümseyerek:

"Boş ver, sonuçta hepimiz buradayız. Ne yolla olursa olsun hepimiz Türkiye'den geldik. Ne de olsa kendi insanın kendi memleketinden birisinin olması bir başka oluyor. Birbirimizi daha önce hiç görmemiş olsak da çok tanıdık gelir" dedi Selim.

Her ne kadar belli ettirmek istemese de Selimin gülümseyişinin zoraki bir tebessüm olduğunu çıkardı Hasan.

"Evet, öğle" dedi. Biraz zorlanarak çıktı sözcükler dudaklarının arasından. "Sen nasıl geldin" diye soracaktı ki, Selim aklından geçenleri okumuş gibi yanıtladı:

"Ben evlilik yoluyla geldim. Benim hanım Türk ama buranın vatandaşı. Burada büyümüş. Burada düzgün bir işte çalıştığı için gelmem kolay oldu."

Türk kelimesini söylerken, daha bir vurgulu telaffuz etti. Selim'in vurgusu anında Hasan'ın kafasında soru işaretlerine dönüştü. "Bu vurgunun nedeni ne şimdi? Kimliğini koruma refleksi. Başka nedenleri mi var? Bakalım, ileride öğreniriz"

"Ne kaynatıyorsunuz?" sorusuyla, ikisi de irkildi, aynı yöne baktı. Ses Selim'in sağ tarafından gelmişti. Sarışın, çakır gözlü genç kadının sesiydi. Hasan şaşırdı. Kadının sesini ve sözlerini duymadan önce kadını görseydi, kesinlikle bu ülkeden biri olduğunu tahmin ederdi. Selim yanıtladı:

"Senden izin almadan, sensiz kaynatıyoruz."Ağdalıydı. Yanıtından kadınla samimi oldukları hemen anlaşıldı. Hasan'ı tanıştırdı. "Tamara bu arkadaş yeni geldi adı Hasan"

"Hoş geldin abi," dedi Tamara.

"Hoş bulduk."

"Sohbete sende katıl diyeceğim ama zaten katılacaksın. Konuşmadan duramazsın"

"Kimi bulsan, beni şikâyet ediyorsun sende," dedi Tamara.

"Şikâyet etmiyorum ki, yapını söylüyorum."

"Kıskanıyorsun biliyorum."

"Seni mi? Allah korusun!"

Çekişmeye dönüştürdükleri söz düellosunda Hasan'ı unuttular. İnceden imalarla bir birlerine dokunduruyorlardı. Espri miydi yoksa çekişmelerinin başka bir nedeni var mıydı? Hasan ayırt edemedi. Dikkatini başka bir şey çekti. Tamara'nın aksanı farklıydı. Türkçeyi yabancı bir aksanla konuşuyordu. Hasan konuşmaların arasına girmeycrek Tamara'yı izledi. İkilinin söz düellosuna zilin sesi son verdi. On beş dakikalık bir teneffüs ziliydi. Sınıflardan çıkanlar, birbirlerini ite kaka kantine koşuşturdu. Masa kapma yarışı vardı aralarında. Dışarısı yağmurluydu. Sabah okula geldiğinde açık olan hava gitmiş, karla karışık yağmur gelmişti. Sigara içmek isteyen birkaç kişi dışında zorunlu olarak herkes kantinde kalacaktı. Masa kapma yarışında Tamara daha atak davranmış, herkesten önce koşarak bir masa tutmuştu. Kendi oturduğu sandalyenin dışında, aynı anda masanın etrafındaki birkaç sandalyeyi de tutarak gülümsüyordu. "Nasıl başardım ama siz erkekler bile benimle baş edemezsiniz" dercesine bir gülümsemeydi. Sözlü olarak da ifade etti;

"Ben olmasam boş masa, sandalye zor bulurdunuz ?"

"Görevin senin" dedi Selim.

"Hadi uzatma da sende Kofileri al bari" (Otomatlardan alınan neskafeye kısaca Kofi denirdi). Otururken türbanlı genç bir kadın

geldi yanlarına. Selim Kofileri almaya gitti, Tamara, genç kadına Hasan'ı tanıştırdı:

"Hülya bu arkadaş yeni geldi, Hasan"

Biraz utangaç biçimde elini uzattı Hülya, "hoş geldiniz, memnun oldum"

"Ben de"

"Şimdi beş kişi olduk" dedi Tamara, sevinmişti. Hülya'ya sordu, "sahi Ayşe nerede?"

"Bu gün gelmedi. Ben telefonla görüştüm. Görümcesi doğum yapmış."

Selim kofileri getirdi. Masanın üzerine koydu. Söyleniyor, şikâyet ediyordu Selim.

"Kofileri de hep ben alıyorum. Bir günde siz alın Allah aşkına. Hani parasında değiliz de..."

"Hadi, hadi biliriz seni. Bir şey yaptın burnumuzdan getirme"

"Bak Tamara, yarın sen alacaksın."

"Masayı sen tut o zaman ben alırım söz"

Kofilerini yudumlarken dudak seslerinin dışında bir sessizlik oldu masada. Hasan etrafa bakındı. Masaların her biri ayrı bir ülke, ayrı bir coğrafyaydı sanki. Farklı dilden sesler yükseliyordu masaların her birinden. Belli ki aynı coğrafyadan gelenler aynı masaların etrafına toplanmışlardı. Masa sayısının çokluğu kadar farklı ülke ve coğrafyanın da bu kantinde buluştuğunu söylemek yanlış olmazdı. Bunca coğrafyadan çok sayıda insan başka bir ülkenin dil okulundaydı. O dili öğreneceklerdi, o dili öğrenme zorunluluğuydu ortak yanları. Oturdukları masalarda kendi dillerinde şakalaşıp, gülüşerek yüksek sesle konuşsalar da, yeni bir dili öğrenmeleri, buradaki yeni yaşamlarında belirleyici olacak, kaderlerini etkileyecekti. Öğrenmek zorundaydılar. Çok sayıda masa siyah tenli insanlar tarafından tutulmuştu. Onların sohbetlerinden yükselen sesler de kantini esir almıştı.

"Bu Afrikalılar hep böyle, her yerde gürültü yapıyorlar" dedi Tamara,

"Pek neşeliler" dedi Hülya, kısık bir sesle.

"Sadece Afrikalılar değil ki, Maroklar da öyle" dedi Selim, konuşurken başka bir masaya bakıyordu. Üçü de Selim'in baktığı masaya baktı.

"Onların bu gün pek sesleri çıkmıyor" dedi Tamara.

Baktıkları masada iki tane türbanlı kadın vardı. Yüzleri Hasan'ların masaya dönüktü. Beyaz tenli ve gençti kadınlar. Marok denilirdi Fas'tan gelen insanlara. Siyah türban örtüyordu Faslı kadınlar.

"Maroklar dili bizden daha çabuk öğreniyor" dedi Tamara,

"Çoğunda tepkisel bir yapı var. Bizim işyerindeki bazı Maroklar da öyle. Aynı bizim Tamara gibiler"

"Gene başlama. Konu ben miyim şimdi!"

"Afrikalılar da hızlı öğreniyor" dedi Hülya,

"Gene de Marokların üzerine yok diyebilirim. Adamların okuryazarlıkları da yok, şakır, şakır konuşuyorlar, sokakta öğreniyorlar."

Donk sesi kantin sohbetine mola verdi teneffüsü bitirdi. Hasan'a bakarak "şimdi yukarıya çıkacağız" dedi Selim. Başını sallayarak arkasından takip etti Hasan. Geçerken ellerindeki boş plastik bardaklarını çöp kutusuna attılar. Kırk metre karelik bir alanı vardı sınıfın. Ders sıraları yarım daire biçiminde dizilmiş, sınıfın ortası boş bırakılmıştı. Sıraların karşısında öğretmenin masası, yanı başında yazı tahtası yer alıyordu. Ders sıraları, normal okullarda görülen sıralardan değildi, uzun masalardı. Her öğrenci içinde bir sandalye vardı. Tamara, Hülya, Selim, Hasan dördü de sandalyelerini çekip aynı masanın arkasında yan yana birbirlerine yakın oturdular. Kantindeki gibi sınıfta da aynı renklerin sandalyeleri birlerine yakın dizildi. Oturuş gürültüsü ve sandalye sesle-

rinin ortasında hoca sınıfa girdi. Sabah gördüğü hocaydı. Selim, Hasan'ın kulağına eğilerek fısıldadı:

"Adı Dan bu hocanın"

"Biliyorum" dedi Hasan.

"Ne fısıldıyorsunuz" diyerek sesli sordu Tamara. Hoca içeri girince sınıfta sessizlik olduğundan, herkesin dikkatini çekti Tamara'nın sesi. Sağ elinin işaret parmağını dudaklarına götürüp, sus işareti yaparak, "Tamara alstublief" dedi hoca.

"Bak gene ikaz edildin" dedi Selim sessizce.

Tamara'nın ilk ikaz edilişi değildi anlaşılan. Son da olmayacaktı. Tamara'nın sıkça ikaz aldığını görecekti Hasan. Hocalar, öğrencilerin sınıfta farklı bir dilde konuşmalarını istemiyordu. Tamara, Türkçe konuşuyor, konuşmak için inat ediyordu. Derslerde, öğrencilerin kendi ana dilinde konuşmama kuralını takmıyordu. Kural, bir yasaktan çok kolaylık olsun diye konulmuştu. Yeni bir dilin kolayca öğrenilmesi için bu kural doğru bir yöntem olarak görülmüştü. Kuralın ikaz dışında bir cezai yaptırımı yoktu. Daha ders başlamadan Tamara ilk ikazını aldı. Arkasından da maroklar geldi. Ders süresince de ikazlar tekrarlandı. Türkçe konuşmakta ısrar ediyordu Tamara. Bir inatlaşma içindeydi. Tamara, Türkiye'den gelmemişti. Rusya'da yaşayan Türk ailenin çocuğuydu. Burada bir Türk'le evlenmişti. Daha sonraki günler kendi aralarındaki sohbetlerde "Rusça da konuşabilirim ama sizinle Türkçe konuşuyorum" diyecekti Tamara.

Ellerini ovuşturdu, "okey" dedi hoca, "boek open" (kitaplar açılsın) Öğrenciler kitaplarını açtılar. Kitabı olmadığından ne yapacağını bilemedi Hasan. Kitabı yaklaştırıp "benimkine bak" dedi Selim. Hoca da Selim'in kitabını işaret etti. "Nieuwe Buren 1" yazıyordu kitabın kapağında. Hacimli ve kalıncaydı. Birkaç sayfa çevirdi, les 2 (ders 2)'yi açtı Selim. Bilgisayar ekranında gördüğü resimler ve yazılar vardı kitapta. Ders başladı. Kitaptan bir cümle

okudu hoca, arkasından tüm sınıfa hep birlikte tekrarlattı. Başka bir cümle daha okudu, tekrarlattı. Okudu, konuştu, tekrarlattı. Koro halinde tekrarlattı. Kelimelerin seslerini, telaffuzunu kulaklara dolduruyordu. Okunuşlarını, ifade edilişlerini, dakikalarca tekrarladı hoca. Tek koro oldu on altı insan. Farklı aksanlarda çıkan seslerin korosu, çok sesli müzik gibi çınlıyordu kulaklarda. Sınıftakilerin kendilerini de güldürdü. Belli ki ilkokul talebeleri olarak görüyorlardı kendilerini. Öğrenciydiler. En küçükleri yirmili yaşlarda olan insanlara sesleri öğretiyordu hoca. Hasan çok gülmedi. Onlardan biri olmaya, onlara yetişmeye, koronun ahengini bozmamaya çalıştı.

Öğrenciler kitaplarla birlikte defterlerini de açmıştı. Hülya defterinin orta sayfasından iki yaprak koparıp Hasan'a verdi. Dakikalar sonra "tamam" dercesine eliyle yeterlilik işareti yaptı hoca. Koro sustu, sessizlik oluştu. Koronun sesinin yankıları asılı kaldı sınıfın sessizliğinde. Hoca masasına otururken öğrenciler de başlarını kitaplarına çevirdiler. Selim, Hülya, Tamara Türkçe-Flamanca sözlükten, kitaptaki bazı kelimelerin karşılığını bulup, defterlerine yazdılar. Öteki öğrenciler yeni öğrendikleri kelimelerin karşılığını kendi ana dillerinin sözlüklerinden araştırdılar. On beş dakikalık bir süreden sonra hoca yerinden kalktı, bu defa öğrencilere ayrı ayrı cümleleri tek tek okutmaya başladı. Hasan, hocanın yöntemini anlamıştı. "Tümden gelim" yöntemi uyguluyordu. Her ders için ayrı bir konu vardı kitapta. Bir hikâye de denilebilirdi. Resimlerle de desteklenen konu önce okunup telaffuz ediliyor sonra da cümle içindeki yeni ve bilinmeyen kelimeler ya sözlüklerden ya da hocanın işaretli anlatımıyla ezberlenip öğreniliyordu. Kitaplardaki konuların aynısı bilgisayarda görüntülü olarak vardı. Her dersin sonunda konuya ait sorular üzerine test yapılırdı. Testleri hocalar yaptırdığı gibi öğrencilerin kendisi de yapardı. Testlerin sonuçları öğrenme derecesini gösterirdi. Saat on iki otuzu gösterdiğinde paydos zili çaldı. Bir buçuk saat ders yapmışlardı.

Günlük ders programı bitmişti. Bilgisayar destekli serbest çalışmayla birlikte günlük ders programı toplam üç saatti.

Hoca, "bir saniye bekle" anlamında "momenti" dedi Hasan'a. Selim'de Hasan'la birlikte bekledi. Hoca kapısında 'verboden' (girmek yasaktır) yazısı olan bir odaya girdi. Girmesiyle de çıkması bir oldu, elinde kitaplarla döndü. Hasan'a uzattı.

"Dank u wel" dedi Hasan,

"Tot Ziens" (görüşürüz) diyerek, yanlarından ayrıldı hoca.

"Ben bisikletle gidiyorum" dedi Selim, birlikte okulun dışına çıkarlarken.

"Ben otobüsle gideceğim"

"Biliyorsun, yarın okul yok"

"Bilmiyordum. Neden yok?"

"Yarın Cuma. Haftanın üç günü var okul. Hafta sonlarının dışında, Cuma günü de tatil. Diğer günler de bugün olduğu gibi ilk ders bilgisayar, sonra hocayla birlikte çalışma. Bir, bir buçuk ay sonra da büyük test yapacaklar sanırım."

Konuşurken bir ayağı bisikletinin pedalındaydı Selim'in. Bisikletler için, okulun hemen önünde bisiklet parkı bulunuyordu. Bisikletine atladı:

"Allah ısmarladık abi. Pazartesi görüşürüz."

Hasan birkaç saniye bekledi, arkasına dönüp okul binasına baktı. Bina Hasan için henüz çok uzaklarda görünür gibiydi. Uzaklarda görünür gibi olsa da soğuk değildi. Elindeki kitaplara baktı, koltuğunun altına sıkıştırdı. Tebessüm etti, otobüs durağına yürüdü. Tamara'yla, Hülya'nın okuldan nasıl ayrıldıklarını göremedi. Olasıdır ki, Selim'le birlikte hoca'yı beklerken, çıkıp gitmişlerdi. Otobüs durağına yürürken, kafasının içi yoğundu. Okulun ilk gününde yaşadıkları hafızasının sınırlarını zorluyordu. Bilgisayar ekranında gördükleri, bilmediği kelimeler, hocanın sesi, koro halinde defalarca tekrarladığı sesler, sözcükler dağınıktı. Başında bir ağrı

belirdi, içine korku düştü. Korkuyla ürpertti, titredi "Yeterince öğrenebilecek miyim? Belirlenen niveau'yu alabilecek miyim?" Bulut yüklü, basık ve kapalı havayla birleşen sorular daraltti. "Kaçsam, hem de arkama bakmadan kaçsam ne güzel olur. İyi de nereye kaçabilirim ki. En iyisi derneğe gidip, Murat'la sohbet etmek, belki onun ilk günleri de benim gibi olmuştur. İlk gün böyle dert edinirsek okuldan soğuruz vallaha. Açlıktan midem de kazınıyor." Hasan durakta kendisiyle konuşurken çok beklemedi. İlk gelen otobüse atladı, ön taraflarda boş bulduğu koltuğa oturdu. Otobüs yol aldıkça, kafasının içi boşaldı. Az önce kendisini daraltanların bir kısmı arkada kaldı, ferahladı, açlığını daha çok hissetti. "Derneğe gitmeden bir şeyler atıştırırım." Etraftakilerin kendisine yönelen bakışlarıyla ayırımına vardı, sözcükler sesli çıkmıştı. Oturduğu koltukta bir yandan da dün gecenin uykusuzluğu gelip üzerine çöktü, uyku bastırdı. Eve gidip, uyumayı geçirdi içinden. Anında da sildi. "Derneğe gideyim" dedi. Gözlerini ovdu, kirpiklerini kırpıştırdı, koltukta toparlandı, kendini sıktı, uyku teslim alamadı.

Derneğe yaya gidecekti. Otobüsten indikten sonra derneğe gitmeden gidiş yolunun paralelindeki büyük caddenin köşesinde, "İtalyancı pizza" yazan büfeden, salamlı sandviç aldı. Kitapları koltuğunun altında sıkıştırdı, iki eliyle tuttuğu sandviçi ısırarak yürüdü. Gökyüzü iyiden iyiye kapanmıştı. Ha yağdı ha yağacaktı. Diğer günlerden daha soğuktu. Caddeler, sokaklar boşalmıştı. İnsanlar buharlı camların arkasına çekilmişlerdi. Yalnızca onlar, conkiler ortalıkta dolaşıyordu. Gökyüzünden dökülenleri onlar karşılayacaktı. Şehir merkezinde ilk defa bu kadar çok conki görüyordu. Neredeyse her adımda birkaç tanesiyle karşılaştı. Şehir boşaldığından onların çokluğu görünür olmuştu. Pazar günleri şehir el değiştirirdi. Bütün büyük şehirlerin ortak yanıydı. Normal günlerde şehrin sahibi olan kalabalıklar çekilince şehrin terkleri caddeleri, sokakları sahiplenirdi. Hasan birkaç tanesinin selamına karşılık verdi. Kendisine selam veren conkilerin, hemen hepsi

"hello cigerti" diyerek sigara istedi. Biri kadın iki kişiye sigara verdi. Ret ettikleri de ikinci defa ısrarcı olmadılar. Conkiler adımlarını yavaşlatsa da, Hasan'ın adımları hızlıydı. Soğukla yarış içindeydi. Sandviçini hızlı hızlı yedi. Adımlarını hızlı hızlı attı. Derneğin kapısına ulaştığında sandviçi bitirdi. Cebinden çıkardığı kâğıt mendille ağzını temizledi, koltuğunun altında sıkıca tuttuğu kitapları eline aldı, birkaç dakika durdu soluklandı, içeri girdi. İçerisinin havası yüzüne çarptı, acıttı.

Murat dernekteydi. Yanında bir kişi vardı. Dış kapıya yakın bir masada karşılıklı oturmuşlardı. Kapı açılınca ikisinin aynı anda bakışları Hasan'a doğru çevrildi.

"Selam" dedi Hasan.

Murat "selam aga" diyerek, sesli yanıt verirken, yanındaki başıyla Hasan'ın selamını aldı Donuk bir ifade vardı yüzünde.

"Dernek başkanımız, Mustafa" dedi Murat.

Hasan hakkında az çok bilgiye sahip olduğu dernek başkanını yüzünü daha yeni görüyordu. Elini uzattı: "merhaba tanıştığımıza memnun oldum" dedi. Dernek başkanı aynı donuk ifadeyle zoraki, Hasan'ın elini sıktı "ben de memnun oldum" dedi, anında bakışlarını önüne aldı.

Eski bir öğretmendi dernek başkanı. Ana dil öğretmeni. Aslında hala öğretmendi ama öğretmenlik yapmıyordu. Maaş alırdı sadece. Hastalık hakkından yararlanıyordu. Bu ülkede hastalık hakkından yararlananların sayısı çoktu. Hakkın kullanımı fazlasıyla istismara açıktı. Yetkililerin üzerinde çokça tartıştıkları konulardan biriydi. Bir sorun olarak görüyorlardı. Hastalık hakkından yararlanmak basitti. Bir kişinin hastalık hakkından yararlanması için ev doktorunun ya da işyeri doktorunun "iş göremez" raporu vermesi yeterliydi. Hastalığın ağırlığı da önemli değildi. Örneğin "psikolojik sorunlarım var çalışamayacağım" diyen birisi de rapor alabilirdi. "İş göremez" durumunda, hasta kalanlar, normal aylık ödeneklerinin yüzde yetmişini alırlardı.

"Otursana aga" dedi Murat.

Hasan dernek başkanının davranışına bozulmuştu, bir an oturmak istemedi. Montunu çıkarmadan, Murat'ın teklifi üzerine her an kalkacakmış gibi sandalyeye ilişti. Kitaplarını dizinin üzerine aldı. Hasan sandalyeye iliştikten birkaç dakika sonra, "ben kalkıyorum" dedi dernek başkanı, söylemesiyle de kalkması bir oldu. Aynı soğuk ifadeyle, uzun siyah paltosunu giydi, masadakilerin yüzüne bakmadan, "hoşça kalın" diyerek, kapıya yöneldi. Arkasından kapı kapanınca, "bu da böyle birisi" dedi Murat, "herkese karşı aynı."

Hasan rahatlamıştı, kitapları yanındaki sandalyenin üzerine koydu, montunu çıkardı, daha bir rahat oturdu. Murat devam etti: "Seninc ilgili konuştum. Bizim beheerderler toplantısında konuyu bizim Marok direktörle açtım. Kuruma alabileceklerini söyledi. Aldıklarında merkezde çalışacaksın. Ancak henüz değil, okulu bitirdiğinde başlayabilirsin, tabi dili iyice sökmen şart."

"Ben de bu gün okula başladım zaten"

"Doğru ya, bu gün okula başlayacaktın. Hayırlı olsun."

"Hoca kitapları da verdi." Sandalyenin üzerinden aldı Murat'a uzattı.

Murat kitapları alıp şöyle bir karıştırdı. "Bizim okuduklarımızdan değişik bunlar. Gramer kitapları da ayrı." Kitapları elinden bıraktı, "nasıl geçti ilk günün?"

"Gözüm biraz korktu ama pek yabancılık yaşamadım desem yalan olmaz. Türkiye'den gelen insanlarla tanıştım. Onlar yardımcı oldular. Neredeyse her yerde, sınıfta, teneffüs arasında, birlikte oturup, kalktık."

Murat gülümsedi:

"Hiç değişmemiş. Bizim dönemimizde de aynıydı. Bizde aynı ülkeden gelen insanlar uzun süre birbirimize sokulmuştuk. Sürü gibi birlikte hareket ediyorduk. Hala da öyle, hiç tanımadığın, o

güne kadar görmediğin birisi, sırf aynı ülkeden olduğun, aynı dili konuştuğun için sana o kadar yakın, o kadar tanıdık geliyor ki. Tek neden bu mu? Bu da belli değil. Tanıdık gördüğün, birlikte olduğun insanların düşüncesi ne? İnancı ne? Düşünsen, bilsen bile yapacağın bir şey yok. Gerçi zamanla uzaklaşıp, ilişkini kesiyorsun. Normal koşullarda ya da ülkende olsa hiç bir arada olamayacağın insanlarla gene de bir süre burada aynı masayı paylaşıyorsun. Böyle yapan yalnız bizler değildik. Başka coğrafyalardan, başka ülkelerden gelen insanlarda benzer durumda olurlardı."

"Daha ilk gün benim de dikkatimi çekti. Dediğin gibi aynı coğrafyadan gelenler, hem derste, hem teneffüslerde birlikte oturuyorlar."

"İlk günler sana zor gelse de aldırma. İlk günler ben de algılayamamıştım. Kısa sürede alışıyor insan. Öğrenmeye başladıkça zevk alıyorsun zaten."

"Doğrusu biraz daralmadım desem yalan olur. Ama geçici olacak sanırım. Öğrenmek için kendimi vereceğim, başka çaresi yok."

"Ha dediğim gibi, seni kurumun merkezine almak için not ettiler. Dili de söktün mü orada yükselme şansın çok kolay olur. Konumun yeterli. Senin zorluğun dil."

"Sevindim. Bakarız" dedi Hasan. Sesi cılız çıktı. İçinden geçirdi. "Beni burada kalıcı düşünüyor."

"İstersen yolda konuşalım. Benim kütüphaneye gitmem gerekiyor. Çocuklar için kitap alacağım" dedi Murat. Sözleriyle birlikte ayağa kalkarak paltosunu giydi. "Birlikte gidelim istersen sen de dolaşmış öğrenmiş olursun."

"Tamam geleyim."

"Kitaplarını yanına al, buraya geri dönmeyiz."

Murat dernekten çıkmadan önce yine aynı şeyi yaptı, etrafı kontrol etti. Televizyonun ve su ısıtıcısının fişini çekti. Derneğin dış kapısını kilitledikten sonra iki defa ittirdi. Bir yandan da söy-

lendi "Küçük bir delik görmesinler. Su sızar gibi içeri sızarlar, geldiğimizde bir bakarız ki, içeride ne var ne yok yerinde yel esiyor."

Dışarı çıktıkları anda ikisi de üşüdü, titredi, ellerini ceplerine sokarak, kendilerine çekildiler. Hasan yürürken, koltuğunun altındaki kitapları tutmakta zorlandı. Karla karışık yağmur serpiştiriyordu.

"Bu kış'ta soğuk geçiyor diyeceğim ama henüz kanallar buz tutmadı" dedi Murat. "Kar da eskisi gibi çok yağmadı."

Hasan, yanından geçtikleri kanalı gösterdi, "bu kanal da buz tutuyor mu?"

"Benim geldiğim yıllar da tutmuştu. İnsanlar üzerinde kayıp, buz pateni yaparlardı."

"Bu soğuklar, biraz daha artarsa buz tutabilir" dedi Hasan.

"Sanmıyorum artık geçti. Ama burası soğuk ülke, senin geldiğin yer sıcak, orada mevsimler de belli. Burada mevsimler ayırt edilmiyor. İlkbaharla son baharın ayırımını, bir ağaçların yaprak dökümünden, takvim yapraklarından çıkarıyoruz."

Montunun iç cebindeki telefonun sesi titretti. Çıkarırken koltuğunun altındaki kitapları düşürdü.

"Panikleme aga, dağıttın her şeyi"

Telefonu çıkardıktan sonra, kulağına tutmadan ekrana baktı. Arayan numara ekrana düşmemişti. Bilinmeyen numaralar Hasan'ı daha çok heyecanlandırırdı. Gül aradığında çoğunlukla bilinmeyen numara düşerdi ekrana. Bilinmeyen numara yeni bir heyecanla titreyişini artırdı. Anlık heyecan, ses tonuna yansıdı:

"Alo, alo buyurun" dedi,

Arayan Ali'ydi, "hayrola sesinde bir gariplik var, bir şey mi oldu?"

"Yoldayım, yürüyordum, bir şey yok"

"İyi o zaman. Ne diyeceğim sana. Daha önce kampanya olacak

demiştim ya, kampanyanın mitingi önümüzdeki günlerde kesinleşecek, şimdiden haberin olsun."

"Miting oluyor yani, çok iyi. Tamam, ben kendimi ayarlarım."

"Diğer arkadaşlara da şimdiden haber veriyorum. Özellikle şehir dışındakilere kendilerini ayarlamaları için çok önceden haber veriyorum ki, mazeret bulmasınlar."

"İyi yapıyorsun."

"Dedim ya buradakilere önceden haber vermesen bahane bulurlar. Neyse sonra görüşürüz yoldaş."

"Görüşürüz."

Murat, konuşmalara kulak misafiri olmuştu. Hasan telefonu kapattıktan sonra sordu;

"Hangi mitinge katılacaksınız?"

"Filistin'le dayanışma mitingi yapılacakmış."

"Doğru, bizim buradaki anarşistlerde hazırlık yapıyorlar. Derneğe de geldiler. Tabi dernek yönetiminin artık bu işlerle pek ilgisi yok."

"Anarşistler etkinler mi burada?"

"Azınlıklar ama etkinler. Onların her gösterilerinde, her eylemlerinde dört beş misli polis seferber olur. Atlı polisler, kalkanlılar, panzerler, bir görsen. Savaş hazırlığı gibi önlem alırlar."

"Onlarla birlikte olacağız o zaman"

"Miting seni canlandırdı bakıyorum. Gözlerinin içi ışıldadı aga,"

Gerçekten canlandığını, omuzlarının dikleştiğini hissetti Hasan.

"Ali'nin verdiği habere sevindim."

"Oldu olacak, sevindirici bir haberde ben vereyim. Kaç zamandır düşünüyordum. Üç ayda bir çıkardığımız dergiyi gördün. Gerçi birkaç aydır çıkmıyor. Geçen gün yeni sayısının hazırlığını

hızlandırma kararı aldık. Senin de yazı vermeni istiyorum. Türkçe yazabilirsin. Başka dillerde çok sayıda yazı olacak.

Okula başladığı bu ilk gün, heyecanlar üst üste gelmişti. Sevindi. Murat'ın teklifi sevinmenin ötesinde, düşünmediği ve ummadığı bir teklifti. Net bir yanıt veremedi:

"İyi olur mu ki? Ne yazacağım?"

"Yazdıktan sonra niye olmasın ki? İstediğin konu da yazabilirsin. Ülkedeki koşulardan izlenimler yazarsın. Cezaevleri, savaş, Kürtlerin durumu, buradaki insanların dikkatlerini çekecek o kadar konu var ki,"

"Düşünürüm."

Konuşurken kütüphanenin kapısına gelmişlerdi. "Geemente Bibliothek" (belediye kütüphanesi) yazıyordu giriş kapısında. Şehrin tam merkezinde kanal kenarında üç katlı bir binaydı. Kütüphane binasının birkaç adım ilerisindeki taş köprüden geçerek, Dom kilisesine gidilirdi. Bütün şehre tepeden bakan Dom kilisesinin, her şeyi kontrolünde tutan heybetli bir duruşu vardı. Dinsel inancı betimleyen Roma mimarisinin izlerini taşıyan yapısı, sivri bir ok gibi gökyüzüne yükselen sekiz katedral kulesi ve yedi yüz elli yıllık bir tarihi olan Dom kilisesi şehrin her tarafından görülürdü. Tunç ve bakır karışımı kocaman çanın sesiyle de Dom Kilisesi şehre hâkimdi. Oya gibi nakışlanmış yüz metre yüksekliğindeki kuleleriyle gökyüzüne hâkim olmanın uğraşındaydı.

Kütüphanenin giriş kapısından içeri girdiklerinde danışma karşıladı. Danışmadakiler girip çıkanlarla ilgili değildi. Danışma masanın arkasındaki iki genç kadın, yalnızca bilgisayar ekranıyla meşgullerdi. Ancak kendilerine bir şeyler sorulduğunda başlarını kaldırıyorlardı. Girişin solundaki duvara monte edilen duyuru panosuna çok sayıda küçük notlar iliştirilmişti. Ev arkadaşı arayanlar, bilgisayarını satmak isteyenler, köpeğini kaybedenler ilanlarını asmışlardı. Panonun hemen altında bedava dağıtılan gazetelerin olduğu iki kutudan birinde bedava dağıtılan günlük bir haber

gazetesi, ötekinde de ev bürosunun ilan gazeteleri vardı. Girişe yerleştirilen kontrol cihazı çaktırmadan ve kimseyi rahatsız etmeden dikkatlice görevini yapıyordu. Birkaç adım ilerledikten sonra, yukarıya çıkan merdivenlerin ve asansörlerin karşısındaki raflarda ise çok sayıda eski kitaplar sergilenmişti. Bedava denecek kadar düşük bir fiyat yazılmıştı kitapların etiketlerine. Girişten itibaren kütüphanenin içinde bir sessizliğin hüküm sürdüğü hemen kendini belli ettiriyordu. Öyle ki, kütüphaneye giren çıkanlar ayak seslerine bile dikkat ediyorlardı. Murat önde Hasan arkada, şöyle bir göz atıp, yukarıya çıkan tahta merdivenlere yöneldiler. Merdivenin bitişiğindeki ikinci katın kapısından içeriye iki adım atılınca sol tarafta çay ve kahve gibi sıcak soğuk içeceklerle, bisküvi, çikolata türü yiyeceklerin satıldığı bir büfe misafirlerin hizmetindeydi. Büfenin tam karşısında alanı pekte az olmayan bir yere daire biçiminde bilgisayar ağı yerleştirilmişti. Sağ tarafta ise iç içe ve yan yana kitap dolu raflar sıralanmıştı. Dışarıya bakan cam kenarı ise boydan boya masa ve sandalyelere aitti. Masaların duvara bakan tarafında yerden duvara kadar raflara dergi ve gazeteler istiflenmişti. Hasan bir bakışta içeride dört ila altı kişilik yedi masa saydı. Her masanın yanındaki tel raflara farklı dillerde yayınlanan günlük gazeteler konmuştu. Bilgisayarların başında ve masalarda oturan insanlar nefeslerini tutmuşçasına sessizlerdi. Kadın erkek çok sayıda insan, kimi gazete okuyor, kimi bilgisayar ekranında bir şeyler arıyordu. Tüm bunlardan önce özellikle ikinci katın girişinden itibaren bir koku karşılıyordu içeri girenleri. Renkleri değişmiş ve silikleşmiş yazıların, sararan yaprakların yitip gitmeden ciltlenen kitapların kokusuydu. Bütün kütüphanelerin ortak kokusuydu. Rahatsız etmezdi. En güzel kokulardandı. Raflara dizilmiş kitap sayfalarının arasından çıkıp gelen bir kokuydu. Hasan çok severdi. Tarihe benzetirdi. Koku tarihi çağrıştırdı. Yaşanmışlıkları. Şehri dolaştıkça, dar sokaklarının havasını soluyup tanıdıkça Hasan bu şehri de tarihe benzetti.

"Sen istersen şuradaki Türkçe gazetelere bak" dedi Murat. Zor duyulacak kadar kısık bir ses tonuyla söyledi. "Ben arka taraflara bakacağım."

"Günlük gazeteler, her gün düzenli geliyor mu?"

"Bazıları bir gün gecikmeli geliyor. Yalnız kapıda dikkat ettiysen kütüphane sabah saat on birden önce açılmıyor"

Murat arka tarafa geçince Hasan sessizce Türkçe gazetelerden birini alıp, oturdu. Türkçe gazete okuyan birisi daha vardı, oturduğu masada. İlgilenmedi adam. Bu ülkeye geldiğinden beri, burada uydu üzerinden yayın yaban Türkçe televizyon kanallarından izlemişti haberleri. Şimdi ilk defa yazılı basından okuyacaktı. Hiçte unutmadığı ve yabancısı olmadığı haberler yerleşmişti gazetenin ön sayfasında. "Başkentin en büyük meydanında memurlara cop" manşetinin yanında, kavgalar, direnişler, çatışmalar ve dağlarda öldürülen insanlar gazetenin ön sayfa haberleriydi. Hasan gazetenin sayfalarını çevirip haberlerin devamını okudukça yazılar uzaklaşıp yakınlaştı. Kendisinden binlerce kilometre mesafede yaşandığı kadar uzak, midesine vuracak, içini sızlatacak kadar yakın oldu. Bildiği tanıdığı insanlar da vardı coplananların arasında. Elindeki gazeteyi bıraktı, masanın üzerindeki öteki gazetelere bakamadı. Bir sandalye kayarak cama doğru yanaştı, gözlerini dışarıya çevirdi. Bulutların arasından çırpınan Güneş'in ışıkları tunç bakır işlemelerinin üzerine düşmüştü, parlıyordu. Kanalın her iki yakasını birleştiren taş köprüler, üzerinden geçip giden insanlara sessizce geçit veriyordu. Hiç acele etmeden aheste, aheste bir yürüyüşü vardı insanların.

Hasan baktı. Kilise'ye, taş köprüye, insanlara, Güneş'le bulutların mücadelesine, hiçbir yöne akmıyormuş gibi duran kanalın boz bulanık suyuna baktı. Kanalın her iki yakasında yer alan restoranların önündeki masaların üzerine kapaklanmış sandalyelere baktı. Kütüphanenin camından görüldüğü kadarıyla seyretti. Midesine oturan, içinde ılık, ılık akan acıyla seyretti. Oradan uzaklara

uzandı bakışları, haberlerin geçtiği coğrafyaya, ülkesine. Bir karmaşa olarak canlandı ülkesi. Sürekli hareket halinde olan bir cisim, döngü halinde bir daire, içinde devinen insanlar, koşuşturmalar. Menziline ulaşmayan bir maraton olarak canlandı ülkesi. Buraya, bu ülkeye benzemiyordu hiç. Devinimi yoktu burasının, dinginliğini yitirmişti. Huzur evi gibiydi sanki. Kendi benzetmesiyle, düşüncesinden geçirdi "huzur içinde ölmek için miydi burası?" "Burada her şeyden uzak huzur içinde mi sonlanacak yaşam." Bir başka kasıldı midesi. Derin nefes aldı.

Murat'ın sorusuyla başını çevirdi, "tamam mı aga?" Yanı başında ayakta duruyordu Murat, "Gidebilir miyiz? Ben gazetelere bakmayacağım, geç oldu."

"Bende bitirmiştim zaten"

"Hadi çıkalım."

Aşağıya indiklerinde; "bir dakika bekler misin" dedi Murat. Danışmaya yöneldi, cebinden bir kart çıkardı, elindeki kitaplarla birlikte danışmadaki genç kadına verdi. Kadın önce karta arkasından da kitaplara baktı. Hasan'ın duyamadığı bir şeyler söyledi kadın, Murat gülümsedi, kendisi de gülümseyerek, kitapların üzerini okudu, bilgisayara kaydetti. Kartı Murat'a geri verdi. Hasan'ın yanına geldiğinde açıklama yaptı:

"Ben kütüphaneye üyeyim. Üye olanların bazı hakları var. İndirimli kitap alabiliriz. Okuyup geri getirmek üzere ödünç kitap alabiliriz. Yalnız ödünç alınan kitaplar vaktinde geri teslim edilmezse, yaptırımı var. Şimdi şu elimdeki kitapları ödünç aldım. Danışma da üye kartıma baktı, kayıt altına aldı."

"İsteyen herkes üye olabilir mi?"

"Sende olabilirsin. Kimlik bilgilerin, ev adresin, birde banka numaranı vereceksin. Şimdi de yaptırabilirdik ama çalışanların paydos saati geldi, artık başka gün hallederiz."

"Olur."

İçerisinin sıcaklığından, dışarının soğuğuna çıkınca, elektriğe tutulmuşçasına ikisi de titredi. Kendilerine büzüşerek, konuşmadan bir süre yürüdüler. Sessizliği Murat'ın soruları bozdu.

"Ne yapmayı düşünüyorsun? Planın var mı?"

"Bilmem ki" dedi Hasan, hala gazete haberlerinin etkisindeydi, zoraki bir yanıt oldu : "eve giderin herhalde"

"Bende eve kaçayım. İstasyona gitmeden, ilerideki duraktan binerim."

"Ben istasyondaki durağa yürüyeceğim."

"Hadi aga görüşürüz. İyi akşamlar."

Hasan Murat'ın arkasından birkaç saniye arkasından baktı. Bir eli cebinde, bir eliyle çocuklarına götürdüğü kitapları taşıyordu Murat. Kendi koltuğunun altında ders kitapları vardı. Sabahleyin okulda hocanın bedelsiz olarak verdiği ve artık onun olan kitaplardı. Elleri montunun cebinde, biraz daha büzüştü, istasyona uzanan caddeye geçti. Az sonra akşamın karanlığına girecekti şehir. Giderek bulutla yüklenen gökyüzü de, karanlığı biraz daha erkene almıştı. Karla karışık atıştıran yağmur yerini sise bırakırken, ayaz şiddetini artırmıştı. İnsanlar soğuktan ve karanlıktan kaçarcasına caddelerde koşuşturuyordu. Otobüs durağına yürürken, eve gitmek gelmedi içinden. Nereye gideceği? Ne yapacağı konusunda bir alternatifi de yoktu. Yürüdü, durağa yaklaştıkça da eve gitmeme isteği daha bir arttı. Dün gece uyumamıştı, uykusu da vardı gene de eve gitmek istemedi. Üstüne üstlük sabaha iş yerine gitmek zorundaydı. Şehrin üzerine serilen karanlık, içini de kapladı. Daha çok sıkılacağını düşündü, otobüs durağına birkaç adım kala eve gitmekten tamamen vazgeçti. Durdu, ışıkların olduğu noktaya geçip, fırının bulunduğu caddeye çıktı. "Maho'ya gideyim" dedi. Verdiği kararın sevinci sıkıntıyla yer değiştirdi. Maho fırının üzerinde kalıyordu. Sesli söylendi "aklıma geldiği iyi oldu. Bu saatte uyanmıştır. Gündüz bir işi olmadıysa, bu saate kadar uyuyup, uykusunu almıştır." Adımlarını hızlandırdı.

Caddenin yaya kaldırımında yürüyen insanlara çarpa çarpa hızlı adımlarla ilerledi. Yanı başındaki bisiklet yolunda bir yarış vardı. Birbirini sollayıp geçerek bu defa ters yöne akıyordu bisiklet seli. Yaşlı kadının evini geçti, geçerken de şöyle bir baktı. Televizyonu açıktı, ancak koltuğu boştu, kedi de görünmüyordu. Fırının vitrinin hemen bitişiğindeki kapının önünde durdu. Fırının içine bakma fikri geçti bir an, vazgeçti. Yan tarafta açık durumdaki dış kapıdan adımlarını içeriye attı, merdivenlerden yukarı tırmandı. Merdivenlerin başında üç kapı çıktı. Maho bu odalardan birinde kalıyordu. Ancak hangi oda olduğunu çıkaramadı. Biraz bakındı. Bakınırken hatırladı "Doğru ya caddeye bakan odada kaldığını söylemişti" İki oda caddeye bakıyordu, birinde karar kıldı, kapıyı tıklattı. Bekletmeden kapı açıldı. Maho yatak kıyafetiyle kapıyı açtı. Uyku sersemliği vardı üzerinde. Maho'yla birlikte, ter ve hamur kokusu da karşıladı Hasan'ı. Gerinerek:

"Hoş gelmişsen Hasan usta. Hayırdır, seni beklemiyordum."

"Hoş bulduk, hadi bakalım kalk" dedi Hasan. "Bir gün misafir olacağımı söylemiştim sana. Unuttun mu?"

"Başım gözüm üstüne. Hoş gelmişsen, sefalar getirmişsen Hasan usta."

Maho yatağın üzerindeki yorganı şöyle bir düzeltti. Pek düzeltti de denemezdi ya, bir el alışkanlığıyla döşeğin üzerine yaydı. Çiçek desenli yorganın, rengi, beyaz mıydı, gri mi belli değildi. Ayırt edilmiyordu. Kullanılmadan önce beyaz renkliydi. Döşeğin koyu gri rengiyle uyumlu olmuştu. Yatağın karşısındaki köşede duran küçük sehpanın üstündeki otuz yedi ekran televizyon ve müzik setinin üzerinde toz örtü vardı. Yorganı düzelttikten sonra tekrar gerindi, bir adım ileride köşedeki lavaboda yüzünü yıkadı. Yıkama değil de yüzüne su serpiştirdi demek daha doğru olurdu. Sandalyenin üzerine attığı pantolonu ve kazağı üzerine geçirdi. İçinde kalın astarı olan yağmurluğa benzeyen montunu alırken konuştu:

"Hasan usta kusura bakma, seni burada misafir edemeyeceğim. Aşağıya ineceğiz."

"Bir şey yapmana gerek yok, burada sohbet edebiliriz"

"Oldu mu şimdi Hasan usta? Ayda yılda bir misafirim gelmiş, burada ağırlanır mı? Yemek yiyeceğiz, sohbet edeceğiz. Bir şeyler de içeriz. Hem yılbaşında söz vermiştim. Şimdi seni bir yere götürceğim"

"Bırak, boş ver. Yılbaşını da unut."

"Bende açım Hasan usta. Burada mutfağı ortak kullanıyoruz. Bir şey yapmıyorum ben. Hem içkide içeriz değil mi? Yoksa sen, bizim helal Müslüman patron gibi içkiye karşı mısın? Biliyorsun o içkiye karşı, Müslümanlığın şartlarını yerine getirse bari!"

Hasan gülümsedi: "Espri mi yapıyorsun, başkalarıyla mı karıştırıyorsun?"

"Tamam, gidiyoruz o zaman."

Aşağıya indiler. Aynı cadde üzerinde fazla uzağa gitmediler. Hasan'ın defalarca önünden geçtiği, hem dış kapısının camlarında, hem ışıklı tabelasında piramit resimleri olan restorana girdiler. Dış görünüşüne bakılırsa, restoranın sahibinin ya da işletenin Mısır kökenli olduğu söylenebilirdi. Maho önde, Hasan arkada daha kapıyı açıp, içeri adımlarını attıklarında, Maho "selamünaleyküm" dedi. Bağırarak selam verdi. Görünürde iki genç vardı. Birisi barın arkasında boş bardakları yerleştirme işiyle, öteki masaları temizleyerek, servise hazırlama işiyle meşguldü. İkisi de siyah saçlıydı. Maho'nun bağırarak verdiği selama, pek aldırmadılar. İkisi de aynı anda başını çevirerek gülümsemekle yetindi.

Gülümsemelerindeki zoraki halleri de dikkatlerden kaçmadı. Hallerine bakılırsa, Maho'ya ya alışkınlardı, ya da hoşgörü derecesinde bir samimiyetleri vardı. Bir müşteriye gösterilen ilgiyi göstermediler. Gençler işlerine devam etti. Hasan'da Maho'yu takip etti, barın önündeki masaya oturdular. Hasan'ın yüzü bara doğru

oldu, barla birlikte, dışarıdan gelenleri de görebilecekti. Kıvırcık saçlı ve biraz topluca olan genç birkaç dakika sonra masalarına geldi. Elini önce Hasan'a uzattı "welkom, men (ben) Salam." Tebessüm etti ve memnun olduğunun ifadesi olarak da, başını öne eğdi. Rahatsız etmeyen bir ciddiyet vardı Salam'ın yüzünde. Hasan'la tokalaştıktan sonra da Maho'ya döndü "başa" dedi, Arapça birkaç kelime daha söyleyip ayrıldı. "Biraz bekleyeceğiz" dedi Maho. Sessizlik oldu. İkisinin de bakışları başka yönlere kaydı. Bir süre sessizce etrafa bakındılar. Büyük olasılıkla, Mısır'a ait doğa manzaralı tablolarla süslenmişti duvarlar. Tavandan duvarlara kadar da biraz abartısız biçimde birkaç santimetre aralıklarla küçük ampuller yerleştirilmişti. Ampullerden değişik renkli ışıklar yayılıyordu içeriye. Bu kadar çok ampul ve ışık cümbüşüne karşın, yine de içerisi yarı karanlıktı. Oturduktan sonra, değişik köşelerdeki hoparlörlerden yükselen Arapça müzik, ışıklarla dans ederek dışarıya taşmıştı. İç gıdıklayıcı, oynak bir ritmi vardı müziğin. Dışarıya taşan gürültüsü gecenin sarhoşluğuna davet ediyordu insanları. Hasan rahatsız olmuştu, sesi kıstırmak istedi, vazgeçti. Kendisi ve Maho'nun dışında müşteri anlamında henüz kimseler yoktu.

Ne zaman sonra, Hasan'a doğru eğilerek:

"Filistinli" dedi Maho, "Salam Filistinlidir". Ara vermeden devam etti, "Çocukken gelmişler buraya. Şimdi tıpta okuyor." Salam yanlarına gelince Maho sustu. Salam'la bakıştılar, yine Arapça konuştu Salam. Maho'da, Hasan'a dönerek sordu:

"Ne alırsın Hasan Usta, Et sote ister misin? Salata da olacak."

Başka tercihi var mıydı? Hasan düşünmedi. Hafiften dudaklarını buruşturdu:

"Olur" anlamında boynunu büktü. Tekrar sordu Maho:

"İçecek, olarak şarap ister misin?" Bu defa yanıtı sesli oldu:

"Olabilir"

Bir Arapça, bir Türkçe konuşuyordu Maho:

"Tamam, Hasan usta" dedi, Salam'a döndü, Arapça konuştu. Salam tebessüm ederek başını sallayıp ayrıldı. Salam'ın gidişiyle, ara verdiği konuşmaya devam etti,

"Salam burada kalmayacağını, her defasında ülkesine döneceğini söylüyor. 'Okulu bitirip, ülkeme döneceğim, doktor olarak halkıma hizmet edeceğim' diyor. Böylece halkının özgürlük direnişine katılacağım." Arada bir nefes alıyor, içini çekiyor, konuşuyordu Maho, Salam'ı anlatıyor, anlattıkça da sözcükler ağırlaşıyor, Hasan'ın omzuna çöküyordu. Yüzünü buruşturuyor ekşitiyordu. Maho konuşurken kendiliğinden Hasan'ı kendisinin yüzüne bakmaya zorluyordu. Bir süre sonra çok zorlayamadı, Hasan bakışlarını Maho'dan aldı, gözleri Salam'ı aradı, göremedi. Birkaç saniye sonra mutfaktan çıktı Salam. Barın rafından bir şişe siyah şarap indirdi tıpasını açtı, bardakları da alarak masalarına getirdi. Tadımlık koydu Hasan'ın bardağına. Tattıktan sonra Hasan gülümsedi, başıyla onayladı. "Güzeldir herhalde." Yüzüne bakarak gülümsedikten sonra kendisinin de anlayamadığı biçimde anında gözlerini Salam'dan kaçırdı. Salam kadehleri doldurup ayrıldı, çok beklemeden de yemekleri getirdi.

Et sotesi ve bolca mevsim salatası nefis bir ikili olmuştu. Yayvan güveç içindeki sotenin dumanı üzerindeydi. İkisi de beklemeden yumuldu. Ağız şapırtıları, çatal sesleri ve müzik eşliğinde nefes bile almadan atıştırdılar. Yemek neredeyse yarılanmak üzereydi Maho ağzındaki lokmayı çiğneyip yuttuktan sonra kadehini kaldırdı:

"Sağlığına Hasan usta,"

"Sağlığına."

Kadehlerinden arka arkaya iki yudum daha aldılar. Maho kadehini masaya bıraktı. Ağzını sildi. Kadehini tekrar iki elinin arasına aldı. Başını az biraz daha Hasan'a uzattı. Konuştu. Hasan'da

ağzını sildi. Dirseklerini masaya dayadı. Ellerini çenesinde birleştirdi. Dinleme pozisyonu aldı.

"İsrail devletinin 1982 yılında Batı Beyrut'taki Sabra ve Şatilla kamplarında yaptığı katliamdan tesadüfen sağ olarak kurtulmuş, kaçmışlar. Salam o günlerde iki üç yaşlarında bir çocukmuş. O kamplar Filistinlilerin kaldığı kamplardı."

Hasan hatırladı. Sabra ve Şatilla katliamının yapıldığı tarihte ülkesinde cezaevindeydi. Eylül karanlığında cezaevlerinde kendilerine yapılan işkencelerle birlikte izlemişlerdi. Beyrut'u boşaltan Filistinli gerillaların televizyon ekranına yansıyan mağrur bakışları canlandı gözlerinin önünde. İçeriye yeni giren bir müşteri, gelip arkalarındaki masaya oturdu. Salam müşteriye siparişini almak için, müşterinin masasına gelince, Maho sözlerine ara verdi. Hasan çekinmeden açıktan gözleriyle Salam'ı izledi. Salam, müşterinin siparişini alıp, ayrıldıktan sonra Maho kaldığı yerden devam etti:

"Teyzesi kaçırmış. Önce Lübnan'daki kızıl haça sığınmışlar. Sonra da bir yolunu bularak buraya kadar uzanmışlar." İkisi de yemeği bırakmıştı. Sotenin yağları donmak üzereydi. Maho konuşmasını kesti, ağır hareketlerle salatadan birkaç parça ağzına attı. Kadehinden bir yudum aldı. Hasan kımıltısızdı. Dışarıdan bakan biri yemeği beğenmediklerini söyleyecek, yemeği hazırlayan aşçı, yemeği beğenmediklerine yorarak bozulacaktı. Günün yorgunluğu, geceden kalan uykusuzluk kirpiklerini iyiden iyiye ağırlaştırmıştı. İradesinin dışında bir savaş içindeydi. Açık kalmakla, kapanmak arasında gidip geliyordu kirpikleri. Maho'un sözleri ve kadehin her yudumu balyoz gibi ağırdı. Hasan direniyordu. Yemeğin lezzetini de kaçırdı. Maho anlatmakta kararlıydı. Kadehinin dibini başına dikti, Hasan henüz bitirmemişken kadehleri doldurdu, devam etti:

"Biliyor musun, Salam kendisini anlattığında, bizleri kıskandığını söylüyor. Üstelikte bu kıskançlığını kızgınlıkla ifade ediyor. 'Sizler hiç olmazsa doğduğunuz toprakları biliyorsunuz. Ben doğ-

duğum toprakları hiç görmedim. Teyzemin anlattığı hikâyelerden biliyorum.' Salam burada büyümüş. Buranın dilini ana dili gibi konuşuyor. İngilizce eğitim alıyor. Gene de her fırsatta Arapça konuşur. Ana dilini teyzesinden öğrenmiş. Bende bunu bildiğim için Arapça selam veriyorum, Arapça konuşuyorum Salam'la."

Ağırlığı Hasan'ı sandalyeye iyice yaydı. Şarap başka zaman bu kadar etkisi olmayacak derecede artık çarpıyordu, başını fena halde döndürmeye başlamıştı. Dinlemek için kendini zorlayacak gücüde tükenmişti. Hali Maho'nun dikkatinden kaçmadı.

"Bir şey mi oldu Hasan usta?"

"Yok, canım" sesi cansız çıktı.

"Yüzün değişti de."

"Biraz başım döndü, şarap çabuk çarptı galiba."

Maho gülümsedi, "sende çok dayanıksızmışsın be Hasan usta. Hemen de sarhoş oluyorsun. Daha iki kadeh bir şey içtik."

"O kadar da değil. Uykusuzlukta var. Yorgunum da"

"Kalkalım istersen"

Bekliyormuşçasına üzerine atladı:

"Kalkalım iyi olur"

Ayağa kalktıklarında, Hasan'ın baş dönmesi daha bir arttı. Kitaplarını aldı. Hareketlerini kontrol etmeden Salam'la tokalaştı. Sonrasında koptu. Hesabın nasıl ödendiğinden, Maho'yla Salam'ın konuşmalarından koptu. Maho otobüs durağına kadar eşlik etti:

"Kendine dikkat et, iyi akşamlar Hasan usta. Kitaplarını bana bırak istersen, otobüste unutursun" sözlerini kulaklarında çınlatarak, Hasan'ı durakta bırakıp ayrıldı. Otobüs beklerken biraz açıldı. Yalpalayarak cep telefonunu çıkardı. Gül'ün numarasını buldu. Çaldırdı. Düşteydi Hasan. Geceye dönen ayaz dokunmuyordu, şehrin sesleri de duyulmuyordu. Işıklarını da görmüyordu şehrin. Düşte, derinliklerde telefonun çalışını duyarak, açılmasına bekledi.

Yalpalıyordu. Cep telefonunu zar zor kulağında tuttu. Bir eli de kitapları tutmakta zorlanıyordu.

"Alo, cep telefonuyla arıyorum. Ben bugün okula başladım."

"Çok güzel, sesin iyi gelmiyor."

"Seni öpüyorum, seni seviyorum, sonra ararım seni."

"Ben de seni."

Gül'ün sözünün devamını beklemedi. Telefonu kapattı. Saatin geç olduğunun ayrımında değildi. Gül'ü merak içinde bırakabileceğini de düşünmedi. Kendi sözcüklerini ve Gül'ün yanıtını da duymadı. Tüm gücünü toplayarak, sendeleyip düşmeden otobüse bindi. Kirpiklerinin savaşı daha bir kızışmıştı. Gözleri bir kapanıp, bir açılıyordu. Alış veriş merkezine yaklaşınca gözlerinin kapanmaması için tüm direncini topladı. Direncini toplamasıyla düşten ayıldı, Gül'le konuşmalarını hatırladı. Konuşmayı kısa kestiği için içi burkuldu, dayanılmaz bir özlem duydu. Biran önce eve gidip, şiirleri okuma isteği geçti. Dokuzuncu katta asansörden inip, kapıyı açar açmaz, ışıkları yakarak ayakkabılarını çıkarıp, kitapları omuz çantasının yanına fırlattı, çantanın iç cebinden şiirleri çıkardı. Harfler çift göründü.

Sabaha karşı saatin zili çaldığında, uyumuş muydu, sızmış mıydı, ışıkları nasıl kapatmıştı? Hatırlamıyordu. Önemi yoktu. Şiirler dağınık biçimde divanın yanındaydı. Başında bir ağırlık vardı. Aceleyle şiirleri toplayıp zarfa koydu, çantanın iç bölümüne yerleştirdi. Hocanın verdiği ders kitaplarını da çantaya koydu. Burun derinliklerini donduran gecenin yalnızlığında şehir derin uykusundaydı. İşyerine gitmek için yola çıkı. Bisikletini almadı. Yayan yürüdü. Gecenin soğu üşütücüydü. Başının ağırlığını aldı. Soğuğa karşı gene de adımlarını hızlandırması gerekiyordu. Öyle yaptı.

***

Haftanın son iş günü olan cumartesi günleri Hasan işyerinden daha geç çıkardı. O cumartesi günü de geç çıktı. Pazar günü kendine yetecek kadar broçe aldı. Cadde üzerindeki marketlere uğrayıp alışveriş yapacaktı. Cadde henüz uyanmamıştı. Akşamdan mı kaldığı, sabahın kününde mi açıldığı belli olmayan bir iki işyeri dışında tüm dükkânlar kapalıydı. Elinde broçe poşetiyle ağır adımlarla yürüdü. Bu tempoyla yürüse dahi, marketlerin açılması için caddeyi birkaç defa turlayabilecek bir vakit harcaması gerekecekti. Güneşe rağmen sabah ayazı üşütücüydü. Tekrar fırına dönmeyi düşündü. Üşütücü olsa da açık havada yürüyüş yapmaktan kaçmama alışkanlığı ağır bastı. "Yarın da böyle olursa saatlerce yürüyüş yapılır vallaha" Yaşlı kadının evini geçti. Kedisi kucağında televizyon karşısında uyukluyordu. Dakikalar içinde kepenklerin sesiyle, "helal" caddenin sesi de oluşmaya başladı. Gece müşterilerini uğurladıktan sonra, sabahın ilk ışıklarıyla gündüz müşterilerini bekleyen Türk kahvesi bu defa akşamdan kalmıştı, kapısı kapalıydı. İçeriden ışık sızıyordu. Hasan önünde durdu, ışığın sızdığı aralıktan dikkatli baktı. Aşina olduğu müşterilerini tanıdı. "Kumar ekibi daha dağılmamıştı". Kahvenin yanındaki telefoncunun saat sorunu yoktu. Sudan'lıların çalıştırdığı dükkândaki telefon kabinleri nöbetçi telefoncuydu, yirmi dört saat açıktı. Şehrin en ucuz görüşmesi de buradan yapılırdı. Tüm dünyayla bağlantısı vardı. Şehir içi fiyata kıtalar arası görüşme yapan insanlar da günün her saatinde önünde kuyruk olurlardı. Dükkânın içine, kabinlere baktı, kuyruk denmeyecek az sayıda insan vardı. "Arasam mı acaba?" Durdu, saatine baktı. "Boş ver, erken daha olmaz". Alışveriş yapacağı karşı çaprazdaki Türk marketc baktı kepenkleri henüz açılmamıştı. Vakit geçirmek için öğlesine yürüdü. Yeni rakı alacaktı. Rakıyı ancak Türk marketten alabilirdi. Balığı evin yakınındaki alışveriş merkezinden alırdı. Oranın balıkları taze olurdu. Sözleşmişlerdi, akşama doğru Yılmaz gelecekti, misafiri için özel bir hazırlık yapmak istiyordu. Arkasına döndü, telefoncuya baktı.

"Arayacağım, erken olsun, soğukta beklemekten daha iyidir". Hızla telefoncuya girdi. Tuşlara basarken yine parmakları titredi. Tedirgindi, Gül sabahları uykudan uyandığında biraz sinirli olurdu. "Uykudan uyandırabilirim" tedirginliği içinde üçüncü defa çalan telefon açıldı:

"Alo günaydın " dedi, sesi titredi.

"Günaydın, günaydın. Beklemiyordum bu saatte". Tedirginliğinin aksine Gül sevinmişti.

"Nasılsın canım?"

"Sesini duymak iyi geldi."

"Hayırdır, bir şey mi var?"

Gül hemen yanıt vermedi. Sessizlik oldu. Hasan tekrarladı:

"Hayırdır, kötü bir şey mi oldu?"

"Canım sıkkın biraz" dedi tekrar sustu. Sessizlik devam etti, Hasan ısrar etmedi. Huyunu biliyordu, söylemek istemiyorsa ısrar ettiğinde Gül daha da sinirlenir, iş kavgaya varırdı. Yine de kendisini tutamadı; "Ne oldu?"

"Bir şey yok, önemli değil"

"Önemli değilse, o halde neden bu kadar sıkkınsın?"

"Ablamın durumuna canım sıkıldı"

"Ne oldu ki ablana?"

"Sezon sonunda iş sözleşmesinin yenilenmeme durumu varmış, çok üzülüyor."

Hasan sinirlendi, "neden bu muydu" dedi içinden. Gül kendisi için de yerli yersiz iş korkusu yaşardı. Bazen de paranoya derecesine vardırırdı. Bu huyu her defasında aralarında tartışma konusu olurdu. Hiç yer yokken sırf bu yüzden tartıştıkları günler az değildi. "Şimdi ablası da eklenmişti". Sinirini belli etmemeye çalıştı:

"Anladım, yine de kendini üzme lütfen, ablan da üzülmesin. Bir sürü dershane var. Biri olmasa öteki olur, çok tecrübeli ve aranan biri olduğunu sen söylemiştin unuttun mu?"

"Belli mi olur. Neyse, senden konuşalım. Okul nasıl gidiyor. Bu yaştan sonra sende öğrenci oldun. Geçen akşam bir arayıp haber verdin. Telefonu hemen kapattın, içmiştin de"

"Biraz içmiştik. Cep telefonundan aradığımı sana söylemedim mi? Şimdi bunu boş ver. Dediğin gibi öğrenci oldum. Yeni başlayan bir çocuk gibi okula alışmaya çalışıyorum. Yeni arkadaşlar ediniyorum" Hasan sözlerinin burasında durdu gülerek konuştu, "buradaki öğrenciler sizin öğrencilerinize benzemiyor. Öğretmenlerde sizlere benzemiyor"

"Ne demek benzemiyor?"

"Şaka yaptım, alınma hemen"

"Alınırım tabi. Bak disiplinli ve çalışkan bir öğrenci ol. Yoksa af etmem ona göre. Ben gene de senin disiplinli ve çalışkan bir öğrenci olacağından eminim."

"Çalışkan olur muyum? Bilmiyorum da, dil öğrenmesek ayıp olur."

"Öğrenirsin canım. Gerçi belli bir yaştan sonra, yeni bir dil öğrenmenin zorluğu herkes tarafından bilinir. İşten yeni çıktığını söylemiştin. Uyuyacak mısın?"

"Alışveriş yapacağım. Akşama misafirim var. Arkadaş gelecek."

"Bak hele. Misafir de ağırlıyorsun artık. Çok güzel ya, yemekte yapacak mısın?

"Düşünüyorum,"

"Bilirim bana da yapardın."

Gül'ün ses tonundaki duygusallık Hasan'ın sözcüğüne yansıdı, "seni özledim" dedi.

"Bende seni özledim. Ama senin gibi her zaman söyleyemiyorum biliyorsun."

"Biliyorum."

"Bende bu gün temizlik yapacağım, ablam işten çıktıktan sonra onunla sinemaya gideceğiz. Şimdi bitirelim. Telefon sana fazla yazmasın."

"Oradaki kadar pahalı değil burada telefon. Daha ucuz olduğunu söylemiştim unuttun mu? Hele şu anda telefon ettiğim yer daha da ucuz."

"Ne kadar ucuz olsa da gene de masraflı olur."

"Tamam. Uzatırsam, biliyorum kızacaksın. Hoşça kal o zaman. Ablan için de üzülme. O da üzülmesin. Öpüyorum."

"Sende hoşça kal. Bende öpüyorum."

Hasan telefonu kapattı. Telefonun yanındaki küçük ekranda konuştuğu süre ve tutarı okudu. Tutardan önce dikkatini çeken sürenin uzunluğu oldu. İlk defa bu kadar uzun konuşmuşlardı. Telefon kuyruğunda bekleyenler de dışarı taşmıştı. Dışarı çıktığında, cadde uyanmış kalabalıklaşmıştı. Açılmadık dükkân kalmamıştı neredeyse. Caddenin öbür tarafında, tam karşı cephedeki Türk telefoncuya görünmeden hızla ayrıldı. Fırının müşterisiydi Türk telefoncu. Görürse bozulacaktı. "Nasıl olur da başka yerden telefon ederdi Hasan? Tarifesi Sudanlıdan biraz pahalı olsa da, fark etmezdi. Aynı ülkeden gelen insanlardı. Aynı milletin, aynı dinin mensuplarıydılar, başka yerden telefon etmesi doğru olmazdı." Türk telefoncu Hasan'ı görüp de böyle düşündü mü bilinmez ama Hasan hemen birkaç adım ötedeki berbere girdi. Ne zamandır saçlarını kestirmeyi düşünüyordu, fırsat oldu. Neyse ki, burası Türk berberiydi, sahibi de derneğin başkanıydı. Gerçi berber dükkânın çalışma ruhsatı ablasının üzerineydi. Dernek başkanının kendisi de çalışmıyordu. Saçının başının dağınıklığından uykudan yeni uyandığı fazlasıyla belli olan otuz yaşlarında biri vardı içeride. İçeriyi havalandırmaya çalışıyordu. Anlaşılan burada yatıp, kalkan biriydi. Adam Hasan'la çok muhatap olmadı, koltuğa alıp, işine koyuldu. Bitirdiğinde işinin ehli olduğunu ispatladı. Hasan, bir iki

kelimelik zoraki diyalogla parasını ödeyip, berberden çıktıktan sonra, Türk marketin kapısına gelmişti ki, cep telefonu çaldı. Ekrana düşen numara Yılmaz'ındı, telefon beklemiyordu.

"Alo ben Yılmaz, günaydın" bir alışkanlıktı. Yılmaz her alo dediğinde kendini tanıtırdı.

"Günaydın"

"Hazırlan, akşama doğru gelip seni alacağım" acelesi varmışçasına konuştu Yılmaz.

"Akşam bana gelemeyecek miydin zaten?

"Geleceğim. Sanırım evde kalmayacağız. Sinemaya gidelim diyorum. Türkiye Film haftası başlamış. Türkiye'den kaliteli filmler var gösterimde. Murat'ı da aradım, onlar çocuklarla birlikte daha erken gideceklermiş"

"Aslında iyi olur, ne zamandır sinemaya gitmedim"

"İyi o zaman, sen hazırlan ben gelir evden alırım seni"

"Tamam görüşürüz"

Hasan telefonu kapattıktan sonra, marketin kapısında biran durdu, "ne yapayım şimdi planda değişiklik oldu. Almaktan vazgeçsem mi. Boş ver alayım. Başka gün içeriz". İçeri girdi. Türk marketten rakıyı aldı, yanı başındaki Hollandalı et pazarından bir tavuk aldı. Balık almaktan vazgeçti. Eve doğru giden otobüs duraklarından bir hayli uzaklaşmıştı. Poşetleriyle durağa kadar biraz yürüyecekti.

Yılmaz kapının zilini çalarak uyandırdığında bir hayli uyuduğunu fark etti. Evin içi yarı karanlıktı. Gökyüzünü kaplayan kara bulutlar evin içine çökmüştü. Uyku mahmurluğunda kapı zilinin sesiyle, çalar saatin sesini karıştırdı. Yılmaz'ın geleceğini unutmuştu. "Lanet olsun geç kaldım. Hava aydınlanmış" Panikledi. Saatte baktı, işe gitme vaktini göstermiyordu. Zil ikinci defa çaldığında, Yılmaz'ın geleceğini hatırladı. Panikle apartman kapısının otomatiğine bastı, arkasından kendi kapısını açtı, Yılmaz ka-

pının önünde duruyordu. Yüzünde hafif bir telaş vardı. Hasan'ı görünce hemen silindi, yerini tebessüme bıraktı. Hasan'ın üzerinde eşofmanları vardı, kapıdan içeri bakıldığında yatağın dağınıklığı görülüyordu.

"Selam abi" dedi Yılmaz, rüzgâr gibi içeri girerken.

"Selam, kusura bakma uyumuşum."

"Önemli değil, üzerini değiştir hemen çıkalım."

"Hemen çıkmamız gerekiyor mu? Sen biraz otur, ayakta bekleme. Ben bir duş almak istiyorum."

"O kadar bekleriz artık. Gene de çabuk olursan iyi olur. Daha erken bir matineye yetişelim."

"Aslında karnımda aç."

"Sen duşunu al, yolda bir şeyler alırız."

Sinemaya giderken, Yılmaz çıkış yolunu şaşırdı. Evin arkasındaki otobana çıkmak için arabayla beş dakika dolanmak zorunda kaldılar. Yılmaz yol üzerinde iki defa mola verdi. Sandviç, meyve suyu, neskafe aldılar. Kırk beş dakika sonra başka bir şehirdeki sinema salonunun kapısına ulaştılar. Dışarıdan iki katlı görünen sinema binasının girişi kafeteryaydı. Duvarları tüm dünyanın dillerindeki film afişleriyle süslenmişti. Türkçe afişler ağırlıklıydı. Bir dilin, Türkçe seslerin gürültüsüne teslim olmuştu. Sıcak, soğuk envai çeşit içeceklerin satıldığı kafeteryada bira bardakları, şarap kadehleri, çay fincanları ve kola şişeleri masaların üzerinde yan yana duruyordu. Kafeterya, sigara dumanı, yükselen sesleri, masalarının üzerindeki içecekleriyle, Türkiye'de kadınlarında oturduğu büyük şehirlerin bir kahvesiydi. Masalarda "çekirdek aile" geleneği yaşıyordu. Ortalıkta dolaşan kadın erkek garsonların ana dilleri kafeteryada yabancı dildi. Hizmet için baktıkları masalardan yükselen Türkçe sözcüklerin arasında ve gürültüsünde boğulmuştu.

Kafeteryanın görünümü, Hasan kadar Yılmaz'ın ilgisini çek-

medi, "önce filmlerin saatine bakalım" dedi, masaların arasından geçip içeriden yukarıya çıkan merdivenlere ilerledi. Hasan konuşmadan, biraz daha ağırdan etrafına bakınarak Yılmaz'ı takip etti. Sinema gişeleri içeriden ikinci kattaydı. Birkaç filmin aynı anda gösterime sunulduğu salonların ve gişelerin olduğu koridor Türkiye'de çekilen film afişleriyle donatılmıştı. Gösterimdeki tüm film afişlerinin üzerinde hangi gün ve saatte gösterimde olduğunu belirten yazılar ile Afişlerin en üstünde kalın harflerle, Türkçe-Flamanca "Türkiye Film Haftası" yazılmıştı. Aynı gün birkaç film birden gösterimdeydi. İkisi de konuşmadan sessizce filmlerin afişlerine ve gösterimde olduğu saatlere baktı. Hasan buradaki filmlerden bazılarını daha önce izlemişti. Yılmaz Güney'in Yol Filmini videoda izlemişti. Bir süre baktıktan sonra, aynı anda ikisi de bakışlarını bir birine çevirdi, ikisinin de gözlerinde "hangisine girelim" kararsızlığı vardı. Tercihi kolay olmayan bir kararsızlıktı. Yılmaz "hangisine girelim" sorusuyla tercihi Hasan'a bıraktı.

"Bilmem ki" dedi Hasan, dikkat çekmeyecek bir duraksamadan sonra ekledi:

"Bazılarını görmüştüm ama." Hasan konuşurken, bir yandan tercihini gösterircesine önündeki afişe baktı, "Uçurtmayı Vurmasınlar" filminin afişiydi. Gösterim saati de erkendi. Yılmaz "uçurtmayı vurmasınlar" filminin afişine bakarak sordu:

"Hadi söyle birisini?"

"Ben önce tercihi sana bırakıyorum."

"Nasıl olsa, birisini izleyecceğiz. Hangisinin saati yakınsa ona girelim."

"Bunun" dedi Hasan, "uçurtmayı vurmasınlar."

"Bende, yol filmiyle bunun arasında kararsız kalmıştım" dedi Yılmaz, "yol filmi az öce başlamış, o zaman tercih olarak geriye bu kalıyor."

Yılmaz sözünü bitirmeden elini cebine attı. Hasan, elini tuttu.

"Ben de katkı yapmak istiyorum."

Yılmaz gülümseyerek, yumuşakça Hasan'ın elini iterek, gişeye yöneldi. Hasan elinin itilmesine rağmen arkasından ayrılmadı. "Bırak sen şimdi. Ben ısmarlıyorum. Ben davet ettim seni" diyerek bir kez daha ittirdi Yılmaz. Cüzdanını çıkarmıştı, Hasan'ın ağzını açmasına fırsat vermedi, gişede duran kızdan iki bilet istedi. Türkçe konuştu. Gişede duran kız Türkiye kökenliydi. Camın arkasından göründüğü kadarıyla, siyah dalgalı gür saçları vardı. Kaşları siyah ve kalındı, ten rengi beyaz ila kumral arasındaydı. Dersim kökenli, Kürt alevi bir aileden olabileceğini düşündürdü Hasan'a.

Filmin başlamasına on beş dakikalık bir süre vardı. "Bir şeyler içebilecek vaktimiz var" dedi Yılmaz. Oturmak için ikisi de aşağıya baktı. Görünürde boş masa yoktu. Üstüne üstlük içeceklerini alacakları barın önü de doluydu. Dudaklarını bükerek, birbirlerinin yüzüne baktılar. Kızgınlık içeren bir ses tonuyla, "biraz zor içeriz, istersen burada bekleyelim" dedi Yılmaz. Hasan yorum yapmadı, suskun kalarak başıyla onayladı. Konuşmadılar. Başlarını film afişlerine çevirdiler. Suskunca bakınarak on beş dakikalık vakti tükettiler.

Cep sinemaydı. Salonda yüz civarında oturma koltuğu vardı. Perde açılmadan koltuklar tamamen doldu. İnsanlar numarası biletlerinde yazılı koltuklara yerleşirken çıkardıkları koltuk seslerinin dışında salon sessizdi. Perdenin açılmasıyla perdenin müziğine ve insanların uğultusuna teslim oldu. Film başladı. Karelerin ses ve görüntüleri uzak ve yakındı. Yılların ötesinde, anın içindeydi. Cezaevi, tel örgüler, demir parmaklıklar. Annesinin kederine ortak edilen çocuk Barış ve diğer mahkûm kadınlar filmin hikâyesiydi. Görüntüler ve sesler daha ilk dakikalarından ağırlaşarak salonun üzerine çöktü. Kadın mahkûmların yaşamlarında, kadın gardiyanların hemcinslerine karşı davranışlarında ağırlaştı. Annesinin kaderinde cezalandırılan Barış'ın sözcüklerinde ağırlaştı oturdukları

koltuklar. Salonun havasına öfkeyle karışık nem kokusu yaydı ağırlaşan koltuklar. Damlalar görüntülerin ışıklarından sakınarak, yanakları ıslatmaya başladı. Hasan,yanaklarına süzülenleri görüntünün ışıklarından sakladı, nefesini ve öfkenin yumruk olarak oturduğu göğüs kafesinin sesini bastırdı. On dakikalık ara verildiğinde salonun ışıkları, tüm sakınmaları açığa vurdu. Onlarca insan sakınmanın izlerini gördüler birbirlerinin yanaklarında. Konuşmadılar, kınamadılar, yorum yapmadılar. Ciğerlerine doldurduklar sigaranın dumanıyla öfkelerini dışarı verdiler. On dakikalık sürede çocuklarda ses çıkarmadan anne babalarının suskunluklarını paylaştılar. Patlamış mısır, çerez, cips ve gazoz istekleri de olmadı. Barış için öfkenin sessizliğindeydiler belki de.

Aradan sonra devam eden salonun sessizliği, tutulan nefesler yanakların ıslaklığı filmdeki kahramanları takip etti, izledi. Tarih ötesinde, günün içinde izledi. Yanakların ıslaklığı kulaklardan yüreğe aktı. Sinema salonundaki onca insan film kahramanlarının hareketleri, sözleri ve yaşadıklarıyla bütünleşti. Kadın mahkûm İnci'nin Çocuk mahkûm Barış'la konuşmalarını takip etti yanaklara dökülen damlaların hızı. İnci'nin tahliyesini, Barış'ın tahliye olarak dışarı çıkan İnci'nin ardından bakışlarını izledi. Biriktirdi, hıçkırığa dönüştü çağladı. Gücü kalmadı sakınmanın. Şimdi perde perdeydi hıçkırıklar. Görüntüde, müziğin yüreğe çarpan melodisinde, öfkenin göğüs kafesine oturan yumruğunda, perde perdeydi. Sonra alkış tufanına dönüştü hıçkırıklar, filmin sonlarına doğruydu. Cezaevinden tahliye olan İnci uçurtma olmuş, hapishanenin üzerine gelmişti. Barış bekliyordu. İçeri koştu haber verdi. Mahkûm kadınlara gösterdi, "işte İnci geldi. İşte İnci". Ayaklandı koltuklar, ayaklandı hıçkırıklar, avuçlarının içini patlatırcasına alkışlarla eşlik etti, hapishanenin havalandırmasında uçurtmaya bakarak dans eden mahkûm kadınların sevincine karıştı. Eşlik etti, Barış'ın sevincine. Birden sessizlik oldu, nefesler tutuldu. "Vurun" sesi yükseldi perdeden, "uçurtmayı vurun" diyordu hapishane mü-

dürü. Yanındaki gardiyanlara emir veriyordu. Barış irkildi. Çocuk yüreği korktu, burkuldu. Bakışlarında dondu sevinci, umutları. Dans eden mahkûm kadınlar sustu. Barış korkulu gözlerle bir uçurtmaya, bir silahlara baktı. Ateş etmedi gardiyanlar. Müdürün kendisi hırsla gardiyanın elinden otomatik silahı kaptı, uçurtmaya nişan aldı. Nişan Barış'ın sevincine, mahkûm kadınlara, salonaydı. Ses bombası patladı salonun koltuklarından. Hep bir ağızdan çıkan "yuh" sesinin tonunda gözyaşlarının kırıklığı vardı. Islaklığın kırıklığı vardı "yuh" sesinde. Barış'ın bakışları bulut biriktirmişti, döküldü dökülecekti, nişan alınan uçurtmaya dökülecekti. Mahkûm kadınların bakışlarında birikmişti. Müdürün eli tetikte, kendisine doğru tutulan namluyu umursamadan özgürlüğünde havada dans ediyordu uçurtma. Bir alçalıp, bir yükselerek, namlunun menzilinden çıkıyordu. Dans ediyordu, kendisinden korkanlarla, özgürlüğünde uçuyor, dans ediyordu kendisine doğrulmuş silahın namlusuyla. Korkusuzdu. Salonun yuh sesleri suskunluğa bürünüp, uçurtmanın hareketlerine kilitlendi. İç çekişler vardı salonun nefes alışlarında. Vuramadı tetikçi. Bir başka uçurtma daha geldi, iki oldular, sonra üç, sonra oynaşarak çoğaldılar, gökyüzünü kapladılar. Barış bağırdı. Sevincin ışıkları saçtı Barış'ın gözlerinden, geleceğe çiçek açtı bakışları. Çığlık çığlığa yeniden dansa durdu mahkûm kadınlar. Onların çığlığına eşlik etti salonun alkış tufanı. Herkes koltuklarından ayağa fırladı, salonun dışına taştı sevincin çığlığı. Alkış tufanı, uzaklardan, yılların ötesinden selamladı beyaz perdedeki hapishanenin üzerinde oynaşan uçurtmaları. Perde kapanıp salonun ışıkları yanarken, devam etti alkış tufanı. Devam etti, gözlerin ıslaklığında. Şimdi kendilerini alkışlıyorlardı salondakiler, geçmişlerini. Bazıları ülkesindeki hapishanelerde bıraktığı özgürlüğünü, yıllar sonra bir filmin ardından, uzaklarda bir sinema salonunda kendi geçmişlerini alkışlıyorlardı. Göz pınarlarının ıslaklığındaki öfkenin güçsüzlüğündeydi alkışları. Salonun içini aydınlatan ışıklar gözyaşlarını artık ne kendilerinden ne de

çocuklarından saklamıyordu. Hasan'da saklamadı. Dışarı çıkarken derin, derin iç çekişler devam etti. İç çektikçe, dışarının soğuğunda buza kesti, nefesinden çıkan öfkenin buharı. Akşamın karanlığı çoktan serilmişti dışarıya. Yılmaz'ın bir çekişte yarıladığı sigarasının dumanı, şehrin ışıklarına karıştı. Bir tane de Hasan'a uzattı. Arabaya doğru yürüdüler. Suskundular, boşalan sinirlerin halsizliğindeydiler.

Sinemadan dışarı çıkanlar suskunluğunda, kimileri arabalarıyla, kimileri koşar adım şehrin derinliklerine karıştılar. Şehir soğuktu, onların hallerine aldırmadan derinliklerine çekti. Arabayı çalıştırırken Yılmaz bir sigara daha yaktı. Araba şehrin caddelerinden otobana çıktığında bile hala tomurcuklar vardı Hasan'ın ışıklara takılan bakışlarında. Gerçi ışıklar gözlerini alıyordu ancak o beyninin içine bakıyordu. Görmeden ve algılamadan geçiyordu şehrin görkemliliğini. Bu şehre gelen her turistin mutlaka gezmek istediği asma köprünün altından geçerken de, dikkat etmedi. Hapishanenin havalandırmasında dans eden kadınların sevinç çığlıklarındaydı. Kendileri de hapishane çokça eğlenceler düzenlerlerdi. Eylül günlerinde yattığı hapishanelerindeki eğlencelerin bir başka nedeni daha vardı. Koğuşlarına sıkça yapılan operasyonların ardından mutlaka moral eğlencesi yapılırdı. Gözlerdeki şişlikler, kaşlardaki patlaklıklar ve bedenlerdeki morluklarda eğlencenin makyajıydı. Eğlenceleri işkencecileri çıldırtırdı. Cezaevinde görevli askerlerin copları, tekmeleri ve tokatlarının açtığı yara bereye aldırmadan, "düşmana inattı, kendilerini dövenlere inat"tı eğlenceleri.

Şehirden otobana çıktıklarında, önce karla karışık çiseleyen yağmur birkaç dakika sonra kar yağışına çevirdi. Yılmaz yanındaki camı araladı, sigaranın izmaritini dışarı attı. Camın aralığından bir şamar gibi çarpan soğuk, ikisini de titretti.

"Evet" dedi Yılmaz, "film güzeldi". Yılmaz gülümseyerek konuşmaya çalışsa da ses tonunda bir naiflik vardı.

"Bence de güzeldi". İç çekerek konuştu. Ses tonu Yılmaz'ın kine benzerdi ancak daha cansızdı.

"Hepimizi ağlattı yani" dedi Yılmaz.

"Bu kadar tahmin etmiyordum. Gerçekten herkes ağladı."

Yılmaz direksiyonda gözlerini yoldan aldı, biran Hasan'a baktı. Yüzlerini yeterince aydınlatmıyordu otobanın ışıkları. İfadelerini seçemediler.

"İnsanlar normalde pek belli ettirmiyorlar ama çok dolular. İçlerinde ne fırtınalar kopuyor, kim bilebilir ki?

"Sanırım öyle" dedi Hasan.

Yılmaz sağ elini direksiyondan alarak, hafifçe Hasan'ın sol dizine vurdu. Bu defa önüne bakıyordu:

"Hani bir şiirin dizeleri var ya, 'yüreğim yürektir, bakma gözüm yaşına' demek mi istiyor insanlar, ne dersin?"

Hasan elini Yılmaz'ın eline vurdu. "Yürekten gelen gözyaşları acizlik olmaz her zaman. İnsan olmanın, insan kalmanın, sevginin, inancın yaşları olur bazen de."

"Biraz da öyle, Bazı insanlar dağılsa da, geçmişlerini unutup yüreklerini köreltseler de biran geliyor kaçamıyorlar."

Hasan'ın oturduğu apartmanın kapısına ulaşıncaya kadar konuşmadılar. Yılmaz apartmanın önünde arabayı stop ettirmeden "evet, inebilirsin" dedi. Hemen bırakıp, kaçacak gibi bir havası vardı. "Gidiyor musun?" dercesine yüzüne baktı Hasan. Apartmandan yansıyan ışıklar yarı karanlık gösteriyordu yüzlerini. Yılmaz gene de Hasan'ın bakışlarını okuyabilirdi. Rica eden bir ses tonuyla:

"Ben eve gideyim" dedi.

"Daha erken sayılır. Yukarıda bir şeyler atıştırırız. İçmek istersen rakı da var. Zaten sen geleceksin diye almıştım"

"İş çıkarmayalım şimdi. Başka zaman."

Hasan kolundan tuttu çekiştirdi. "Başka zaman da olur. Hadi iniyoruz." Yılmaz uzatmak istemedi. Arabayı stop ettirdi. Apartmanın dokuzunca katında asansörden inip, evin kapsını açtıklarında, dışarıda serpiştiren karın inadına içerinin sıcaklığı hasretle bekliyormuşçasına ikisini de sarmaladı. Üzerilerini çıkardıktan sonra, önce Hasan lavaboya girdi fazla kalmadı, çıktı mutfağa geçti. Ardından Yılmaz girdi, biraz daha fazla kaldı. Sonra sehpanın üzerindeki kitapları karıştırdı. Yan taraftaki raflara göz attı, kitapların yanındaki Hasan'ın omuz çantasına şöyle bir dokundu. Derinsinin kalitesini kontrol eder gibiydi dokunuşu. Kapağı açık olan deftere bakmak istedi, vazgeçti. Defterin kapağını açık bıraktığını hatırlamıyordu Hasan. Açık mutfakta bir yandan iş yaparken, bir yandan Yılmaz'ın hareketlerini yarım bakışlarıyla izledi. Yılmaz incelemelerini bitirdikten sonra, divanın kenarına oturdu (aynı zamanda Hasan'ın yatağı olan divana). Kumandayla televizyonu açarken, Hasan seslendi:

"Tavuk haşlayacağım ister misin?

Soru üzerine, elindeki kumandayı bırakıp, yerinden kalkarak Hasan'ın yanına geldi Yılmaz, "Tavuk geç olmaz mı? Boş ver, daha pratik şeyler hazırlayalım."

"Çok sürmez. Çabuk pişer. Yanına da salata yaparız." Gülümseyerek, devam etti, "hem rakıyı nasıl içeceğiz. Bir kadeh alırsın değimli? Gerçi araba da kullanacaksın,"

"Valla artık önüme geldikten sonra yok demem. Bir şey olmaz."

Hasan tavuğu parçalayıp, tencereye yerleştirdi. Yılmaz salata malzemelerini yıkayarak yardımcı oldu. Göz açıp kapayıncaya kadar, haşlanmış tavuk ve mevsim salatasının yanına sofraya beyaz peynir ve yoğurtta konuldu. Mutfağın balkona açılan pencerenin camını kaplayan buhar tabakası, şehrin görüntüsünü kapatmış, dışarıyla ilişkilerini koparmıştı. Gene de şehrin puslu ışıkları camlara düşmüştü.

"Hadi bakalım" diyerek kadehini kaldırdı Yılmaz. Başkaca da bir şey demedi.

"Hadi bakalım" dedi Hasan. Sadece bardakları çınladı. Kadehleri neye kaldırdıkları ikisinin de kendi içinde saklı kaldı. Belki de bir şeye kaldırmadılar. Sonra da çatal, bıçak seslerine ağız şapırtılarının sesi karıştı. Acıkmışlardı. Konuşmadan, ara vermeden atıştırdılar. Yediler, içtiler. Yılmaz üçüncü dikişinde kadehini yarıladı, beyaz peynirden bir parça ağzına attı:

"Beyaz gül'ü de getirseydim keşke" dedi.

"Neden getirmedin ki?

"Onlar anneleriyle çocuk filmine gittiler. Filmi anlatırsam, başımın etini yiyecek, eminim köpürecek."

"Sormadığı sürece, sende anlatma."

"Bende öyle düşünüyorum ama sormadan duramaz ki."

"Seyretseydi de üzülürdü"

"Benim ve salondaki insanların haline görünce daha çok üzülürdü."

"Duyarlı ve içli bir çocuğa benziyor."

"Artık senide soruyor, ara sıra."

Beyaz gül'ün Hasan'ı sorması Hasan'ı sevindirdi:

"Öyle mi. Sende benden selam söylersin Beyazgül'e"

"Seni görmesem de selamını söylüyorum zaten."

Yılmaz, tabağındaki tavuktan bir parça ağzına attı, çiğneyip yuttuktan sonra, kadehinden bir yudum aldı. Bir sigara yaktı, arkasına yaslandı, konuşmasına devam etti:

"Sana başka bir haberim olacak. Daha doğrusu, birilerinin önerisinin elçisi oldum. Benim işyerinde bir kadın arkadaş var. Onlar buraya yakın bir şehirde oturuyorlar. Oturdukları yerde dernekleri var. Gerçi vakıf desek daha doğru olur ya her neyse. Murat'ların derneğin aksine bu dernekte devamlı etkinlikler yapılır. Söyleşiler ve sohbet toplantıları olur. Yabancı konuklar davet edilir. Dünyanın

her bölgesindeki farklı sorunlar sohbet konusu yapılır. Ben kıza seni anlatmıştım. O da dernektekilerle konuşmuş, seni konuşmacı olarak düşünmüşler. Benim sana sormamı istediler."

"Söyleşilerin konusunu pekte anlayamadım."

"Dedim ya yabancı konuları alıyorlar gündemlerine. Değişik ülkelerden konular, sorunlar seçiyorlar. Vakıfta değişik ülkelerden gelen insanlar tarafından ortak kurulmuş zaten. Birlikte etkinlik yapıyorlar. İnsan hakları, kültür, kadın sorunu, kimlik sorunu, bazı ülkelerdeki cezaevleri sorunları falan gibi konular üzerine söyleşiler oluyor. Önümüzdeki aylarda da Türkiye'yi düşünüyorlarmış. Konusu da Kürt sorunu olacakmış."

Hasan hemen yanıt veremedi. Biraz şaşırmıştı. Daha doğrusu, Yılmaz'ın önerisini kafasında yeterince canlandırmadığından ne diyeceğini bilemedi. Sustu. Yılmaz da sözünü bitirip beklediği için, bir sessizlik oldu. Çatal, bıçak sesinin gürültüsüyle Hasan'ın suskunluğu pek anlaşılmadı. Yılmaz, bir iki lokma atıştırdıktan sonra devam etti:

"Konuşmacıların söyledikleri, salondaki kitlenin yapısına göre, birkaç dile tercüme ediliyor. Sen ne diyorsun, katılabilir misin?"

"Bilmem ki" dedi Hasan, "düşünmem lazım."

"Birkaç hafta içinde yanıtını verirsin o zaman."

"Şimdi en iyisi sen o insanlara benim yerime fazla ümit verme."

"Katılırsan iyi olur."

"İyi olur da. Dediğim gibi, fazla ümit vermeyeyim."

Yılmaz artık üstelemedi. Bardağın dibindeki rakıyı fondip yaptı. Hasan tekrar doldurmak istedi, elini boş bardağın üzerine koyarak reddetti.

"Bu kadar içtiğim yeterli. Araba kullanacağım. Geç olmadan kalksam iyi olur."

"Doğru ya sen araba kullanacaksın" Hasan kendi kadehini bitirdi. Kendisine de doldurmadı. "Sen içmeyeceksen, kalkmadan sofrayı birlikte toplayalım" dedi Yılmaz. Hasan gülümsedi:

"Boş ver, kaç parça ki zaten. Ben toplarım". Yılmaz çokta hevesli değildi, ayağa kalktı;

"Evet. Telefonlaşırız". Kapının arkasından montunu aldı. Anahtarlarını yokladı. Eliyle birlikte yanaklarını da uzattı. "Hadi hoşça kal. Bir şey olursa, ararsın tamam mı?"

"Güle, güle Beyazgül'e selam"

Yılmaz'ın arkasından kapıyı kapayınca, içinde bir boşluk oldu Hasan'ın. Mutfağa geçti. Rakıya baktı, pek içmemişlerdi. Bir kadeh daha içmek istedi. Şişeyi eline aldı. Birkaç saniye durdu. Yalnız içmekte içinden gelmedi. Elindeki rakı şişesini dolaba koydu. Masayı toplayıp bulaşıkları yıkamaya koyuldu. Ertesi gün tatil olmasına karşın yarına bırakmadı bulaşıkları. Her yemeğin arkasından oluşan bulaşıkları biriktirip, bekletmeden yıkardı. İşyerinde çay içtiği bardağı da her defasında yıkayarak yerine koyardı. Lavaboya kirli bardak bırakmaması, işyerindekilere kısa süre de örnek olmuştu. Mümkün olduğunca kimse kirli bardak bırakmamaya özen gösteriyordu. Bu defa bulaşıkları yıkaması biraz da içindeki boşluktan uzaklaşmak için bir oyalanma oldu. Yıkarken hayli oyalandı. Mutfaktan sonra, televizyona baktı, Yılmaz açtığından beri aynı kanaldaydı. Sesi kısık olduğundan sofradayken televizyonun açık olduğu unutulmuştu. Bir dizi film vardı. Sarmadı. Televizyonun yanında kapağı açık olan defterine kaydı bakışları. Televizyonu kapattı, defteri aldı. Çantadan kalemi de alarak, mutfak masasına geçti. Defteri masaya bıraktı, bir sigara yaktı, son yazdıklarını okudu. Okula başladığını birkaç cümle olarak yazmış, yarım bırakmıştı. Tamamlamak istedi. Bir fırt daha çekti sigarasından. İçindeki boşlukla birlikte, hafiften bir baş dönmesi vardı. Gene de dikkatini dağıtacak kadar değildi baş dönmesi. Birkaç kelime yazdı, durdu, yazdıklarını karaladı. Kalem yol al-

madı. Bir yerlerde kapılar sıkıca kapatılmış gibiydi, çıkmıyordu. Kalemi bıraktı. Sigarasını bitirip söndürdü. Çantanın iç gözünden şiirleri çıkardı, birini ayırdı, baş dönmesi giderek artıyordu. Yumuşak bir ses duydu şiiri okurken "içmişsin" diyordu satırların arasından gelen ses, "benim içinde içtin mi?" Ses şiirin satırlarında görüntülendi. "Özledim" dedi. Elindeki kâğıt titredi, daha fazla okuyamadı. Elinden bıraktı kalktı, kalkarken de biraz yalpaladı. Mutfak tarafına geçti, camı açtı. Soğuk hava doldurdu içerisini, iyi geldi. Bir iki dakika içine çekti soğuk havayı, dışarıyı seyretti. Dışarının havası, ayılttı. Sis perdesi gerilmişti şehrin üzerine. Giderekte kalınlaşıyordu. Camı kapattı, kapattığında ürperdi, üşümüştü. Masanın üzerindeki defterini kapattı. Şiirleri toparlayıp, çantaya yerleştirdi. Televizyonu açtı, açmasıyla da kapatması bir oldu. Türkçe-Flamanca sözlüğü aldı, yatağının üzerine uzandı. Yerinden kalkıp, kâğıt kalem aldı, tekrar yüzükoyun yatağın üzerine uzandı. Çocukluğunun öğrenciliği gibi ders çalışacağı bir vaziyet aldı yatağının üzerine. Yeni Flamanca sözcüklerinin Türkçe karşılığını ezberlemeye çalışırken uyuya kaldı.

Gece sis perdesiyle uyuyan şehir, pazar sabahında Güneşe uyandı. Güneş pencere pervazından sızarak odasına dolmuştu. Uykudan gözlerini açtığında, odaya sızan güneş kirpiklerinin arasından, içine doldu. Yatağında gerindi. Aklına ilk gelen şeyle neşelendi. Ne zamandır düşündüğü ve bir türlü gerçekleştiremediği şey gelmişti aklına. Çoktandır istediği şeyi bu gün gerçekleştirebilirdi. Bir Pazar günü yürüyüşe çıkıp, şehri yayan dolaşmak istiyordu. Dışarıya bakınca, sevinci ikiye katlandı. Masmavi gökyüzünün altında, Güneş'in parlaklığında, şehir iki adım ötede çok net görünüyordu. Ağaç yapraklarının parlaklığında ve Dom kilisesinin bakır işlemelerinde gülümseyen ışınlar "acele et hadi acele et" dercesine yürüyüşe davet ediyordu. Duşa girdi, sıcak suyla birlikte bir şarkının sözleri döküldü dudaklarının arasından. Döküldü ve yan daireden gelen çocukların gürültüsüne karıştı. An-

nelerinin bağrışları da karışmıştı çocukların gürültüsüne. İki dilden sesler apartmanın Pazar sabahının gürültüsü olmuştu. Annelerin Türkçe çocukların Flamanca bağrışlarına, arada birde hangi daireden geldiği belli olmayan köpek sesleri eşlik ediyordu.

Barışı çağrıştırdı çocukların gürültüsü. Barış'ı bilir miydi bu çocuklar? Hani o filmdeki, mahkûm çocuk Barış'ı ve Barışın ülkesindeki nice çocukları bilirler miydi? Şarkının sözleri dudaklarında kaldı, keyfi kaçtı. Suyun altında fazla kalmadı. Çıktı. Televizyonda müzik kanalı buldu, üzerine değiştirip, Pazar kahvaltısı için dolaba baktı. "Saatlerce yürümem ve dolaşmam için güzel bir kahvaltı yapmak gerekir". Önce çay suyunu koydu, uzun sürmedi suyun kaynaması. Isıtıcının düğmesine basıldıktan birkaç dakika sonra, sallama çayın suyu hazır oldu. Kahvaltıdan sonra, bulaşıkları çabucak yıkayıp, sigara bile yakmadan, spor ayakkabılarını giydi, montunu aldı.

Çocuklar ve kadınların gürültüleri dışarı taşmış, az ilerideki çocuk parkını doldurmuştu. Çocuklar oyuncakların üzerinde, kadınlar banklarda oturarak, kış Güneşi'nin tadını çıkarıyorlardı. Güneş'in okşayışının her damlasını yaşamak ve hissetmek için biraz daha banklara yayılmışlardı. Hasan apartmanın önünde durdu, sigarasını yaktı, bu sürede hangi yöne doğru yürüyeceğini düşündü. Artmanın önünden bir kaç yöne gidebilirdi. Yolardan biri sık kullandığı yoldu. Şehir merkezine giden otobüs durakları ile alışveriş merkezlerinin olduğu yere götürüyordu. Apartmanın köşesinden sağa döndüğünde, ağaçlarla kaplı boş bir araziye dalabilir, oradan dolaşarak, başka noktalardan şehir merkezine ulaşırdı. Şehrin dışına çıkan kanal suyuna varmak içinde bu yolu takip etmek gerekirdi. Kanal boyunca, aralarına evlerin serpiştirildiği sık ağaçlı yeşil örtü uzanırdı. İnsanların koştuğu, yürüyüş yaptığı, ağaç ve kuş seslerinin olduğu parklar, kanalın her iki kenarında bu örtünün üzerine kurulmuştu. Az önce yaktığı sigarayı yarım bırakarak yere atıp söndürdü. Sigarasını söndürmesi, kanal boyuna açılan araziye

gireceğinin işareti oldu. Ellerini montunun cebine soktu, adımlarını ayarladı, ne çok hızlı, ne de çok ahesteydi adımları. Birkaç adımdan sonra ağaç ve çimen kokusu doldurdu burun delikleri. Yeşil tonun üzerinde arada bir rastladığı görüntüler mide bulandırıcıydı. Adımlarının ahengini bozdu, köpek boklarının üzerinden defalarca atlamak zorunda kaldı. Boklar az gelmiş olacak ki, çok sayıda insan köpeklerini dolaştırıp işetiyorlardı. Hasan'ın adımlarının özgürlüğünü kısıtlayan görüntüler köpekler için sınırsız bir özgürlüktü. Özellikle şehrin kenar mahalleri böyleydi. Görüntüler her yerin köpekler açısından bir tuvalet olduğu kanısı veriyordu. Tam da bu kanıyı kırmak için, yetkililer yasak koymuşlardı. Köpekler her istediği yere işeyip, sıçamazdı. Köpek sahiplerinin yasaklara aldırdığı yoktu. Köpeklerde yasakları takmıyordu.

İğreti görüntülerden adımlarını sakınarak epey bir süre yürüdükten sonra, ağaçların seyrekleştiği, tahta masaların ve oturma banklarının sık yerleştirildiği, bir yere geldi. Burada çok sayıda insan hareket halindeydi. Hem bisiklet yolları, hem koşu yolları vardı. Belirgin biçimde bir birinden ayrılmıştı. Banka oturdu, etrafı izledi. Kadın, erkek, her yaştan insan eşofmanlarını üzerine geçirmişti. Kimi koşarak, kimi hızlı adımlarla yürüyüş yaparak önünden geçti. Hızlı adımlarla önünden geçen insanların çoğu Hasan'a selam verdi. Selam verenlerin çoğunluğu kadınlar ve yaşlılardı. Burada özellikle de yolda yürürken insanların bir birlerine selam vermesi yaygın bir davranıştı. Tebessüm ederek, bazen de başını öne eğerek insanların selamlarını aldı. Biraz oturduktan sonra saatine baktı. Ne kadar yürüdüğünü hesapladı. Bir saat yedi dakika olmuştu evden çıkalı. Bir hesaplamaya koyuldu. Kaçta kaçı olmuştu bu ülke de bulunduğu zamanın? Saatleri saymak, zamanı hesaplamak Hasanı bulunduğu yerden uzaklaştırıp rahatlatırdı. Uzaklaştırmanın yanı sıra zamanın çabuk tükendiği hissi de verirdi. Zamanın çabuk tükenmesini, günlerin su gibi akıp gitmesini neden bu kadar çok istediğini düşünmezdi. Kendisi gibi dünyada

böyle kaç insanın olduğunu da bilmiyordu. "Kaç insan isterdi zamanın su gibi akmasını? Niçin isterdi?"

Zihnini toparladığı kadarıyla günlerin hesabını ilk defa hücrede yapmıştı. Daha önce defalarca yapmıştı, ancak hep bunu hatırlıyordu. Dakikaların, saatlerin, günlerin hesabı, acılarına bir merhem olur, dayanma gücü verirdi. Eylül karalığında işkence seanslarından sonra yara bere içine konulduğu hücrenin duvarlarına atılan her bir çentik bir umuttu. Hatırlıyordu, o günlerde ileriye dönüktü hesapları. "Bir gün daha direndik. Bu kadar gün kaldı. Kaç saat, kaç dakika eder" Şimdi burada geriye doğruydu hesapları. Geriye doğru tutuyordu geçen saatleri, günleri, ayları. Rakamları karıştırdı. Hesap işi yormuştu, zihnen çabuk yorardı zaten. Bıraktı, bir sigara yaktı, telefon etme isteği geçti içinden. Karara dönüştü, oturduğu yerden gözleriyle telefon kabini aradı, görünürlerde yoktu. Cep telefonunu çıkardı, numarayı buldu, ara tuşuna bastı, bağlanmadan önce, az bir konturunun kaldığı uyarısını aldı, aramaktan vazgeçti, kapattı. Bulut biriktiriyordu açık mavi gökyüzü. Güneşi boğacak şekilde, dalga dalga mavinin üzerini kapatıyordu, grinin tonları. Bir yandan da koyulaşıp siyaha dönüşüyordu. İnsanlar çekilmeye başlamıştı, parkın içi az sonra ıssızlaşacaktı.

Hasan yerinden kalktı, geldiği yoldan, adımlarını hızlandırarak eve doğru yöneldi, adımları siyah bulutlarla yarışacaktı. Gökyüzündeki gri tonlar siyahlaştıkça, adımları koşuya evirildi, hızlandı. Etrafına bakınmadan, iğreti görüntülerin üzerinden bir ceylan sekişiyle atlayarak, durup dinlenmeden apartmanın kapısına ulaştı. Gene de kaçamadı siyah bulutlardan. Apartmanın kapısında yakalayıp, saçlarını okşadı damlalar. Dış kapıdan içeriye adımlarını atıp, asansöre yöneldiğinde sulu kar başladı. Evinin penceresinden sisler içerisinde görünüyordu şehir. Henüz vakit erkendi, bu haliyle evde geçirecekti günün geri kalan saatlerini. Bir planı yoktu. Montunu bile çıkarmadan, giderek artan kar yağışını seyretti. Şehre baktı dakikalarca. Kararsızdı canını sıktı. Bir şeyler yemekte iste-

medi. Cebinden sigara paketini çıkardı, yakmadan, mutfak masasının üzerine bıraktı paketi. Montunu çıkardı. Mektupları yazdığı defteri aldı, ayakta şöyle bir karıştırdı, bıraktı. Flamanca kitaplara baktı. Flamanca kitaplar da sarmadı. Bıraktı. Yanıtını veremediği bir isteksizlik vardı. Yoğunlaşamama sıkıntısıydı. Mutfağa geçti, akşamdan kalan yemekler çıkardı dolaptan, çabuk, çabuk atıştırdı. Ara verse sıkılacak, bırakacaktı. Yemesi gerekiyordu, bırakma korkusundan dişlerini yormadan ve yemeğin tadını damağında hissetmeden lokmalar peş peşe midesine indi. Ağzını yıkadı, bir neskafe yaptı. Bir roman aldı raftan. Biliyordu yine de bir roman sarabilirdi. Plansız saatler ancak böyle geçerdi. Flamanca dil öğreniminin arasına sokmamayı düşünmüştü ancak bir seferliğine de olsa kendi kuralını bozdu, bir tatil günün geri kalan saatlerini böyle tamamladı.

***

Değişik bir gündü bu sabah. Diğer günlerden farklı müşterilerle doluydu içerisi. Kız erkek karışık bir grup öğrenci okul kantinine çevirmişlerdi. Aralarında itişerek ve birbirilerinin sözünü keserek ardı ardına sorularla Hasan'ı bunaltıyorlardı. Gençler hem meraklı, hem şımarıklardı. Ya ilk defa burada görmüş, karşılaşmışlardı, ya da şımarıklarından yapıyorlardı, tezgâhta gördükleri her şey onlar için yanıtını almak istedikleri bir soru işaretiydi. Öğrenmek istiyorlardı, her birinin, tek tek ve defalarca sorusu Hasan'ı boğuyordu. O kadar sorunun karşılığında satın aldıkları fazla şey de yoktu. Patron da gelmişti. Hasan etrafını görmeyecek kadar -ne kadarına doğru yanıt verdiğinin ayırımda olmadan- soruların yanıtlarıyla ilgiliydi. Simit, krosant, börek, poğaça adları soru ve yanıt olarak defalarca havada uçuştu. Patron yardımcı olmadı. Arkasını dönmüştü, bir kulağıyla da dinliyordu. Hasan kontrol altındaydı. Artık dönüşü yoktu, paniklemeden, kendine güveni kayıp etmeden beyni bildiği tüm flamanca sözcüklere konsantre olmuştu.

Duraksıyor, şaşırıyor yine de bir yanıt veriyordu. Bir çevirmen gibiydi kafasının içi. Flamanca sorular, kafasının içinde önce Türkçeye tercüme ediliyor, anlamlaşıyor, sonra Flamanca yanıtlarını buluyordu. Hasan'ın duraksayarak yanıt vermesi, gençlerinin sorularının hızını azaltsa da, gene de yorucuydu. Anladılar, daha fazla uzatmadılar istediğini alan her genç aradan çekilerek Hasan'ın işini kolaylaştırdı. Hemen hepsinin tercihi değişik oldu. Hasan ayrı ayrı paket yaparken, paralarını da ayrı ayrı yazar kasaya işlemek zorunda kaldı. Giderken, her biri yine ayrı ayrı saygılı bir tebessümle "tot zins"(görüşürüz) dedi. Hasan'da birkaç defa gençlerin arkasından tekrarladı "Tot Zins" Derin bir nefes aldı. Gençler çıkınca, patronun kendisini seyrettiğini gördü. Fazlasıyla bir memnuniyet vardı gözlerinde.

"Bakıyorum da bayağı öğrenmişsin" dedi, "fena idare etmedin veletleri."

Patronun sözleri rahatlattı, aslında nasıl idare ettiğine kendi de şaşırmıştı, doğrusu idare edebilmiş miydi, emin değildi. Patrona bir şey söylemeyecek kadar şaşkınlığı devam etti. Gene de içinde bir gurur bir sevinç oluşmuştu. Patron sordu:

"Bu gün okulun var mı?"

"Var. Duşta almak istiyordum ama biraz daha kalırsam gecikirim" Hasan hafta içinde okula götüreceği kitaplarla birlikte, havlu ve duş malzemeleri getirmişti işyerine.

"Şımarık gençler seni çok oyaladılarsa ben ne yapayım." gülümsüyordu patron.

"Önemli değil" dedi Hasan. Kitaplarının olduğu çantayı almak için arka tarafa geçince Maho'nun sitemiyle karşılaştı.

"Hani diyeceğim o ki, okula başladıktan beri, bizi görmüyorsun, o akşamdan beri hiç sohbet edemiyoruz Hasan usta"

"Ederiz, ederiz. Merak etme. Size kolay gelsin, geç kaldım. Hoşça kalın."

Malıo arkasından bağırdı, "sana da kolay gelsin Hasan usta!"

Kapıdan çıkarken son anda patrona "hayırlı işler" diyerek, koşar adım otobüs durağına yöneldiğinde, bir sınavdan başarıyla çıkmış gibiydi. "Çok güzel ya, bir başkasının yardımı olmadan, üstelikte patronun bakışları alında bu kadar çok müşteriyle ilgilendim. Onların anladığı dilden konuştum. Şaşırdığım oldu ama sorularını yanıtladım. Çok değil, dakikalar önce yaptım bunları. Daha önceleri, mesele dün böyle bir şey yapabileceğim söylenseydi kendimde inanmazdım. Çekinir, korkardım. Asla kendime güvenemezdim. Bu kadar öğrendiğimi bilmem mümkün değildi. Ne zaman öğrendim? Boş ver önemi yok" Caddeden şehir merkezine akan insan kalabalığı arasında yürürken, kendini daha güçlü hissetti. "Şimdi hemen burada birileriyle konuşabilirim, beni çevirip bir şeyler sorsalar, onların sorularına yanıt verebilirim" Biran durdu, içine sıkıntı girdi." Bu kadar da değil, dur bakalım bu insanların soruları, öğrencilerin sorduklarıyla aynı olmaz ki. Fırındakileri ezberlemişsin. Olsun yine de bilirim. Artık susmak, korkmak yok. İnsanlar bir şey sormasınlar diye başımı çevirmeyeceğim. Bende onlarla konuşacağım." Diğer günlerden farklı bir gündü. Bir kış sabahında şehrin üzerine çöken sis perdesinin arasından otobüs durağına yürürken, ışığa yürür gibiydi Hasan. Şehir aydınlanıyordu.

İçindeki sevinçle, okulun kafeteryasına girdiği sıra masalardaki gruplar ayaklanmıştı. Ders uyarı zili çalmış, ikincisi de çalmak üzereydi. Tamara, Selim ve Ayşe ayakta birlikteydiler. Yanlarında bir kadın daha vardı. Hasan bu kadını ilk defa gördü. "Görümcesi doğum yapan kadın galiba" dedi içinden. Tamara yüzünü ekşitmişti:

"Gene Heng'in dersi var" diyerek yakındı. Hepsi Tamara'ya gülümsedi.

"Sende adama taktın" dedi Ayşe.

"O da bana takmış."

"Takar tabi. Adamın bunu uyarmadığı an mı var. Her dersinde sayısız kere uyarmak zorunda kalıyor. Adam biraz kuralcı işte, ders süresi içerisinde, başka dillerden konuşulmasını istemiyor. Sadece Tamara'yı değil başkalarını da uyarıyor. Ama rekor bunda" dedi Selim.

" Sizde üzerime gelmeyin sabah sabah. Heng'in avukatı oldunuz yani!"

Derse girmeden tartışınalar bitecek gibi değildi. Hasan aralarına girmedi. Bilgisayarlı derste dahi Hasan zorunlu kalmadıkça kurala dikkat ediyordu. Bu derste de Heng'in yöntemi diğer hocalardan farklıydı. Diğerleri öğrencileri tamamen serbest bırakıp, kendi masalarında oturmayı tercih ederken; Heng devamlı dolaşarak, öğrencilerin çalışmalarını kontrol ederdi. Sessiz ve sinsice yanaşarak her an öğrencilerden birinin ensesine dikilirdi. Bu davranışı öğrenciler için ayrı bir sıkıntıydı. Heng'e karşı tepkinin bir nedeni de buydu. Heng öğrencilerin ders dışında, başka şeylerle uğraşmalarını engelliyordu. Örneğin kimse bilgisayarda oyun oynayamazdı. Kocaman insanlar ilköğretim öğrencileri gibi, fırsatını yakaladığında oyunların içinde bulurdu kendini. Ne var ki Heng'in gözünden kaçmazdı. Hasan kendisinin de izlendiğini hissediyordu. Bir ara yanı başında gördü. Bunu kötü niyetli bir kontrolden daha çok iyi niyetli bir davranışa yorumladı. "Adam nasıl çalıştığımı, hangi şıklara önem verdiğimi anlamak için yapıyor belki. Adamın davranışını tümden kötü niyete yormak haksızlık olur" Gene de Heng'i yanı başında görünce biraz panikledi. Ancak istifini bozmadı.

Hasan kulaklığını çıkarmadan bir buçuk saat ekrandaki diyalogları dinledi. İlk defa sıkılmadan bu kadar uzun bir süre başını ekrandan kaldırmadı. Ekrandaki diyalogları dinlerken, gözleriyle yazıları takip etti, konuşmaların arasına girdi, taraflardan biri oldu. Ekrandaki yazılar, kelimelerin dizilişi, cümlelerin kurumu, gözle-

rinden, beyinin derinliklerine işledi. Bir yandan da notlar aldı. Yeni kelimeler öğrendi, defalarca telaffuz etti. Korkmadan ve omuz başındaki Heng'in bakışlarına aldırmadan yaptı. İsterse bir şeyler sorsun Heng, yanlış olsa da çekinmeden yanıt verecek bir cesaret vardı içinde. Bugün diğer günlerden farklı olarak daha bir öğreniyor, yeni sözcükleri hem defterine, hem beynine kayıt ediyordu. Diğer günler sıkça dikkati ve kulakları bilgisayardan uzaklaşır, kulaklıktan gelen sesler uzağında duyulur, ekrandan geçen yazılar anlamsızlığında akardı. Öğrendikçe, hiçbir şey öğrenmediğini, daha fazla öğrenmesi gerektiğini düşünür, düşündükçe de sıkılıp uzaklaşırdı. Şimdi böyle olmuyordu. Düşüncesinin, hafızasının, yorgunluğunun ve beyninin yaş sınırı zorlansa da, birikimi dışa vurmuştu. Bilgisayar çalışmasında, yeni cümle kurumları ile cümle içerisinde boş bırakılan yerleri doldururken, çok sayıda çeşitli soruları yanıtlarken aşırı derecede çok fazla zevk aldı.

Bu gidişle, haftanın dört günü ve günde üç saat olan dersler, özellikle de bir buçuk saatlik bilgisayarlı çalışma sıkıcı olmaktan çıkarak Hasan için zevkli ve verimli bir çalışma ve öğrenme süreci olacaktı. Bir buçuk saatlik bilgisayarlı dersten sonra on beş dakikalık teneffüs arası okul arkadaşlarıyla sohbet ederek, onları her geçen gün biraz daha tanıdı. Her dakika, her sohbette başka bir yanlarını öğrendi. Hocaları da her geçen gün biraz daha tanıyordu. Yöntemlerini de öğrenmişti. Haftanın dört günü günde üç saat olan derslerin bir buçuk saatlik ikinci bölümü hocalarla birlikte yapıldığından hocaların yöntemleri önemliydi. Uç noktalarda değişiklik olmasa da her hocanın ders yöntemini, öğrenciler zorlanmadan kavramışlardı. Hasan ayırımı kavramakta zorlanmadı. Değişik yaş kategorisinden sayıları on altı ila on sekiz arası değişen sınıflardaki öğrencilerle kurdukları ilişki ve dil hocalarının arasındaki yöntem farkı kişiliklerini de yansıtırdı. Dan, Els, Heng okula başladığının ilk günlerinde tanıştığı hocalardı. Her hoca daha ilk günlerinde öncelikle kendi adlarını söyleyerek kendilerini tanıtmışlardı. Els,

kadın hocaydı. Hangi gün hangi hocanın ders günü olduğu aylık ders programıyla önceden belirlenmişti. Hocalar tüm öğrencilerin adlarını kısa sürede ezberleyerek, herkesi kendi adıyla çağırmaya dikkat ediyorlardı.

Heng ve Dan'ın yaşları birbirine çok yakındı. Orta yaşın biraz üzerindeydiler. İkisi de çakır gözlü ve sarışındı. Dan'ın sarı saçlarındaki beyaz kırlar fazlasıyla görülürken, alnı da açılmıştı. Heng'in alnı açılmamıştı ancak kalın camlı gözlüklerini çıkardığında hiçbir şeyi göremeyecek kadar gözlerinin bozuk olduğu söylenebilirdi. Hasan, Heng'in bir iki zoraki tebessümü dışında, henüz dişlerini görmemişti. Dan daha ilk gün espri yapmış ve ağız dolusu gülerek güler yüzlü olduğunu göstermişti. Els, "kadınlara yaşları sorulmaz" geleneğini alt üst ederek, kendini tanıtırken yaşını da söyleyerek öğrencileri şaşırtmıştı. Söylediği rakamın altında gösteriyordu. Sarışın tenli ince yapılıydı, açık mavi gözleriyle dikkatlerden kaçmayan bir güzelliği vardı. Ne var ki bakımlı olduğu söylenemezdi. Mesele uzun sarı saçları her zaman taranmamış gibiydi. Giysileri de gelişi güzeldi. Anlaşılan üç hoca da kot pantolonu çok seviyorlardı. Üstelikte çok yıpranan ve delik deşik olan kot pantolonlar hemen her gün üzerilerinde olurdu. Kot pantolonların her üçünün üzerinde güzel durduğu da söylenemezdi. Hele ki Heng'in üzerinde her an düşecek gibiydi, kemerde takmadığından iki de bir çekiştirirdi. Tik halini almıştı. Els'in kot pantolonu da bacaklarında bol dururdu. Dan'a biraz daha yakışırdı. Dan ilk gün kendisini tanıtırken, en kısa zamanda ayrılacağını söylemişti. Els'in gelmesiyle de ayrıldı.

Heng kuralcıydı. Ders anlatımında ve örneklemelerde kitapta yazılanların dışına çıkmamaya özen gösterirdi. Öğrencilerle ilişkisi ders saatleri içindeydi, daha baştan bu yanını göstermişti. Teneffüslerde kantine inmediği gibi dışarıya da çıkmazdı. Kısacası ders dışında öğrencilerin arasında görülmezdi. Sosyal bir insan değildi. Dan ve Els'in benzer yanları çoktu. Her ikisi de öğrencilere koro

halinde egzersiz yaptırırken, tüm sınıf şarkı söyleyen koroya dönüşürdü. Bu da müzik zevklerinin olduğunu gösterirdi. Sözcüklerin ve cümlelerin söylenişini önce hocalar, sonra da hocalarla birlikte tüm sınıf koro halinde tekrar ediyordu. İkisinin de egzersizi çoğu kere tüm sınıfı gülmekten kırıp geçirirdi. Bazen öğrencilerden biri koroda hızını alamayarak, solo halinde egzersizi şarkıya çevirdiğinde Els'le birlikte tüm kahkahaya boğuluyordu. Heng izin vermezdi. Heng'in korosu ciddiydi. Els, kelime yazımlarına dikkat ediyor, bunun içinde kelimeleri söyleyerek, öğrencilerin defterlerine yazmalarını istiyordu. Sonra da kontrol yaparak, hatalarını görmelerini sağlıyordu. Els'e göre bu yöntem, yazım için çok önemliydi. Kadın öğrencilere de, erkek öğrencilere de yaklaşımı ve samimiyeti eşit düzeydeydi. Ders aralarında, teneffüslerde, öğrencilerin masasına oturur, öğrencilerle birlikte, çay ve Kofi içer, sohbetlere katılıyordu. Bu sohbetlerin konusunun çoğu da dersler üzerine olmazdı. Öğrencilerin sosyal yaşamları, geldikleri coğrafyalar, ülkeye geliş nedenleri üzerine konuşur, çene çalardı. Anlatmak istemeyene karşı da zorlayıcı bir davranışı yoktu. Öğrencilerle yapılan sohbetler dili öğrenmeleri açısından dersler kadar etkiliydi. Bir masa etrafında ya da ayaküstü konuşmalarda öğrenciler anlamadıkları kelimeleri kendi dillerinde bir birlerine sorarak tercümesini yapıyorlardı. Sohbetlerde dersteki kuralda yoktu. Başka dilde konuşma kuralı geçerli değildi. Zaten Els, ders içerisinde Tamara ve kendi ana dilinde konuşan öğrencileri çokta ikaz etmezdi.

Bilgisayarlı dersten sonra, o gün Heng'in yerine Els geldi ve bütün sınıf beklemediği biçimde mutlu oldu. Heng'in ders günü olduğu için canı sıkılan Tamara sevincinden ayağa fırladı. Dersin konusu da ikinci öğrenciler açısından ikinci bir mutluluk oldu. Herkesin dikkatini çeken bir konuydu. Bir önceki haftadan ertelenmişti. Konun üst başlığı kitapta yazıldığı biçimiyle "Vreemdeling ve Disciriminetti" (Yabancılar ve Ayrımcılık), öğrencilerin yaşamıyla doğrudan ilgiliydi. Ayrımcılığa ve ötekileştirmeye uğrayan

birinin haklarının neler olduğu, neler yapması gerektiği ve şikâyet mercilerinin hangi kurumlar olduğu dil öğrenimi içinde öğretiliyordu. Els tamamen kitabın dışına çıktı. Tüm öğrencileri soruyla sohbetin içine çekmeye çalıştı. Her bir öğrenciye "ayrımcılığa uğradınız mı?" sorusunu yöneltti. Öğrencilerin derslerde kendi aralarında konuşmama kuralını da iyice gevşetti. Tamara'yı sevindirdi. Ders canlı başladı. Hasan ve Tamara'nın soruları Ayşe'yi bunalttı. Ayşe içlerinde tercümandı. Ülkeye geleli bir yıl olmuştu.

"Okey" dedi Els, eliyle de işaret yaparak, kitapları kapattırdı. Durdu, susun işareti yaptı. Dudaklarında bir tebessümle belirdi. Gözlerini tek tek tüm sınıfın üzerinde dolaştırdı. Sınıfın sessizliğinde ses tonu yüksek çıktı:

"Çok farklı ülkelerden, farklı dili ve kültürü olan büyük bir yabancı nüfus yaşıyor bizim ülkemizde. Bundan dolayı bizim ülkemizde ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı yasaktır. Ancak halk arasında, sokakta, hatta düşünsel olarak ayrımcılık yapanlar da var." Sözcükleri durarak ve tane tane söyledi. Öğrenciler de fısıltıyla yanındakine sorma imkânı yakaladı. Türkler, Faslılar ve Afrikalılar Els'in söylediklerini anlamakta daha şanslıydılar. Bilmediklerini, kendi ana dilini konuşanlara soruyorlardı. Birisi bilmese, diğeri bilirdi. Afrikalılar ve Faslılar da dört beş kişiydiler. Bir kişi olanlar hem şanslı hem şansızdı. Els konuşurken, mimikleri ve yüz ifadesi tebessüm ve ciddiyet arasında sürekli değişti. Ses tonu böbürlenme, kızgınlık, sitem ve özür arasında dolaştı.

"Bizim ülkemize ilk gelenler önce işçi olarak getirildiler. Birde Hollanda'nın sömürgelerinden geldiler. İşçi olarak getirilen insanlar, Almanya'ya da aynı amaçla getirilmişlerdi. Burada yapılmayan, bizim ülkenin insanların yapmak istemediği ve yetiştirilemeyen işleri yapacak ülkelerine geri döneceklerdi. Misafirlerdi yani. Ama bu insanlar geri dönmediler. Eşlerini çocuklarını da getirdiler. Yerleştiler, kök saldılar. Onların çocukları burada evlendi, çocukları oldu, onlar büyüdü. Buradaki okullarda okudular. Öğre-

nimlerini tamamladılar. Belirli yerlere geldiler. İşletmeler kurdular. Sonuç olarak bizim yapmadığımız işleri yapmak için gelenler, ülkenin insanları tarafından kıskanılır oldular. Bizimkiler de işsiz kaldılar. Sömürgeden gelenler zaten buranın doğal vatandaşlarıydı."

Els tane tane söyledi, tüm sınıf pür dikkat dinledi. Dudaklarından tane tane dökülen sözcükler çizgi oldu, şekiller çizdi öğrencilerin yüzlerinde. Yanındakine sorarken de ses tonları alçaldı, cılızlaştı. Bakışlarını Els'in üzerinden alıp önlerine çevirdiler. Bozuntu, şaşkınlık ve diyeceklerini bilememenin ifadesiydi yüzlerindeki çizgiler. Els sustu. Bakışlarını sınıfın üzerinde dolaştırdı. Zoraki tebessüm ederek, gidip masasına oturdu. Hasan, Ayşe'nin yardımıyla Els'in söylediklerini yeterince anlamış, ağırlaşmıştı. Bütün sınıfta aynı durumdaydı. Els'in üzerine de çöktü. Gözlerini gölgeleyecek biçimde, bir elini başına dayadı, önündeki kâğıda bir şeyler karaladı. Paydos zili çalıncaya kadar yerinden kalkmadı, konuşmadı. Sınıftan çıkarken herkes zor duyulan bir sesle "tot ziens" (görüşürüz) dedi. Els belli belirsiz dudaklarını kıpırdatıp, elini kaldırarak karşılık verdi. Sınıfın ağırlığı, diğer sınıflardan çıkan seslerin gürültüsünde yitti.

Hasan ağır adımlarla yürüdü. Ağır bir yükün altında ilerleyen bir adamın adımlarıydı. Okuldan çıkanların gürültüsü, ılık havaya karışıyordu. Sabah şehrin üzerine serilen kalın sis perdesi aralansa da, hala ince bir tabakanın arkasındaydı Güneş. "Yürü, yürü" dercesine, oradan gülümsüyordu. "Bak, havayı ılıklaştırdım. Bu mevsimde bu hava az bulunur, yürümen gerekir." Hasan yürüdü, otobüs duraklarını geçti, durdu "nereye kadar yürüyeceğini" hesapladı. "Kütüphaneye kadar yürürüm. Nasıl olsa uğrayacaktım. Okul durağından sonra en fazla beş altı duraklık bir mesafe, kırk, kırk beş dakika içinde ulaşırım." Diye düşündü. Okul durağından sonraki üçüncü durak birçok yolun kesiştiği kavşaktı. İstasyon yönüne giden otobüs yolu, şehir merkezine uzanan kanal suyu ve her

iki yakasındaki araba trafiğine kapalı caddeler kavşakta buluşmuştu. Kanala paralel trafiğe kapalı yolu takip ettiğinde dost doğru kütüphaneye ulaşırdı. Üç yol kavşağının hemen yanı başında iki caddeyi bir birine bağlayan taş bir köprü de vardı. Köprünün üzerinden iç taraflara açılan alan kafeteryalarla çevrilmişti. Büyük bir park vardı arkasında. Dışarıya atılan masalardaki tek tük müşteriler, çay, Kofi ve biralarını yudumlayarak kendilerini ılık havaya sermişlerdi. Tadını çıkarıyorlardı. Hasan kafeteryaların önünde durdu, oturmakla yürümek arasında karasız kaldı. Üzerinde yeterince para olmadığını biliyordu ancak gene de cüzdanını çıkardı, içine baktı yanılmamıştı yeterli para yoktu. Yürümeye karar verdi. Yürürken bankamatik bulmak için etrafına bakındı. Az ileride eski bir binanın üzerinde postane yazıyordu. "Evet buldum." Postane yazılarının olduğu yerde genellikle bankamatikler bulunurdu. Binaya doğru birkaç adım atınca bankanın arması olan aslan resmini gördü, mavi renkli post bank yazısını okudu. Arması aslan olan post bank adında bir bankanın kartını taşıyordu Hasan. Ülkenin posta hizmetleri de bu bankaya ait olduğundan, her posta şubesinde banka hizmetleri de verilirdi. Rastlantı mı yoksa bir seçim miydi? Her yerde bütün postane şube binalarının mimarisi bir birinin aynısıydı. Kilise mimarisine benzerdi, taş yapıydı binalar. Dar bir sokağın başında iki katlı binanın kapısının hemen yanındaki bankamatikten para çekti, yürümekle, oturmak arasında tekrar bir kararsızlık yaşadı. Bir müddet kafeteryalara baktı. Postane binasından birkaç adım ötede, kanal caddesine açılan köşede "snak bar" yazısı daha bir ilgisini çekti. Snak barlarda çeşitli içecekler, sandviç türü ayaküstü yiyecekler, kızarmış patatesler biraz uzaktan bile davetkârdı. Snak bara doğru yürüdü sosisli sandviç aldı. Sandviçini ısırarak kütüphaneye ulaşan caddeye çıkıp ağır adımlarla ilerledi. İnce bir perdenin arasından başını uzatan güneş, Hasan'ı omuz başından takip etti, her adımda biraz daha gölgesi uzadı. Küçük iş makineleri kanal suyunu temizliyordu. Kepçeler, martı

gibi suyun içine dalış yaparak, yakaladığı artıkları süzgeçlerinde tutup, motorlara atıyorlardı. Kepçeden süzülürken farklı, durgun halde farklı, üzerinde yüzen motorların izinde farklı renkler alan kanalın suyu, kirli ve yeşilimsiydi. Dizi, dizi sıralanan restoranlar, kapılarını ve masalarını kanal sularının renklerine açmışlardı. Kanalın seviyesindeki restoranlar caddeden aşağıdaydı. Cadde üzerinden taş merdivenlerle iniliyordu. Taş duvar oyuklarından yapılan küçük mutfaklarında hummalı bir hazırlık vardı. Kokular kanal suyundan atlayarak cadde üzerinde yürüyen insanlara ulaşmıştı, davetkârdı. Hasan seyretti, yürüdü. Kütüphaneye uzanan cadde, darlaşıyor, genişliyor, yılan gibi kıvrılıyordu. Paralelindeki kanalın şeklini almıştı. Taş köprüleri geçti. Kanalın her iki yakasını birleştiren taş köprüleri saymak istedi, sayısını karıştırdı vazgeçti. Sandviçini bitirdikten sonra, ağzını sildiği peçeteyi çöp kutusuna attı. Kütüphaneye varmadan, sokağın köşesindeki pisuvarı gördüğünde kendisini tutamaz derecede bir hayli sıkışmıştı, koşar adım ihtiyacını giderdi.

Belediye kütüphanesinin döner kapısından içeri girmeden birkaç saniye soluklandı. Ayak tabanlarının küçük çaplı şikâyetlerinden bir hayli yürüdüğünü çıkardı. Güvenlikten geçti, yukarı çıkmadan birkaç dakika duvardaki ilanlara baktı. Ev arayanlar, ev arkadaşı arayanlar, şenlik, gösteri ve panel duyuruları duvarlarda yine iç içe geçmişti. Danışmada çalışan kadınlar her zamanki gibi içeri girenleri göremeyecek derecede önlerindeki bilgisayarın ekranına kilitlenmişlerdi. Birileri bir şey sormadığı sürece başlarını kaldırmayacakları kesindi. Doğrudan kendilerine yönelmeyen sesleri duymuyor, renkleri görmüyor, ilgilenmiyorlardı. Hasan aldırmadan ağır adımlarla ikinci kata çıkan merdivenleri tırmandı. Her adımda yine o koku karşıladı. İkinci katın kapısında içeri girdiğinde koku "hoş geldin" dercesine tam anlamıyla kuşattı. Kokuyla birlikte her zaman ki sessizlikte sardı. Yalnızca gözlerle okunan kitapların, gazete sayfalarının, bilgisayar ekranlarının başındaki

çok sayıda insanın arasındaydı sessizlik. Kapının yanı başındaki çay, kahve, çerez türü yiyeceklerin satıldığı büfede çalışan genç kadının müşterilerine "alstublief" derken, derinden çıkan sesinde de sessizlik vardı. Öğrenme, araştırma uğraşındaki insanların kimseleri rahatsız etmeme düşüncesinde ve erdemimdeydi sessizlik. Birde kokudaydı. Koku ise, tozlu raflara destelenmiş gazetelerde, dergilerde ve raflara yan yana dizili kitaplarda, solmuş yapraklardaydı. Kısacası tarihin içindeydi. Hasan kokuyu içine çekerken her zamanki gibi tarihi hatırlardı. Sayısız yaşanmışlıklardan süzülen ve kitapların sayfalarındaki binlerce yıllık birikimden yayılan bu koku insanlığın tüm dillerinin, tüm renklerinin ortak kokusuydu.

Günlük gazetelerin olduğu bölüme geçmeden, büfeye yanaştı, sesinin sessizliğinde, büfede çalışan genç kadına "een koffi alstublief" dedi. "Een gulden" dedi genç kadın aynı sessizlikle. Plastik bardağı aldı, Türkçe gazetelerin olduğu masaya oturdu. Sayfaları karışık biçimde, masanın üzerine yayılmıştı Türkçe gazeteler. Belli ki daha önce okuyanlar, sayfalarını düzeltmeden, dağınık bırakıp gitmişlerdi. Plastik bardaktan bir yudum aldı, önce gazetelerin sayfalarını düzenledi. Birinin ön sayfasını önüne açtı. Haber başlıkları bir başka dünyadan atılmıştı. "Enflasyon Yüksek Çıktı", "Eylem Yapan İşçilere Polis Dayağı", "Beş Terörist Öldürüldü, Üç Asker Şehit Edildi". "Başbakan ..... konuştu. ..." İnsan cesetleri ve polis tekmelerinin altında sürüklenenlerin fotoğraflarıyla süslenmişti manşetler. Sayfaları karıştırdıkça titredi, halsizleşti. Burun delikleri titreyerek, bir başka gazeteyi, önüne çekti, manşetlerine baktı bıraktı. Plastik bardaktan bir yudum aldı, öksürdü. Boğulacak derecede öksürdü. Kütüphanenin sessizliğinde büyük bir gürültüyle yankılandı öksürüğü. Gırtlağına takılan yudum, dışarı saçıldı, manşetlerin üzerine yayıldı. Etraftakiler istemeden de olsa bakışlarını Hasan'a çevirdiler. Korkuyla irkilmiş, suskun ve yerinden kımıldamayan bakışlar üzerine toplandı. Hasan'ı utandırdı.

Rahatsız etmenin utancını yaşatırken, öksürükle kırmızılaşan yüzü daha çok kızardı. Etrafına bakamadı. Koşar adım bir bardak su getirdi büfede çalışan kadın. Gülümseyerek uzattı. Bardağı alırken genç kadının yüzüne baktı, merhamet, şefkat, anlayış ve yardım vardı genç kadının tebessümünde. Başıyla teşekkür etti. Öksürüğün şiddeti de azalmıştı. Bir yudum aldı, kadın uzaklaşınca başını önünden alımadan yan gözle etrafa baktı, insanlar kendi işlerine dönmüşlerdi. Kütüphanenin içinde, üzerinden çıkarmadığı montunun cebinden kâğıt mendil çıkardı, öksürüğün şiddetiyle gözlerinden akan yaşları sildi, derin bir nefes aldı. Hala tam olarak etrafa bakamıyordu. İnsanların kendisini izlediğini hissediyor, utanıyordu. Öksürük şiddetini azaltarak, kesik, kesik hıçkırıklara dönüştü. Kadının getirdiği sudan iki yudum daha aldı. Hareketlerini sakınarak, öksürükle ıslattığı gazeteyi yavaşça katladı. Oturduğu sandalyenin ses çıkarmamasına dikkat ederek ayağa kalktı. Yüzünün rengini ve kızarıklığı, yüzünün yanmasından görür gibiydi. Devam ediyordu yüzünün kızarıklığı. Bardağın dibinde kalan suyu içti. Etrafına bakınmadan büfeye yöneldi. Plastik bardakları çöp kutusuna attı. Büfedeki genç kadına gülümseyerek, başıyla bir kez daha teşekkür etti, giriş kapısından merdivenlere yürürken adımlarını hızlandırdı. Etrafına bakınmadan aynı hızla kütüphanenin dışına attı kendini.

Durdu, birkaç defa nefes aldı. Bir karmaşanın içinden çıkmış gibi hissediyordu. Kütüphanenin önündeki cadde kalabalıklaşmıştı. Kafeteryaların dışarıya taşan masalarda yerlerini alan insanlar çaylarını, kahvelerini, biralarını yudumlarken, ikindiye evirilen güneş hala insanlara cömert davranıyordu. Gazete sayfalarında yazılanlar, yüzlerini kış Güneş'inin okşayışına bırakan sarışın kadınların ve erkeklerin yaşamlarında yoktu. Dağlarında gencecik çocukların ölümünü de düşünmezlerdi. Hasan önlerinden geçerek, derneğe doğru yürüdü. Öksürükten geriye kalan kesikler de dinmişti. Yüzünün derisi de yanmıyordu. Taş köprüden kanalın öbür

tarafına geçti. Doğrudan derneğe giden sokağın başında biraz durdu. Birkaç sokağın kesiştiği küçük bir alandı ve hemen yanı başında kanal kenarına inen taş merdivenler vardı. Restoranların olmadığı bu kıyıya, insanların oturabilecekleri taş sekiler yapılmıştı. Kanal kenarındaki restoranlara güç yetiremeyenler kaçarak buraya sığınmışlardı. Bira şişelerini tokuşturuyorlardı. Şişeler özgürdü, karışanı edeni yoktu. Hasan durduğu noktada bir sigara yaktı, birkaç adım attı taş merdivenlerden aşağı indi. Kanala sıfır olan sekilerden birine oturdu. Bir yerlerden müzik sesi geliyordu oturduğu yere. Giderekte artan bir sesti. Sözlü olmayan ve yalnızca melodi olan müzik tüm sekilerin üzerini örtmüştü. Müziğin geldiği yöne başını çevirdi ve İspanyolların barını gördü. Müzik bardan dışarı taşmıştı. Birkaç dakika sonra, başka bir melodi çalmaya başladı. Bu defa bir kadın şarkı söylüyordu. İnce bir sesi vardı kadının. İnsanı kendine çeken, içine işleyen, hüzünlendiren bir tondaydı. Hasan sigarasından derin, derin nefesler çekerek, kulaklarını müziğin sesine, gözlerini kanal suyunun seyrine verdi. Ağaç yaprakları düşmüştü durgun suyun üzerine. Çırpınıyordu yapraklar. "Dallarından ne zaman kopup düşmüşlerdi? Ne kadar süredir çırpınıyorlardı. Düştükleri dalda yerleri boş muydu? Sürgün vermiş miydi yenileri?" Başını kaldırdı, caddeyle merdivenlerin arasına sıralanan ağaçlara baktı, tomurcuklanmıştı ağaçlar. Kanal suyu durgun, üzerinde çırpınan yapraklar hazan, müziğin melodisi hüzünlüydü. Hangi yöne aktığı ve nereden gelip nereye gittiği belli değildi kanalın suyunun. Önü, arkası, ilerisi belli değildi. Ne zaman, nereye akacağı kestirilmiyordu.

Cep telefonun sesiyle irkildi. Ses eskisi kadar olmasa bile gene de titretti. Sesi değişik geldi. Acı acı çalınıştı sanki. Müziğin sesini bastırdı. Üçüncü defa çaldığında, çekinerek cebinden çıkardı. Yanıt vermeden, ekrana düşen numaraya baktı. Korkusu silindi. Murat'ın numarası düşmüştü ekrana. Kulağına götürüp evet düğmesine bastığında, Murat'ın sesini duydu:

"Selam aga, neredesin?"

"Yakındayım, derneğe geleceğim."

"Tamam, bekliyorum."

Telefonu kapattıktan birkaç dakika sonra dernekteydi. Dış kapıdan içeri girdiğinde, Murat bir kişiyle birlikte, cam kenarındaki masa da oturuyordu. Önünde kâğıt, elinde kalem vardı. Hasan'ın selamına ikisi de aynı anda başını çevirdi.

"Selam aga" dedi Murat. Yanındaki kişi yalnızca gülümsemekle yetindi. Oturduğu yerden göründüğü kadarıyla, ufak tefek birine benziyordu, sarışın çakır gözlü bir adamdı. Şakaklarında belirgin biçimde aklar vardı, ancak yaşlı bir görünümü yoktu.

"Adri" dedi Murat, adamı göstererek. Hasan elini uzattı, adamda Hasan'ın elini tutarak kendisini tanıttı "İk (ben) Adri". İkisi de gülümsedi, birkaç saniye elleri kenetli kaldı. "Okey" dedi Adri, elini ve bakışlarını Hasan'dan aldı. "Kendine içecek bir şeyler al. Bizim biraz daha işimiz var" dedi Murat. Hasan, yanlarından ayrılıp bara yürüdü, çantasını barın üzerine bıraktı, montunu çıkararak, sandalyenin üzerine attı. Barın arkasına geçti. Kendisine çay yaparken, gözleri Murat ve Adri'deydi. Ses tonlarını yükseltip, alçaltarak konuşuyorlardı. Daha çok Adri konuşuyordu. Murat arada bir "okey" diyerek, not alıyordu. Hasan dikkatini vererek konuşulanları anlamaya çalıştı. Duyduğu ve anladığı kadarıyla, bir organizasyon üzerineydi konuşmaları. Yemekli bir organizasyondu. Önemliydi. Murat özenle not tutması önemli olduğuna işaretti. Murat dikkatlice dinledi, not aldı. Adri, sözcüklerinin üzeride durdu, arada bir başını uzatarak Murat'ın aldığı notları kontrol etti. Yeni sözcüklerini el işaretleriyle notlara ekletti. Hasan büyük bir bardağa yaptığı sallama çayı bitirinceye kadar izledi. "Daha ne kadar devam edecekler?" diye geçirdi içinden. Onları izlemekten vazgeçip, başka şeylerle meşgul olmayı düşündü. Derneğin yönetim kurulu odasına geçti. Yönetim kurulu masasın üzerindeki te-

lefonu görünce Gül'e telefon etme isteği oluştu içinde. Kendi isteğiyle heyecanlandı. Başını salona uzatıp Murat'la, Adri'ye baktı. "Nasıl olur ki? Derneğin telefonun kullanmak yanlış olmaz mı? Murat'a sormadan ayıp olur." Kendisiyle tartışırken, gözleri onları izlemeye devam etti. "Aslında Gül'ü aramam da çok iyi olurdu. Aradığımı sonra söylesem Murat'a. Ya yanlış anlarsa?" Odadan çıktı lavaboda boş bardağı suyun altına tuttu. Sandalye seslerini duymasa, suyu akıtmaya devam edecekti. Suyun ne kadar aktığının ayırımında değildi. Murat ve Adri ayağa kalkmışlardı. Tahmininde yanılmamıştı Adri'nin boyu kısaydı. Adri montunu giydiğinde palto gibi üzerinde durdu. Murat'ın elini sıktı, "tot ziıs" dedi. Sonra elini kaldırıp Hasan'a seslendi.

"Tot zins mijnheer" (Görüşürüz beyefendi) Hasan arkasından seslendi:

"Tot ziıs."

Murat notlarını aldığı kâğıdı katlayıp cebine yerleştirdi. Barın arkasına, Hasan'ın yanına geldi. Su ısıtıcısını yokladı, " Su sıcaksa bir çay alayım. Soğumuş"

"Yeniden kaynatırız." Hasan ısıtıcıya su doldurup, çay hazırlarken Murat konuştu.

"Şu gördüğün adam, bizim kurumda sorumlu birisi. Şefimiz yani. Kaç gündür sıkça gelip gidiyor. Bundan önce de dernek başkanı ve yönetimden birileri geldi. Yarın akşam yemek ve eğlence var. Onu konuşuyorduk."

"Dernek mi yapacak?"

"Hayır. Bizim üst organizasyonun etkinliği olacak. Şehirdeki tüm yabancı derneklerin bağlı olduğu üst organizasyonun sorumluluğunda yapılıyor. Her yıl, en az bir defa yapılır. Bizde ciddi olarak hazırlanırız." Murat konuşurken, eğlence ve şenlik gibi etkinlikleri önemsemediği izlenimini aldı Hasan. Düşündü, içinden konuştu "Almanya'daki şenliğe gelmemişti ama şimdi bu etkinliği

önemsiyordu. Çalıştığı işyerinin bir etkinliği, elbette ki önemseyecek. Yoksa işini iyi yapmamış olur" Murat'ın sözünü kesmeden dinlemeye devam etti:

"Yabancı dernekler kendi ülkelerinin, kendi coğrafyalarının yemeklerini hazırlayıp getirirler. Kurumun konferans salonun bahçesinde çadır kurulur, masalar dizilir, yemeklerde buradaki masaların üzerine sıralanır. Oraya gelen insanlar, serf servisle istedikleri yemekleri alır, tıkınır" Sözünün burasında gülümsedi, "tıkınır dedim, geçekten de bedava olduğundan tıka basa midelerini şişirirler. Bir görsen, ana baba günü olur."

"O zaman sizin derneğin de yemek yapması gerekecek. Hazırlık yaptınız mı?"

"Herkes kendi coğrafyasının tanınan yemeklerini getiriyor. Bizim coğrafyanın yiyeceklerinden lahmacun ve baklava burada çok meşhur. Biliyorsun lahmacuna 'Turks pizza' diyorlar. Dernek adına Türk fırınlarına lahmacun ve baklava siparişi verdim. Evdekiler de bir tencere yaprak sarması yapacaklar."

"Bu organizasyona katılım nasıl oluyor? Haberi olan herkes gelebilir mi? Yoksa sadece dernek üyelerine mi açık?"

"Kimin geldiğine kimse bakmıyor. Ben onun için seni çağırdım. Yılmaz da gelecek. Bizim dernek başkanı ve tüm yöneticiler oraya kesin dalmlarlar. Kurumun bütün yöneticileri de kaçırmaz. Bedava olduğu için duyan gelir. Burada bedava yemek, içmek, ziyafet oldu mu, başta bu ülkenin insanları olmak üzere kimse kaçırmaz. Yine iğne atsan yere düşmeyecek derecede bir kalabalık olacağını düşünüyorum. Biz yarın dernekte buluşup, birlikte gideriz."

"Olur."

Murat, çayın yarısını içmişti, geri kalanını lavaboya döktü, bardağı suyun altına tuttu, yerine koyduktan sonra, barın arkasından çıktı, "oturalım" diyerek masaya geçti. Hasan karşısına oturdu,

Murat'ın yüzünün gerildiğini gördü. Ani değişikliğe anlam veremedi. Murat arka arkaya birkaç defa derin nefes aldı. Bir şeyler söyleyecekte, nasıl söyleyeceğini bilememenin kararsızlığı içindeydi, sağ elinin işaret parmağını masanın üzerinde sabit bir notaya bastırdı. Hasan meraklı gözlerle Murat'ın kendinden kaçırdığı yüzüne baktı. Ne zaman sonra, Murat elini masanın üzerinde tutarak Hasan'ın yüzüne bakmadan, cansız bir ses tonuyla söylenir gibi konuştu:

"Yavuz vurulmuş, ölmüş."

Biran 'vurulmuş' sözcüğünü algılayamadı Hasan. İradesi dışında irkildi. Kekeleyerek sordu:

"Vurulmuş mu dedin? Nasıl yani?"

Murat sustu. Hasan'ın sorusuna yanıt vermedi. Bir ölüm haberini vermenin sıkıntısı vardı. Normal bir ölüm değildi. Nasıl olduğunu anlatmanın sıkıntısı içindeydi. Bakışlarını kaçırmaya devam etti. Murat'ın suskunluğunda ne düşündüğü anlaşılmıyordu. Kaşları çatıktı. Hafiften bir suçlayıcılık vardı, kaçırdığı bakışlarının gölgesinde. Nedendi, kime yönelikti? Hasan daha bir meraklandı. "Vurulmuş, ölmüş" sözcükleri kafasının içinde tekrarlandı. Beyni zonkladı. Yavuz'un yüzünü ve görüntüsünü gözlerinin önüne getirdi. "Vurulmuş, ölmüş" sözcükleri görüntüyle yan yana gelmedi. Yakışmadı, yakıştıramadı. İçi sızladı. Murat'ın daha önce söylediği "ne ettiği, ne yaptığı" sözleri de dolaştı kafasının bir kenarında. Murat dakikalar sonra kendi suskunluğunu bozdu:

"Öldürüldüğü kesin, vurulduğu da. Nasıl olduğunu, nasıl öldürüldüğünü gerçek anlamda öğrenemedim, bilmiyorum. Öğrenmek çok kolay değil. Ara sıra derneğe gelirdi. Çok samimi değildik. Mesafeli dururdum. Geldiğinde konuşur konuşur bir şeyler anlatır giderdi. Benden borç istediği de olurdu. Yavuz övünerek tüm Avrupa'yı dolaştığını söylerdi. Buraya her gelişinde farklı bir projeyle gelirdi. Kredi bulduğu an restoran işinden, inşaatçılığa

kadar bir dizi işleri planladığını sıralayıp dururdu. Eski binaların restore işini aldığını yanında da bir sürü işçi çalıştırdığını anlatmıştı son geldiğinde. O anlatırken ben sadece dinlerdim"

Murat sözlerinin burasında durdu. Hasan'ın yüzüne baktı, kaşları hala çatıktı, 'söylüyorum işte' dercesine bir ifade vardı bakışlarında.

"Bana anlatıldığı kadarıyla, bir hesaplaşma sonucu öldürülmüş. Kurye imiş."

Murat'ın sözleri elektrik gibi Hasan'ı çarptı, "hesaplaşma" sözcüğü önce titretti. Anında başka çağrışımlar yaptırdı 'hesaplaşma' sözcüğü. Beyninde şimşekler çaktı. "Adı üstünde, hesabı olanların çatışması, alıp veremeyenlerin çatışmasıydı. Kiminle neyi alıp vermemişti, kimin çıkarına dokunmuştu? Affetmeyen bir çıkar oyunun kuralıydı hesaplaşma, Mafya filmlerinin konusuydu."

"Hesaplaşma" kelimesinin ağırlığı Hasan'ın ses tonun üzerine çöktü. Sorarken zor duyulacak bir tonda çıktı sesi:

"Nerede vurulmuş, vuranlar yakalanmış mı?"

"Ensesinden vurmuşlar. Almanya, Hollanda sınırında bulunmuş cesedi. Üstelik ölüsü günler sonra bulunmuş. Sanırım ihbar üzerine bulmuşlar. Belediye kaldırmış cenazesini. Tabi, kimsesizler mezarlığına gömmüşler."

Söyleyecek söz bulamadı Hasan. İçerinin sıcaklığında üşüdü, titredi. "Pis bir ölüm, hak edecek ne yapmıştı? Reva mıydı?" Derneğin içi kararmaya başlamıştı. Elini çenesine koydu. Murat'ın omzundan, arkasındaki cama dikti bakışlarını. Akşamın karanlığına teslim oluyordu dışarısı. Düşünecek, yorum yapacak kavramlar yoktu zihninde. Sözcükler silinmişti. Sözcüklerle birlikte, Yavuz'un görüntüleri de gelip, gidiyor siliniyordu. İkisi de suskundu. Murat kül tablasını almış onunla oynuyordu. Derneğin içi karardığından bakışları gölgelenmişti, yüz ifadesi tam olarak se-

çilmiyordu. Kaç saniye, kaç dakika kaldıklarının ayırımında değillerdi. Sözleri bitmişti. Uzaklarda ölüm haberinde bitmişti sözleri. Nasıl olursa olsun ölüm olunca söz böyle biterdi. Tüm sözcükler hayatla birlikte yiter giderdi. Söz yaşam içindi, yaşatmak içindi. Giderek karanlığa büründü derneğin içi. Bir süre daha karanlıkta suskun kaldılar. Daha fazla duramadılar. Başka hayatlar, kendi hayatları devam ediyordu. Başka hayatlar için söz devam edecekti. Murat, eliyle oynadığı kül tablasını kaldırdı, döndürdü, tekrar masanın üzerine fırlattı. Tok bir ses çıkardı kül tablası.

"Neyse aga. Olan olmuş artık. Yapacak bir şey yok. Biz işimize bakacağız." Ses tonu canlıydı, kızgındı, öfke doluydu. Ayağa kalktı.

"Bence de yapacak bir şey yok. Ama çok üzüldüm" dedi Hasan.

"Ben de üzüldüm. En çok Belediyenin kaldırmasına üzüldüm. Haberimiz olsaydı sahip çıkardık. Ne de olsa bir geçmişi vardı."

"Kimse sahiplenmemiş demek ki"

"Bilmiyoruz ki. Çıkalım aga. Yarın buraya gelirsen birlikte gideriz. Yılmaz'ın haberi var. Kendisi bizimle gelmek isterse buluşuruz."

Akşamın karanlığını şehir kendi ışıklarıyla aydınlatıyordu.

***

Kadın, erkek herkes çok sevinçliydi. Yüzleri gülüyordu. Bir yemek insanı bu kadar sevindirebilir miydi? Bunca insan elinde kocaman plastik tabaklar ve gözlerinde tüm zamanların sevinciyle bayram çocukları kadar mutluydular, göz bebekleri ışıldıyordu. Biran önce tabaklarını doldurmak için sıraya girmişlerdi. Sakinlerdi. İtiş kakış, kargaşa yoktu. Kurum binasının bahçesinde büyükçe bir çadır kurulmuştu. Yemekler çadırın içine yarım daire biçiminde kurulan tezgâhın üzerine sıralanmıştı. Hemen girişte yemeklerin yanı ba-

şına konan bir masa ise plastik tabak, çatal ve kaşık için ayrılmıştı. Çadırın içi her ayrıntıyı seçebilecek derecede çok sayıda ampulle aydınlatılmıştı. Büyük tencereler, tepsiler, sahanlıklar içinde sergilenen yemeklerin çoğunun dumanları üstündeydi. Önlerinde ülke adları yazılmıştı. Kimi özenle, kimi öylesine bir karton üzerine karalanmış harfler. Gene de okunaklıydı. Çadırın içinde sayısız ülkeden, sayısız yemek çeşidinin kokusu birleşmiş, iç içe geçmiş, çadırdan dışarı taşmıştı. Hangi koku hangi yemeğe aitti, ayırt edilmesinin mümkünü yoktu. Dışarıya taşan kokular hem hepsinin, hem hiç birinindi.

Kurumun direktörü önce bir konuşma yaptı. "Organizasyonun önemi ve mahiyeti üzerine" yaptığı konuşma bitmeden çadırın önünde kuyruk oluştu. Kuyruğa giren onca insan, biran önce yemeklerden tatmak istese de itiş kakış olmadı. Bir kargaşa yaşanmadı. Dünyanın değişik coğrafyalarından farklı tatlar, kadın erkek, yaşlı genç her yaştan, her renkten, her kimlikten farklı ulustan onca insanın beğenisine, göz zekine ve iştahına sunulmuştu. İçlerinden seçerek almak çok zordu. Bütününden tatmak arzusu ve isteği herkesi kamçılarken, aç gözlü olmayanı da aç gözlü yapmıştı. Bir tabak alan daha bitirmeden ikinci tabak için kuyruğa giriyordu. Kuyruğun akışı yavaştı. Hasan kuyrukta beklerken ne alacağının kararsızlığı içindeydi. Yemek seçimlerini ülke adlarına bakarak yapmaya karar verdi. İtalyanların, İspanyolların, Faslıların (Faslılara Maroklar da deniliyordu) ve Yunanlıların yemeklerinin bulunduğu bölümlerde durdu, seyretti, inceledi. İtalyanlar, spagetti ve pizza çeşitleri getirmişlerdi. Az bir parça mantarlı, kuşbaşılı pizza aldı İtalyanlardan. Bir çeşit türlüye benzer bir yemek ve üzerine rendelenmiş peynirin serpiştirildiği ıspanaklı börek vardı İspanyolluların mutfağında. Yemeğin içinde, yeşil fasulye, havuç, bezelye ve parça etler konmuştu. Üzerine de bolca kekik ve karabiber ekilmişti. Alıp almamakta tereddüt etti, tadımlık olsun diye bir kaşıkta bu yemekten aldı tabağına, ıspanaklı böreği tercih etmedi.

Yunanlıların yemekleri yabancı değildi. Peynirli fiyonk makarna, piliç tava ve tatlıdan oluşmuştu, Yunanlılarım menüsü. Tatlıları, Türkiye'de mevlit lokması olarak bilinen tatlıya benzer bir çeşit hamur tatlısıydı. Yunanlıların mutfağını yalnızca incelemekle yetindi, tabağına almadı. En çok ilgilendiği Faslıların mutfağı oldu. Tabağını burada tepeledi. Çadırın dışına taşan tüm kokuların buradan yayıldığını düşündü bir an. Asker karavanası denilen büyük ve yayvan bir tencere et yemeğinin yanında aynı büyüklükteki bir tencerede pilav vardı. Tezgâhın arkasında duran Fas kökenli genç kadın, kendilerinden yemek alanlara, şerbetlerinden ikram etmeden bırakmıyordu. Kendi coğrafyalarına özgü, limonataya benzeyen, tatlı bir içecekti. Faslıların kendi dillerinde et yemeğinin adı Ralmi idi. Büyük parçalar halinde doğranmış etler, değişik baharatlarla harmanlanarak kızartılmıştı. Pilavın içine kuş üzümü katılmıştı.

Surinamlıların roti yemeğini tanıyordu Hasan. Tabağına almadı, tabağında yerde yoktu zaten. İkinci bir tabakta almak istemedi. Bir tabak alan, ikinci hatta üçüncü bir tabak alırken, Hasan ikinci bir tabağı almaktan utandı. Yılmaz'ın "bir tabak daha al" ısrarını da dinlemedi, reddetti. Yılmaz hemen arkasından sıraya girmişti, her iki elinde bir tabak vardı. En az diğer insanlar kadar neşeliydi, ağzı kulaklarındaydı. Kilo almak, rejim yapmak kimsenin umurunda değildi. Kilolu sarışın ve esmer kadınların, erkeklerin her biri iki tabak aldı.

Çok sayıda odası, konferans salonları ve kafeteryası olan kurumun iki katlı binasının her yeri yemekhane olmuştu. Odalar, konferans salonları, kafeteryadaki masalar ve sandalyeler doluydu. Tabağını alan boş bulduğu bir yeri tutmuştu. Bahçedeki dev çadırda yemeklerini alanlar, buralarda bir yer bulmak için yarışıyordu. Oturanlarında yer bulamayıp ayakta kalanların da ortak yanı ağız şapırtısıydı. Kilolu göbekli beyefendiler, şık giyimli bakımlı ve kilolu kadınlar, açlığın resmini çizercesine, nefes almadan ta-

baklarına tepeleme doldurdukları yemeklere saldırmışlardı, kıtlıktan çıkışçasına tıkınıyorlardı.

Hasan elindeki tabağı koyabilecek bir yer bakınırken, Yılmaz, hem ağzına attığı lokmaları çiğniyor, hem konuşmaya çalışıyordu. "Kafeteryanın barına yakın duralım. Bira da alırız oradan." Barın etrafı sarılmıştı, tabaklarını koyabilecekleri bir yer bulmaları bir yana, yakınında ayakta duracak yer bulmak bile güçtü. Yılmaz'ın vazgeçmeye niyeti yoktu, "aradan gireriz beni takip et" dedi. İnanların aralarından sızmak için bir iki deneme yapmışlardı ki, arkadan Murat'ın sesini duydular:

"Sizi arıyordum dedi Murat, bir eliyle de Hasan'ın omzuna vurdu, sözlerini sürdürdü: "yemeğinizi yedikten sonra toplantı salonuna gelin. Gösteri var. Havai kızları dans gösterisi yapacak." Gülümseyerek de sözlerini bitirip yanıtını beklemeden yanlarından ayrıldı, Yılmaz lokmasını ağzından saçtı:

"Oh Havai kızlarının dans gösterileri var." Bara doğru yer açmasını sürdürdü, insanları ite kaka, barın yanına yaklaşmayı başardı.

Salon karartılmış, ışıklar yalnızca sahneye verilmişti. Yarı karanlıkta tüm gözler sahnedeydi. Bira kutularından ve şarap bardaklarından alınan yudumlardan çıkan sesler sayılmazsa, nefeslerin tutulduğu bir sessizlik vardı sahnenin etrafındaki insanlarda. Tutulan nefesler sahnedekilerin figürlerinde alınıp veriliyordu. Hasan bir kutu birayla yetinirken, ikinci birayı almıştı Yılmaz. Beş genç kadın vardı sahnede. Sahne alan beş genç kadının taçları ve kostümleri ağaç yaprağıydı. Doğaldı. Göğüsleri ve kalçalarının bir kısmı örtülmüştü. Müziğin ritminde, kalçalarının kıvrımında hışıldıyor, salınıyordu yaprak kostümler. Göbek danslarında havalanıyordu. Salonun yarı karanlığında, sahnenin etrafını dolduran onca insanın bakışı ve hareketleri aynıydı, pür dikkatti. Kalçaların kıvrımında dolaşıyor, göbeklerin dansında heyecanlanıyor, müziğin ritminde coşuyordu. Sahnedekilerin erotik dansları

kendilerine çevrilen bakışları oradan oraya savurarak alıp götürüyordu. Gökyüzünün boşluğuna, mavinin derinliklerine, doğanın içine, yeşilin tonlarına, açık hava sevişmelerine götürüyordu. Sahnede dans edenler havai kadınlardı. Hasan'ın bakışları da bütün insanlarla birlikteydi. Gösterinin seyrinde zaman ayrımı yitmişti. Seyrin doruğunda kesildi müziğin sesi. Beş genç kadın sahneyi terk ettiğinde, "ooley" naraları alkış tufanına karıştı. Havai kadınları sahneyi terk ettikten hemen sonra, alkışların içinde, tanıdık bir müzik yayıldı. Halay müziği, eşliğinde bir grup çıktı sahneye. "Bitlis yöresi oyun ekibi" dedi Murat. Birkaç dakika içinde bu defa tempo tutarak, onca insan Bitlis oyun ekibinin hareketleriyle bütünleşti. Farklı coğrafyadan onlarca insan hep birlikte halaya durdular. Müzik canlıydı, hareketliydi. Kıpır kıpırdı insanlar. El ele tutuştu ve Bitlis oyun ekibi oldu tüm salon. Hasan halaya girdi. Yılmaz'ın elinden tuttu, zamanın ötesine geçti. Dakikalar sonra kan ter içinde kaldı. Müziğin sesi aralanırken, Murat kulağına eğildi, "bu insanları tanımaya bak, birkaç ay sonra burası senin de iş yerin olacak."

***

Hasan'ın işten çıkmasına dakikalar vardı. Bu cumartesi bildik ve olağan müşterilerinden çoğu yoktu. En önemlisi de Cludia yoktu. Cumartesi günleri her ne kadar geç kalsa da bu kadar gecikmezdi. Patrondan önce gelirdi ki patron çoktan gelmişti. Hafta içi saat sıfır beş ila beş buçuk arasında gelen Cludia cumartesi günleri bir, bir buçuk saat gecikirdi. Saat yediyi geçmişti, Hasan merak içinde, bakışları kapıdaydı. Bir yandan da merakını gizlemeye çalışıyordu. Kendisinin de anlam veremediği bir boşluk oluşmuştu içinde. Daha gün ışımadan ve şehir uyanmadan her gün görmeye alıştığı, neredeyse arkadaş olduğu insanların yokluğu üzmüştü. Gecenin yalnızlığında habersiz bırakmışlardı. Her gün aynı saatte gelen arkadaşları randevularına gelmemişti. "Ama onların suçu yok. Clu-

dia'nın da suçu yok. Müşteri ister gelir, ister gelmez. Bana hesap vermek zoruna değiller." Cludia gelememişti. Çünkü gecelik hâsılatı henüz toplayamamıştı. Sabahın erken saatlerinde son bir umutla müşteri bekliyordu. Beklediği dakikalarda ancak geceden kalanlar düşerdi. Cludia beklerken bir yandan da kendi içinde yeni kararlar almayı tartışıyordu. Her gece aynı tartışmanın içindeydi. Müşterileri her geçen gün biraz daha azalmıştı. Artık hiç gelmeyecekti. Hasan bilmiyordu. Taksici olmasaydı, Cludia'yaya ne olduğunu belki de hiç öğrenemeyecekti. Ne olduğunu günler sonra taksici söyledi, "doğu bloğu yıkıldıktan sonra buraya doluşan kadınlar müşterilerini daha ucuz kapınca o da başka yere gitti" dedi.

Hasan işyerinde duş aldı. Hafta içi okula gittiği günler dışında işyerinde pek duş almazdı, eve bırakırdı. Bu cumartesi eve gitmeyecekti. Çünkü miting vardı. Doğrudan mitingin yapıldığı şehre gidecekti. Üzüntü içinde işyerinden çıktı, istasyona yürüdü. Henüz çok erkendi, miting öğlen sonrasıydı ama erken gitmek istiyordu. "Yollarda ne olur ne olmaz" kaygısı ağır basmıştı, istese de yerinde duramazdı. Hasan'ın yola çıktığı dakikalarda Ali telefonun başında öfkeliydi. Erkenden vakfa gelerek telefon görüşmelerine başlamıştı. Dün çok sayıda insana telefon etmişti, bugün de devam ettiriyordu. Almacı kaldırıyor, telefon numaralarını tuşluyor, karşısındakiyle kavga edercesine konuşuyor, her görüşmenin ardından neredeyse aynı cümleyi tekrarlıyordu "ne çokta işleri varmış insanların. Herkesin işi miting gününe denk gelmiş meğer." Ali almacı kapattıktan sonra arada bir ayağa kalkıyor, iki adımlık oda da peş peşe yaktığı sigaranın dumanıyla birlikte olduğu yerde dönüyordu.

Hasan trenden indi. İstasyonun şehir merkezine açılan ikinci kapısından, Dam meydanına doğru yürüdü. Miting birkaç saat sonra bu meydanda yapılacaktı. Şimdilik olağandışı bir hareketlilik yoktu Dam meydanında. Sabah saatlerinin tenhalığında, cumartesi günlerinin doğal akışındaydı her şey. Bir tatil sabahına dönen ge-

cenin eğlencesinden geriye kalanlar sabahın ışıklarıyla birlikte temizlenip yıkanmıştı. "Ne kadar insan toplanır acaba?" sorusu vardı kafasında. Yanıtını ararcasına meydanı turladı, bir fikre varamadı, burada işlerin nasıl gittiğini, organizasyonun nasıl yapıldığını bilemediğinden ne kadar insanın toplanacağını kestirmesinin imkânı yoktu. Kafasındaki ölçü geçersizdi. Meydanın sağ tarafında yer alan kraliçe sarayının köşesinden sağa döndü, sarayın arkasında istasyona uzanan tramvay yolundan karşıya geçti, çaprazdaki caddeye çıktı. Caddenin sağ tarafından biraz yürüdü, kanal üzerindeki taş köprüyü geçti. Önünde ve görünürde birbirinin benzeri sayısız kanal ve taş köprü vardı. Şehri sarmalayan kanalların üzerindeki taş köprüler yüz yıllara varan geçmişleriyle, caddeleri ve sokakları bir birine bağlayıp, akışın devamını sağlıyordu. Yolunun üzerinde iki köprü arasında ve kanalların ortasındaki Kilise minik bir ada gibi dikilmişti. Kilise'den sağa dönünce Anna Frank müzesini bulacaktı. Kanal suyu ile binanın arası bir metrelik yaya yoluyla ayrılmıştı.

Önünde asırlık bir ağaç vardı. Müze kadar özenle korunduğu anlaşılan asırlık ağaç müzenin ziyaretçileri için bir sığınaktı. Müzenin önünde bekleyenleri, kardan, yağmurdan, güneşten korurdu. Hasan müzenin önüne geldi, kapalıydı. Erken gelmişti. Kapalı olabileceğini önceden tahmin etmesine karşın yine de canı sıkıldı. Birkaç kişi ağacın altındaki banklara oturmuş bekliyordu. Müze için miydi, çıkaramadı. Onlara sormadan, kapıdaki açılış saatine baktı.

Müze binası Anna Frank'ın onlarca yıl önce yaşadığı bir evdi. Bir kız çocuğuydu Anna Frank. Ülkede Hitler faşizmine karşı direnişin sembollerinden biri olarak anılırdı. Almanya'da dünyaya gelmiş, sonradan bu ülkenin vatandaşı olmuştu. Hitler faşizmi döneminde Alman ordularının Avrupa'yı ve ülkeyi işgal ettiğinde, Yahudi çocuğu olduğu için tavan arasında yaşamını sürdürmek zorunda kalmış, yaşadıklarını da günlüklerine yazmıştı. Direnişçiler

arasında kuryelik yapan Anna Frank, daha sonra Hitlerin ordusu tarafından yakalanarak, toplama kampına götürülüp orada katledilmişti. Anna Frank'ın işgal yıllarında tavan arasında tutuğu direniş günlükleri, çok sonradan bulunarak kitaplaştırılmıştı. Kitabın dünyanın birçok dillerine çevrisi yapılmıştı.

Hasan kanal boyunda biraz turladı. Önünde açıklık olan bir kafeteryayı gördü. Dışarıya masalar konulmuştu, tek tük müşteriler çaylarını ve neskafelerini içerek, kendilerini kaçamak yapan güneşe vermişlerdi. Güneşle buluşan kanalın suyu masalara ışık dalgaları saçıyordu. Çekiciydi, davetkârdı. Hasan neskafe içmek oturacağı bir masa baktı, gözüne kestirdiği masaya yanaşmak üzereydi ki, cep telefonu çaldı. Ekrana numara düşmemişti, elinin heyecanıyla ayakta kulağına tutu:

"Alo, günaydın" dedi yumuşak bir ses. "Nasılsın?"

Ses kulaklarına dokunduğu an sayısız duyguyu bir arada yaşadı. "Bir ses bu kadar çok şeyi aynı anda nasıl hissettirebilirdi? Birkaç kelimelik bir ses tonunda ne kadar çok şey saklıydı? Hüzün, özlem, sevecenlik, umut bir ses tonunda nasıl bu kadar iç içe geçebilirdi? Aynı tonda nasıl yansıtılır, uzaklardan ulaştırılır, yıldırım hızında çarpardı?"

"Günaydın, günaydın" dedi Hasan, kendi sesinin kontrolünde olmadan.

"Ne yapıyorsun?"

"Şu anda başka bir şehirdeyim, dolaşıyorum"

"Geziyorsun yani. Ben de evdeyim. Bizim burada hava çok güzel. Bahar havası var. Güneş 'te çok güzel, tam dışarıda kahvaltı yapılacak bir hava. Burada olsaydın, kır kahvesinde kahvaltı yapardık."

"Sen gidip yapabilirsin."

"Tek başıma yapmak istemiyorum. Zaten sabah uyanıp da güzel havayı görünce, bir sürü şey aklıma geldi, boşluğa düştüm."

Konuşmanın akışı kesildi, Hasan sustu. "Bende seni özlüyorum" sözcükleri takıldı dilinin ucunda. Çıkmadı, çıkamadı. Dilinin ucunda kalan sözcükler sessizliğinde içinin birikimine aktı. Neden takıldı, niçin dillenip karşıya söylenmedi sözcükler? Zamanın ölçülemeyecek bu kısa anında, neden "ben de" diyemedi? Üzmek mi istemedi. Dirençli görünmek için miydi? Belki de hepsiydi, belki de hiç biriydi. Ama bunlar yoktu aklında. Ölçümü olmayan kısa duraksamada bunları düşünmesi mümkün değildi. Acı bir tebessüm yaladı dudaklarını. Nefesini bastırdı, dudaklarının ucundan içine akanları ses tonuna yansıtmamaya çalıştı:

"Ben diyorum ki, güzelce git kahvaltını yap, bende burada kanal kenarında neskafe içeceğim."

"Ben içeride kahvaltı yapacağım" dedi Gül, donuk bir ses tonuyla. Karşı soruyla da üzerinden geçiştirdi, "Gezmeye mi gittin yoksa işlerin mi var orada?"

"Bu gün miting var, mitinge katılmak için geldim."

"Kendine dikkat et lütfen." Söylerken emir kipinde oldu ses tonu. Birlikte olduklarında da Hasan'ı sıkça uyarırdı. Üstelikte "dikkat et artık" emriyle yapardı. Şimdi "lütfen" kelimesini eklese de, ses tonu hala emir ediciydi. Hasan güldü.

"Burada bir şey olmaz, merak etme."

"Ben gene de söyleyeyim."

"Tamam canım. Dikkat ederim. Sende kahvaltını yap lütfen."

"Düşünürüm." dedi Gül.

"Hoşça kal. Öpüyorum."

"Bende."

Hasan cep telefonunu kapattı, Güneş ışınlarının kanal suyunun üzerindeki ışıltıları bulanık göründü. Gökyüzü açık ve berraktı, Güneş hala tepeden gülümsüyordu. Garsonun görüntüsü de bulanıktı. Masanın yanındaki hasır sandalyeye çöktü, neskafesini söyledi. Birkaç yudum aldı, daha fazla oturmak istemedi, kalktı.

Neskafenin parasını ödedikten sonra, geldiği yoldan gerisin geri istasyona yürüdü. Az sayıda insan ellerindeki bayrakları sallayarak Dam meydanına gelmeye başlamıştı. İstasyonun deniz tarafına çıkan kapısında, bilinen ve söylenen adıyla Nord yönüne açılan kapısında buluşacaklardı. Ali toplanma yeri olarak burasını vermişti. Saatine baktı, adımlarını ayarladı. Henüz vakit olduğundan yavaş yürüdü. Eyleme giden bir insanın heyecanı yoktu. Ülkesinde böylesi gösterilere giderken hissettiklerinden farklı bir duygudaydı. Bir başka ülkede, tanımadığı bilmediği insanlarla bir mitingde birlikte olacaktı. Değişik sorular dolaşıyordu kafasının içinde.

'Burada coşkular nasıl yaşanırdı? Sesler nasıl çıkardı? Sloganların dili nasıl olurdu? Bildiklerine, tanıdıklarına benzer miydi? Sloganlarını ve şiarlarını haykıran insanların ses tonu nasıl yansırdı? Devlet güçleri nasıl tepki verirdi. İnsanların heyecanları, öfkeleri, dirençleri, kaygıları göz bebeklerinden okunur muydu?' Yaşayacak, görecekti. Polislerin bakışlarını da görecekti, karşılıklı bakışmaları ve sakınmaları da. Buluşma yerine vaktinden önce ulaştı. Ali erken gelmişti bekleme yerine. Bir elinde bayrak, bir elinin parmakları arasında sigara vardı. Yaşlıca bir erkek, orta yaşlarında bir kadın duruyordu yanında. Hasan'ın daha önce hiç görmediği insanlardı.

"İşte yoldaş bu" dedi Ali, yüksek bir sesle, Hasan'ı görünce. Henüz yarıladığı elindeki sigarayı attı, gülümseyerek elini uzatıp, Hasan'ı kendine çekti, sarıldı. "Hoş geldin yoldaş" dedi tekrar.

"Hoş bulduk" dedi Hasan, başı Ali'nin koltuğunun altında kaldı. Ali, Hasan'ı bıraktı, yanındakilere döndü, "sizlere daha önce söylediğim Hasan arkadaş." Tebessüm ederek, önce kadın elini uzattı:

"Hoş geldin, ben Nurcan,"

"Hoş bulduk."

"Bende Ahmet" dedi yaşlı olan elini uzatarak. Nurcan, "siz" diyordu ki, sözlerinin arkasını getiremedi. Ali konuşarak, deyim yerindeyse lafı ağzında tıkadı.

"Dün tüm gün telefon ettim. Sabah telefon ettim, bir sürü arkadaşa tekrar hatırlattım. Telefon etmediğim tek insan kalmıştı. O da Hasan'dı. Vaktinden önce geldi. Buradaki beyler daha teşvik etmediler."

"Tamam, anladık gelirler, uzatma" derken, daha önce bu konuyu aralarında defalarca konuşup, tartıştıklarını anlatmış oldu Nurcan. Orta yaşlarda esmer tenli, kısa saçlı bir kadındı Nurcan. Kaşları çatık, yüz kasları gergin olmasına karşın, itici bir havası yoktu. Sakin bir insan olduğu kanısı verdi Hasan'a.

"Nasıl buraya alışabildin mi" diye sordu Nurcan.

"Buraya alışmak nasıl oluyor bilemiyorum ama burayı öğrenmeye çalışıyorum"

"Yalnız olduğunu söylemişti Ali."

"Evet, yalnızım."

"Yalnızlık burada daha çok sıkar insanı. Bundan sonra sıkça görüşürüz umarım. Biz Ali'yle aynı vakıftayız."

Ali, arkasını dönmüştü, birileriyle konuşuyordu. Ahmet mesafeli durdu, ikisinin arasındaki konuşmayı dinlemekle yetindi. Toplanma yerindeki insan sayısı her geçen dakika biraz daha artı, farklı bayraklar altında toplanan kalabalıklar çoğaldı. Etrafta konuşlanan atlı polisler, birkaç metre uzaklıktan izlemeye almışlardı.

"Anlaşılan anarşistler de buradan yürüyecekler" dedi Ali, ses tonunu yükselterek, "yoksa bu kadar atlı polisin burada işi olmazdı."

"Yalnız anarşistler için değil ki, yabancılar için de önlem almışlar." dedi Nurcan.

İllerden, ilçelerden, köylerden trenlerle ülkenin en büyük kentine insan seli vardı, çağlıyor, taşıyordu. Trenlerden inenlerle, şeh-

rin semtlerinden istasyona toplananlar buluşuyor, birikiyor, çoğalıyordu. Bir düzeni yoktu çoğalmanın. Onları düzene sokmaya çalışanlarda yoktu. Belli ki, topluluğun meydana akışında bir yürüyüş düzeni olmayacaktı. Hasan anlayamadı. Kimin söylediğini duymadı. Görmedi. Kalabalıkların yönü Dam meydanına çevrildi, bayrakları, atkıları, pankartlarıyla Filistin oldu tüm kortejler, yürüyüşe geçti. Renkler Filistin, pankartlardaki ve dövizlerdeki yazılar Filistin'di. Kendi pankartlarında "Filistin'de İşgale Son" yazıyordu. Filistin renkleriyle sloganlar dört dilde yazılmıştı. Ali'lerin vakfının taşıdığı dövizlerde, Türkçe, Kürtçe, Arapça, Flamanca sloganlar vardı. Bendinden taşan insan seli, ayırım yapmaksızın önüne denk gelen pankartın arkasında girdi, yerini aldı. Şehrin merkez istasyonundan, meydana uzanan çift taraflı tramvay yolu kapatılmıştı. Tramvay yolunun her iki tarafında iki metreden fazla olan yaya yolları da doluydu. Akış için yetmediğinden başka yollardan da insanlar alana çıkıyorlardı.

"Çok kalabalık" dedi Nurcan, "her taraf böyleyse, alanın yakınına bile gidemeyiz."

"Az önce telefonla konuştum" dedi Ali, bağırırcasına konuşarak, "Yılmaz'la konuştum. Kızıyla birlikte gelmiş, bize ulaşması mümkün değilmiş."

Hasan'ın kulaklarında çınlıyordu sesler. Sözcükler yabancıydı, haykırışlar sözlü olmayan müziğin melodisi gibi kulaklarında çınlayıp, ruhunun derinliklerine işliyordu. Anladığı sözcükler daha bir heyecanlandırdı, tüylerini dikleştirip duygulandırdı. "Enternasyonele Solidart" diyorlardı hep bir ağızdan gür bir sesle. Bütün dillerden, bütün sözcüklerden, bütün renklerden tek ses olmuştu mahşeri kalabalık. Tek ses olmuşlardı, "Enternasyonal Dayanışma" sözcüklerinde birleşmişlerdi. Yan yana omuz omuza idiler. Dilleri farklı, coğrafyaları farklı, renkleri farklı insanların omuz başları arasında açı yoktu. Sesleriyle birlikte yüreklerini birleştirmişlerdi. Yürekleri Filistin halkı için çarpıyordu. Bu görkem, bu

dayanışma yarın başka bir halk için, mesele kendi halkları için, Kürt halkı için çarpacağı hayali daha bir heyecanlandırdı. Hasan görüyordu, yaşıyordu. Bir vahada suya kavuşmuş, suyla buluşmuştu.

"Filistin Halkı Yalnız Değildir" sloganını başlattı Ali. Katıldı ve kendi sesinde irkildi. Gırtlağını yırtarcasına çıkarmıştı. Bağırışlar arasında etraftakilerin dikkatini çektiğini, kendisine yönelen tebessümlerden anladı. Bir alay, bir küçümseme izi yoktu tebessümlerde. Arkasından, "Kahrolsun Emperyalizm, Kahrolsun Siyonizm" sloganını attırdı on dokuz, yirmi yaşlarında bir genç.

Kürtçe sesler karışmıştı seslerin arasına. Arkaya, öne, yanlara bakındı, dikkat kesildi. Çok arkalardaydı. Elektrik direğine tırmanan bir genci görebildi yalnızca. Boynunda puşi olan genç, kırmızı, sarı yeşil renkli bayrağı sallıyordu. Renkleri ve sesleriyle bendinden taşan insan seli düzensizdi, akışı olduğu yerde, karınca adımındaydı. Birleşiyor, patlıyor, gökyüzüne yükseliyordu sesleri. Gökyüzü engindi, açık mavinin enginliğindeydi. Güneş pısırık değildi. Başka zamanlar gün içinde defalarca gidip gelen güneş, direngendi. Bulutlara teslim olmamıştı. Ilık ılıktı, onlarla birlikteydi.

Ali başını kaldırdı etrafa bakındı."Meydana girmemiz artık zor. Birkaç adım ancak ilerleyebiliriz" dedi. Tutuğu pankartın ucunu yanındakine verdi. Kadife montunun cebinden sigara paketini çıkardı, bir tanede Hasan'a uzattı.

"Ben içmeyeceğim" dedi Hasan.

"Bu kalabalıkta, biraz az içsen sanki ne olur? O kadar da bağırıyorsun" diyerek Ali'ye çıkıştı Nurcan.

"Bırak içsin, kendisine iyilik yapıyor" dedi Ahmet.

Patlıyor, aralanıyordu kalabalıkların sesi. Saatine baktı, "miting başlamak üzere" dedi Nurcan, "beş on dakika kaldı belirlenen saate."

"Biz artık burada yaparız" dedi Ahmet.

Hasan üzüldü. Alanı görmek istiyordu. Kürsüyü, konuşmaları dinlemek istiyordu.

Ali dumanı içinde saklarcasına sigaradan birkaç nefes aldı. Sözcükleriyle dışarı çıktı, "sizce kaç insan vardır?"

"Bence yüz bini geçmiştir" dedi Nurcan.

"Bence yüz binden çok çok fazladır" dedi, Ali'nin az önce pankartın ucunu verdiği adam. Hasan adını bilmiyordu adamın. Tanışmamıştı daha. Gerçi Nurcan ve Ahmet dışında, toplanma yerinde kimseyle tanışma fırsatı olmadı. İnsanlarla sadece selamlaşabildi. Ali beklemediği anda, Hasan'ın duygularına rehber oldu, sevindirdi.

"Hasan'la ben meydana gideyim, belki Yılmaz'ı da görürüz. Arkamızdan bıraktı gittiler demeyin ha!"

"Sanki burada kaldığında çok iş yapacaksın" dedi Nurcan, kızmıştı.

Sayısız defa "pardon" dedi Ali, artık her adımı "pardon" oldu neredeyse. Her adımda insanlara çarptı, özür diledi, geçmek için izin istedi. İnsanlar ne çarpmaların ne de özrün ayırımında değildi. Attıkları sloganlarla, kendi seslerinin heyecanındaydılar. Ali önde, Hasan elinden tutarak kalabalığı yara yara ilerlediler, alanın ortasına kadar geldiler. Özgürlük anıtı olarak dikilen taş sütunu görünce nerde olduklarını çıkardı Hasan. Sütunun tam paralelindeydiler. Kürsü kraliçe sarayının önüne kurulmuştu. Yüksekti, geniş bir standın dört bir yanına her biri bir ses bombası olan devasa büyüklükte ses kolonları yerleştirilmişti. Kürsüyü süsleyen Filistin bayraklarının yanında farklı bayraklar asılmıştı. Kürsüdeki insan sayısı azdı, olanlarda net olarak seçiliyordu. Genç kadının beline dökülen kıvırcık siyah saçları Filistin renkleriyle örülmüştü.

"İşte Fadime" dedi Ali, "Filistin Halkıyla Dayanışma Komitesi Başkanı. Doktor Fadime, herkes tanır."

Fadime'nin ilk sözcüğünde sesi patladı. Alan dondu, suskunluğa kesti. Nefesler tutuldu. Arapça selamladı önce, Flamanca devam etti. Sesi gürdü. Hedefini bulan, hedefine saplanan bir oktu sözcükleri. Kulaklara değil, doğrudan yüreklere işledi, tüm alanı sardı, teslim aldı. Kımıldamadan olduğu yerde çakıldı, kaldı Hasan. Yüreğe işleyen sesin tınısını bilir, etkisini tanırdı. Hangi dilde olursa olsun, önemli değildi, etkisini azaltmadı. Derinliklerden gelirdi. Aynı tonda çarpan yüreklerden gelir, aynı yüreklere işler, insan olan tüm varlığın benliğini ayaklandırırdı. Bu ülkede yaşıyordu Fadime. Kürsüde Filistin'di. Bu meydanda ülkesinde, Filistin'deydi. İşgal altındaki topraklarda yaşıyor, hissediyor, haykırıyordu. Ali'de çakılmıştı. Tüm alan çakılmıştı. Bakışlar çakılmıştı. Fadime'deydi tüm gözler. Kulaklar, yürekler. Taşıyıp götürüyordu Fadime. Filistin'e götürüyordu, binlerce kilometreye, işgal altındaki topraklara. Konuştu, yumruklarını sıktı, heyecanın doruğunda selamlayıp bitirdi konuşmasını. Saniyelerin suskunluğunu yaşadı alan, alkış koptu, alan patladı, gök gürledi, şimşek çaktı. "Enternasyonele Solidarty" sesi ile gürledi şehir. Gürledi bir ülke. Mitingin sonlandığının anonsları arasında devam etti. Alan durdu, dağılmıyordu insanlar, titreyen bayraklar olduğu yerde toplandı. Hasan'da duruyordu, titriyordu. Kendi değildi artık. Bir yaprak, bir heyecan dalgasıydı. Kaç zamandır yaşamadığı bir heyecan. Ne zaman, hangi olayda, hangi yürüyüş ve mitingde böyle bir şey yaşamıştı? Bilemedi, ayırt edemedi. Herhangi bir miting değildi. Değişik renklerin varlığı, uzak diyarlarda bir birini tanımayan yüreklerin ortak çarpması, farklı dillerden seslerin birleşmesi miydi, heyecanın tılsımı? Ruhunun derinliklerinde, özlemin coşkusuyla buluşması mıydı bu kadar heyecanlandıran? Titreten şey, kendinden alıp götüren neydi? Elleri, ayakları, dudakları, göz pınarları, saç telleri, sevinci kontrolünden çıkmıştı. Seslerin yankısında, ne zaman sonra uğultularda meydan aralandı, tenhalaştı. Şehrin derinliklerine aktı uğultular, aktı insan seli. Bir kolu tren istasyonuna yöneldi. Başka şehirlerin derinliklerine ulaşacaktı. Bir süre sonra:

"Bizde istasyona gidelim" dedi Ali, " Sen hemen gitmeyeceksen, karşıya geçip vakfa gideriz. Şimdi oraya başka arkadaşlar da gelir, tanışırsın."

Saatine baktı, "bilmem ki" dedi Hasan. Daha erken sayılırdı, konuşmadan yürüdüler. Dışarıda bir yerde oturmak geçti Hasan'ın içinden. Yürüdükçe alandaki titreyiş yerini yorgunluğa bıraktı. Her adımda kafasının ve bedenin ağırlığını hissetmeye başladı. Kulakları uğuldadı, ayakları sürükledi. İstasyonun altından geçip, iskeleye geldiler. Arka arkaya yanaşıp yolcu alan vapurlar, gene de kalabalığı azaltmakta yetersiz kalmıştı.

"Yorulduk" dedi Ali, "kalabalıklarda ekstra yoruyor insanı." Yürürken dürülmüş olarak elinde taşıdığı bayrağı açtı, vapurda elinde sallandı. Diğer insanların ellerindeki sayısız bayrak açıktı. Ali boşta kalan elini cebine attı, sigara paketini çıkardı, yakmaktan vazgeçerek tekrar cebine soktu paketi. Gülümseyerek sordu:

"Nasıl, ülkedeki mitinglere benziyor mu yoldaş?"

Hemen yanıt vermedi Hasan. Beklemediği bir soruydu. Ayrıca kendi titreyişinin sorularına yanıt bulamamıştı. Bir karşılaştırma yapacak durumda değildi, sakin bir yerde oturma isteğiyle meşguldü. Ali'ye nasıl teklif edeceğini düşünüyordu. "Vapurdan indikten sonra dışarıda oturulacak yer olarak yalnızca, daha önce oturdukları kafeterya vardı. Yol üzerinde başka bir yerde bilmiyordu, oradan sonra da oturulacak tek mekân vakıf olurdu zaten" Ali sorusuna yanıt almak için Hasan'ın yüzüne bakarken, vapurda üç dört dakikalık mesafeyi alarak, iskeleye yanaştı. Sözcükler ağzından fırladı Hasan'ın:

"Dışarıda biraz oturabilir miyiz?"

"Olur" dedi Ali. Sanki öylesine "olur" demiş gibi geldi Hasan'ı pek rahatlatmadı. Bir şey de diyemedi. Vapurdan indikten sonra, kafeteryanın önüne kadar konuşmadan yürüdüler, Ali kafeteryanın kapısına yönelince sevindi. Oturacaklarından daha çok,

Ali'nin itiraz etmeden isteğini yerine getirmesi sevindirdi Hasan'ı. Tanışık oldukları sarışın genç garson kız masaların arasında koşuşturuyordu. "Garson kız mitinge katıldı mı acaba?" sorusu geçti Hasan'ın içinden. Garson kız mitinge katılmasa da, bu gün daha istekli koşturuyor, belirgin biçimde gülümsüyordu. Masaların çoğunu mitingden dönenler işgal etmişti. Garson kız dışarıdaki masaları dolaşırken, Ali'nin elindeki bayrağa baktı, tebessümüyle birlikte gözlerinin içi de güldü. Hasan sevindi. Anında aklınla gelenlerle sevinci gölgelendi. "Biraz daha fazla bahşiş almak için yapmasın. Yok be, basit düşünce benimkisi. Garsonlara bahşiş bırakma geleneği çok yok ki zaten. Geçen gün Ali bahşiş bırakmadı."

Alkollü ve alkolsüz içeceklerin dışında, daha nelerin olduğunu biliyordu. Gerçi hemen her kafeteryada benzer şeyleri bulmak mümkündü. Güneş henüz gökyüzünde olmasına karşın, kafeteryanın dışarıya atılan masaları gölge de kalmıştı. Gölgede olduğundan biraz üşütücüydü. Gene de dışarıdaki masaların dörtte üçü dolmuştu. Garsonla selamlaştıktan sonra, içeride bir köşede iki kişilik masaya oturdular. Birkaç dakika sonra sipariş almak için masalarına başka bir garson geldi, erkekti. Zoraki yaptığı anlaşılan, belli belirsiz bir tebessüm vardı dudaklarında. Ali, bira ve karışık sandviç, Hasan'da çay ile sandviç istedi.

"Şimdi bir sigara yakabiliriz" dedi Ali. Montunun cebinden sigara paketini çıkardı, arkasından da montunu çıkarıp, sandalyenin arkasına astı. Paketten bir sigara da Hasan'a uzattı.

"Ben yakmayacağım," dedi Hasan.

"Hayırdır, miting süresince de içmedin. Yoksa bıraktın mı?

"Bırakmak istiyorum."

"Güldürme şimdi. Ciddi misin?

"Deneyeceğim."

"Ben zor denerim."

"Miting de bir kez daha anladım. Sigarayı bırakmak şart, tıkanıyorum."

"Vallaha benim bırakmam zor."

Bira ile çayı getiren garson sözlerinin arasına girdi. Saniyeler sonra da sandviçleri getirdi. Ali birkaç yudum aldığı sigarayı aceleyle söndürerek, sandviçe saldırdı. Hasan'ın hareketi de çok acıktıklarını gösterdi. Konuşmadan sandviçlerini ısırdılar. Ağzı dolu halde Ali birasından yudumlarken, Hasan poşet çayını karıştırıp yudumladı. Bitirinceye kadar da, yalnızca bir birlerinin ağız şapırtılarını dinlediler. Bitirir bitirmez, Ali bir sigara yaktı. Dumanını üfledi, derinden nefes aldı.

"Bu gün en güzel günlerimden birini yaşadım," dedi. "Küresel karşıtı eylemlerde de aynı duyguyu yaşıyorum. Bir defasında omzum çıkmıştı. Daha seninle başka ülkelerde küresel karşıtı eylemlere gideceğiz" Sözlerinin eşliğinde gözleri ışıldadı Ali'nin. Bir şeyler yapmanın mutluluğu vardı gözlerinde. Kendi gözlerinde aynı ışıkları gördü Hasan. Yine de dikkatli bakıldığında, Ali'nin gözlerinin ışıltısındaki naifliğin gölgesi görülebilirdi. Bira bardağından bir yudum aldı, sigarasından bir nefes çekti, soruyla devam etti:

"Bu gün sen mutlu oldun mu Yoldaş? Naifliğin gölgesi ses tonuna yansıdı. Sesi hafif titriyordu daha bir duyguluydu.

"Mutlu oldun mu" sorusu Hasan'ı çarptı. İçinden irkildi, Ali görmedi. Yanıt vermekte zorlandı. Bir kaç saniye sustu.

"Coştum, heyecanlandım bu gün, miting de çok mutlu oldum?" dedi. Tekrar sustu "Ya başka günler" sorusu geçiyordu derinlerden. Ali içine sormuştu. Duygularını, ruhunu, yaşadıklarını yoklamıştı. İçini açmak istedi. "Şimdi sana anlatırsam, bu günkü neşeni kaçırırım be yoldaş. Zamanın belli belisiz bir vaktinde omzuna çöken ağırlıkla bir insanın nasıl mutlu olacağını sorsam haksızlık yapmış olurum. İçine akan ılık sızıntı mutluluk verir mi?"

Hasan suskunluğunda bakışlarını kaçırmıştı. Çay fincanı iki elinin arasındaydı. Çayı soğudu. Aralarındaki masa suskunluklarında ağırlaştı. Kulaklarında uğultular vardı. Ali çabuk çabuk birasını yudumladı. Bardağı masanın üzerine koydu hafif yana ittirdi. Başını Hasan'a uzattı. Gözlerindeki ışıltı silinmişti. Gergindi, anlaşılmayan ifadeler oluşmuştu. Suskunluğu bozdu:

"Sana söylemek istediğim şey ne biliyor musun yoldaş? Senin yerine olmak isterdim. Sen çok şey yaşayarak buraya geldin. Ben ise fazla bedel ödemeden burada buldum kendimi."

"Herkes kendince bir şeyler yapmıştır" dedi Hasan, başını kaldırmadan, derinlerden gelen bir ses tonuyla.

"Ben öyle düşünmüyorum. Yıllarca da böyle düşünmedim."

Hasan ağırlaştı. Ali'nin sözleri oturduğu sandalyeye bastırdı. Elinde tuttuğu fincan halsizleşti. Serbest kaldı. Masanın üzerinde olmasa düşüp parçalanacaktı.

"Anlıyorum" dedi halsizliğinde. Zoraki Ali'nin gözlerine baktı. Işıltı tamamen bulutlara bırakmıştı yerini. Ali başını biraz daha Hasan'a doğru uzattı, sözcüklerin üzerine bastırdı:

"Sana unutmayacağın başka bir şey daha söyleyeyim yoldaş. Bugün yaşadığımız günler de olmasa, bizim için boşluğun tarihi gibi akacak burada zaman. Yıllarca da böyle oldu."

Bakışlarını kaçırmadan gözlerinin içine baktı Ali'nin. Kızgınlık saklıydı bulutların arasında. Bıraksa, ateş damlası süzülecekti yılların arkasından. Hasan dişlerini sıktı. Tüm gücünü dişlerine vererek sıktı. Etrafa bakındı. Bağırmak geçti içinden, avazı çıktığı kadar bağırmak, haykırmak geçti içinden. Ali'ye baktı tekrar. Göğüs geçirdi, kısık bir ses tonuyla aynı sözcük iki defa çıktı dişlerinin arasından:

"Akmamalı, akmamalı!" Ali başını çekti:

"Vakfa gelenler olmuştur kalkalım. Sen vakfa gelecek misin?

"Geç oldu. Ben gideyim."

Ali kasada hesap pusulasını öderken, Hasan dış kapının önünde bekledi. Kapının önünde kucaklaştılar. Ayaküstü söyledi Ali:

"Gerçi sonra da konuşuruz ya. Şimdi den söyleyeyim aklında olsun. Demiştim ya küresel eylemlere katılacağız. Yakında çeşitli ülkelerde küresel karşıtı eylemler olacak. Bizde organizasyonlar da yer alacağız."

"Tamam."

"Hadi görüşürüz yoldaş."

"Görüşürüz."

Bayrağı sallayarak ayrıldı Ali. Ters yönlere yürüdüler, Güneş yerini bulutlara bırakmıştı. Akşamın karanlığı çökecekti az sonra. Çoktan tenhalaşmıştı vapur iskelesi. Hafta sonu gecesinin eğlencesine hazırlanıyordu şehir. Hasan bir an önce eve gidip yazmak istedi. Kafasının içi doluydu, ancak yazarak boşaltabilirdi. Vapur ve trende yazacaklarını düşündü, sıraya koyamadı kafasının içindeki doluluğu. Eve varmak için can atarken, normal günlerden daha uzun sürdü yolculuğu. Evde üzerini değiştirip, defterini açarak masanın başına oturduğunda, külçe gibi sandalyeye yayıldı bedeni. Yazılacakları çoktu, doluydu yine de sözcükler bir türlü kalemin ucundan dökülmedi. Doluluk bir ucundan akıp boşalmıyordu. Çabaladıkça halsizleşti, gücü yetmedi. Kalemi bıraktı, kalktı su içti. Televizyonu açtı. Miting haberlerini görmek istedi. Yarışma programları, diziler vardı tüm kanallarda. "En iyisi bir duş alarak uyumak" dedi. Ilık bir duş aldı, dişlerini fırçaladı. Işıkların söndürüp, yatağa uzandığında, kalabalıklar geçti gözlerinin önünden. Fadime'nin sesi çınladı kulaklarında. Filistin renkleriyle ördüğü saçlarının görüntüsü, insanların heyecanı geçti. Görüntüler bir daha yordu. Yatakta döndü. Yorgunluk sivrisinek ısırığı gibi her tarafına battı. Bir türlü beynini ve bedenini uykulu kirpiklere teslim etmedi. Gözleri kapandı, açıldı. Yatakta döndü, durdu. Nasıl olduğunun, uykunun nasıl yakaladığının farkında olmadan, daki-

kaların saate vardığı zaman dilimin ardından sızdı. Pazar sabahına uyanacaktı. Pazar günü ne yapacağını önceden planlamıştı. Dışarı çıkamayacaktı. Notları hazırdı. Murat'ın istediği yazıyı bitirip, biran önce teslim etmesi gerekiyordu.

***

Korkmuş, kaçmak istemişti. Şimdi kendine gülümserken sevinçliydi. Korkularının ötesinde bir öğrenci olmuştu. Çok başarılı olmasa da, vasatın üzerindeydi. Okula başladığı ilk günden, disiplini sıkı tuttu, ev ödevlerini yapmayı ihmal etmedi. İşyerinde müşterilerle diyalogunu, alışverişin ötesinde sohbet düzeyine çıkardı. İnsanlarla sohbeti öğrenmesine yardımcı oldu. Kendisine güveni artırdı. Hasan'ın okulda alması gereken zorunlu ders saatleri her geçen gün tükenerek, sona yaklaşmıştı. Tüm okul ilk büyük testin heyecanını yaşarken, bir yandan da kalan süreyi verimli değerlendirmenin çabası içindeydi. Tüm öğrencilerin isteği belirlenen niveau'ya (seviyeye) ulaşmaktı. Büyük test sonucu gösterecekti. Ülke çapında yapılan testler okul dışında bağımsız bir komisyon tarafından değerlendirilecekti. Öğrencilerin seviyesi ölçülürken, okul ve hocaların performansı da ölçülecekti.

Els hoca tamamen kendilerinden biri olmuştu. Öğrenciler Els'in yöntemini içselleştirmişlerdi. Kitabın dışına çıkarak, farklı konular üzerinde yaptığı sohbetlere en kayıtsız öğrenci bile öğrenme arzusuyla ilgisiz kalmıyordu. Sohbetlerin konusu genişleyerek, öğrencilerin geçmişlerini, özel yaşamlarını, zevklerini, gelecek düşlerini içine almıştı. Daldan dala atlayarak yapılan sohbetlerden kimse kaçmadığı gibi, öğrencilerin arasında gizli bir rekabet sokmuştu. Yaşamlarını çekinmeden anlatırken yarış içindeydiler. Gururları gözlerinden okunuyordu. Bazen bir masa etrafında, bazen tüm sınıfın içinde yaşamlarına yönelik sorular

önemsemişlerdi. Önemli olduklarını hissetmenin gururu öğrencileri sarmalamıştı. Sohbetler öğrencileri hızla kaynaştırıyor, dostlukları geliştiriyordu. Els yönteminden mutluydu. Yönteminin başarısının gizli gururu ile cesur öneriler getiriyordu. "Herkes bir hikâye anlatacak" dedi Els, "kendi hikâyesini anlatacak. Önce kısaca yazacaksınız. Sonra yazdıklarınızı sınıfta okuyacaksınız, hepimiz dinleyeceğiz." Hasan Els'in sözlerinin içindeki kimi kelimeleri bilemese de, ne istediğini fazlasıyla anlamıştı. Öğrencilerin hemen hepsi de anlamış olacaklar ki, "ciddi mi söylüyor?" dercesine Els'in yüzüne baktılar. Els "Okey" dedi, Hasan'ın önündeki bilgisayarı kapattı. Diğerlerine de kapatmalarını işaret etti, ciddi olduğunu gösterdi. İkinci derste anlattıracağını ekledi. Gidip yerine oturdu. Bilgisayar dersinde, öğrenciler bilgisayarlarını kapattılar ve "hikâyelerini" yazmaya koyuldular.

İkinci ders başladığında, hemen bütün öğrencilerin önünde sadece bir kâğıt vardı. On beş insan, diğer günlerden, diğer derslerden farklı olarak daha suskundular. Heyecanlıydılar. Gözleri önlerindeki kâğıtlardaydı. Els sınıfa biraz geç girdi. Gülümseyerek içeri girdiğinde dahi sınıfın suskun havası çok değişmedi. Önce kendi masasına oturdu, defterine bir şeyler yazdı, kalktı "okey" dedi. El işaretiyle masaları 'u' şeklinde birleştirdi. Kendisi de herkesin yüzünü görebilecek şekilde oturdu. Oturur, oturmaz bakışlarını her bir öğrencinin yüzünde dolaştırdı. Tepkilerini ölçmek için mi, kimden başlayacağına karar vermek için mi yaptığı belli olmayan göz gezdirmesi birkaç dakika sürdü. Öğrencilerin yüzlerinde ve gözlerindeki ifadeler birbirinin benzeriydi, neredeyse aynıydı. Daha önce benzeri görülmeyen bir görünümdü. Öğrencilerin yüzleriyle birlikte, önlerindeki kâğıtlara da baktı. Yaşları kendisinden büyük olan öğrenciler de kendisinden küçük olanlar da, dostuydu, arkadaşıydı. Öğrencisiydi. Saygısı ve sohbeti eşit ölçüde, eşit düzeydeydi. Değişik yaş gruplarından kadın, erkek on altı insan, sonuç itibariyle aynı sınıfta şimdi aynı yaşta, öğrencilik

çağında eşitlenmişlerdi. Els'in öğrencileriydiler. Verdiği ödevleri yapmakla yükümlüydüler. Gözlerini dolaştırdıktan sonra sordu, "herkes hazır mı?" Sınıfın yanıtı koru halinde tek kelimelik oldu, "ya"(evet) Hasan'la birlikte, kimileri de başlarını sallayarak yanıtladılar.

Hikâyesini okuması için "astublief Monica" dedi Els. Elleri titredi Monica'nın. Birkaç saniye başlayamadı. Okumaya başladığında, ellerini titreten heyecanı dudaklarına ve ses tonuna yansıdı. Kendi ana dilinin aksanında sözcükleri telaffuz ederken, harfleri yutarak, yazdıklarını okumaya başladı Monica. Sıkça takıldı. Dikkatler ve sınıftakilerin bakışları üzerindeydi. Bu durumun ayırımında olduğundan ekstra heyecanlıydı. Yüzünün kızarıklığı kumralten renginde fazlasıyla belirgindi. Önce gözleri buğulandı, bir kaç cümle sonra da sesi kırıklaştı, ağlayan bir tona dönüştü. Hasan'ın dikkatini çekti. Monica'nın sesi kırıklaşırken, yüz kasları gerginleşti. Kızgınlık ve öfke belirdi. Monica'nın sözcüklerinde anlattıkları ve ses tonu, Els'le birlikte öğrencilere işledi. Gözlerini bulutlandırdı. Monica, Peru doğumlu genç bir kadındı. Hasan'ın anladığı kadarıyla sözlerine kendisini tanıtmakla başladı. Geldiği ülke olan Peru'da politik faaliyetlerinden dolayı babası tutuklanarak, demir kafeslerin içine konmuştu. Ömür boyu hapse mahkûm edilen babası, annesi ve bir kardeşiyle birlikte neler yaşadıklarını yazmıştı. Monica okurken gözlerinde biriken öfke, gözyaşlarını engel olamadı. Sözlerinin sonunu yanaklarından süzülen damlalarla birlikte getirdi. Bitirdiğinde başını elindeki kâğıttan kaldırmadı Monica. Öğrencilerin de başları önlerindeydi. Birkaç dakikalık bir suskunluktan sonra "okey" dedi Els, zoraki bir sesle. Yorum yapmadan, "Nesreddin astubleif" diyerek, başka bir öğrenciye sözü verdi.

Daha ilk sözcüğünde, Nesreddin'in ses tonu kontrolünde olmadı. Sözcüklerinde isyan vardı. Dişlerinin gıcırtıları arasından çıktı, burun delikleri titredi. Hasan'ın anladığı kadarıyla, kendi ya-

şamından daha çok ülkesini yazmıştı. Sudan'lıydı Nesreddin. Darfur bölgesinden gelmişti. Gençti, yirmi iki yaşlarında, ufak, tefek çelimsiz biriydi. Savaşların ülkesinde yaşamıştı. On üç, on dört yaşlarına gelmeden silahla tanışan çocuklardan biriydi. Ölmeyi ve öldürmeyi öğrenen çocukların arasında erken büyümüştü. Açlık ve yoksulluk kaderdi ülkesinde. Nesreddin yazdıklarını tane tane okudu. İsyan vardı, hesap sordu sözcüleri. Adresini veremediği, kimden sorulduğu belli olmayan bir hesaptı. Şaşılacak biçimde, hocalar kadar düzgün telaffuz ediyordu sözcükleri Nesreddin. Hani ana dilinin aksanı olmasa, bu dili yeni öğrenen biri olduğu söylenemezdi. Hasan'ı kıskandırdı. "Nesreddin artık iyiden iyiye bu dili çözmüş". Yazdıklarını okurken, Nesreddin resimler çizdi, ülkesinden görüntüleri taşıdı sınıfa. Nesreddinin ülkesinin açlık ve savaşlar ülkesi olduğunu daha önce biliyordu Hasan. Ön bilgisi, Nesreddinin sözlerini anlamasına yardımcı oldu. Daha iyi anladı. Nesreddin sözcükleriyle tüm sınıfı, öğrencilerin her birini, Els'i suçluluk, acıma ve kızgınlık arasında savurdu. Bitirdiğinde kimin hangi halde olduğu belli değildi. Herkes suskundu, aynı suskunluk içinde Els'in el işaretiyle anlatma sırası Hasan'a geldi.

Kelimeleri kendi okuduğu ve telaffuz ettiği biçimiyle yazmıştı Hasan. Dilin yazım kurallarına aykırı olup, olmadığının ayırımında değildi. Okurken cümle kurumundaki hataları kendisi de anladı. Kısa yazmış, tüm hikâyesini birkaç cümleye sığdırmıştı. Belirgin olmayan bir ses tonuyla okudu. Heyecanlandı, tutukluk yapmamak için kendisini son derece sıktı, zorladı. "Ben ülkemde sisteme karşı muhalif bir insanım" diyerek başladı, "Politik düşünce ve çalışmalarından dolayı defalarca ceza aldığını, uzun yıllar ceza evlerinde kaldığını, şu anda ülkesinde hakkında verilmiş başka cezaların olduğunu" belirterek özetledi. Els dikkatlice dinlemişti, Hasan'dan önceki anlatımları dinledikten sonra suskunlukla geçiştirirken, Hasan bitirdikten sonra tek kelimelik bir yorum yaptı "politik" dedi.

Üç hikâye, Monaca, Nesreddin ve Hasan'ın hikâyesi sınıfın havasını ağırlaştırmıştı. Hareketsizdi. Öğrencilerin dirsekleriyle birlikte, göğüs kafesleri de masaların üzerine çökmüştü. Ağırlığın suskunluğunu gözlerinden önlerine, masaların üzerindeki kâğıtlara vermişlerdi. Els'in elleri hareket halindeydi yalnızca, el işareti okuma sırasını gösteriyordu. Elga'ya verdi sırayı. Otuz yaşın biraz üzerinde, Yugoslavya'dan gelen bir kadındı Elga. Türkçe biliyordu. Türkçeyi annesinden öğrenmişti. Bosna doğumlu olmasına karşın Belgrat'ta büyümüştü. Öğretmendi. "Başkent Belgrat'ın en güzel semtlerinden birinde, Neretna nehrine bakardı evimiz" dedi Elga. "Sırp milisleri evimize gelip, annemi, babamı ve bir kardeşimi katlettikleri gün ben okuldaydım. Tesadüfen böyle kurtulmuş oldum. Ailemi katlettiler ve evimize de el koydular. Önce bir propaganda geliştirildi. Ayırımcılık yapıldı. Sırp komşularımızın, birlikte yaşadığımız sokağımızdaki insanların bizleri dışlamaları istendi. Biz Müslüman Boşnak olduğumuz için, yok edilmesi, sürülmesi ve malına mülküne el konulması gereken yaratıklardık onlar için. Yaşamaya hakkımız yoktu. Sağ kalanlara kaçmaktan başka yaşama şansı tanınmadı. Bizde bazı Sırp komşularımızın yardımıyla, önce Saray Bosna'ya kaçtık. Oradaki Birleşmiş Milletler Kızıl haç'a sığındık. Sonra da buraya geldik."

Elga okudu. Başını kaldırmadan, gözlerini gizleyip, bulutlarını sakınarak, ses tonunu çatlatarak okudu. Elga'nın sözcüklerinde kare kare görüntüler yansıdı. Ormanlık bölgelerde, insanlar elleri arkadan bağlı, Sırp milislerinin önünde diz çöktürmüşlerdi. Sırtlarından kurşunlanıyorlardı. Bosna Hersekli sivil insanların soy kırıma uğramaları taşındı Elga'nın satırlarında. Toplu mezarlar. Taşındı, dünyanın bir başka ülkesinin, dil okulunun bir sınıfına, öğrencilerin önüne geldi. Nesreddin'in az önce sözcüklerinde taşıdığı Sudan'lı çocukların görüntüsüne karıştı. Şiş karınlı, kibrit çöpü inceliğinde bacakları, çökmüş avurtları ve siyah iri gözleriyle yakaran çocukların, savaşın çocuklarının bakışlarıyla buluştu. Af-

rika'nın çocukları, uluslar arası altın madeni patronlarının çıkardıkları savaşlarda ellerine silah tutuşturulan çocukların cesetleri, Sırp milislerinin yaptığı katliama karıştı. Hasan'ın ülkesinin dağlarında parçalanan, zindanlarında yakılan cesetlerle, savaşın ortasında doğan Kürt çocuklarının bakışlarıyla, Amerikancı diktatör Fuşi Morunun Peru zindanlarında, yeraltındaki kafeslerinde tutulan insanların resimleriyle buluştu, ortaklaştı.

Satırlarda, sözcüklerde taşındı. Els'in öğrencilerinden istediği, Monaca'nın, Nesreddi'nin, Hasan'ın, Elga'nın hikâyelerinde, savaşlar, soy kırımlar, zindanlar, katliamlar, açlıklar yoksulluklar ve özlemler böylece geldi, dünyanın bir başka ülkesinin dil okulunun sınıfında bir birine karıştı. Dünyanın tüm acıları, ufacık bir yere, otuz metre kare alana, bir masanın etrafında oturanların yüreklerine oturdu. Kendi acılarının yanında, kara bulutlar oldu göz bebeklerinde. Gözyaşı oldu Els'in gözlerinde. Monaca'nın bakışlarında, Nesreddinin esmer teninde, Türbanlı Faslı genç kadın Fatma'nın sürmelerinde. Tamara'nın, Hülya'nın, Hasan'ın içine aktı. Diller sustu. Yorumlar yapılmadı. Kendi içine, gözlerinin önüne serilen resimlere döndü tüm sınıf, ta ki zil çalıncaya kadar. Havayı dağıtmak, ağırlıklarını paylaşmak için bir imdat oldu zilin sesi. Başka sefere dedi Els. Bu iki kelimelik ses tonunun da gözyaşlarını saklamadı. Zil sesiyle kapı açıldı. Otuz metre kare sınıfın ağırlığı vurdu dışarıya. Öğrenciler kesik, kesik nefes aldı, sınıf içini boşalttı. Başka seferde, başka öğrencilerin hikâyeleri dolduracak, ağırlaştıracaktı.

Herkes sessizliğinde dışarı çıktı. Üzerilerindeki ağır hava dışarı taşındı. Diğer günlerde birbirlerine söyledikleri, "tot zins" bağırışları duyulmadı. Okşarcasına Hasan'ın omzuna dokundu Nesreddin. Dokundu, gülümsedi. Sınıftan çıktıktan sonra, bahçe kapısına kadar sessizce Selim'le birlikte yürüdü Hasan. Herkesten önce çıkmış olmalı ki, bahçe kapısında duruyordu Monaca. Hasan'a baktı, tebessüm etti. Birini bekler bir hali vardı. Rast gele

bir tebessüm gibi gelmedi. Tebessüm bakışlardan yüreğe akıtan, bir bakışta aşk olunacak kadar sözcük gerektirmeyen cinstendi. Tebessümü eşliğinde, "tot zins" (görüşürüz) dedi Monaca. İlk defa böyle bir şey söylüyordu Hasan'a. Gülümseyerek karşılık verdi:

"Tot zins."

Dışarıda Selim'in bakışlarında bir başkalık gördü Hasan. Bugüne kadar bildiği ve tanıdığı bakışlardan farklıydı. Sınıfta böyle miydi, dikkat etmemişti. Ancak sınıfta hikâyesini okuduktan sonra Hülya'nın bakışlarında hayal meyal yakaladığı görüntüyü hatırladı. Hülya'nın bakışları bozuktu. Şimdi Selim'in bakışları da aynıydı. Hem suçlayıcılığa, hem temkinliğe, hem çekinceliğe, hatta korkuya yorumlanabilecek bakışların üzerinde durmadı. Elini Selime uzattı:

"Ben otobüse gidiyorum, hadi hoşça kal, görüşürüz" dedi.

"Bende otobüse bineceğim, bisikleti getirmedim" dedi Selim.

Konuşmadan birlikte yürüdüler. Adı konmayan ve nedeni bilinmeyen bir dargınlık görünümünde, kaçamak bakışlar dışında bir birlerinin yüzüne bakmadılar. Adımları da ağırdı. Yolun sonunda ayrılmak istemeyen iki insanın adımlarıyla yürüdüler. Öyle yavaş yürüdüler ki otobüs durağına geldiklerinde, Hasan'ın okuldan çıktıktan sonra devamlı bindiği otobüsü kaçırdılar. Durak boştu. Yürürken nefes alışlarıyla iç geçirdikleri suskunlukları, boş durakta saklanamaz bir hal aldı. Birbirlerine bakmamak için devamlı sağa sola bakındılar. İki yabancı insan değil, iki küs insan görünümü ortaya çıktı. Pekte hoş olmadı. Üç kişinin oturacağı kadar bir sıranın sığdırıldığı otobüs durağında, bir birilerinin yüzüne bakmadan mesafeli duruşları, hoş olmamanın ötesinde rahatsız edici olmaya başladı. Hasan içten içe kızmaya başlamıştı. Biraz daha devam etmesi halinde, daha sonraki ilişkilerini belirleyecek muhakemenin içine girdi. "Buna ne oluyor? Daha önce muhalif olduğumu kendisine söylemiştim. Şimdi başkalarına anlatınam rahatsız mı etti?

Belki kıskanmıştır. Kendisinin anlatacağı bir şeyin olmadığına üzülmüştür belki. Böyleyse ben ne yapayım. Yok, yok bozulmuşlar. Ne hali varsa görsün." Hasan önce görmedi, Selim ani bir hareketle Hasan'ın yüzüne baktı:

"Abi muhalif olduğunu söylemiştin de cezaevinde yattığını bilmiyordum. Önce geçmiş olsun diyeyim."

"Teşekkür ederim, sağ ol" dedi Hasan.

"Yanlış anlama suçun neydi ki? Tam olarak çıkaramadım. Bir şeyler düşündüm ama anlatabilirsen doğrusunu anlarım."

"Sınıfta anlattığım gibi, muhalif olmak. Her türlü haksızlıklara, adaletsizliğe, eşitsizliklere karşı olmak diyelim."

"Abi ben politikadan anlamam. Ülkemizde hapishanede yatmışsa yatmıştır, neden burada söylüyor ki dedim kendi kendime. Sen okurken, bir şeyler oldum öğle. Hani bozulsam mı, bozulmasam mı derler ya. Biliyor musun, bazen kendi kendime de soruyorum, burada ne işim var? Bazen, ülkende kamın doymuyor oğlum diyorum kendime. Burada çalışıyorsun, kamın doyuyor." Sözlerinin burasında belirgin biçimde içini çekti Selim. Az önceki çekingenliği de silinmişti. Devam etti:

"İnsan ülkesini özlese de, burada yaşıyor işte. Yaşamaya da devam edeceğiz anlaşılan. Seninde çok özlediğini düşünüyorum."

"Elbette, herkes doğduğu toprakları, doğduğu coğrafyayı özler. İnsan doğduğu coğrafyada özgür ve eşit olarak ta yaşamak ister, bunu da unutmamak lazım."

"İşsiz güçsüz de özgürlük bilmiyorum ki..." devam edecekti ki, otobüsün gelişiyle, Selim'in sözü yarım kaldı. Otobüse binip, oturduklarında, ses tonunu alçaltarak, bıraktığı yerden konuşmaya devam etti Selim:

"Eğer yanlış anlamadıysam, Els hoca senin anlattıklarına daha bir dikkat etti. Öteki arkadaşların öykülerinden farklı olarak değerlendirdiğini sanıyorum."

"Ne gibi?"

"Politik birisin ya, uzun yıllar cezaevlerinde kalmışsın. Gerçi sen okudukça bizim ülkeden arkadaşlar biraz şey oldular, hem üzüldüler, hem de şey.." sustu otobüsün camından dışarı baktı. Böylece Hülya'nın bakışlarının nedenini de açıklamıştı. Üzüntü ve kızgınlığı bir arada yaşamışlardı. Hasan anladı. Bir şey söylemedi Selim'e. Otobüsten ininceye kadar da konuşmadılar. Son duraktan, bir durak önce: "hayırlı günler" diyerek indi Selim. Zoraki duyulacak bir ses tonuyla: "hoşça kal" dedi Hasan. Son durakta inip, oradan derneğe gidecekti. Murat'ın dergi için istediği yazı, ders kitaplarının arasındaydı. Kaç gündür yanında taşıyordu. Bilgisayarda temize çekip, biran önce teslim etmek istiyordu.

Kitapların olduğu çantayı Selim'in boşattığı koltuğun üzerine koydu. Montunu çıkardı. Artık sıcak geliyordu montu, daha önceleri otobüste bu kadar rahatsız etmemişti. Kapalı havaya karşın sıcakların kendisini hissettirmesi belirgin biçimde havaların ısındığının işaretiydi. "Üstüme başıma baharlık bir şeyler almam lazım. Gerçi havalar belli olmaz ya. Bahar geldi derken, birde baktın yağmur soğuk bastırır kışa geri döneriz." Otobüstekilere bakındı. "İnsanlar kışlık giysilerini çıkarmışlar. Benim sıcaklarda giyeceğim bir şeyler almam şart. Şimdi istasyonun üstündeki mağazaları dolaşsam mı acaba, boş ver, karnımda aç." Otobüs son durağa yanaştı. Çantasını, montunu aldı, indi. Montunu elinde tutmak istemedi, üzerine giydi, cebinden cep telefonun çıkardı. Murat'ın numarasını çevirdi. Murat daha alo demeden sordu:

"Neredesin?"

Murat'ın sorusu korkuttu.

"Bir şey mi oldu?"

"Bir şey yok, şu anda neredesin diye sordum."

"Okuldan çıktım. İstasyondayım. Derneğe geleceğim. Aç mısın, gelirken sana da bir şeyler alayım mı?"

"Ben bir şey istemiyorum. Sağ ol."

"Az sonra görüşürüz."

Bankın üzerine bıraktığı çantasını aldı, istasyonun bilet gişelerine giden merdivene tırmandı. Merdivenlerin başındaki gazete kutularına baktı. Bedava dağıtılan günlük haber gazeteleri istasyonun değişik noktalarındaki kutulara bırakılırdı. Yolcular her sabah bedava gazeteleri alır trenlerde okurlardı. Sabah erken saatlerde dolu olan kutular, birkaç saat içinde boşalırdı. Geç saatlere kadar kalması, o gün tren yolculuğu yapan insanların sayısına bağlıydı biraz da. Bu saate kadar tükendiğini düşündü, gene de şansını denemek istedi. Okuduktan sonra, sağa sola atıldığı da olurdu. Gazeteyi düzenli olarak okumak için, en iyisi sabah erkenden okula giderken almaktı. Daha önceleri bakmakla yetindiği günlük gazeteyi eline alıp okumayı sevmişti. Bilmediği sözcükler olsa da haberin bütünlüğü içinde ne yazıldığını anlıyordu. Bir başka dilde gazete okumak, bu ülkenin gündeminden haberdar olmak uğraşları arasına girmeye başlamıştı. Yeni şeyler okudukça dili de gelişiyordu. Yukarı çıktığı merdivenlerin başındaki kutulara baktı. Boştu. Karşı çaprazında, bir başka perona inen merdivenin başındaki kutulara baktı. Üzüldü. Söylendi, "Diğer kutularda da kalmamıştır." Gerisin geri merdivenden inerken üzüntüsü sevince dönüştü. Okunduktan sonra katlanarak atılmış bir gazete gördü merdiven altında. "Vreimdeling problem" (yabancılar sorunu) olarak atılmıştı gazetenin manşeti. Ön sayfadaki haberlerin başlıklarına şöyle bir baktı, sonra okumak üzere katlayıp çantasının içine sıkıştırdı. Yürüdü. Yürürken de yiyecek için, pizza mı, sandviç mi alsam arasında kararsız kaldı. Birkaç dakika sonra İtalyanca pizza yazan büfeye gelinceye kadar karar veremedi. Büfenin önünde, sağ eliyle arka cebindeki cüzdanını zorlanarak çıkartırken düşünmeden "pizza" dedi. Yağlı kâğıda ve peçete ye sarılı olarak aldığı pizzanın soğuk olduğunu ısırınca anladı, Allahtan bayat değildi. Yiyerek adımlarını hızlandırdı.

Murat ısıtıcıda suyu kaynatmış, bekliyordu. Boğulacak kadar hızlı yese de derneğe vardığında bitiremedi pizzayı, ağzında lokma olduğundan başıyla selam verdi. Çantasını masanın üzerine bıraktı, montunu çıkardı:

"Hoş geldin aga, sana da çay dolduruyorum" dedi Murat.

"Ben başka bir şey alabilir miyim, kola var mı?

"Var tabi."

Murat kendisine çay aldı, masaya bıraktı, sonra kolayı getirdi. Hasan birkaç dakika içinde Murat'ın getirdiği bir bardak kolayla geri kalan pizzasını bitirdikten "şimdi ben de çay içerim" dedi, masadan kalkarak çayını kendi aldı. Karıştırdıktan sonra, süzme çayın posasını bardağın içinden alıp kül tablasına attı. Masaya döndü, kitaplarının arasından, el yazısı ile arkalı önlü yazılmış bir kâğıt çıkardı.

"İstediğin yazı bu, bitirdim. Bilgisayar da temize geçtikten sonra, imla hatalarını düzeltiriz. İstersen sen önce bir oku, zahmet olmazsa bilgisayara sen çekebilir misin?"

Murat yazıyı aldı, "el yazın okunaklıymış" dedi. "Ben çabucak temize çekebilirim. Varsa imla hatalarını da düzetirim."

"Zahmet olmasın."

"Çabuk hallederiz. Sen okursun, ben yazarım. Ha bu ara sana da bilgisayar ayarlayalım."

"Şimdi olmaz. Daha çamaşır makinesi de yok. İç çamaşırları dışındaki çamaşırlarımı fırının yanındaki çamaşırcıya veriyorum kaç zamandır."

"Benim üzerime ikisini de vadeli alabiliriz."

"Sağ ol, daha sonra düşünürüz."

"İyi sen bilirsin. Şimdi sen oku ben yazarım."

"Tamam, daha iyi olur."

"Konusu ne?"

"Savaşlar üzerine yazdım. Geçen gün Filistin'le dayanışma mitingine katılmıştım ya, yazının girişini bu mitingle yaptım. Ülkedeki Kürt sorunu ve savaşı anlatmak istedim. Filistin'le ilgili buradaki duyarlılık beni heyecanlandırdı. Başka halklarla ilgili olması önemli."

"Yılmaz, mitingden sonra beni aradı. Çok kalabalık olduğunu söyledi. Bizim ülkemizdeki savaşa karşı da burada bir duyarlılık var ama Filistin kadar değil tabi. Bu sorunu yazman iyi oldu."

Bilgisayarın bulunduğu yönetim odasına geçtiler. Murat bilgisayarı açtı, Hasan sandalyeyi çekip, yanına oturdu. Bilgisayarın açılmasını beklerken:

"Bende yazımı bitirmiştim" dedi Murat, "senin yazıyı bitirdikten sonra, göz atmanı istiyorum, burada bilgisayardaki dosyamda."

On parmağı klavyenin üzerinden kalkmadan, hızlı yazıyordu Murat. Parmaklarının hızı, Hasan'ın da okuma hızını artırdı. Göz açıp kapayancıya kadar yazdı, kendi dosyalarının arasına kaydetti. Sonra kendi yazısını açtı. Oturduğu sandalyeyi Hasan'a bıraktı. İnsanların geride bıraktıkları coğrafyalarında yaşanan olaylara karşı daha duyarlı olmaya çağıran duygusal bir yazı kaleme almıştı Murat. Hasan okurken, dışarı çıkıp döndü, Hasan'ın yazı üzerine yorumunu beklemeden konuştu:

"Daha toparlayamadık yazıları. Birkaç kişiden henüz gelmedi. Önümüzdeki ay toparlarsak, vakit kayıp etmeden baskıya girebiliriz."

"İnsanlar sorumlu davranmıyorlar anladığım kadarıyla. Çok gecikme yaşanıyor."

"Yeterince önem vermiyorlar ki. Sık, sık hatırlatmak zorunda kalıyoruz. Burada durum biraz da böyle ne yapacaksın. İstediğimiz yazıları ne zaman toparlarsak, bizde o zaman dergiyi baskıya veririz ne yapalım? Bitirdin mi?"

"Okudum. Güzel yazmışsın. Derginin yayınlanmasının daha

fazla ertelenmesi olmaz yani. Her şart altında çıkaracaksınız değil mi?"

"Çıkarırız da düzenli olmuyor ki. Yazıların güncelliği yitiyor, üç ayda bir çıkan derginin vadesi, bir iki ay daha uzadı mı deyim yerindeyse anlamı kalmıyor, bir şeye yaramıyor."

"Bence de anlamı kalmaz."

"Dernek başkanı telefon etti, onunla buluşacağım. İstersen birlikte gidelim."

"Hemen mi çıkacaksın? Ben gelmeyeyim."

"İyi sen bilirsin. Bende oradan eve giderim."

Hasan montunu, Murat ceketini giydi. El yazısını tekrar kitaplarının arasına koydu. Murat içeride etrafa bakındı, dış kapıyı kilitledikten sonra, elleriyle ittirip, kontrol etti. Fırının bulunduğu caddeye doğru birlikte yürüdüler.

"Sizin caddedeki Türk kahvesinde buluşacağız" dedi Murat, "Ha, unutmadan söyleyeyim, kurum olarak tüm dernek yöneticileri ve beheerderlerin iki günlük gezisi olacak, Paris'e gideceğiz. Daha vakit var. Kendini programlarsan, senin adını da yazdıracağım. Gelmeni istiyorum."

"Gelirim. Benim için de iyi olur."

"Yalnız masrafların bir kısmını kendin ödeyeceksin. Ekstra harcamaların olursa ona da karışamayız."

"Anladım. Ayarlamaya çalışırım."

Gülümseyerek konuştu Murat:

"Seni davet ediyorum çünkü ne de olsa, ileride bu kurumda çalışacaksın."

Hasan gülümsedi. "Belli mi olur. Konuşuruz daha. Ben buradan ayrılıyorum. Biraz daha yürürsek kahveye gelmiş olacağız. Ben az ilerideki otobüs durağından bineyim."

"İyi aga, sonra görüşürüz."

"İyi akşamlar, hoşça kal."

Hasan otobüste akşam yemeğini düşündü gülümsedi. Düzenli bir ev yaşantısına mı giriyordu. Evde yemek yoktu, yapmak fikri de sıkıcı geldi. "Vakit kaybı" dedi. "Bugün ödevim yok. En iyisi kitabı bitireyim. Almanya'dan aldığım romanı yarım bıraktım. Kaç zamandır rahatsız edip duruyor. Kitabı yarım bırakmak, hiç yapmadığım bir şey. Kitabın yarım bırakılması yazarına da saygısızlık olur. Gerçi okul süresince günlük gazete dışında başka şeyleri araya sokmama kararımı, Murat'ın istediği yazıyla bozdum. Boş ver. Hazır ödevim yokken kitabi okuyup, bitireyim, rahatsızlıkta aradan çıksın." Hazır yiyecek almak için alışveriş merkezinin olduğu durakta indi. Konserve balık ve hazır salata aldı. Eve ulaştığında, saat geçti ancak hava aydınlıktı. Günlerin uzadığını bariz biçimde fark etti. Birkaç saat sonra uyuması gerekecekti neredeyse. Günlerin uzaması biraz daha az uyuması anlamına gelecek, sabaha karşı aynı saatte kalkıp işe gitmesi de zor olacaktı.

Yemekten sonra kendine çay yaptı, kitabı almak için televizyonun yanındaki rafa uzanırken, televizyonun düğmesine bastı. Ekranda beliren görüntüye takıldı. Birkaç saniye baktı. Kısa sürede görüntü Hasan'ı içine çekti. Bir bankta oturan genç bir adamın görüntüsü vardı ekranda. Üç peronu bulunan bir tren istasyonunun orta peronunda bir bankta oturmuştu. Daha ilk bakışta adamın orta doğulu bir tipi olduğu belirgin biçimde gözlerine çarptı. Kıvırcık gür siyah saçlı, kirli sakallı, kumral tenliydi. Hasan, çay fincanı elinde ayakta durdu, garip biçimde kitabı da unutarak görüntüye kilitlendi. Sıradan bir yolcunun, tren bekleyen bir havası yoktu. Trenlerin geliş yönlerine doğru değildi bakışları. Trenler bir birinin ardı sıra gelip geçerken o çakılıp kalmıştı. Yerinden kıpırdamıyordu. Oturuyordu, bakıyordu. Bakışları sabitti kımıldamadan, uzaklara bakıyordu. Peronlara yanaşan trenlerin, inip binen yolcuların, koşuşturan insanların, öpüşen gençlerin, siren seslerinin, hareket anonslarının ötesine bakıyordu. Uzaklara. Kıpırdamadan.

Hasan, ayakta gözleri televizyon ekranında kaldı. Ayakta durduğunu unutmuştu. Elindeki çay fincanından yudum aldığını da unuttu. Reklâm arası dikkatini dağıttı, kendine getirdi. Fincanı sehpaya bıraktı, yatağının köşesine oturdu. Merakla reklâmların bitmesini bekledi, gözlerini televizyon ekranından ayırmadı.

Siyah bir palto vardı adamın üzerinde, boynuna uzun bir atkı takmıştı, rüzgâr da uçuşuyordu atkısı. Elleri paltosunun cebinde kendisine sarılmıştı. Soğuktu, üşüyordu. Uzaklara bakıyordu. Trenler gelip, geçiyor, insanları bir yerden, bir yerlere taşıyordu. İlgilenmedi, onu alıp bir yere götürmedi önünden geçip giden trenler. Onun beklediği trenler gelmiyordu. Gelecek miydi? Vakti var mıydı? Oturuyor, bakıyordu. Uzaklara bakıyordu. Uzaklardan gelecekti. Kendisine sarılmıştı.

Adam oturdu, baktı, bekledi. Hasan televizyon ekranında seyretti. Vakit geçti. Vaktin ayırımı olmadı. Adam oturduğu banktan kalktı, yürüdü. Elleri cebindeydi. Peronlardan indi, istasyonun arka tarafından sahile uzandı. Sahil ıssızdı. Yalnızca dalgaların ve rüzgârın sesi vardı sahilde. Denizin nereye kadar uzandığı, sınırlarının nerede bittiği görünmüyordu televizyon ekranında. Karartı biçiminde evler vardı uzaklarda. Denize baktı, yürüdü. Dakikalar sonra, karşıdan koşarak gelen bir köpek çıktı önüne. Evlerin bulunduğu yönden geliyordu köpek. Önünde durdu. Eğildi köpeğin başını okşadı. Köpek başını adamın ellerinin okşamasına bıraktı, kısa kuyruğunu sallayarak hoşnutluğunu gösterdi. Derin, derin soludu. Bir birlerine çabuk ısındılar. Etiketli bir tasma vardı köpeğin boynunda. Adres yazılıydı etikette. Köpek kuyruk salladı, bacaklarına sürtündü, adam bir süre başını okşadı. Ellerini köpeğin başından aldı, tekrar denize baktı, yürüdü. Köpek yanından ayrılmadı, birlikte yürüdü. Durdu, köpeğe baktı tebessüm etti, başını okşadı, yılların arkadaş görüntüsü verdiler. Tekrar etikete baktı, kendi kendine bir şeyler söylendi. Hasan anlayamadı ne söylediğini. Arapçaydı kullandığı kelimeler. Bu defa köpeğin tasma-

sından tuttu, evlerin olduğu yöne adımlarını hızlandırdı. Koşan bir kadının görüntüsü belirdi, evlerin olduğu yönden. Yaklaştıkça görüntü belirginleşti, genç bir kadın koşuyordu, panik halindeydi. Sarışın, yirmi yaşının biraz üstünde olduğu ancak söylenebilirdi. Onlar kadına doğru yürürken, kadın onlara doğru koştu, yaklaştı, adamla köpeği karşıladı, nefes nefese kalmıştı, köpeğe sarıldı. Başını, sırtını her yanını okşadı köpeğin. Çabuk çabuk nefes aldı, okşadı, mırıldandı. Aynı kelimeleri tekrarladı, "live (sevgili). Dankuwel (teşekkürler)...Live." Kelimelerin birisi köpeğe, birisi adama yönelik oldu. Sevinç pırıltıları saçtı gözlerinden. Tekrarladı kelimeleri, kayıp ettiği çocuğuna kavuşan ana sevinciyle tekrarladı. Köpeğini bulmuştu. Filmin seslendirilmesi de bundan sonra başladı Televizyon filminin girişiydi, Hasan'ı içine çeken görüntüler. Devamında Hasan televizyon ekranın karşısına kilitlendi, kitabı tamamen unuttu.

Genç kadın köpeğini hayli okşadıktan sonra, ayağa dikildi, gözleri yaşlıydı. Gülümseyerek, tekrar teşekkür etti. Elini uzattı, adını söyledi "Femke" Genç adamda belli belirsiz bir tebessümle elini uzattı "Muhammed, İran'ı" Köpeğinin kaçtığını, kayıp olduğunu söyledi kadın, bulamayacağını, korktuğunu, üzüldüğünü anlattı bir çırpıda. Köpeğinin adama ısındığını söyledi. Kadını sessizce dinledi. Konuşmadan yürüdüler, köpek aralarında evlere doğru yürüdüler. Evleri gösterdi genç kadın, "orada oturduklarını", evlerine davet ederek, "bir fincan kofi ikram etmek istediğini" söyledi. Genç kadın bunları söylerken dudaklarından yanaklarına yansıyan tebessümü, gözlerinin içine de ulaşmıştı. Sesli ve donuk bir ifadeyle, adam "teşekkür" ederek kadının teklifini reddetti. Köpek, kısa kuyruğunu salladı, başıyla adamın bacaklarına sürtündü, genç kadının teklifini paylaştığını gösterdi. Ret yanıtına aldırmadan, teklifini yineledi, annesiyle tanıştırmak istediğini ekledi genç kadın. Konuşarak yürürken, evlerin bulunduğu yere yaklaşmışlardı. Genç kadının teklifini ret etmesine karşın, kadının evinin

önünde buldu üçü de kendisini. Köpek aralarından sıyrılarak, evin dış kapısını tekmeledi. "Ben geldim" dercesine havladı. Teras evler mimarisinde iki katlıydı ev. Saniyeler sonra dış kapı içeriden açıldı, uzaktan bakıldığında genç görünümlü, daha yakından, yüz ve boyun hatlarının incelenebileceği bir yakınlıktan bakıldığında hayli yaşlı denebilecek bir kadın dışarı çıktı. Genç kadının köpekle karşılaşmasında gösterdiği benzer sevinçle, kadın köpeği kucakladı, "live..live" sözcüklerini mırıldanarak sevip, okşadı. Kadın köpeği severken, adamla genç kadın bir birlerine gülümseyerek seyrettiler. Hepsinin sevinci ortaklaşmıştı.

"My Moeder" (annem) dedi kadını gösterdi Femke. "Mencer Muhammed" Femke'nin tanıştırmasının arkasından Muhammed Femke'nin annesine elini uzattı. Kadın Muhammed'e baktı, az önce köpeği sevip, okşarken gözlerindeki sevinç belirtisi gitmiş, donuk, bozuk bir ifade almıştı bakışlarını. Elini uzatmadı. Hava da kaldı Muhammed'in eli. Bu görüntüde Femke'nin gülüşü dondu. Denizden esen rüzgâr, Femke'nin sarı saçlarını uçuruyor, Muhammed'in atkı ile Femke'nin saçları rüzgârın yardımıyla bir birini okşuyordu. Sessizliğinde elini geri çekti Muhammed. Yüzler asıldı, üçü de konuşmadı. Rüzgârın dansı da dondu. Sessizleşti. Köpek kendine büzüldü. Elleri paltosunun cebine girerek, kendisini sardı Muhammed'in kolları. Femke'nin başının üzerinden denize baktı. Bankta otururken ki halini aldı bakışları. Uzaklaştı, oradan bakışlarıyla uzaklaştı. Femke'den, annesinden, köpekten, onların evlerinin önünden. Femke annesine, annesi köpeğe baktı. Bir vakit geçti, saniyeleri alan, ayırımı olmayan bir vakit geçti. Femke gözlerini annesinden aldı, çekinerek Muhammed'e çevirdi. Muhammed, Femke'den daha uzun boylu olduğundan, Muhammed'in gözlerine bakmak için başını kaldırdı. Gözlerinin içine bakacak, bakışlarını okuyacaktı. Femke'nin okuyacağı kadar yakında değildi, uzaklardaydı. Gelmedi, fırsat vermedi. Gelecek gibi de değildi. Kendisinin de duyamayacağı bir ses tonuyla, sinirli olduğunu

gösterir biçimde bir şeyler söyleyerek içeri girdi Femke'nin annesi. Tam kapıyı kapatırken ses tonunu yükseltti "kim bu adam" dedi, Hasan'da televizyon karşısında soruyu kendisine sorulmuş gibi hissetti. Femke'nin bakışları bulutlandı, "özür dilerim" dedi Muhammed'e, ağlamakla bir ses tonuyla. Tekrarladı, "özür dilerim." Muhammed, ikinci tekrarında Femke'ye baktı. Bakışları hala uzaklardaydı. Gözleri Femke'de bakışları uzaklardaydı. Cansız bir ses tonu ile Femke'nin anlayacağı bir dille, tek kelime çıktı Muhammed'in dudaklarının arasından "gidiyorum." Femke'nin gözlerindeki bulutlanma belirgin biçimde arttı, yakardı, "Lütfen" "lütfen içeri girelim." Köpekte Muhammed'e bakıyordu, onun bakışlarında da ısrarcı bir davet vardı. Bir şey söylemedi Muhammed, gözlerini Femke'den aldı, önce köpeğe sonra denize baktı, ani bir hareketle evin kapısına yöneldi. Bir sevinçle atılıp, bir hamlede kapıyı açtı Femke. Köpek kuyruğunu sallayarak sevindiğini gösterdi. Evin girişi salondu. Femke'nin annesi salonda oturuyordu, Muhammed'i görünce, yüzünü ekşitti, yerinden kalktı, başka bir odaya geçti. Femke oturması için Muhammed'e yer gösterdi. Toplamı iki koltuk, bir kanepe vardı evin salonunda. Sade görünüyordu. Bir köşesinde dört kişilik bir yemek masası duruyordu. Karşısında her tarafa hareket ettirilecek altlığı olan televizyon konmuştu. Büyük, küçük saksılar içinde çiçekler yerleştirilmişti, salonun her köşesine. Çok sayıda biblo ve deniz kabuğu da camların kenarına dizilmişti. Televizyonun yanında duvardan, duvara olan kütüphanenin raflarına ve sehpaların üzerine, kitaplar, dergiler, gazeteler, mektup zarfları üst üste, iç içe yığılmıştı. Muhammed paltosunu çıkarmadan koltuğa oturdu. Köpek kendi köşesine çekilerek, orada hazır bekleyen yemeğini kimseye sormadan, atıştırmaya başladı. Femke, annesinin gittiği odaya geçti.

Femke ile annesinin konuşmaları bir alçalıp, bir yükselerek salona ulaştı. Konuşulanları Muhammed zoraki duysa da, duyduk-

larıyla yüz kasları şekilden şekle girdi. Giderek yükselen ses tonlarından anlaşıldığı kadarıyla şiddetli bir tartışma içindeydiler. Birbirlerinin söylediklerini dinlemeden, birbirine yanıt veriyordu ikisi de. Hasan, divanın üzerinde oturuş pozisyonunu bile değiştirmeden, pür dikkat televizyon ekranında, seyrederken filmin içindeydi. Ekran içine çekmiş, onlardan bir yapmıştı. Femke ile annesinin sözlerini takip etmek ve anlamak için, kulakları ile beynini başka şeylere kapatmıştı. Tüm duyuları gücünün üzerinde bir dikkateydi. Gene de bazı kelimeleri kaçırıyordu. Onların konuşmalarında kaçırdığı kelimeler, henüz öğrenmediği, anlamını bilemediği kelimelerdi. Anlamını bilemediği kelimeleri vücut dili ve konuşmaların bütünlüğü içinde çıkarıyor, tartışmanın ve konuşulanların seyrine vakıf olabiliyordu. "Kim bu yabancı, evimizde ne işi var?" sorusunu sürekli tekrarladı Femke'nin annesi.

"O köpeğimizi buldu. Köpeğimizi" diyordu Femke, "yabancı da olsa, o bir insan değil mi, ne zararı var?"

"Bu adamı tanımıyoruz. O bir yabancı. Evimde yabancı istemiyorum. Köpek için, teşekkür et, gönder gitsin!"

"Konuşmak, tanışmak için davet ettim. Kofi ikram etmek istiyorum."

"Ben istemiyorum, anlıyor musun?

Muhammed duydu, dinledi, yüz ifadesi değişti, şekilden, şekle girdi, yerinde kıpırdadı, kalktı, gitmek istedi, bir adım attı, durdu. Dudaklarını ısırdı, başını salladı, durduğu yerde, birkaç saniye ayakta kaldı. Yeniden koltuğa ilişti. Köpek yemeğini bitirmiş, arka bacaklarının üzerine oturduğu yerden Muhammed'i seyrediyordu. Sesler kesildi. Suskunluğun ardından Femke salona geldi. Yüzü kızarmıştı, Muhammed'e bakarak, gülümsemeye zorladı kendisini. Yüzündeki gerilimi gülümseyişi silemedi Özür diler bir ses tonuyla sordu:

"Kofi of thee alsublief" (neskafe mi, çay mı), sorarken de sa-

lonun ışıklarını yaktı. Dışarıda gökyüzünü kaplayan kara bulutların karanlığı çökmüştü salonun içine. Henüz öğlen sonrasını gösteriyordu duvardaki saat. "Kofi" dedi Muhammed, isteksizliğini belirtir, zoraki bir ses tonuyla. Mutfakta, dolap kapıları ve fincan seslerinin duyulmasından birkaç dakika sonra, gümüş tepsi içinde iki porselen fincanda Kofileri getirdi Femke. Küçük fiskos sehpasını Muhammed'in önüne çekti, tepsiyi üzerine koydu. "Sigara" diyerek kül tablasını gösterip sordu. "Hayır" dedi Muhammed, başını salladı ekledi "içmiyorum." Femke Muhammed'in yanına oturdu. Önce Femke bir yudum aldı fincanından. Muhammed atkısını ve paltosunu çıkardıktan sonra tepsiden fincanı aldı. İçerisi sıcaktı, Femke'nin annesi de, dışarı çıkarken kısa kollu, yakası açık ince bir kazakla dışarı çıkmıştı. Femke'de salona girer girmez, üzerindeki montu çıkarmıştı. Muhammed'in paltosunun altındaki, sıfır yaka siyah bir kazağın el örgüsü mü, makine yapımı mı olduğu belli değildi. Önden düğmeli, sarı renkli bir kazak ve kot pantolon vardı Femke'nin üzerinde. İkisi de konuşmadan birkaç yudum aldılar fincanlarından. Neskafe az da olsa gerilimlerini aldı, ifadelerini değiştirdi. İliştiği koltuğa biraz daha yerleşti Muhammed. Uyku düzeninde yayılmış yarı açıkgözlerle bakıyordu köpek. Femke kıpırdadı, arka arkaya nefes aldı, sordu:

"Nerede oturuyorsun?"

Femke'ye baktı, sorusunu hemen yanıtlamadı Muhammed. Bakışları çakıştı, göz göze geldiler. İlk defa gözlerini kaçırmadan birkaç saniye Femke'nin yeşil gözlerinin içine baktı. "Söylersem anlar mısın" dercesine bir bakıştı. Femke ağzını açmak üzereyken, "kampta kalıyorum" dedi. Muhammed'den değil uzaklardan geliyor gibi çıktı sesi. Aynı ses tonuyla ekledi, "Ben sığınmacıyım." Muhammed, Femke'ye söyledi, Hasan ekran karşısında bağırmak istedi. Niçin ve neden bağırmak istediğini de bilemedi. Seyrederken içinde biriktirmişti, dışarıya taşmasını zorladı Muhammed'in sözleri. Derin nefes aldı Hasan, etrafına bakındı, sigara istemişti

canı. Televizyonun altında duruyordu yarım bıraktığı paketi. Mitingden bu yana içmemişti. Sigara paketine baktı, "hayır, içmeyeceğim" dedi. Sehpanın üzerinde yarım bıraktığı soğuk çaydan bir yudum aldı. Yeniden gözlerini ekrana kilitledi, kulaklarını Muhammed'e verdi.

"İran'dan geldim" dedikten sonra da, susarak bakışlarını yere çevirdi Muhammed.

Femke'nin yeşil gözlerindeki merhameti görmedi. Merhamet aktı, Muhammed'in kaçırdığı bakışlarına aktı. Televizyonun karşısında Hasan'ın içine de aktı. Omuzlarına çöktü, Femke'nin şefkati. Filmin bir parçası olmuştu Hasan. Femke'nin yeşil gözlerinden Muhammed'e akan şefkat ona da uzandı ekran karşısında. O anda kendi acısından Muhammed'in içinin acımasını okuyamadı. Muhammed'in omuzlarındaki ağırlığı da göremedi.

Okşarcasına Muhammed'in omzuna dokunarak sordu Femke, "hangi kampta?"

Hasan'ın adını duymadığı, bilmediği bir kampı söyledi ve devam etti Muhammed:

"Orada fazla kalamayacağım. Çok yakında çıkmam gerekiyor. Oturum talebim ret edildi."

Suçlayıcılığa dönüştü, Femke'nin gözlerindeki merhamet. Bir anda ifadesini değiştiren, kime ve neye karşı oluştuğunun yanıtı zor olan bir suçlayıcılığa dönüştü. Her tarafa çekilebilir, çok yönlü bir suçlayıcılıktı. Kendisine, Muhammed'in yaşadıklarına, oturum talebini ret edenlere, annesine, kendi ülkesine daha birçok şeye yönelik olduğu tahmin edilir bir suçlayıcılık, bir anda gelip Femke'nin gözlerine oturdu. Ülkesi "koruyucu" değildi. Annesi misafirperver değildi. Yetkililer ülkesinden, annesi evinden kovuyordu Muhammed'i.

Hasan ekran karşısında, Rus kadının görüntülerini koydu Muhammed'in yanına. Geldiği ilk günlerde, Karşılama ve Barındırma

yerinde, Rus kadının cansız bedenini görmüştü. Kadının oturum talebi redddedilmiş, buradan ayrılarak ülkesine geri dönmesi istenmişti. Görevliler bakanlığın kesin kararını tebliğ ettiklerinde, binasının dördüncü katından kendini aşağıya atarak intihar etmişti kadın. Otuz yaşlarındaydı. Çok çabuk müdahale edilerek hastaneye kaldırıldığında ise çoktan ölmüştü.

"Kaldığın kampa seni ziyaretine geleceğim" dedi Femke. Muhammed şaşırdı. Yüzüne baktı. Beklemediği bir şey duymuştu. Kimler gelirdi bir insanın ziyaretine. Eşi, dostu, arkadaşı, sevgilisi gelirdi herhalde. Peki, Femke kimdi? Niçin ve kim olarak gelecekti? Bunlardan birisi mi oluyordu, yoksa hepsi miydi? Ne diyeceğini bilemedi Muhammed suskun kaldı. Tekrar bakışlarını önüne aldı, "sen bilirsin" dercesine başını salladı. İkisi de sustu. Dışarıya çöken akşamın karanlığı, iyiden iyiye evin içine de çökmüştü. Hasan kendini televizyon ekranına kilitlediğinden odanın içine çöken karanlığını ayırımında olmadan ekranın karşısında filmi seyretmeye devam etti. Muhammed, Femke'nin evinden ayrılınca, filmin karesi değişti.

Bir kampın giriş kapısında görevlilerle tartışıyordu Femke. "Buradan ne zaman ayrıldı? Nereye gitti? Nasıl bilemezsiniz?" Sorularını sinirli biçimde el hareketleriyle birlikte kamp görevlilerine tekrarlıyordu Femke. Görevliler tepkisizdi, kayıtsızca Femke'ye bakıyorlardı. Femke'nin sinirli haline aldırmadan arada bir tek kelimeyle yanıt verdiler. "Bilmiyoruz, Bilmiyoruz". Femke'nin dakikalar süren ısrarı sonuç vermedi. Kampın kapısından ayrılıp, eve döndüğünde annesiyle tartıştı.

"O adamı bir daha arama, nerede olduğunu da sorma" dedi annesi. "Zaten gönderecekler. Ülkesinde bir şeyi olsa gönderirler mi? Kriminal biri de olabilir."

"Hayır, bulacağım ve yardımcı olacağım."

"Görüşmeni istemiyorum!"

Tartışma bitmeyecekti. Femke daha fazla uzatmadı, köpeği aldı, dışarı çıktı. Sahile uzandı. Femke, tasmasını özgür bırakınca köpek koşmaya başladı, Femke arkasından koştu. İleride bir karartı vardı, ona doğru koşuyordu köpek. Yaklaştıkça karartı şekillenip tanıdık oldu, Muhammed'di bu. Köpek hızını artırıp üzerine atladı. Femke de koşusunun hızını artırdı. Köpeğin arkasından Femke'de Muhammed'in üzerine atladı, zorlukla tuttu Muhammed. Bacaklar titriyordu, nefes nefeseydi. Femke bir şeyler konuştu, sözlerini ne Muhammed ne kendisi işitti. Sıkıca sarıldıktan sonra, yanaklarından öperek ayrıldı, yaşlı gözlerle Muhammed'in gözlerinin içine baktı.

"Seni aradım" dedi Femke, "kampa gittim, korktum. Bir daha bulamayacağımdan korktum."

"Arkadaşıma taşındım" dedi Muhammed, suçluluk ifadesiyle. Damla oldu Femke'nin gözlerindeki doluluk, sonra da yanaklarına süzüldü. Konuşmadılar bir süre, önlerine bakarak öylesine yürüdüler. Sorun çıkarmayan uslu bir çocuk gibi köpekte adımlarını onların hızına uydurup yanlarında yürüdü. Bir süre sonra başını kaldırmadan, cansız ve çekinerek sordu Femke:

"Ne yapacaksın, ülkene dönecek misin?"

Derin bir nefes aldı Muhammed, bakışlarını önünden alarak uzaklara baktı, tekrar önüne çevirdi. Derinlerden gelen bir ses tonuyla anlatmaya başladı. Femke dinledi. Anlattığı kendi hikâyesiydi Muhammed'in. Sözünü kesmedi Femke, arada bir yüzüne baktı sadece. Muhammed anlattı, Femke dinledi. Yürüdüler. Muhammed anlattıkça şekiller çizdi Femke'nin arada bir Muhammed'e bakan yeşil gözleri. Şekiller çizdi yüz ifadesi. Bozuldu, buğulandı, suçladı. Umut verdi. "Geri dönemem" dedi Muhammed, "ülkeme geri dönemem, başka bir yaşam bekliyor beni ülkemde. Zindan, ölüm, neyi reva görürlerse artık o bekliyor beni. Bunu anlatamadığım, ispat edemediğim için ülkende oturum izini vermediler. Ben de zorunlu olarak kaçak yaşayacağım burada."

"Nasıl yaşayacaksın?"

"Çalışacağım."

Eğildi, çakıl taşı aldı Femke. Eğilirken de, köpek kendisini okşayacağını sanarak başını uzattı. Taşı denize doğru fırlattı, Muhammed'e döndü, dişlerini sıktı, tüm gücünü toparlar bir kararlılıkla: "gitmeni istemiyorum" dedi. Emir gibi çıktı sözleri. Meydan okurcasına çıktı. Tekrarladı: "gitmeni istemiyorum, bırakmayacağım." Muhammed'in bacaklarını okşadı köpek. Filmin karesi değişti.

Değişen karede, yeniden annesiyle tartışıyordu Femke. Aynı kararlılık vardı ifadesinde, ses tonu sertti:

"Gitmesine izin vermeyeceğim. Burada kalması için her şeyi yapacağım. Evlenirim."

Bir başka karede, yanında kaldığı arkadaşıyla tartışıyordu Muhammed. Afrika kökenliydi arkadaşı. Uzun yıllara dayanan dört yıllık bir kamp arkadaşlıkları vardı. Muhammed bir yıl daha fazla kalmıştı kampta. Arkadaşı oturum alınca ev vermişlerdi. "Bana acıdığı için evlenmek istiyor" diyordu Muhammed arkadaşına. "Femke benim bu ülkede kalmam için benimle evlenmek istediğini söyledi."

"Seni sevemez mi? Neden böyle düşünüyorsun?"

"Ben politik kimliğimle burada kalmak istiyorum."

"Ama anlatamadın, ikna edemedin onları. Ülkene gönderecekler."

Bacakları kasılmıştı Hasan'ın. Sıkışmıştı, tuvalete gitmesi gerekiyordu, yerinden kalkmadı, kendisini sıktı. Işıklarını yakmadığından odanın karanlığında seyretmeye devam etti. Filmin kareleri değişti, seyretti. Yabancılar polis binasının kapısında göründü Femke. Ağlıyordu. "Evlenmen için, Muhammed'in ülkesine gitmesi gerektiği, ancak istekle oradan alabileceği" yanıtını almıştı yabancılar polisinden. "Yasanın hükmü buydu." Femke gözyaşıyla yabancılar polisi binasının önünde kaldı. Sonra Muhammed'le, kö-

peğin karşılaştığı kare geldi ekrana. Kareler dondu. Hasan seyretti donuk kareyi. Seyretti birkaç saniye. Oyuncuların adları yazıldı ekrana. Kalktı, kendi ağırlığının altında titredi bacakları. Başı döndü, adım atamadı, tekrar oturdu, bir kaç saniye kaldı. Gücünü toplayarak tekrar ağaya kalktı, odanın ışığını yaktı, tuvalete girdi. Rahatlarken ne kadar sıkıştığını yakıcılığından anladı. Elini yüzünü yıkadı, dişlerini fırçaladı, birkaç saat uyuyabilecekti ancak.

***

Geceler artık üşütücü olmaktan çıkmıştı. Sabaha dönen gecenin en karanlık anında bildiği ve kendisini alıştırdığı kurşuni ayaz hükmünü yitirmişti. Dallarda tomurcuklanan çiçek kokuları kuşatmaya başlamıştı gecenin karanlığını. Kolonya ferahlığında tomurcuk kokularına ciğerlerine doldurarak ağır adımlarla Hasan yürüyerek işe giderken, müşterileri de birer ikişer derken iyiden iyiye gelmez olmuştu. Her yılın altı yedi ayını doğduğu ülkesinde geçiren "helal" caddenin yaşlı insanları mevsimi erken açarak, memleketlerine taşınıyorlardı. Müşterilerin çekilmesi, patronu üzse de, çalışanları sevindiriyordu. İş yükü azalmıştı. Hasan'ın sevinci biraz buruktu, azalan müşterileri arasında en çok Cludia için üzülüyordu. Alışık olduğu müşterilerin yokluğunun boşluğunu okul arkadaşları doldurmuştu. Öğrencilerin hikâyesini dinleyen Els hoca, kendi hikâyesini de öğrencilere anlattı. Çok sayıda Afrika ülkesini dolaşan Els, geçici bir süre birkaç Afrika ülkesinde kalmıştı. Kaldığı ve insani yardım kuruluşlarının gönüllü birlikleriyle dolaştığı ülkelerin dilini öğrenmişti. Bu konuda eski eşinin de katkısı olmuştu. Els bir Afrika ülkesi vatandaşıyla evlenmiş, ayrılmıştı. Bir kız çocuğu vardı. Ayrıldığı eşinin nerede olduğunu, ne iş yaptığını bilmiyordu. Eski eşini pek anlatmadı. Anlatmak da istemiyordu. Laf arasında geçtiği kadarıyla eski eşi, Els'i çocuğuyla bir başına bırakarak gitmiş, kayıplara karışmıştı.

O gün bilgisayar dersinden çıktılar. Bütün okul bahçeye koştu. Kimi kofilerini yudumladı, güzel havanın tadını çıkardı, kimileri de kendilerini sigara dumanı altı yaptı. Hasan sigaranın uzağında durdu. Bir köşede güzel havayla buluştu. Güneşin altında gözlerini kapattı. Els yanına geldi:

"Mooi" (güzel) dedi gülümseyerek. Güneşi gösterdi. Els'in sözcüğüyle:

"Ya mooi" dedi Hasan.

"Seni çocuğumla tanıştırmak istiyorum" dedi Els. "Evime akşam yemeğine davet ediyorum." Doğallığında bir ses tonuyla, davetini doğrudan yaptı. Bu davet hiçte Hasan'ın düşündüğü, beklediği bir şey değildi. Daha önce kendisine anlatıldığı kadarıyla, burada bir kadın kolay, kolay bir erkeği evine yemeğe davet etmezdi. Şaşırdı. Hasan kulaklarına inanamadı. "Yanlış anladım, sözcükleri karıştırdım galiba" dedi içinden. Sözcükleri de karıştırması olasıydı. Ne de olsa Els kendi dilinde konuşmuştu. Yanıt vermedi, yüzüne baktı. Els yanıtını beklerken gülümsüyordu. "Okey" dedi, teklifini tekrarladı. Hasan şaşkınlığında, suskun bakmaya devam etti, ne kadar suskun kaldığının ayırımında olmadı. Biraz daha beklerse, ders zili çalacak, Els'te yanıt alamadığı için bozulacaktı. Els tekrar konuştu:

"Evime akşam yemeğine, okey?"

Zoraki "ya" (evet) diyebildi. Hasan'ın yanıtıyla Els, kısa süreli bir tereddüt geçirdi, çantasından kâğıt kalem çıkardı, evinin adresini yazıp, Hasan'a uzattı.

"Hafta sonu bekliyoruz." Biran durdu, tebessümünü dondurdu, "pardon" dedi. Hata yaptığının ayırımına varan bir ifade belirmişti yüzünde:

"Hafta sonu senin için uygun mu?"

Hasan'ın yanıtları iradesinin dışında, oluruna bırakmış gibi oldu. "Olur" dedi, zilin sesinin arasına karıştı yanıtı. Ses tonu da anlaşılmadı.

Henk girecekti derse. Sınıfa girdikleri andan itibaren Hasan dersten koptu. Hatırladığı ve bildiği kadarıyla ilk defa bu derece dersten kopuyordu. Genellikle öteki öğrenciler Heng'in dersinden koparken, Hasan Henk'e göre iyi bir öğrenciydi. Şimdi Hasan'da Henk'in anlattıklarını dinlemiyordu. Henk'in sözleri değil, az önce Els'in söyledikleri vardı kulaklarında. Tüm duyularına hükmetmişti. Teklifin şaşkınlığını üzerinden atmış, yerini farklı duygular, farklı kaygılar almıştı. Heyecan, sevinç, anlamını vermediği korku, geçmişten esintiler, sorular, sorular dolaşıyordu. Gidip geliyor birbirlerinin üzerine çıkıyordu sorular. "Els bir öğretmen, dil hocası, ben ise onun bir öğrencisiyim. Yaşlarımızın ve konumlarımızın önemi yok. İlişkimizi diğer öğrenciler gibi öğretmen öğrenci ilişkisi içinde oldu hep. Diyaloglarımızda öğle. Els herkesle aynı derecede samimi. Diğer öğrencileri evine yemeğe davet etti mi? Bilmiyorum. Çok eski ve samimi bir dost doğallığında davet etti. Üstelikte bir erkek öğrencisini daveti doğal mı? Benim bildiğim bu davetler, dostlar arasında değilse, sevgililer arasında olur. Genellikle de erkek sevgiliden gelir. Abartıyorum ya. Kadın çocuğuyla tanıştırmak istiyor. Ne var bunda? Alt tarafı bir ev yemeği, dostluğu geliştirmek istiyor. İyi de, böyle davetlere giderken ne götürülür. Elimiz boş gidecek değiliz herhalde? Burada ne götürülür bilmiyorum ki. Çocuğa hediye almak gerekmez mi. Çok sorun yaptım be."

Henk arkadan dolanarak Hasan başının üstüne dikilmiş, el hareketlerini izliyor, Hasan'ın önündeki kâğıda karaladığı şekillere bakıyordu. Dersten kopuşunun kanıtıydı Hasan'ın gelişi güzel karaladığı şekiller. Henk'le birlikte öğrencilerin bazılarının bakışları da Hasan'a çevrildi. Selim koluna dokundu. Selim'in dokunuşuyla Hasan irkildi ve sınıfın sessizliğinin ayırımına vardı. Tamara'nın yokluğunu gördü.

Sınıfın sessizliğinde Tamara'nın yokluğunun payı olduğu kesindi. Tamara olsaydı ne yapar eder kendisini tutamaz Henk'in tep-

sini alır, sınıfı sessiz bırakmazdı. Meselc Selim'in yalnızca koluna dokunarak yaptığı uyarıyı Tamara sesli yapardı. Üstelik Türkçe sesli olarak Hasan'ı uyarırdı. Tamara sayesinde öğrenciler de dersi kaynatma fırsatını yakalamış olurlardı. Bu da sürekli bir gürültü demekti. Selim koluna dokununca, Hasan, başının üzerine dikilen Henk'i gördü, anında karaladığı sayfayı çevirdi. Henk'te yalnızca "okey" diyerek, Hasan'ın başucundan ayrılıp masasına gitti, iki defa elini şaplattı, arkasından ovuşturdu. Henk'in bu hareketi yapması bir şeyler söyleyecek anlamına gelirdi. Öğrenciler pür dikkat baktılar. "Huis werk" (ev ödevi) dedi. Ev ödevleri ezberlenmişti artık hangi konunun verileceğini, hocalar söylemeden öğrenciler tahmin ediyorlardı.

O günkü derste hangi konu işlenmişse, dersin sonundaki sorular da ev ödevi olurdu. Gerçi ev ödevlerinin bir sonraki derste kontrolü hiç yapılmazdı. Gene de ev ödevi verilmesinin esas nedeni, öğrencilerin okul dışında dilden uzaklaşmasını önlemekti. Öğrenciler, okul dışında kendi ülkelerinden insanlarla, kendi anadillerinde konuşurlardı, bundan uzak tutmaktı ev ödevinin esas amacı. Hasan, el hareketini gördükten sonra, Henk'in sözlerini duyamayacak kadar tekrar kendine döndü. Karaladığı sayfayı geri çevirdi, kareler çizmeye devam etti. Ne zaman sonra hem zilin sesini, hem de Selim'in sorusunu duydu:

"Bugün çok suskunsun. Bir şey mi oldu?"

Öylesine Selim'in yüzüne baktı, yanıtlamadan kitaplarını topladı çantasına koydu. Birkaç saniye sonra da, Selim'in yüzüne bakmadan:

"Yok bir şey" dedi. Konuşmak istemediğini, uzaklaşmak istediğini adımlarıyla gösterdi, hızlı bir refleksle sınıftan çıkmak için kapıya yöneldi. Hasan yüzüne öylesine baktığından, hatta bakmadığından Selim'in ifadesini görmediği gibi, başından savarcasına "yok bir şey" yanıtının Selim'i üzüp, kırabileceğini düşünmedi.

Dış kapıya doğru birlikte yürüdüğü insanların "tot zins" (görüşürüz) dileklerine de kayıtsız kaldı.

Güneş hala gökyüzündeydi, şehir tadını çıkarmaya devam ediyordu. Gökyüzünün bu kadar süre açık kalması, Güneş'in cömertliği olmasa bile, bulutların özverisiydi. Bulutların hakkından feragat ettiğine yordu. Hele ki, mevsimin tam olarak dönüşmediği göz önüne alındığında bu feragat biraz fazlaydı. Okuldan çıktıktan sonra, iradesinin dışındaki adımlarıyla yürüdü. Hedefsizdi. Kafasının içindekilerle yürüyordu. Otobüs durağını geçti. "Evet, doğru, neden olmasın ki" dedi. Soruların yanıtını bulmuştu. "Ali'yle konuşabilirim. Ne de olsa buralı sayılır. Hem buradan bir kadınla evli, yardımcı olur. Ya; ne var bunda derse? Basitçe yorumlar, hafife alırsa. Paylaşmak istediğimi düşünmezse? Gene de Ali'yle konuşmak en iyisi." Sevindi. Gözleri telefon kabini aradı, adımlarını kontrolüne aldı. Telefon kabini bakınırken, "Gül'ü mü arasam acaba?" diye içinden geçirdi. Kararsızlaştı. Yol üzerinde gördüğü telefon kabinini geçti. Birkaç adım attıktan sonra kararsızlığından sıyrıldı, "Gül'ü sonra ararım." Telefon kabinine geri döndü. Kütüphaneye uzanan kanal kenarındaki yol üzerindeydi telefon kabini. Yanı başındaki büfeden yedek bir kart aldı. Ali'nin telefon numarası ezberindeydi, numaraları tuşladıktan sonra, zil sesinin ikinci defa çalışıyla karşı taraf telefonu açtı. Telefonu açtığında, Ali'nin ilk sözlerinin ne olduğunu ezberlemişti. Kibar ve sakin bir ses tonuyla:

"Hello met Ali" diyerek, telefonun açardı. "Ben Ali, ya da Ali'yle görüşüyorsunuz" anlamına gelirdi, "met Ali" sözcüğü.

"Ben Hasan, merhaba,"

"Vay yoldaş, nasılsın?" dedi Ali. Sevincini ses tonuyla gösterdi. Ne zaman konuşsalar, her defasında içten bir sevinçle karşılardı. Hasan Ali'nin böyle karşılamasına sevinirken, bazen de düşündüğü olurdu. "Benimle konuştuğu için mi sevinçli, bir alışkanlığı mı?" Gene de mutlu oldu. Arkadaşı seviyordu.

"İyiyim seni bir arayayım dedim."

"Buraya gelebilir misin, hafta sonu cumartesi öğlenden sonra bizim vakfın geniş katılımlı bir toplantısı olacak, sende katılmak istersen gel. Ertesi günde topluca kanal gezisi var."

"Bu hafta sonu gelemem, çünkü benimde davetim var," Hasan sözlerinin burasında birkaç saniye durdu devam etti, "bende zaten, seninle biraz davetimle ilgili konuşmak istiyordum."

"Hayırdır ne daveti?"

Hasan bir an nereden ve nasıl başlayacağını kestiremedi, birkaç saniye durakladı, kelimeleri hızla sıralayarak, bir çırpıda söyledi, "okuldaki kadın hoca evine yemeğe davet etti."

"Kadın hoca mı?" sorusunu gülerek sordu Ali. Gülüşünü, alaycı bir gülümsemeden çok, Ali'nin kendisi adına sevindiğini belirtmek için güldüğüne yordu. Yine de kafasına takıldı. Bozulup, bozulmama arasında kaldı.

"Evet, kadın hoca."

"Bak yoldaş burada kimse hele ki bir kadın, çok kolay başkalarını evlerine yemeğe davet etmezler. Çok özel bir durum olur." Ali'nin ses tonu ciddileşmişti. Birkaç saniye suskunluktan sonra, sözlerinin arkasını soruyla getirdi, "kaç yaşlarında biri, evli mi, yalnız mı yaşıyor?"

"Bizim yaşlarda, çocuğuyla birlikte yaşıyor, eşinden ayrılmış. Çocuğuyla tanıştırmak istediğini söyledi."

"Dostluk kurmak için, seni önemsemiştir. Sana güvendiğini söyleyebilirim. Davet etmesi öncelikle güvendiğini gösterir. Peki, gitmeyi düşünüyor musun?"

"Kabul ettim, senden öğrenmek istediğim, başka ne yapayım, malum tanımadığım insanlar. Bir şey götüreyim mi?"

"Götürmesen de çok önemli değil."

"Çiçek alsam."

"Bak buna sevinir, hiç farklı bir anlama da çekilmez."

"Bir de şeyi soracaktım" dedi Hasan. "Daha sonraki hafta oraya gelebilirim konuşuruz. Ben gene de şimdiden sorayım dedim. 1 Mayıs'la ilgili ne düşünüyorsunuz? Gerçi çok vakit kalmadı. Hazırlıklara başlamışsınızdır belki."

"Bir hazırlık yok. Olacağını da düşünme pek. 1 Mayıs'a katılım için buradan Almanya'ya gidiyor insanlar, bizim arkadaşlar da gidiyorlar."

"Neden?"

"Burada 1 Mayıs, istenilen şekilde kutlanamıyor da ondan. Sana anlatayım. 30 Nisan günü kraliçenin doğum günü kutlanır. Tüm ülke bir gün öncesinden ve gecesinden başlamak üzere sokağa çıkar, eğelenerek sarhoş olur. Otuz Nisan'ı bir Mayıs'a bağlayan gecenin geç saatlerine, sabah saatlerine kadar da devam eder. Bir Mayıs günü de yorgun, sarhoş olur uyurlar. Çok az sayıda insan sokağa çıkar."

"Yani kutlanmıyor mu burada?"

"Kutlanıyor da, çok az sayıda insan katılıyor. Onlar da yabancılardır, moral bozukluğu oluyor. Ben Almanya'ya gideceğim. Bir gün önce geceden yola çıkacağız."

Hasan sustu, Ali'nin söylediklerini anlayamamıştı. Sözlerin ne olduğunu anlamıştı da, nasıl böyle olabileceğini anlayamamıştı. Kendisinin ne yapacağı sorusu gelip beynine çivi gibi çakıldı. İşyeri gözlerinin önüne geldi. İşyerinde iş yükü azalmıştı, patronun daha önceki tembihini hatırladı, "otuz nisan günü ve gecesi çok işimiz olacak. O gün kimsenin mazeretini kabul etmeyeceğim."

"Ben de gelmek isterim ama nasıl olacak bilmiyorum" dedi Hasan, cansız bir ses tonuyla.

"Neden 30 Nisan günü burada resmi tatil günü. Kraliçe günü resmi tatil olarak kullanılır. 1 Mayıs'ta resmi tatil."

"Bizde tatil günü olmuyor 30 Nisan gecesi de çalışacağız. Üstelik 30 Nisan'a hazırlıkları da günler öncesinden başlayacak."

"Yapma ya. Bu durumda biraz zor gelirsin. Şu işe bak, herkes eğlenirken, siz çalışacaksınız."

"Evet, biraz öyle olacak."

"Ne yapalım? Yine de bir fırsatını bulursan iyi olur."

"Gelmeyi çok istiyorum."

"Gelirsen zaten görüşürüz."

Hasan başka şeyler soracaktı ki vazgeçti. "Gelirsen zaten görüşürüz" sözlerinden Ali'nin konuşmayı sonlandırmak istediği sonucunu çıkardı.

"Görüşürüz hoşça kal" dedi.

"Sende hoşça kal yoldaş."

Alıncı kapattığında içi sıkılmıştı. Telefon kabininden, güneşe çıkınca gözleri karardı. Gözlerini ovdu, dişlerini sıktı, "orada" dedi, "orada, hazırlıklar çoktan başlamıştır." Yol üzerinde kütüphaneye uğrayıp, gazeteleri okumak geçti içinden. Kapalı yerde oturmanın ve gazetelerde okuyacağı haberlerin sıkıntısı anında isteğini sildi. Yürüdü, kütüphanenin önünden geçti, rastgele bir sokağa girdi. Dar bir sokaktı burası. İlk defa görüyordu. Gene de tanıdık gibi geldi. Burada dar sokaklar fazlasıyla bir birine benzerdi. Benzedikleri için de tanıdık olurlardı. Zaten şehir fazlasıyla tanıdık olmuştu Hasan için. Tanıdıkça da sıradanlaşmıştı. Geniş caddeleri, dar sokakları, kafeteryaları, vitrinleri, neon ışıklarının çarpıcılığı etkisini yitirmiş, bilinip, ezberlenmişti. Sokak başlarındaki müzik arabaları, kanal gezileri, camlarında 'halal' yazısı olan marketler, vitrinlerde sergilenen tahta çiçekler, yapma biblolar, şehir ve ülke maketleri, geleneği sürdürme anlamında korunan köylülüğün sembolü tahta takunyalar, ilk göründükleri kadar ilginç değillerdi artık. Yalnızca binalar ve tarihten kalan dar sokaklar hala çarpıcıydı. Kendilerini koruyorlardı. Orta çağlardan kalma üniversite binaları, otel ve müze olarak kullanılan yüzlerce yıllık Alman evleri, eski belediye binasının bilmem kaç yüzyıllık sütunları,

Roma mimarisi kiliseler, kanal üzerindeki sayısız taş köprüler ve işlemeli demir korulukları hep aynı duyguyu yaşatıyordu. İlk günkü özelliklerini korur gibi, hiç eksilmeyen aynı duyguyu, aynı heyecanı veriyordu. Onlara bakarken, Hasan her defasında kendisini onlarla bütünleştirirdi. Onların geçmişlerine giderdi, tarihlerine, zamana karşı direngenliklerine. Yitip gitmemeleri heyecanlandırırdı. Hiç eksilmeyen ve eksilmeyecek bir dostluğu, geçmişten geleceğe uzanan bir köprüyü, en değerli mahremlerin saklılığını görürdü onlarda. Taş duvarlarda, kilise sütunlarının nakışlarında, taş köprülerin bezeli demirlerinde, tarihin izinde, kendini görürdü.

Aynı duyguları yaşayarak rastgele girdiği dar sokaktan geçti. Sokağın ucunda, iki caddeyi birleştiren küçük bir alana çıktı. Kafeteryalarla çevriliydi alanın etrafı. Alanın izbe bir köşesinde duran pisuvar, gene de sıkışanların çok arayamayacakları bir yerdeydi. Hasan'dan önce iki kişi ihtiyacını giderdi. İş çıkışı saati olduğundan, kafeteryaların müşterisi bir hayli çoktu. Masaların üzerindeki kofi fincanlarının, bira bardaklarının ikindi sonrası güneşle sohbeti, mıknatıs gibi çekmişti insanları. Hasan mıknatısa takılıp takılmamak arasında asılı kaldı. Ne yapacağı konusunda pek bir planı yoktu aslında. Kafeteryaya oturmakla, fırının olduğu caddeye yürüyerek, Maho'ya uğrayıp, oradan da eve gitme düşüncesi arasında gidip, geldi. Bir süre duraksadı, bacaklarının yorgunluğu oturmaktan yana ağır bastı. Oturmadan önce "Murat'ı çağırayım, sohbet ederiz güzel olur" dedi. Oturmak için boş masa gözüne kestirdi. Cep telefonunu çıkardı, tuşlara basmadan saatine baktı, "bu saate kalmamıştır, evine gitmiştir." Aramaktan vazgeçti. "En iyisi Maho'yu çağırayım hazırlanıp yanına gelmesi de uzun sürmez." Cep telefonun rehberinde Maho'nun numarasını buldu, çevirdi. Uzun uzun çaldırdı, açılmadı, yanıt yoktu. Kapattı, tekrar çaldırdı. Yine açılmadı. Söylendi, "hala uyuyordur belki, cep telefonu yanında değildir. Hala uyuduğuna göre bu güzelim güneşi göreme-

yecek. Gece çalışıp, gündüz uyuyarak tüm kış zaten hiç güneş yüzü görmediler. Günlerin uzadığı şu vakitlerde güneşe çıksalar bari iyi olur. Telefonu açmıyor bu adam." Üzüldü, kızdı. Telefonu cebine koydu. Randevusuna gelemeyen bir arkadaşına duyduğu kızgınlığı kendisini gülümsetti, "adamın suçu ne? Bir söz vermişliği yok ki" Kendisinin tebessümüyle kızgınlığından sıyrılıyordu ki, gördüğü canını sıktı. Oturmak için gözüne kestirdiği masa dolmuştu. Biraz göz gezdirdi, kafeteryalardan birisinde daha gölgede kalmış iki kişilik boş masaya oturdu. Zorunlu kalınmadıkça gölgede kalan masaları kimse tercih etmiyordu. Oturduğu masasın yeri, gene de kafeteryanın en güzel köşelerinden biri sayılırdı. Görüş alanı çok genişti. Etrafı seyretme imkânı vardı. Diğer kafeteryalarda oturanlarla birlikte, alandan geçen insanlar da görüş alanı içindeydi. İlerideki bir kilisenin çanları çok netti. Güneş ışınlarıyla oynaşan bakır çanının parlaklığı göz kamaştırıcıydı. Hasan hasır sandalyeye oturup, yayılmaya çalışıyordu ki, genç erkek garson sanki onu bekliyormuş gibi tepesine dikildi. Garsonların müşterilere takındıkları bilinen ve alışkın ifadeye benzemeyen bir ifadesi vardı garsonun. Asıktı. Tebessümü dudaklarında donmuştu. "Buyurun, ne alırsınız?" anlamında sesli bir şey söylemedi. Asık ifadeyle Hasan'a baktı, durdu siparişini bekledi. "Kofi" dedi Hasan. Arkasından yüz hatları gerildi. Garson "olur" anlamında sesli bir sözcük kullanmadığı gibi, "olur" anlamında başını bile sallamadan ayrıldı. Hasan sandviçte isteyecekti ki bu durumda sipariş vermekten vazgeçti. Kumral saçlı, beyaza yakın kumral tenli, uzun boylu denilebilecek, zayıf yapılı bir gençti. Hasan çok farklı mekânlarda çok sayıda erkek garson görmüş ve tanımıştı. Kadın çalışanlara göre, yüz ifadeleri daha donuk, bazen de asık olurdu. Güler yüzlü oldukları söylenemezdi. Tebessüm etmeseler bile her koşulda garsonların kullandığı "hoş geldiniz. Buyurun, ne istemiştiniz" sözcüklerini kullanırlardı. Müşteriyle muhatap olduklarını gösterirlerdi. Hasan'ın kafasına takıldı. Gözleriyle garsonu takip etti.

Dakikalar sonra, kofi fincanını getirdi, aynı ifadeyle Hasan'ın önüne koydu. Yüzüne bakmadan da ayrıldı. Fincandan bir yudum aldı, ağzına aldığı yudumun tadını algılayamadı Hasan. Tüm dikkatleri gözlerindeydi, gözleri de garsonu takip ediyordu. Antenleri de garsona dönüktü.

Gözleriyle garsonu takip eden Hasan'ın bakışlarını gören birisi Hasan'ın yüzündeki gerginliği ve bakışlarındaki kızgınlığı rahatlıkla görebilirdi. Garsonun hareketlerini takip ettikçe kızgınlığı artı, yüz hatları gerildi, içi sancıdı. Garsonun diğer müşterilerden siparişleri alırken, ifadesi değişikti. Tebessüm ediyor, siparişlerini getirdiği insanlarla birkaç kelime konuşup, gülümseyerek yanlarından ayrılıyordu. Hasan dişlerini sıktı. "Anlaşıldı" dedi kendi kendine, "bu çocuk bana karşı yapıyor. Beni tanımaz, bilmez. Tipim ve dış görünüşüme bakarak doğrudan ayrımcılık yapıyor. Elinden gelse kovabilir bile." Öfkesi göğsünde birikti. İçindeki sancının şiddeti arttı, açlıkla birlikte midesi bulandı. Bir yudum aldığı kofi olduğu gibi soğudu. Dişlerinin gıcırtısında, çenesi zangır, zangır vurdu. Bir an önce bağırarak garsonu çağırmak istedi. Kendini frenledi el işareti yaptı, çağırdı. Garson yanına geldiğinde, ayağa kalktı, cüzdanını cebinden çıkardı, iki gulden bıraktı fincanın tabağına. İçinde tuttuğu sesi, bakışlarında haykırdı. Dolu fincana baktı garson. Kofi bir buçuk guldendi. Paranın üzerini almadan, çantasını alarak hızla ayrıldı. On beş yirmi metre yürüdükten sonra durdu. "Nereye doğru" yürüdüğünü anımsadı. Rastgele bir sokağa girmişti. Girdiği sokakta, otobüs duraklarının bulunduğu istasyonun tam tersi yönüne uzanıyordu. Ayrıca, fırının bulunduğu 'halal' caddesine de uzak bir mesafedeydi. Döndü, kafeteryalarından önünden geçerek, başka bir yoldan istasyona giden caddeye çıktı. Caddenin köşesindeki Yunan lokantasının vitrinindeki görüntü iştahını kabarttı. Zeytinyağlılar, etli kuru fasulye, güveç ve daha birçok yemek vardı vitrinde. Düşünmeden adımları içeriye sürükledi. Lokanta da çalışan garsonun güler yüzü Hasan'ın

yüz hatlarındaki gerginliği ve içindeki sancıyı azalttı. Güzel bir akşam yemeği için cam kenarında bir masaya oturdu. Parasını ödedi. Saatine baktı. "İstasyonun üzerindeki mağazalar daha kapanmamıştır" dedi. Hızlı adımlarla yürüdü. İstasyonun içine girmeden yandaki merdivenlerden yukarı çıktı. Bir kat daha tırmandı. Giyim mağazalarının önünde durdu, vitrinlere baktı. Beğendiği şeyler vardı. Etiketlerini okudu, cüzdanını çıkardı, nakit yetmiyordu. Düşündü "bankamatik kartıyla öderim." İçeride çok dolaşmadı. Gri renkli mont, iki gömlek, bir keten pantolon aldı. Kasiyer kızın yeşil gözleri ve tebessümünde oluşan gamzeleri içini okşadı. Başka merdivenlerden istasyonun içine indi, kutulara gazete bakındı. Bulamadı. Akşam iş çıkışı peronlara koşturan insanların arasından selam veren iki conkiye gülümseyerek karşılık verdi selamlaştı. Otobüs durağına ulaştı. Yorulmuştu, "gidip biraz uzanayım" dedi.

***

Hafızasını yokladı, zorladı kesin olarak hatırlaması mümkün olmadı. Üzerinden yıllar, yıllar geçmişti sanki. En son ne zaman çiçek aldığını hatırlamadı. Belki de hatırlamak istemedi. Gece işe giderken kokusunu içine çektiği çiçekleri gündüz gözünde vitrinlerde görmekten korkuyor, kaçıyordu. Alamamaktan, aldığında verememeceğinden, ulaştıramayacağından korkuyordu. Hep kırmızı gül alırdı. Taşıyamayacağı, kaldıramayacağı çağrışımlardan korkuyordu, kaçıyordu. Yolunun üzerine çıkan çiçekçilerden ne kadar kaçmaya çalışsa da kurtulamazdı. Mevsimler karışsa da, geceleri kokusunu soluduğu tomurcuklar, inadına gününde açmıştı, kısa sürede de tüm ülke çiçek bahçesine dönecekti. Ucuz eller derleyecekti uçsuz bucaksız lale bahçelerini. Kaçak emekler çalışacaktı. "Umuda yolculuktan" sağ kalanlar ulaşacak, çalışacaktı. Çiçek bahçelerinin barakalarındaki ranzalarda nöbetleşe uyuyan kaçak emeklerlerin maaşları da dayı başları tarafından belirlenirdi. Çiçek

bahçelerinde çalışanların çalışma koşulları ülkenin çalışma yasalarının dışındaydı. Gün doğumu gün batımı arasıydı çalışma saatleri. Çiçek bahçelerinde, meyve bahçelerinde çalışanlar, modern hukukun ülkesinde, modern kölelerdi. Uzaklardan gelip, çiçekleri derliyorlardı.

Hasan istasyonun binasının ikinci katında, bilet gişelerinin bulunduğu kattaki çiçekçilerin önünde durdu, seyretti. Heyecanlıydı. Çiçek alacaktı. Kısa küt saçlı şişman çiçek satıcısı kadının işi başından aşkındı. Tekrarlaya, tekrarlaya harflerini yuttuğu, kendisinin de anlamakta zorlandığı ve irade dışı kullandığı iki kelimeyle birlikte, dudaklarındaki tebessümü tik olmuştu. İstem dışıydı. Elleri biteviye çalışıyor, çiçeklerini itinayla ambalajlayarak müşterilerine veriyordu. Yaşının üzerinde bir çevikliği vardı. Müşterileri kadının çabasına saygılıydı. Bir sonra gelen müşteri, bir önce gelenin hukukuna dikkat ederek, sırada bekleyip, satıcı kadının işini kolaylaştırmıştı. Hasan seyrederken kararını verdi, gül alacaktı. Renkleri arasında biraz zorlansa da bir demet gül almakta karar kıldı. Demet demet vazoya yerleştirilen renklerden bir ona, bir öbürüne kaydı gözleri. Satıcı kadının anlamsızlaşan iki sözcüğü ve rutin tebessümü kendine yöneldiğinde, parmak işaret beyaz renkleri gösterdi. Bir demet beyaz gülü parasını ödeyip, satıcı kadının elinden aldığında tarifsiz bir hoşluk hissetti. Saat on dokuz gibi tahmin ediyordu akşam yemek vaktini. Hem günler uzadığı için hem de hava açık olduğu için saatin yaklaştığını unutmuştu. Otobüse bindikten sonra gideceğe yere yarım saatte ulaşılırdı. Otobüse binmek için merdivenleri ikişer, ikişer atladı. Els hocanın evine gidiyordu.

Adresi aramadan buldu. Her katında iki dairenin olduğu, üç katlı bir apartmanın ikinci katındaydı Els'in oturduğu daire. Apartmanın önü açıktı, sağ çaprazında ağaçlarla örtülü bir park vardı. Apartmanın açık olan giriş kapısından girdi, merdivenleri tırmandı, Els'in dairesinin önünde durdu, soluklandı. Yorulmamıştı, heyecanını soludu. Birkaç saniye sürdü soluklanması. Heyecanlıydı,

neden bu kadar heyecanlı olduğunun ayırımında değildi, hiç bir şey düşünemiyordu. Garip biçimde kafasının içi boşalmıştı. Bir merakın heyecanı da olabilirdi. Kesin olarak neyi merak ettiği sorusu da kafasında yoktu. Farklı kültürden bir kadının ev yaşamını merak konusuydu? Misafirperverliği mi? Belli değildi. Belki hepsi, belki hiç biriydi. Zile bastı, sanki arkasında bekliyormuş gibi Els hemen kapıyı açtı. Kapının açılmasıyla birlikte fazla yüksek olmayan çığlığı kapının aralığından yükseldi. Çığlık, çığlığa tekrarladı, "welkom Hasan", "welkom" (hoş geldin Hasan). Kapıyı ardına kadar araladı, kapının aralığında gül demetini Els'e verdi Hasan. Els demeti alırken, yanaklarını uzattı. Kapının arkasında, sağ, sol ve tekrar sağ yanaktan öpüştüler. Az önceki ses tonundan daha yavaş bir ses tonuyla gülleri koklayarak "mooi, mooi" (güzel) diyerek sevincini Els sevincini devam ettirdi. Hasan'ın sesi çıkmadı. Daha doğrusu ne diyeceğini bilemez durumda kaldı. Tebessüm ediyordu yalnızca. Els gülleri kokladı, teşekkürlerine devam etti, oturma salonunu gösterdi. Okulda üzerinde gördüğü giysiler vardı Els'in üzerinde, kot pantolon, yakası açık kazak. Çocuğu görünürlerde yoktu. Hasan oturma odasında üçlü koltuğa geçti. İlk anda başka bir koltukta görmedi. Els gülleri vazoya yerleştirirken, Hasan oturma odasına gözlerini alıştırdı, belli ettirmeden oturma odasını incelemeye aldı. Küçüktü, içinde çok eşya olmamasına karşın sıkışıktı, sıkıcı bir hali vardı. İçindeki eşyalar gelişi güzel atılmış gibi bir düzen içindeydi. Üç kişilik koltuk, dört kişilik yemek masası, televizyon sehpası ve üzerindeki televizyon öylesine, yan yana ve karşılıklı konmuştu. Televizyon sehpasının yanı başındaki kütüphane oturma odasının toplam duvarlarının üçte birini kaplamıştı. Tıka basa doluydu. Kitaplar, dergiler, gazeteler, kasetler ve daha başka şeyler üst üste, iç içe yığılmıştı. Kütüphanenin önünde, hepsinden bağımsız, sıkışıklığın gizleyemediği bir piyano kendisini gösteriyordu. Els çiçekleri içine koyduğu vazoyu yemek masasının üzerine bıraktı. Hasan'dan izin isteyerek çıktı. Kapı se-

sinin hemen ardından kız çocuğuyla birlikte döndü. Hasan, çocuğu dışarıda bir yerde Els'in yanında görmüş olsaydı, onun çocuğu olduğuna inanmazdı. Çocukla annesi yan yana konulduğunda benzer yanlarını bulmanın imkânı yoktu. Els sarışındı, çocuk esmer tenliydi. İri gözleri, küt kesim kıvırcık saçları siyahtı. Hasan'a gülümsedi. Hasan'ın dikkatini çekti. Çocuğun gözlerinin içi gülüyordu. Gamzeleri oluşmuştu. Bu haliyle annesiyle benzerliği de ortaya çıktı. Yüz hatları annesinin aynısıydı. Sarı rengin, siyah çizgileriydi. Kendi dilinde "kızım Sena" dedi Els tanıştırdı.

Sena'ya elini uzattı, tanışma anlamında kendi adını söyledi Hasan. Elini uzatırken, gülümsemesine karşın biraz sıkılgan davrandı Sena. Konuşmadan Hasan'ın yanına oturdu. Els hemen yanlarından ayrıldı. Hasan ona bakarken, Sena önüne baktı, birkaç saniye konuşmadan öyle kaldılar. Senanın gülümsemesi silinerek, sıkılganlığı daha bir belirgine hal aldı. Hasan nasıl diyalog kuracağını, ne diyeceğini kestirmedi. Birkaç dakikalık bir süre sonra "nasılsın, okul nasıl?" sorusuna, başını kaldırmadan zoraki duyulacak bir kelimeyle yanıt verdi Sena. Susmayı sürdürdü. Hasan'da sustu önüne döndü. Arada bir yan gözle Sena'ya bakmaya devam etti. Sena da bir an bakışlarını Hasan'dan yana çevirince ikisinin de bakışları çakıştı. Konuşmadan ikisi de aynı anda gülümsedi. Sena'nın çocuksu gülüşünden bir sıcaklık aktı Hasan'ın içine. Saçlarına dokundu. Sena biraz daha başını Hasan'ın elinin altına yaklaştırdı. İki küçük bardakla yanlarına geldi Els. Kütüphanenin yanındaki dolabın kapısını açtı, bir şişe çıkardı. Malubi marka içki şişesinden küçük bardakları doldurdu, bir tanesini Hasan'a uzattı, gülümseyerek bardağını kaldırdı "welkom Hasan" dedi. Hasan'da bardağını tokuşturdu, ikisi de bir dikişte içtikten sonra, "bunu yemek öncesi, aperatif olarak, özel misafirlere ikram ediyoruz" dedi. Hasan'a bakarak söylerken, kendisi için özel olduğunu belirtmiş oldu. Aperatifin ardından Els'in yemek masasının örtüsünü toparlamaya başladı. Hasan yemek servisi hazırlığı olduğunu an-

ladı. Yerinden kalktı, yardımcı olmak amacıyla örtünün ucundan tuttu. Els, Hasan'ın yardım isteğine başıyla teşekkür etti. Örtüyü katladıktan sonra birlikte mutfağa geçtiler. Els mutfak masasının üzerindeki çorba tabaklarını Hasan'ın eline tutuşturdu. Böylece iş bölümünün arkası da kendiliğinden gelmeye başladı. Hasan tabakları, kaşıkları, çatalları yemek masasına taşıdı, servisi hazırladı; Els'de kızartılmak için hazırlanan etleri tavaya attı. Yemek masası tamamen donatıldığında, menünün zengin olduğu söylenemezdi. Et suyu ile karıştırılmış kereviz çorbası, biftek ve salatadan oluşmuştu. İçecek olarak Els, dolaptan kırmızı şarap çıkardı. Els tabaklara servis yaparken önce Sena'nın tabağından başladı. Kendisine ve Hasan'a çorba koyarken, Sena'ya çorba vermedi. Bir parça et koydu tabağına. Kendi tabağına çorba koyduktan sonra, "eet smaklıjk" (afiyet olsun) dedi. Yalnızca kaşıkların sesi ve ağız şapırtıları duyuldu bir süre. Çorba kâselerinin yerini et tabakları aldığında, şarap kadehlerini doldurdu Els. Kadehi havaya kaldırdı, bir kez daha "welkımom Hasan" dedi. Tokuşturarak başını salladı Hasan. Sena annesinin tabağına koyduğu bir parça eti ve az bir salatayı zoraki bitirdikten sonra, "eet smaklıjk" diyerek masadan kalkıp, odasına geçti. Şehrin üzerine serilen akşamın karanlığı, salonun yemek masasının üzerinde gölge olmaya başlamıştı. Els kalkıp ışıkları yaktı, meyve tabağını masaya getirdi. Çorbadan sonra tabaklarına aldıkları etleri ve salatayı yerken de konuşmadılar. Şarap kadehlerinden birkaç yudum almışlardı ki, Els şarap bardağını aldı Hasan'ın yüzüne baktı, gülümsedi "müzik" dedi, piyanonun önündeki tabureyi çekti. Kadehinden bir yudum aldı, piyanonun yanındaki sehpaya koydu, piyanonun kapağını açtı. Parmaklarının hareketi tebessümüne eşlik etti.

Parmaklarını piyonun üzerinde dolaştırarak bir geçiş yaptı önce. Hasan'a baktı. Hasan masadaydı, bir davetti, yanına çağırıydı bakışları. Hasan kadehini Els'in kadehinin yanına koydu, sandalyesini çekti, yanına oturdu. Els yeniden, önce hafiften dokundu

piyanonun tuşlarına, parmaklarını birer ikişer kullanarak dokundu. Perdeleri gezindi, sesler yükseldi tüm perdelerden. Parmaklarından çıkan piyanonun ses etrafı sardı, Hasan'ı kendine çekti. Els bir geçiş daha yaptı. Yerinden kalktı, salonun ışıklarını söndürdü, kütüphanenin yanındaki loş ışığı yaktı, kadehleri tazeledi. İkisi de birer yudum aldı yenilenmiş kadehlerinden. İçerisinin yarı karanlığında Els'in parmaklarında piyanonun sesi duyuldu yalnızca. Sözcüklerle ifade edilmeyen ses, geçişler yaptı, yükseldi, alçaldı, kendine çekti, sarmaladı. Els'in parmaklarından, Hasan'ın ruhuna, derinliklerine aktı. Els piyanonun başında gözlerini kapattı, parmaklarını piyanonun tuşlarına dokundu, gezindirdi, titretti. Parmakları kendinden etkileyici, yakıcı bir ses oldu piyonun tuşlarında. Aldı götürdü, yarı karanlıkta, titreterek, düşlerin derinliklerine götürdü. Yolun bir yarısında, titreyişin ortasında ses sustu, Els'in parmakları durmuştu, gözleri yarı açık, kadehine uzandı bir yudum aldı, Hasan'a baktı. Konuşmadı, başka bir sesin araya girmesini, bozmasını istemedi. Bakışlarında anlattı konuşmak istemediklerini. Yerinden kalktı, elini Hasan'a uzattı, yavaşça elleri birleşti. Balkonun kapısını açtı, elinden tutarak dışarı çıkardı Hasan'ı. Üşütücü olmayan bahar havası sardı ikisini de. Ay ışığı şehrin üzerine gülümsüyordu. Şehrin ışıklarında silikleşen yıldızların arasından başını uzatmıştı. Els'in elleri değildi Hasan'ın avuçlarında titreyen, kendisiydi. Yüreğiydi. Els gökyüzüne baktı, ay'ın gülümsemesini gösterdi. Saçları Hasan'ın yüzüne dokundu, yumuşacık saçları, okşarcasına dokundu. Els'in kokusunu soludu Hasan. Kadınsı kokusunu, ne zamandır böyle bir koku solumamıştı. Gökyüzüne baktılar bir süre. Gözleri gökyüzünde, bakışları hissettiklerindeydi Hasan'ın. Avuçlarının titreyişine, yanaklarının okşayan saçların yumuşaklığına, kadınsı kokuya bakıyordu. Yüreğinin gözü, benliğinin etkileyişiyle bakıyordu. Ay ışığıyla birlikte, şehrin ışıkları da evin balkonuna vurmuştu, Els'in gözlerini ışıklandırdı. Profilden gözlerine baktı Hasan, gözlerinde ışıltı, göz-

lerinde istek, gözlerinde davet vardı. Ne kadar da çoktu. Els başını yaklaştırdı, daha bir sıktı Hasan'ın elini. Sıktıkça avuçları yakıcılaştı. Dudakları titretti. Tattı, tadacaktı kokunun dudaklarını. Hamle bekledi Els. Şehvetin sarmalı, anın dokunumundaydı. Hormonları harekete geçti. Titriyordu. Dokunulduğunda geri dönüşü olmayacaktı hamlenin. Durdu, bir birinin titreyişini duyuyordu dudakları, isteklerini, arzularını. Hamle bekliyordu Els, avuçların yakıcılığında, dudakların titreyişinde. Hasan durdu. Beyninde çizilen resimlerde, zamanın ölçülmeyen en küçük parçasında, mesafelerin görülmeyen aralığında durdu. Dudaklar titrerken, Hasan'ın beyninin bakışlarında resim büyüdü. Yakıcılığına devam etti avuçlar, resimler yakınlaştı. Titreyen dudakların dokunma noktasının arasına girdi resimler. Seyrindeydi ay ışığı, seyrindeydi şehrin ışıkları, uzaklardan gelen sesler, seyrindeydi geceye dönen havanın serinliği. Tanıktılar, evin balkonunda donmuşlardı, tanıktılar. Bir tek resimler hareketliydi. Hasan'ın beyinin bakışlarındaki resimler, yakınlaşıp, uzaklaşıyorlardı. Sözcük olmuşlardı, "unutma" diyordu, "beni unutmanı istemiyorum". Üşüştü resimler, üşüştü sözcükler, titreyen dudakların dokunma noktasına üşüştü. Hasan'la Els'in arasına girdi."Seni sevdiğimi unutma". Oradan geliyordu resimler, oradan geliyordu sözler. Oradaydı, ayrılığın son gecesinde, şehrin sokak lambalarının aydınlattığı evin balkonunda söylenmişti. Beyaz zarfın üzerine damlalar düşerken söylenmişti.

Dokunma noktasından geri döndü dudaklar. Avuçlar soğudu. Hasan başını çevirdi. Els hissetti. Avuçları gevşedi anında. Eliyle birlikte, yüreğini de çekercesine yavaşça elini çekti. Saçları da uzaklaştı Els'in, kokusu da. Ay ışığı solgunlaştı. Şehir üşüdü, Hasan üşüdü, Els üşüdü. Ayrılan avuçların terinde üşüdüler. Suskunluklarında, geceye dönen havanın serinliğini daha da hissederek üşüdüler. Birbirlerinin yüzüne bakmadılar, konuşmadılar. Ay ışığının soluklaşmasına, gecenin karanlığına, karanlığı aralayan şehrin ışıklarına, yarı karanlıkta ağaç dallarında parlayan yaprak-

ların ışıltısına çöktü suskunluklarının ağırlığı. Piyanonun tuşlarına, sehpanın üzerindeki şarap kadehlerine, hiç tatmadıkları meyve tabağına çöktü. Anlatılmadı, anlatılamazdı. Sözcükler yetersiz olacaktı. Bilgisi yetersizdi sözcüklerin. Ne Hasan anlatabilirdi ne Els anlayabilirdi. Kendi dillerinde, kendi sözcüklerinin zenginliğindeydi suskunluğun ağırlığı. Onlarla tariflenebilirdi ancak. Konuşmadan içeri girdiler. Yarım bıraktıkları kadehlere uzandı elleri, "okey" dedi Els, derin bir nefes çekercesine. Kadehini kaldırdı ekledi, "proost" (şerefe). Kırıklığını gizleyemedi bir kelimelik ses tonu, güçsüzlüğünü yansıttı. "Proost" derken aynı güçsüzlükte çıktı Hasan'ın sesi. Els salonun ışıklarını yaktı, şarap şişesine baktı, gölge vardı yeşil gözlerinde, açık berrak mavi gökyüzünde yağmur bulutlarıydı gölgeler. Hasan'a sordu, "ister misin?" Hayır, anlamında başını salladı Hasan. Ayakta duruyorlardı, suçluluk kaplıyordu Hasan'ın içini. Üzdüğünü düşünmeye başladı. Biraz daha kalsa daha çok üzeceğini düşündü. Hemen şimdi evden ayrılmasının da ayıp olacağı vardı bir yanda. Neyse ki, Els'in bardakları kaldırması fırsat oldu, masadaki tabakları mutfağa taşıdı, gülümseyerek teşekkür etti Els, az da olsa yüz ifadesi de normalleşti. Ya da Hasan'a öyle geldi. Masayı toparlama işi bittikten sonra, "Kofi" dedi Els. "Teşekkür ederim, içmeyeceğim" dedi Hasan. Sena'nın odasına baktı Els, uyumuştu. Hasan, oturmadan elini uzattı, "her şey için teşekkür ederim" dedi Els'in anlayacağı dilde, "bir şey değil" dedi Els. Hasan yeni aldığı mevsimlik montunu giydi. Birlikte odadan çıktılar. Els dış kapıyı açtı, öpüştükten sonra ikisi de tebessüm etti.

"Tot zins" dedi Hasan. Arkasından kapanan kapının sesiyle birlikte Els'in "tot zins" sesini duydu. Els'in acı tebessümü kaldı Hasan'ın bakışlarında.

Yemek davetine gelirken, bir şey düşünememişti Hasan. Şimdi ayırt edemeyeceği, sıralamakta zorlanacağı kadar kafasının içi doluydu ve ağırlaşmıştı. Tarif edemediği bir boşluk bir sızı da vardı

içinde. İki otobüs değiştirdikten sonra koşar adım içeri girdi, ayakkabılarını çıkardı, ışıkları yaktı, çantasının içinden şiirleri aldı, divana uzandı, bir tanesini okudu;

"Umarsızca gülümsüyor,
Dans eden patikada böğürtlen
Aldırmaksızın ellerindeki acıya,
Dokunuyor dikenlere çocuk
Böğürtlen sevdasına
Gıdıklıyor taşları,
Uyuyarak akan su
Güneşi kapatamayan bulut,
Vazgeçiyor dağılarak
Çocuk böğürtlenden
Patika dansından
Su uykusundan
Sevdam gözlerinden
Vazgeçmiyor..."

Şiiri okudu, gözlerini sildi, yerinden kalktı, ne zamandır yazmadığı defterini açtı, tarih düştü, "Els hocaya yemeğe gittim, bunu sonra uzun uzun sana anlatacağım Gül." Kalemi bıraktığında sırtında bir sancı hissetti. Daha önce pekte yaşamadığı ya da hissetmediği bir sancıydı.

***

Saatin sesini duymadı. Aslında bir ses duydu da algılamadı, aldırmadı. Gecenin karanlığıyla bütünleşen saatin sesi her defasında acı, acı öterdi. Bu ses şimdi derinlerde bir yerdeydi. Algıların dı-

şında, sıkıntının içindeki sesi, elini uzattı susturdu. Çalar saat şaşırdı. İlk defa Hasan'ın sesine kulak vermediğine, yataktan sıçrayarak kalkmadığına tanık oldu. Sıkıntının sarmalında bir basıncın altındaydı, kalkamıyordu. Söylendi,"başımda bir ağırlık var. Akşam İrlandalıların barında birayı fazla kaçırdım galiba. Bu haliyle işe gidemem, peki ne yapacağım. Ne bileyim" Yatakta döndü. Sıkıntısı katlandı. "Gitmeyeceğim. Gül'ünde doğum günü bu gün" dedi. Bir süre karanlığa bakarak kendini dinledi, "gitmeyeceğim." Kalktı, ışıkları yaktı, gözlerini ışığa alıştırdı. Cep telefonunu aldı, patronun numarasını buldu, çaldır tuşuna bastı. Bu saatte doğru olup, olmayacağını düşünmeden çaldırdı. Bir hayli çaldırdıktan sonra, derinden gelen "alo" sesine, "ben Hasan, işe gelemeyeceğim rahatsızım" dedi. "Geçmiş olsun neyin var" mı demişti, yoksa "patron tamam olur mu" demişti? Anlayacak kadar duyamadı. Belki de algılayamadı. Önemi de yoktu. "Daha geçen hafta kraliçe günü o kadar çalıştık mesai yaptık. Sesimizde çıkmadı. Şimdi işte yok, gelsin baksın". Telefonla birlikte ışıkları da kapattı. Yeniden yatağına uzandı. Daldı, uyandı. Gün ışıyordu, kalktı. Halsizliğindeydi bedeni. Başının ağırlığının, içini kaplayan sıkıntının halsizliğindeydi. Ara vermeksizin, dokuz katlı apartmanın tüm daire kapılarının sesini duydu. Okula giden çocukların gürültüsünü dinledi. Kaç zamandır hafta ortası bir Çarşamba günü sabahın bu saatinde evdeydi. Duşa girdi, söylendi, "istasyon da kahvaltı yapayım, gazete de okurum, oradan da okula giderim". Gökyüzü açıktı, hava güzel olacağa benziyordu. Montunu almadı, gömleğin üzerine önü açık ince hırkasını giydi. Çantasının yanında duran şiirleri çantasının içine yerleştirdi. Çantasını omzuna aldı biran "okula gitmesem mi acaba" dedi. Ani bir tereddütten sonra, kendiliğinden sorunun yanıtını verdi "gideyim." Ayakkabılarını giydi.

Kahvaltıdan sonra başındaki ağırlık biraz azaldı. Sıkıntısı devam ediyordu. İstasyondan aldığı gazetenin sayfalarını karıştırdı. Bir haber dikkatini çekti. Heyecanlandı. Kısa süre sonra İsviçire'de

G8 ülkeleri önemli bir toplantı yapacaklardı. Ali bu toplantıyı "protesto hazırlığı yapıyoruz" demişti. Ali'nin yanına gitme düşüncesi oluştu. Karasız kaldı. Kalktı, ayakları okula giden otobüs duraklarına götürdü. Otobüsten indikten sonra okula doğru giderken, geri dönmek geldi içinden, adımları devam etti. Okulun kantinine adımını attığında, ders zilinin çalmasına henüz on dakika vardı. Gördüklerine şaşırdı ne diyeceğini kestiremedi. Yılmaz öğrencilerin arasındaydı. Tamara ve tanımadığı iki öğrenciyle birlikte ayakta sohbet ediyordu.

Selam vermeden, "hayrola" dedi Yılmaz'a. Şaşkınlığı ses tonunda yansıdı, "seni burada göreceğimi hiç düşünmüyordum."

"Günaydın Hasan" dedi Yılmaz, gülümseyerek "seni kontrole geldim." Espri Hasan'ı güldürmediyse de, yanındakilerin gıptalı bakışlarının Hasan'a çevrilmesini sağladı. Yılmaz, aynı tebessümle devam etti:

"Bu arkadaşların okul durumunu biz ayarlıyoruz ya. Neukomers (yeni gelenler) bürosu olduğumuzu unuttun galiba? Arkadaşları dil okuluna gönderdik, durumları ne? Öğreniyorlar mı, bir ihtiyaçları var mı, malum sezon bitiyor. Kontrolünü de yapıyoruz. Biraz sonra hocalarıyla konuşacağız."

"Anladım."

Yılmaz açıklamalarına devam etti, "sen bizim kontrolümüzün dışındasın. Sizinkiler de bu gün yarın okula gelirler. Biliyorsun sizin konumuzdakilere wlugtelling werk çalışanları ilgileniyor."

"Ağabey bizim için hocalarla konuşacak" diyerek araya girdi Tamara. Konuşurken de manalı bir gülümsemeyle Hasan'a baktı, devam etti, "Henk hoca beni şikâyet ederse, ağabey umursamaz herhalde."

"Ben bilmem," dedi Hasan.

Tamara'nın sözlerinin üzerinde durmadı Yılmaz, Hasan'a konuştu.

"Tülay da burada, seni tanıştırayım."

Hasan adını duymuştu Tülay'ın, hatta Yılmaz'ın anlatımlarıyla azda olsa gıyabında tanıyordu. Ancak henüz yüzünü görmemişti. Yılmaz'la aynı iş yerinde çalışıyordu. Hemen arkalarında etrafını saran çoğu Afrikalı öğrenciler arasında görünce Tülay'ı çıkarmakta zorlanmadı. Tülay neşeli biçimde öğrencilerle sohbet dalmıştı. Sıcakkanlı ve samimi bir görünümü vardı. Bağırırcasına yüksek sesle konuşuyorlardı. Yılmaz da bağırdı.

"Tülay bak, işte Hasan, sana anlattığım arkadaş."

Etrafındakilerden sıyrılarak elini uzattı:

"Merhaba nasılsınız" dedi Tülay. Son derece düzgün bir aksanla telaffuz etti kelimeleri. Gençti, yaşı kesinlikle otuzun altındaydı. Tülay'ın burada doğup, büyüdüğünü söylemişti Yılmaz. Hasan da elini uzattı, "merhaba teşekkür ederim."

Tülay tokalaştıktan sonra, hemen elini çekmeden, "konuşuruz" diyerek, memnun olduğunu gösterdikten sonra, Yılmaz'a döndü, "benim Henk hocayla şimdi görüşmem var, işim biterse, yine kantinde görüşürüz."

"Benimde bir görüşmem var, sanırım fazla sürmez" dedi Yılmaz. "Gitmeden burada görüşürüz."

Ders zili çaldı."Bu gün Henk'in dersi var, nasıl olsa o görüşmelere katılacak, ben bilgisayar dersine girmeyeceğim" dedi Tamara. Hasan bilgisayar odasına giderken, ayakları zoraki götürdü. Öğrencilerin çoğu bilgisayar odasına girmemişti. Okulun bahçesindeydiler. Görüşmeyi fırsat görenler dersi kırmıştı. Selim'le, Hülya'da görünürde yoktu. Hasan bilgisayarı açmadan, önünde oturdu. Sıkıntının yüzüne vurduğunu, kimsenin kendisine bir şey sormamasından anladı. İki sandalye ötede oturan Nesreddini ve yanındaki Monaca'yı başıyla selamladı. Sıkıntısı arttı. Çantasını bilgisayarın yanına bıraktı. Bilgisayara el sürmeden biraz oturdu, kalktı, doğrudan bahçeye çıktı. Bağırış çağırış içinde, güzel hava-

larda koşuşturan çocukların neşesinin yankılandığı bir çocuk bahçesi olmuştu okulun bahçesi. Bağırarak konuşan, şakalaşan her yaştan öğrenci kendinden geçmişti. Aralarından geçti, birkaç adım yürüdü, iki duvarın kesiştiği köşede, sırtını duvara dayadı, yüzünü Güneşe verdi. Yorgunluk çöktü üzerine, sırtı duvarda, yere çömeldi. Gözlerini yumdu, Güneş'in okşayışına bıraktı kendini. Bedeni güneşin önünde kendi gitti. Gözleri kapalı gitti. Yıllar öncesine gitti. Hatırladı. Günler öncesinden sözcükler biriktirirdi. En güzel hediyeyi gözlerinin içine bakarak verirdi. Doğum hediyesi sözcükler olmuştu hep. Şimdi uzaklarda telefon tuşlarında cansızlaşan sözcükler anlamını yitirecekti. İçi acıdı. Ders ziliyle irkildi. Gözlerini açtı. Ders arası ziliyle, bahçe daha bir kalabalık oldu. Yılmaz'ın kendisine doğru geldiğini gördü. Yılmaz'ın bakışlarında bir merak vardı, belli ki kendisini aramıştı.

"Benim işim bitti."

"Gidiyor musun, Tülay gitti mi?" diyerek, cansız bir ses tonuyla sordu Hasan.

"Daha görmedim, bir bakalım, burada buluşacaktık ama. İşi erken bittiyse belki gitmiştir. Bizde bir şeyler içelim, sonra ben de giderim."

"Ben de çıkacağım, ikinci derse girmek istemiyorum."

"Tülay'a bakıp çıkalım."

Kantine geçtiklerinde, Tülay da kendilerini arıyordu. "Ben aklımdakini unutmadan arkadaşa söyleyeyim" dedi Tülay. Ayaküstü, kaçırmak istemeyen bir telaşla devam etti, "bizim dernekteki söyleşi için, arkadaşın konuşmasını kesinleştirmek istiyorum. Daha önce yapacaktık ancak bir hayli erteledik, insanlar tatile girmeden son etkinliğimiz olarak düşündük. Bu hafta sonu yapacağımız toplantı da gününü belirlemek istiyoruz. Arkadaşın da durumuna göre tabi."

Tülay'ın hangi söyleşiyi kastettiğini hatırladı Hasan. Aylar

önce Yılmaz kendisine söylemişti. O günden bu güne de pek konuşmamışlardı, unutulmuştu neredeyse.

"Ben onu unutmuştum Tülay" dedi Yılmaz, söylerken de Hasan'a baktı.

"Ben de unutmuştum ama hatırladım. Önümüzdeki hafta sonu olabilir sanırım". Hasan bunları söylerken, düşünmeden olumlu yanıt veriyormuş gibi oldu. Öylesine ve cansız çıktı kelimeler dudaklarının arasından. Tülay bozulur gibi oldu.

Yılmaz araya girdi, gülümsedi,"Hasan'la birlikte bende gelirim" dedi. Tülay'ın bozulduğunu anlamıştı. "Sen istersinde biz yerine getirmez miyiz Tülaycığım."

"Öyleyse görüşürüz" dedi Tülay. Yüzü bozulur gibi olsa da sevinç belirtisi vardı ses tonunda. Tülay'ın yüz ifadesi ve ses tonundaki ayırım bir anda Murat'ın söylediklerini çağrıştırdı Hasan'a.

"Buradaki insanlar, birisiyle iş yaparken ufak bir olumluluk gördüklerinde, öncelikle onu öne çıkarırlar" demişti Murat, izlenimini anlatırken. "İşlerine geldiğinde, başka olumsuzlukları görmezlikten gelirler". Murat'ın sözlerini hatırlayınca kendisi de Tülay'dan aynı izlenimi aldığını düşündü. Anlaşılan Tülay bu özelliğe sahipti. Hasan'ın ses tonuna bozulmuştu, ancak "hafta sonu olabilir" sözü olumluluk anlamında ağır basmıştı. Tülay bunu daha çok önemsedi.

"Biz gidiyoruz" dedi Yılmaz, "senin işin bitti mi?"

"Hayır, bir görüşmem daha var."

"İyi o zaman biz kaçalım, işyerinde görüşürüz."

"Ben çantamı alayım" dedi Hasan, elini Tülay'a uzattı, "hoşça kalın."

"Tekrar memnun oldum, görüşürüz."

Hasan çantasını bilgisayar odasından alıp döndüğünde Yılmaz yalnızdı. Okuldan çıkarken de kimseye bir şey söylemedi. Birlikte Yılmaz'ın arabasına doğru yürürken Yılmaz'ın "dersin boş mu"

sorusuna yanıt vermedi. Biran önce gitmek istiyordu. Yalnız kalmak, tek başına yürümek istiyordu, yorgunluk hissiyle, içindeki yürüme dürtüsü çatışma halindeydi.

"Beni istasyona bırakır mısın, oradan otobüse bineceğim" dedi.

"İstasyon yolumuzun üzerinde, seni oraya bırakırım ama bir işin yoksa bizim işyerine gidelim, sonra da yemeğe çıkarız. Sohbet ederdik."

"Çok yorgunum, eve gideceğim."

Yılmaz yandan Hasan'a baktı, "iyi sen bilirsin" dedi. Israr etmedi. Birkaç dakika durdu, ortamı değiştirmek istedi.

"Hafta sonu şehir dışı yapalım mı, ne dersin? Gezeriz, mahallenin maçı da var."

Hasan oralı olmadı. Saygısızlık yaptığının farkında olsa da, bir şey söylemek, konuşmak gelmiyordu içinden, "telefonlaşırız" dedi zoraki bir ses tonuyla. Yılmaz suskunlaştı, istasyona gelinceye kadar da konuşmadılar. Arabadan inerken, Hasan'ın "hoşça kal" sözlerine karşılık, el sallayarak uzaklaştı Yılmaz. Tekrarlıyordu, "hafta sonu görüşürüz." Eve götürecek otobüs durağına geçti. Etrafını görmüyordu Hasan. Dışarıya, etrafına değil, kendi içine bakıyordu gözleri. Az bir zorlamasa, otobüsü bile göremeyecekti. Sıkıntısı göğsünün üzerinde basınca dönüşmüştü, giderekte artıyordu. Biletini attı, otobüsün içinde koltuğa bıraktı kendisini, yayıldı. Çantasını dizlerinin üzerine aldı. Bir eliyle de gömleğinin birkaç düğmesini çözdü. Otobüste yolcu azdı, yollarda bu saatte tenha olduğundan, vaktinden önce yol alıyordu otobüs. Alışveriş merkezini göremezse ineceği durağı kaçıracaktı. Yayıldığı koltuktan kalktı, durağa birkaç metre kala düğmeye bastı, durağa birkaç metre kala düğmeye basmasaydı otobüs bu hızla geçip, gidecekti. Neyse ki, otobüsün içinde fazla yolcu olmadığından Hasan'ın ayağa kalktığını şoförde görmüştü durakta durmakta zorlanmadı.

Otobüsten inmesiyle birlikte göğsündeki ağırlık arttı, koluna, omuzlarına, çenesine doğru yayıldı. Yolun kenarında çömeldi, elini arka cebine attı, cep telefonu arka cebindeydi, eli ulaşamadı. Sağ omzunun üzerine yıkıldı, çimenlerin üzerine düştü, çırpındı, çantası elinden kaydı. Şiirlerin mısrası aktı gözlerinin önünden kayan çantanın ardından aktı:

"Her gün
Biraz daha yakın olacağız
Durulaşan hayata
Paylaştıkça
Güzelliklerin tümü
Daha çok paylaşmak için
Çoğalacak sevgimiz."

Gözleri doluydu Ali'nin. On beş yirmi insan ona bakıyordu. Binanın en küçük toplantı salonunda toplanmışlardı. Hasan'ın resmi, Ali'nin yanında masanın üzerindeydi. Hasan'ın resmi bir gölge, bir bulut, bir suskunluktu insanların üzerinde. Kırık ve ağlamaklı bir sesle, "size bir yazı okuyacağım" dedi, "Murat arkadaştan aldım. Bu yazı Hasan'ın karalama olarak yazdığı son mektubu. Tarihi de onu gösteriyor. Ölmeden önce yazdığı son satırları olduğunu söyledi Murat. Başka mektupları da varmış. Bir deftere yazıyormuş, defter Murat'ta. Saklayacak." Boşaldı, boşalacaktı Ali Hasan'ın yazısını okurken;

'Bizim hikâyemizde mutlu sonların ne zaman geleceği belli olmaz. Belki uzakta, belki çok yakındadır. Ben bunu şimdi bilemem. Çocukluğumda okuldan kaçar sinemaya giderdik. Bol kahramanlı, acıklı hikâyelerin konu edildiği filmleri izlerdik. Acı çeker, sıkıntılar yaşar, olmadık kötülüklerle karşılaşırlardı filmin kahramanları. Filmin sonunda mutlu olurlardı. Sanırım bu filmlerin senaristleri

işin biraz kolayına kaçmışlardı. Bizim hikâyemizde senaristler kolayına kaçamazlar. Öyle kolayca sonunu getiremezler hüzünlü direnişlerin, kahramansı acıların, toprağa düşen fidanların, uzaklardan söylenen türkülerin. Dağ başlarındaki kardelenlerin, zindanlar da ışıklı yüreklerin, yeniden ve yeniden boy veren filizlerin anlatımının kolayına kaçamazlar. Çünkü devam eder, hayata karşı söylenen şarkıların karşılığını alıncaya dek devam eder.'

Ali'nin yanaklarından kor taneleri süzüldü. "Kısa bir süre tanıdık. Evet, arkadaşlar o hiç böyle düşünmemişti. Gidecekti. Oraya, geldiği coğrafyaya dönecekti. Hiç böyle düşünmemişti, dönüşü olmadı. Unutmayacağız."

Hiç Böyle Düşünmemişti

HACAY YILMAZ

Hasan'ın burada da yeni bir evi olmuştu. Yaşamındaki kaçıncı evdi, hatırlamadı. Gereğinden çok evi olduğu kesindi. Ülkesinde sayısız şehir dolaşmış, sayısız evde kalmıştı. Mekân tutmayan, uzun süre bir yerde kalamayan zorunlu bir serüvenci olarak yaşamıştı. Uzun yıllar kaldığı cezaevleri de çok sık değiştirdiği mekânlar arasındaydı. Bazen kalabalık bir aile olarak bazen tek başına kalmıştı, dayak ve işkencenin eksik olmadığı cezaevlerinde. Değiştirdiği evlerle birlikte, eşyaları da değişir, yenilenirdi. Eşyaların yenilenmesi ilk el oldukları anlamına gelmiyordu. Bütün eşyalar içinde öncelikli almak ve sahip olmak istediği kitapları için bir kitaplıktı. Hasan ülkesinden ayrılırken kaldığı evi olduğu şekliyle bırakmış, her an geri dönecekmiş gibi dokunmadan kapıyı kapatıp çıkmıştı. Hep o haliyle hatırlayacak, aynı kaldığını umacaktı.

ISBN 978-605-4570-04-1